

ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МОРСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ПРИЧОРНОМОРСЬКІ ФІЛОЛОГІЧНІ СТУДІЇ

Науковий журнал

Випуск 7

Видавничий дім
«Гельветика»
2025

Науковий журнал «Причорноморські філологічні студії» засновано у 2023 році Одеським національним морським університетом.

Реєстрація суб'єкта у сфері друкованих медіа: Рішення Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення № 1547 від 09.05.2024 року. Ідентифікатор медіа: R30-04556.

Суб'єкт у сфері друкованих медіа – Одеський національний морський університет (вул. Мечникова, 34, м. Одеса, 65029, e-mail: priem@onmu.org.ua. Тел.: +38 (048) 732-17-35).

Фахова реєстрація (категорія «Б»): Наказ МОН № 1309 від 25.10.2023 р. (Додаток 4).
Спеціальність: В11 Філологія (за спеціалізаціями).

Періодичність виходу: 3 рази на рік.

Мова видання: українська, англійська, німецька, польська, іспанська, французька, болгарська, румунська.

*Рекомендовано до друку Вченою Радою
Одеського національного морського університету
(протокол № 9 від 30 квітня 2025 року)*

Офіційний сайт видання: journals.onmu.in.ua/index.php/philology

Головний редактор – **Сікорська Вікторія Юріївна**, кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри журналістики та мовної комунікації, Одеський національний морський університет.

Редакційна колегія:

Андреана Ефтімова, доктор соціальних комунікацій та інформатики, професор, Софійський університет «Св. Климент Охридський», Софія, Болгарія; **Богатько Валентина Василівна**, кандидат філологічних наук, доцент, заступник декана з виховної та соціальної роботи факультету філології й журналістики імені Михайла Стельмаха, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, Україна; **Громко Тетяна Василівна**, доктор філологічних наук, доцент, Україна; **Джиджора Євген Володимирович**, доктор філологічних наук, доцент, професор кафедри української літератури та компаративістики, Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, Україна; **Дружинець Марія Львівна**, доктор філологічних наук, професор, професор кафедри української мови та мовної підготовки іноземців, Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, Україна; **Мельник Світлана Михайлівна**, кандидат філологічних наук, доцент кафедри інформаційної діяльності та медіакомунікацій, Національний університет «Одеська політехніка», Україна; **Назаревич Леся Тарасівна**, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри української та іноземних мов, Тернопільський національний технічний університет, Україна; **Назаренко Оксана Миколаївна**, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри прикладної лінгвістики, Національний університет «Одеська юридична академія», Україна; **Романченко Алла Петрівна**, доктор філологічних наук, професор, професор кафедри української мови та мовної підготовки іноземців, Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, Україна; **Стекольщикова Валентина Андріївна**, кандидат наук із соціальних комунікацій, завідувачка кафедри журналістики та філології, Приватний заклад вищої освіти «Міжнародний класичний університет імені Пилипа Орлика», Україна; **Царьова Ірина Валеріївна**, доктор філологічних наук, доцент, професор кафедри українознавства та іноземних мов, Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна; **Конрад Казимеж Шамрик**, доктор наук, професор кафедри лексикології та прагмалінгвології кафедри польської мови та компаративістики, Білостоцький університет, Білосток, Польща.

Статті у виданні перевірені на наявність плагіату за допомогою програмного забезпечення StrikePlagiarism.com від польської компанії Plagiat.pl.

ISSN 2786-8184 (print)
ISSN 2786-8192 (online)

© Одеський національний морський університет, 2025

ЗМІСТ

<i>Леся Близнюк, Олена Харламова</i> СЕМАНТИЧНИЙ СУБ'ЄКТ У СЕМАНТИКО-СИНТАКСИЧНІЙ СТРУКТУРІ ОДНОСКЛАДНОГО РЕЧЕННЯ (НА МАТЕРІАЛІ ТЕКСТІВ ПОЕЗІЙ ЛІНИ КОСТЕНКО).....	7
<i>Oksana Halaibida, Mariya Matkovska</i> CONCEPTUAL SPHERE OF VIRGINIA WOOLF'S STYLE (BASED ON VIRGINIA WOOLF'S NOVEL "TO THE LIGHTHOUSE").....	13
<i>Оксана Галич</i> ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ ПОЛІТИЧНОГО ДИСКУРСУ США ЯК МАРКЕРА ДИНАМІЧНИХ ЗМІН: КОМУНІКАЦІЯ І ПЕРЕКЛАД.....	20
<i>Ганна Глуценко, Ірина Данченко</i> КОНЦЕПТУАЛЬНІ ДОМІНАНТИ В КОРОТКОМУ ОПОВІДАННІ Р. МУЗИЛЯ «PENSION NIMMERMEHR».....	26
<i>Наталія Голяд</i> ПРОБЛЕМИ ПЕРЕКЛАДУ ФАХОВИХ ТЕКСТІВ.....	34
<i>Світлана Журба</i> МАЛА ПРОЗА ВОЛОДИМИРА ДАНИЛЕНКА І МИЛОРАДА ПАВИЧА: МІСТИЧНЕ ЯК ЕЛЕМЕНТ НАРАТИВНОЇ СТРАТЕГІЇ ТЕКСТУ.....	40
<i>Ірина Калиновська, Еліна Коляда, Магдалена Калиновська</i> МОВНА СПАДЩИНА В ГРАФІЧНИХ РОМАНАХ: НАЙМЕНУВАННЯ ЯК ВІДОБРАЖЕННЯ ІДЕНТИЧНОСТІ КОРИННИХ НАРОДІВ КАНАДИ.....	46
<i>Viktoriiia Kulykova</i> L'INTELLIGENCE ARTIFICIELLE DANS LA TRADUCTION: BENEFICE OU PREJUDICE?	53
<i>Ірина Кушнір</i> ВИКЛИКИ ПІДЛІТКОВОСТІ В НОВЕЛІСТИЦІ Ж.М.Г. ЛЕ КЛЕЗІО.....	60
<i>Ліліана Маковійчук</i> ФОРМУВАННЯ Й ТРАНСФОРМАЦІЯ ГЕНДЕРНИХ УЯВЛЕНЬ У СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРІ.....	69
<i>Анна Максимова</i> АЛГОРИТМИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У ХХІ СТОЛІТТІ.....	75
<i>Halyna Matusiak</i> FEMALE CHARACTERS OF RICHARD YATES'S NOVEL "REVOLUTIONARY ROAD" AS AN ARTISTIC PROJECTION OF TRANSGENERATIONAL TRAUMA.....	81
<i>Маргарита Морозова</i> ФЕНОМЕН НЕОЛОГІЗМІВ У СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ.....	87
<i>Лариса Орехова, Оксана Чаєнкова</i> ВНУТРІШНІЙ СВІТ ЛЮДИНИ ЧЕРЕЗ СИМВОЛІКУ БІЛОГО КОЛЬОРУ (НА МАТЕРІ УКРАЇНСЬКОЇ, ТУРЕЦЬКОЇ Й АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ).....	93

<i>Євгеній Панасенко</i> ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ АНГЛОМОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ НЕФІЛОЛОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ В УКРАЇНІ.....	101
<i>Нанушка Татъяна, Соня Подковирофф</i> ПОДІЄВІСТЬ ЯК СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ НОВІТНЬОЇ ДРАМАТУРГІЇ ТА ТЕАТРУ...107	107
<i>Ольга Тамаркіна, Людмила Байдак</i> АКТУАЛЬНІСТЬ ОПАНУВАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ДЛЯ СТУДЕНТІВ АГРАРНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ.....	117
<i>Тетяна Швець</i> КОМУНІКАТИВНІ СТРАТЕГІЇ ФОРМУВАННЯ ГРАМАТИЧНИХ НАВИЧОК У СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ.....	123

CONTENTS

<i>Lesya Bliznyuk, Olena Kharlamova</i> SEMANTIC SUBJECT IN THE SEMANTIC-SYNTACTIC STRUCTURE OF A ONE-SYLLABLE SENTENCE (BASED ON THE POETRY OF LINA KOSTENKO)...	7
<i>Oksana Halaibida, Mariya Matkowska</i> CONCEPTUAL SPHERE OF VIRGINIA WOOLF'S STYLE (BASED ON VIRGINIA WOOLF'S NOVEL "TO THE LIGHTHOUSE".....	13
<i>Oksana Halych</i> THE FUNCTIONAL ASPECT OF AMERICAN POLITICAL DISCOURSE AS A MARKER OF DYNAMIC CHANGES: COMMUNICATION AND TRANSLATION.....	20
<i>Hanna Hlushchenko, Iryna Danchenko</i> CONCEPTUAL DOMINANTS IN R. MUSIL'S SHORT STORY "PENSION NIMMERMEHR".....	26
<i>Nataliia Holiad</i> PROBLEMS OF TRANSLATING PROFESSIONAL TEXTS.....	34
<i>Svitlana Zhurba</i> LITTLE PROSE OF VLADIMIR DANYLENKO AND MILORAD PAVICH: MYSTICAL AS AN ELEMENT OF NARRATIVE STRATEGY OF TEXT.....	40
<i>Iryna Kalynovska, Elina Koliada, Mahdalena Kalynovska</i> LINGUISTIC HERITAGE IN GRAPHIC NOVELS: NAMING AS A REFLECTION OF INDIGENOUS IDENTITY IN CANADA.....	46
<i>Viktoriiia Kulykova</i> L'INTELLIGENCE ARTIFICIELLE DANS LA TRADUCTION: BENEFICE OU PREJUDICE?	53
<i>Iryna Kushnir</i> CHALLENGES FOR TEENAGERS IN SHORT STORIES BY J.M.G. LE CLÉZIO.....	60
<i>Liliana Makoviichuk</i> FORMATION AND TRANSFORMATION OF GENDER PERCEPTIONS IN CONTEMPORARY ENGLISH LITERATURE.....	69
<i>Anna Maksymova</i> ALGORITHMS RESEARCH INTO ENGLISH PHRASEOLOGISMS IN THE 21ST CENTURY.....	75
<i>Halyna Matusiak</i> FEMALE CHARACTERS OF RICHARD YATES'S NOVEL "REVOLUTIONARY ROAD" AS AN ARTISTIC PROJECTION OF TRANSGENERATIONAL TRAUMA.....	81
<i>Marharyta Morozova</i> THE PHENOMENON OF NEOLOGISMS IN MODERN ENGLISH.....	87
<i>Larysa Oriekhova, Oksana Chaenkova</i> THE INNER WORD OF A PERSON THROUGH THE SYMBOLISM OF WHITE (ON THE MATERIAL OF ENGLISH, TURKISH, AND UKRAINIAN LANGUAGES).....	93

<i>Yevhenii Panasenko</i> FORMATION OF PROFESSIONAL ENGLISH-SPEAKING COMPETENCE OF HIGHER EDUCATION STUDENTS IN NON-PHILOLOGICAL SPECIALTIES IN UKRAINE	101
<i>Nanouchka Tatiana Sonia Podkovyroff</i> EVENTFULNESS AS A STRATEGY FOR THE DEVELOPMENT OF MODERN DRAMA AND THEATER.....	107
<i>Olga Tamarkina, Liudmyla Baidak</i> RELEVANCE OF ENGLISH LANGUAGE ACQUISITION FOR STUDENTS OF AGRICULTURAL SPECIALTIES.....	117
<i>Tetiana Shvets</i> COMMUNICATIVE STRATEGIES FOR DEVELOPING STUDENTS' GRAMMATICAL SKILLS IN THE PROCESS OF LEARNING ENGLISH.....	123

УДК 811.161.2'42'366
DOI <https://doi.org/10.32782/bsps-2025.1.1>

СЕМАНТИЧНИЙ СУБ'ЄКТ У СЕМАНТИКО-СИНТАКСИЧНІЙ СТРУКТУРІ ОДНОСКЛАДНОГО РЕЧЕННЯ (НА МАТЕРІАЛІ ТЕКСТІВ ПОЕЗІЙ ЛІНИ КОСТЕНКО)

Леся Близнюк

завідувач кафедри історії та мовознавства
Українського державного університету залізничного транспорту
майдан Оборонний Вал, 7, м. Харків, Україна
orcid.org/0000-0002-5906-3562

Олена Харламова

старший викладач кафедри іноземних мов
Українського державного університету залізничного транспорту
майдан Оборонний Вал, 7, м. Харків, Україна
orcid.org/0000-0003-0681-3136

Анотація. Стаття аналізує одне з головних завдань сучасної синтаксичної науки – дослідження системи відношення синтаксису і семантики, виявлення джерел змісту й умов існування семантико-синтаксичних категорій, тобто розглядання синтаксису як багатоаспектного й комплексного явища.

Розглянуто наявні наукові думки щодо унікального явища поетичного синтаксису, які визначають цікаву специфіку будови речень текстів поезій. Досліджено місце односкладних речень у системі синтаксичних одиниць поетичних творів. Такий вибір дослідження в статті пояснюється тим, що сама структура односкладних речень указує на неоднорідність формально-граматичної та семантико-синтаксичної площин. На підставі цього здійснено аналіз семантичного суб'єкта як виразника семантико-комунікативної настанови автора поетичного тексту, доведено його важливу семантичну функцію в реченнях односкладної будови, проаналізовано широкі можливості таких речень для реалізації авторської творчої думки. У статті звернено увагу на семантико-синтаксичну будову речень поетичних текстів, яка в певній композиційній віршовій формі спирається на різноманіття семантичних варіантів суб'єктності. Доведено, що обрані для наукового аналізу односкладні речення поетичного мовлення із суб'єктним відношенням у семантичній структурі передають індивідуальну авторську картину світу, що є більшою мірою суб'єктивною, і мають специфічні риси мовної особистості її творця. Дослідження в статті доводить комунікативно-змістове призначення синтаксису й сприяє осмисленню типології речення за раціональним розподілом елементів мовної дійсності. До осягнення цього й прагне семантичний синтаксис, спираючись на сучасні дослідження семантичного суб'єкта, визначення його способів і форм вираження.

Ключові слова: актант, екзистенційність, екстралінгвальна ситуація, ідейно-комунікаційний рівень, інтенція, комунікативні права, односкладні речення, поетичний синтаксис, семантичний суб'єкт, семантико-комунікативна функція.

SEMANTIC SUBJECT IN THE SEMANTIC-SYNTACTIC STRUCTURE OF A ONE-SYLLABLE SENTENCE (BASED ON THE POETRY OF LINA KOSTENKO)

Lesya Bliznyuk

Head of the Department of History and Linguistics
Ukrainian State University of Railway Transport
Maidan Oboronnyi Val, 7, Kharkiv, Ukraine
orcid.org/0000-0002-5906-3562

Olena Kharlamova

Senior Lecturer at the Department of Foreign Languages
Ukrainian State University of Railway Transport
Maidan Oboronnyi Val, 7, Kharkiv, Ukraine
orcid.org/0000-0003-0681-3136

Abstract. The article analyzes one of the main tasks of modern syntactic science – the study of the relationship between syntax and semantics, identifying sources of content and conditions of semantic-syntactic categories, i.e. consideration of syntax as a multifaceted and complex phenomenon.

The existing scientific opinions on the unique phenomenon of poetic syntax, which determine the interesting specifics of the sentence structure of poetry texts, are considered. The place of one-member sentences in the system of syntactic units of poetic works is investigated. This choice of research in the article is explained by the fact that the very structure of one-member sentences indicates the inequality of formal-grammatical and semantic-syntactic planes. Based on this, the analysis of the semantic subject as an expression of semantic-communicative guidelines of the author of the poetic text, proved its important semantic function in the sentences of a simple structure and analyzed the wide range of such sentences for the author's creative thought. The article draws attention to the semantic-syntactic structure of sentences of poetic texts, which in a certain compositional verse form is based on a variety of semantic variants of subjectivity. It is proved that the one-member sentences of poetic speech with a subjective relation in the semantic structure chosen for scientific analysis convey an individual author's picture of the world, which is more subjective and has specific features of the linguistic personality of its creator. The research in the article proves the communicative-semantic purpose of syntax and contributes to the understanding of the typology of the sentence by the rational distribution of elements of linguistic reality. The semantic syntax in the line of modern directions of research of the semantic subject, definition of its ways and forms of expression aspires to comprehend it.

Key words: actant, existentiality, extralingual situation, ideological and communication level, intention, communication rights, one-member sentences, poetic syntax, semantic subject, semantic-communicative function.

Постановка проблеми. Поетичний текст повинен відповідати всім чинним правилам мови, однак має водночас нові, додаткові обмеження щодо ритму, варіантів сюжетно-ідейної композиції, ролі актанта. Семантико-синтаксична будова вірша завдяки своїй композиційній віршовій формі використовує різноманітні варіанти семантичної суб'єктності. Це суттєво відрізняє поетичний текст від звичайного розмовного мовлення, оскільки будь-які елементи мовленнєвого рівня у віршах можуть бути значущими, а будь-які елементи, що є в мові формальними, набувають у поезії семантичного характеру. Така текстова різноманітність та багатофункціональність дає можливість для подальшого плідного дослідження речень поетичного синтаксису.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наукові дослідження останніх років часто порушують питання аналізу семантико-синтаксичної структури речень художнього стилю, зокрема текстів поезій. З'ясовано, що саме односкладні речення поетичних текстів яскраво ілюструють наявний у них семантичний суб'єкт в усіх його різноманітних формах та позиціях. За останні десятиріччя у світовій та українській синтаксичній науці з'явилися

цікаві дослідження із зазначеної проблеми. Дослідники семантичного синтаксису – Г. П. Арполенко, І. Р. Вихованець, К. Г. Горденська, Н. В. Гуйванюк, А. П. Загнітко, Н. Л. Іваницька, М. В. Мірченко, В. М. Русанівський, – розглядаючи безпосереднє місце семантичного суб'єкта в семантико-синтаксичній структурі односкладного речення, висвітлюють різні погляди на відтворення його предметно-прагматичної діяльності, психолінгвістичного, субстанціонального та граматико-синтаксичного характеру. Роботи цих дослідників є важливим теоретичним підґрунтям для визначення місця і ролі в реченнях односкладної будови такого синтаксичного явища, як семантичний суб'єкт; вони узагальнюють визнані за ним своєрідні комунікативні права й можливості.

Постановка завдання. Дослідити на матеріалі речень односкладної будови поетичних текстів характер і місце семантичного суб'єкта – актанта і виразника авторської творчої настанови. Визначити специфіку семантико-синтаксичної структури односкладного речення.

Виклад основного матеріалу. Увага науковців до семантичного синтаксису поси-

лилася приблизно із середини 60-х років ХХ століття, що було зумовлено низкою чинників, як-от: актуалізація аналізу змісту речення-пропозиції, дослідження змістової складової частини мови й мовлення та, нарешті, поняття теорії речення як мовного знака, що має власного «позначальника». Дослідження знакової природи речення почало спиратися на теорію синтаксичних трансформацій, яка з'ясовує поняття семантичної еквівалентності речень.

Вітчизняні дослідники теорії синтаксичних трансформацій (І. Р. Вихованець, А. П. Загнітко, М. В. Мірченко та ін.) розглядають денотативну концепцію значення речення, за якою між висловом і позначуваною ним екстралінгвальною ситуацією є певні відношення, завдяки чому необхідно розрізняти семантику граматичної структури й семантику речення – основної комунікативної одиниці синтаксису. Дослідження синтаксису поетичних творів виявилось цікавим з боку як аналізу самої будови речень, так і семантичного «наповнення». Мова художньої літератури належить до загальної, досить розгалуженої мовної системи як надзвичайно важлива її частина. Її справедливо можна вважати явищем, наділеним власними особливими рисами, яке перебуває в постійній взаємодії з різними відтвореннями та процесами мовної системи, що, зокрема, досить яскраво доводиться дослідженнями семантико-синтаксичної структури речень художнього тексту. Доведено, що тексти поезій мають речення, які справедливо можна вважати багатоаспектними. Сам парадокс поезії полягає в тому, що кожна природна мова підпорядковується правилам невпорядкованого сполучення елементів, які її становлять [7, с. 115–118]. На сполучуваність таких елементів накладаються певні обмеження, що встановлюють правила цієї мови. Без таких обмежень мова не може здійснювати свою комунікативну функцію. При цьому одночасне посилення обмежень, які накладаються на мову, супроводжується зниженням її інформативності. Так, поетичний текст підпорядковується всім правилам вживаної мови, однак при цьому на нього накладаються нові, додаткові обмеження: вимога дотримуватися певних ритмічних норм, чіткої організованості на фонологічному, римовому, лексичному та ідейно-композиційному рівнях [7, с. 120].

Структура вірша в дійсності може бути цікавою та різноманітною. За своєю формою вона спирається на багатство семантичних значень суб'єкта. Автор поетичного твору формує таку структуру тексту, у якій різні елементи мови є важливими, а будь-які мовні елементи набувають глибокого змісту. Це, безумовно, надає особливостей семантико-синтаксичній структурі поетичних текстів.

У мові поетичних текстів виявляється не тільки естетична, а й семантико-комунікативна функція, яка є важливою для здійснення синтаксичного аналізу. На жаль, деякі літературознавці та стилісти останніми роками не звертали достатньої уваги на комунікативний складник мови поезії. Лінгвісти й дослідники поетичного синтаксису часто ігнорували таку естетичну сторону, обмежуючись аналізом тільки лінгвістичних аспектів. Це призвело до проблеми несумісності наукових підходів. Звичні методи аналізу поетичних текстів не допомогли вирішити питання про особливості мови поезії.

Поетичні тексти, безперечно, розкривають естетичну функцію мови та мовлення. Так, їх текстова й синтаксична організація відображає ставлення автора до змісту через використання складних поетичних тональностей, характерної ритміки, експресивної модальності речень та відповідної структурної побудови. Дослідження ролі семантичного суб'єкта в поезії засвідчує, що семантико-комунікативний задум автора надає широкі можливості для виразного підкреслення значущості цього суб'єкта, особливо в односкладних реченнях. У статті це проілюстровано на прикладах творів видатної української поетеси Ліни Костенко.

Тексти художніх, зокрема поетичних творів, мають складну, двоаспектну організацію. Вона формується завдяки мовним засобам, через які певним способом передається особистий мовленнєвий досвід автора. Оскільки художня творчість передбачає вищий рівень усвідомленого мовного відбору, цей досвід постає як «перевірений», «удосконалений», «очищений», тобто авторські наміри знаходять у ньому найбільш виразне втілення.

Отже, художній (поетичний) текст можна розглядати не лише з позиції його внутрішніх закономірностей, а і як об'єкт лінгвістичного та семантико-синтаксичного аналізу. При цьому важливими складниками художнього

тексту є субстанційний та екзистенційний компоненти.

Субстанційний компонент відображає авторську інтенцію, тоді як екзистенційний компонент чітко розмежовує номінативний зміст речення та інших мовних одиниць. У результаті через речення, наповнене суто суб'єктивними значеннями, розкривається весь вимір людського буття. Екзистенційний компонент відіграє роль у «створенні світу», оскільки окреслює межі констатованої ситуації, за якої людський розум у навколишній реальності можна сприймати як «сірий матеріал».

Варто враховувати особливості семантико-синтаксичної будови односкладних речень, а також брати до уваги мовленнєву реальність поетичного твору. Літературний образ існує саме в слові, а не накладається на якусь його оболонку, з якої його можна вилучити. Тому поетичний добуток варто сприймати як факт мовлення, тобто як знак семантичного синтаксису, що відображає подібність до дійсності, з якою він взаємодіє. Це можливо лише завдяки композиційно-стильовим рішенням, обраним автором. Невід'ємною характеристикою поетичного твору є суб'єктність, що зумовлена самим актом віршування. Відповідно до художнього задуму, поет обирає певний тип суб'єкта мовлення, який виконує специфічну комунікативно-прагматичну функцію у творі – сприяє розвитку сюжету.

Цікавий факт, що однією зі специфічних рис односкладних речень у поетичних творах є семантичний суб'єкт у всіх його граматичних формах. Водночас питання ролі та місця семантичного суб'єкта в сучасній українській синтаксичній науці й досі залишається відкритим, особливо коли йдеться про односкладні речення.

Наукові дослідження семантичного суб'єкта, проведені українськими та зарубіжними вченими-синтаксистами, дають підстави розглядати його як один із ключових аргументів значеннєвої структури речення, зумовлений валентністю предиката. Тому семантичний суб'єкт вважається рівноправним і повноцінним компонентом семантичної структури речення, який безпосередньо залежить від валентності предиката [1, с. 182]. Такої позиції дотримуються багато зарубіжних дослідників комунікативного синтаксису,

зокрема Ш. Баллі, Л. Теньєр, Ч. Філлмор, а також українські синтаксисти І. Р. Вихованець, К. Г. Городенська, А. П. Загнітко, М. В. Мірченко, В. М. Русанівський. Водночас є значна кількість класифікацій семантичних суб'єктів в українському реченні, що відображає різні підходи до їх визначення та систематизації.

Членування віршової мови на синтаксичні одиниці – речення – дає змогу виявити особливості синтаксису індивідуальних стилів [2, с. 69]. Цікавою є тенденція до створення строфічних творів переважно на основі односкладних речень, що властива багатьом українським поетам, зокрема, Ліні Костенко, і відзначається своєрідною синтаксичною специфікою. Об'єднувальна дія віршового ритму виносить суб'єктно-предикатні відношення за межі окремого речення на рівень усього тексту завдяки послідовному використанню рядів односкладних конструкцій. У таких випадках семантичний суб'єкт (здебільшого особовий) випускається з односкладного речення. При цьому характер усунутого суб'єкта – особовий чи предметний – визначає певний варіант або навіть тип односкладного речення, що зумовлює формування означено-, неозначено- та узагальнено-особових конструкцій.

Семантико-синтаксичний аналіз поетичних творів видатної української поетеси Ліни Костенко засвідчує, що її індивідуальна картина світу в цих текстах має відображений характер, є виразно суб'єктивною та наділеною унікальними рисами мовної особистості авторки. Високий рівень естетичної концептуалізації її поезії дає змогу визначити особливості характеру й структури односкладних речень, які становлять невід'ємну частину її творчого стилю.

Наприклад, означено-особове речення формується з двоскладного, у якому є підмет у першій або другій особі, шляхом його «пропущення», за умови, що суб'єкт виражений у формі дієслова-присудка. Це відбувається у разі, коли дієслово має форму теперішнього або майбутнього часу наказового способу: *Криши, ламай, троци стереотипи!* [4, с. 11]; *Пиши про честь і совість, а при етом / вмочи своє перо у каламуть...* [5, с. 160]; *Обвуглуйся. З дияволом грай в теніс* [4, с. 11]; *Шукайте цензора в собі* [4, с. 15].

Для неозначено-особового односкладного речення характерний так званий прихований предметно-особовий суб'єкт, а не особовий, як часто припускається. Цей суб'єкт втратив зв'язок з особовими суб'єктами, які позначають мовця й слухача, і саме через це набуває неозначеності, наприклад: *Гадаєш, цвинтар це та й годі* [3, с. 78], *гадаєш* – це *хтось* (невизначений предметно-особовий суб'єкт).

В узагальнено-особових реченнях спостерігається нейтралізація різниці між першим, другим та предметно-особовим суб'єктами, що дає змогу створити більш загальний, універсальний вираз для дії чи стану, який не акцентує на конкретному суб'єкті, як, наприклад, у реченні *Сльозами горю не допоможеш; Як жити, зачепившись на мілкому, / то краще потонуть на глибині* [3, с. 76] є особовий суб'єкт, але він не індивідуальний, а узагальнений.

Крім того, односкладні речення можна поділити на особові та предметні залежно від семантики суб'єкта, що виражений через особове чи предметне найменування. Цей розподіл визначається тим, чи йдеться про конкретну особу (особове найменування), чи про предмет або явище (предметне найменування), наприклад: *І чую тишу* [4, с. 10]; *Завтра глянеш пустими очима, / тупо всміхнешся з усіх газет* [3, с. 23], *Нам зустрінись на обрії треба* [3, с. 46] – означено-особові односкладні речення (особові); *Воно, звичайно, що там говорить. / Отож-бо й є, нема чого балакати* [4, с. 37], *Напитись голосу твого, / того закоханого струму, / тієї радості і суму, / чаклунства дивного того* [4, с. 124] – узагальнено-особові односкладні речення (особові); *Не треба класти руку на плече* [4, с. 2] – неозначено-особові (особові); *Тебе зарядили тупою звичкою* [3, с. 24], *Дороги не видать* [3, с. 55] – непрямо-суб'єктні дієслівні (особові та предметні); *Тоскно мені* [3, с. 145] – непрямо-суб'єктні іменні (особові); *В бігах поповнюють гарем* [6, с. 12], *В безсмерті холодно. І холодно в житті* [4, с. 52] – обставинно-суб'єктні іменні (предметні); *Світає* [6, с. 132] – безсуб'єктні дієслівні (предметні); *Холодно... Холодно... Холодно... Холодно...* [3, с. 89] – безсуб'єктні іменні (особові та предметні).

Досліджуючи семантичний особовий суб'єкт, можна зазначити, що його семантика змінюється залежно від форми, у якій

він вживається. Це може бути форма першої, другої чи третьої особи, що впливає на значення та функцію суб'єкта в реченні.

Так, в односкладних реченнях особовий семантичний суб'єкт може бути: 1) означеним, неозначеним або узагальненим; 2) мати форми непрямих відмінків (найчастіше давального, що підтверджують наведені приклади з поетичних творів); 3) не може повністю редукуватися (усуватися) з дієслівного речення. Водночас предметний суб'єкт: 1) не може бути означеним, неозначеним або узагальненим; 2) має форми непрямих відмінків (переважно орудного); 3) може повністю редукуватися з дієслівного речення. Цей висновок ґрунтується на детальному аналізі уривків з поетичних текстів, наведених вище.

У процесі дослідження семантико-синтаксичних параметрів художнього тексту, зокрема в структурах односкладних речень, характерних для поетичних творів, можна помітити певну специфіку: семантичний суб'єкт виявляється багатомірним та варіативним. Водночас постає питання виявлення універсальних мовних відношень на рівні аналізу текстів. Розглядаючи мову як системно-структурне утворення, важливо мати ієрархічне уявлення про різноманітні мовні одиниці, що перебувають у відношеннях «засіб – функція». Найвищим рівнем при цьому традиційно визнається синтаксичний, оскільки саме він певним чином «замикає» мовну систему. Крім того, лише в художньому (зокрема, поетичному) тексті речення сприймаються адекватно — цей факт давно підтримується положеннями психолінгвістичного рівня та теорії мовних актів.

Висновки і пропозиції. Проведене дослідження доводить важливість семантико-синтаксичного підходу до синтаксичних явищ, що, на нашу думку, має панівну тенденцію в сучасному українському синтаксисі. Це дає змогу визнати значущу роль семантичного суб'єкта як носія предметно-прагматичної діяльності та семантичної ознаки.

Поетичний текст, маючи власну специфічну семантико-синтаксичну будову, є особливою мовною одиницею. Своєрідність семантико-синтаксичної форми та будови односкладних речень полягає в тому, що ці речення обов'язково містять чітко виражені суб'єктні відношення, що визначають

способи й форми існування семантичного суб'єкта – актанта і виразника художньої думки автора. Здійснений під час дослідження аналіз дає змогу зробити висновок про важливість таких форм семантичного суб'єкта для українського поетичного синтаксису, які безпосередньо інтегровані в односкладні речення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вихованець І. Р., Городенська К. Г., Русанівський В. М. Семантико-синтаксична структура речення. Київ : Наукова думка, 1983. 220 с.
2. Єрмоленко С. Я. Синтаксис віршової мови. Київ : Наукова думка, 1969. 94 с.
3. Костенко Л. Мандрівки серця. Поезії. Київ : Рад письменник, 1961. 111 с.
4. Костенко Л. Неповторність: Вірші. Поєми. Київ : Молодь, 1980. 222 с.
5. Костенко Л. Вибране. Київ : Дніпро, 1989. 559 с.
6. Костенко Л. Берестечко. Історичний роман. Київ : Український письменник, 1999. 156 с.
7. Петровський А. В. Основні принципи структурного аналізу поетичних текстів. *Науковий вісник ВДУ*, 2004. № 3, С. 115–118.

REFERENCES

1. Vykhovanets, I., Horodenska, K., Rusanivskyi, V. (1983). Semantyko-syntaksychna struktura rechennia [Semantic and syntactic structure of the sentence]. K. : Naukova dumka, 220 p. [in Ukrainian].
2. Yermolenko, S. (1969). Syntaksys virshovoi movy [Syntax of poetic language]. K. : Naukova dumka, 94 p. [in Ukrainian].
3. Kostenko, L. (1961). Mandrivky sertsia [Journeys of the heart]. Poetry. K. : Rad. pysmennyk, 111 p. [in Ukrainian].
4. Kostenko, L. (1980). Nepovtornist: Poemy [Nepovtornist: poems]. K. : Molod, 222 p. [in Ukrainian].
5. Kostenko, L. (1989). Vybrane [Vybrane]. K. : Dnipro, 559 p. [in Ukrainian].
6. Kostenko, L. (1999). Berestechko [Berestechko]. Historical novel. K. : Ukrainian writer, 156 p. [in Ukrainian].
7. Petrovskyi, A. (2004). Osnovni pryntsypy strukturnoho analizu poetychnykh tekstiv [Basic principles of structural analysis of poetic texts]. *Naukovyi visnyk VDU*, № 3, P. 115–118. [in Ukrainian].

UDC 811.111'37

DOI <https://doi.org/10.32782/bsps-2025.1.2>

CONCEPTUAL SPHERE OF VIRGINIA WOOLF'S STYLE (BASED ON VIRGINIA WOOLF'S NOVEL "TO THE LIGHTHOUSE")

Oksana Halaibida

*Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of English Language
Kamyanyets-Podilskiy Ivan Ohienko National University
Ohienko Str., 61, Kamyanyets-Podilskiy, Ukraine
orcid.org/0000-0002-3622-9857
e-mail: halaybida.oksana@kpnu.edu.ua*

Mariya Matkovska

*Senior Lecturer at the Department of English Language
Kamyanyets-Podilskiy Ivan Ohienko National University
Ohienko Str., 61, Kamyanyets-Podilskiy, Ukraine
orcid.org/0000-0002-1047-7027
e-mail: matkovska.mariya@kpnu.edu.ua*

Abstract. *The paper is devoted to the conceptual sphere of the famous British writer Virginia Woolf's style, based on her novel "To the Lighthouse". Attention is focused on the world's picture of the British Victorian family. Differences between male and female points of view, their perspectives, behavior and obligations constitute the prototypes of the conceptual sphere. The authors examine the conceptual sphere of Virginia Woolf's style which, for the most part, consists of such concepts as Nature, Time, Space, Life, Family, Male and Female Relationships, Profession and Work, Death, Sympathy and Empathy, Creativity, Freedom and Independence, Resurrection and Eternity. They are meaningfully related, joined and dependent on each other as they show the universal development of life, the creation of the essence of a person's nature and the estimation of the individual's soul. The idea of eternity, joy of being and perception of truth exist in a woman's consciousness. The male images of the novel make attractive to the general public the idea of materialistic preference. On the contrary, the female images are inclined much to the idealistic world. The concept of "Life" is closely connected with the concept of "Nature", the physical force of the earth and the concept of "Time" as the continued existence of human beings and events. The concept of "Creativity" could be identified as one of the main concepts in the novel. In the novel "To the Lighthouse" creativity is closely connected with the painting, being manifested in the combination of characteristics and features that form an individual's distinctive character of a woman. Virginia Woolf interfered with the arrangement of understanding and harmonization of relations between a man and a woman. The contrast of their social roles, shown in the prototypes of the Victorian family of Mr. and Mrs. Ramsays, is displayed in the concepts "Family", "Profession" and "Sympathy".*

It is postulated the idea that Virginia Woolf's feminine psychology across Victorian England doesn't depend on the usually acknowledged social stereotypes about the incapability of a woman to become a writer, a painter or a poet, namely to create something new and be opposed to generally accepted norms and standards.

Key words: *prototype, conceptual sphere, cognitive linguistics, concept, frame, linguistic culturology, communicative behavior, style.*

КОНЦЕПТУАЛЬНА СФЕРА СТИЛЮ ВІРДЖИНІ ВУЛЬФ (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ ВІРДЖИНІ ВУЛЬФ «ДО МАЯКА»)

Оксана Галайбіда

кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри англійської мови

Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка

вул. Огієнка, 61, м. Кам'янець-Подільський, Україна

orcid.org/0000-0002-3622-9857

e-mail: halaybida.oksana@kpnpu.edu.ua

Марія Матковська

старший викладач кафедри англійської мови

Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка

вул. Огієнка, 61, м. Кам'янець-Подільський, Україна

orcid.org/0000-0002-1047-7027

e-mail: matkovska.mariya@kpnpu.edu.ua

Анотація. Статтю присвячено концептуальній сфері стилю відомої британської письменниці Вірджинії Вульф. Увагу зосереджено на концептуальній картині світу британської вікторіанської сім'ї. Відмінності між чоловічим і жіночим способом мислення, їх поведінкою та життям утворюють прототипи концептуальної сфери. Автори досліджують концептуальну сферу стилю Вірджинії Вульф, яка здебільшого містить такі концепти, як Природа, Час, Простір, Життя, Сім'я, Чоловічі й Жіночі Відносини, Професія, Смерть, Симпатія та Емпатія, Творчість, Свобода й Незалежність, Воскресіння та Вічність. Згадані концепти споріднені, поєднані та залежні одне від одного, що показує загальний розвиток життя та сутність людської природи. У свідомості жінки живе ідея про вічність, радість буття й пізнання істини. Природа чоловічої свідомості, навпаки, орієнтована на пріоритет матеріального світу. Концепт «Життя» тісно співвідноситься з концептом «Природа», матеріальною силою землі та з філософським концептом «Час». Час ототожнюється як універсальний розвиток процесу життя на землі, формування сутності особистості та визначення людської душі, де немає чітких меж між минулим і теперішнім. Концепт «Творчість», що визначається в романі «До Маяка» як основний, тісно пов'язаний із живописом і є проявом індивідуальності та незалежності головної героїні роману Лілі Бріско. Творчість у житті Лілі є прихистком від песимізму й печалі, свої переживання вона трансформує в можливість написання картин. Діяльність Лілі Бріско націлена на створення духовних і матеріальних цінностей та пройнята елементами нового змісту, вдосконалення й розвитку. Вірджинія Вульф стурбована проблемами взаєморозуміння й гармонії стосунків між жінкою і чоловіком. Ця природна сутність відображена на прикладі вікторіанської сім'ї Ремзі в концептах роману Сім'я, Професія та Симпатія.

Постулюється ідея, що світобачення Вірджинії Вульф, як жінки-письменниці за часів вікторіанської Англії, не залежить від загальноновизнаних суспільних стереотипів про неспроможність жінок писати художні твори, малювати картини чи займатися наукою, тобто творити нове розуміння світу у своїй свідомості.

Ключові слова: прототип, концептуальна сфера, когнітивна лінгвістика, концепт, фрейм, лінгвокультурологія, комунікативна поведінка, стиль.

Introduction. Traditionally, language consciousness may be defined as the existence of concepts, expressed in individuals' speech peculiarities while operating by the linguistic communicative units. Keeping in touch with the outer world presupposes many associations in the individual's mind; that is why it is possible to trace the peculiarities of male and female views of the development of linguistic world images and the growth of language consciousness itself. Some scholars advance a theory of how language

and discourse reflect the male and female peculiarities, in particular, some specific features of their verbal behavior [1, p. 25–27; 2, p. 91–93; 3, p. 49–52].

The famous British writer Virginia Woolf greatly aimed to create such a form of literary work that could transmit the inner world of her characters and as a result, she created the technique of writing, known as 'the stream of consciousness' [4, p. 52]. The specific feature of this technique is that her novels

are not restricted only by the consciousness of one character, but are possible to transfer the reader's attention from character to character. The author used many inner monologues to present the attitude of each character to the world, to the definite outward events, and very often to the same event and, usually, these attitudes are distinguished in the same way as in the real life. The symbolization of multiple consciousnesses, inclined to the general center is considered to be a great contribution to the development of the world's literature, successfully elaborated by V. Woolf [4, p. 45–47; 5, p. 27; 6, p. 115–119].

Previous research. Modern linguistic scholars focus their attention on the idea of whether men and women use the language for communicative needs in the same or in a different way (P. Brown and S. Levinson (1987), P. Chilton and C. Schaffner (1997), R. Keller (1994), C. Kramsch (1998), A. Miall (1993), E.H. Rosch (1973), A. Wierzbicka (2003, 1997, 1985), etc.) [2, p. 125–127; 7, p. 211–213; 8, p. 95; 9, p. 68; 10, p. 35–37; 11, p. 331; 12, p. 147–149; 13, p. 29–31; 14, p. 24–27]. The linguists proclaim the idea that many psychological effects are reached predominantly with the help of images, symbols and metaphors. Accordingly, the inner world of characters has been revealed on the streams of personal impressions, feelings and thoughts [15, p. 67–69]. V. Woolf's novels to a great extent reflect their personal vital experience and her characters remind of the practicable people that surrounded the author in real life [16, p. 145–147].

It is worth mentioning that in the process of perceiving the world people create some concepts in their consciousness. In many researches concept is treated as a discrete unit of the collective consciousness that reflects objects and things of the real and ideal worlds and is preserved in the national memory of the native speakers in the form of verbal substance [16, p. 199–201]. Virginia Woolf's texts constitute some definite space, the so-called 'semantic world of the text'; while describing the structure of such a discourse it is necessary to take into account the existence of the semantic space segmentation in the semantic fields. The analysis of such semantic space is similar to the process of selection of two or more opposed poles (the process aimed at the identification of synonymous and antonymous relations in

the text [17, p. 312]. Such a division of V. Woolf's discourse into the opposition is very perceptible as it evaluates the world as a whole [17, p. 315].

D. Fokkema and E. Ibsch in their research of V. Woolf's creative works account for the semantic components of the writer's discourse. They pointed out that each image, whether male or female, constitutes the semantic field, which in 'the stream of consciousness of the characters can be formed around one or more concepts. The scholars also figured out that the separate semantic field coincided with the gender factor, whose linguistic peculiarities can be manifested on the discursive level [18, p. 119–121].

Frames, cognitive models, mental spaces, etc. are treated as the main models of representation knowledge. Conceptual spheres as encoded socio-cultural data, resulting from the totality of invariant categories, could be understood as 'the main semantic 'appliances' of culture [19, p. 123; 20, p. 45].

The most important concepts of the speaker's perception of the physical world are spatial and temporal categories of the physical world. It is worth mentioning that the speaker, the subject of cognition and the interpreter of the world, are treated as the key concepts of any culture and tightly connected with the concept of 'individuality'. These concepts are sometimes contrasted as static and dynamic, given and created, 'fact' and 'artifact', etc. [5, p. 218–220]. In other words, 'individuality' could be identified as the complicated personality of physical, spiritual and social life that is undoubtedly connected with public groups, vital spaces and modes of activity [6, p. 99–102].

The **purpose** of the **paper** is to define and analyze the conceptual sphere of V. Woolf's creativity, which balances out within the writer's intention and the reader's orientation, the comparison of concepts and frames in the British variant of Present-day English.

Presentation of the main material. In V. Woolf's novels, the plot is revealed through the inner life of the main characters. Except for the clearly expressed desire to present the consciousness, Virginia Woolf was interested greatly in other aspects of representation the real life in literature. Instances of these aspects are as follows: temporal and spatial categories,

succession of historical events, differences between external and internal time, female attitude to life, etc. Being interested in the inner life of her characters, Woolf tried to represent not only their social relations but also to depict profoundly the features of loneliness and nature. Autobiographical motives constitute the basis of images and concepts.

The main character of the novel "To the Lighthouse", Mr. Ramsay, is projected as the figurative embodiment of Virginia Woolf's father and Mrs. Ramsay, consequently, her mother, constitute the system of oppositions that could be united into one concept "The Family or Familial Relations". In the novel, this concept is revealed through the analysis of thematic frames. The first frame "The Window" while representing the communicative situation, the dialogue between a husband and a wife – Mr. and Mrs. Ramsays, confirms their contradiction concerning the world differently. The frame "The Window" plays an important role in the structure of the discourse, as it distinguished the difference between patriarchal and matriarchal traditions, the so-called cultural mode of life in Victorian England.

According to L. Doyle, the window is the place that links the space outdoors and indoors; accordingly, the house and the sea are treated in Victorian gender ideology as spheres of a man and a woman [4, p. 51–53].

Prototypical categories of the masculine world are connected with rational and ambitious peculiarities while, on the contrary, the female ones are full of sympathy, comprehension and empathy. In the meditation of Mrs. Ramsay, we see an estimation of her husband from her point of view and how she clarified his features of character – judgement, justice, devotion, skills, etc. For instance: *Don't rush to judgment without examining the evidence* [21, p. 25]. *I saw no justice in the court's decision* [21, p. 38]. *He was impressed by her skill at writing* [21, p. 41]. *The project will require the devotion of a great deal of time and money* [21, p. 55]. It is possible to figure out the notions that are very important for Mr. Ramsay to achieve success in the sciences. These features of character, according to him, are necessary to reach success. In his society Mr. Ramsay, as the representative of the male gender, determined his role of being a leader, adviser and organizer; e.g.: *He organized people to work for social justice* [21, p. 63]. Mrs. Ramsay

respected her husband's mind, the accuracy of his thoughts, his abilities and his talent very much. The things that are to his liking constitute reading, writing and teaching.

All the above-mentioned notions, joined into one general concept "Profession" – are very important engagements in the life of a man. Mr. Ramsay couldn't imagine his life without his libraries, his lectures and his books, e.g.: *He has an impressive library of books on Western philosophy* [21, p. 67]. *He's planning to give a series of lectures on modern art* [21, p. 73].

But there exists another side of the life in the family which is impersonated by the hostess of the house Mrs. Ramsay, the representative of the feminine gender. All the characters of the novel, who feel anxiety about the hostess, appreciate and comprehend her feelings. That is why another concept is chosen "Sympathy". The characteristics of the mentioned concepts are the following ones: *sympathy, simplicity of relations, rain of energy, spray of life, her strength her competence, capacity to protect*, e.g.: *There is a lot of sympathy for her family* [21, p. 79]. *She put a lot of energy into her eight children* [21, p. 82]. *The children trust in the competence of their mother* [21, p. 83]. *She has the capacity handle this job. She worked for the family in various capacities over the years* [21, p. 91–93].

In the process of the detailed analysis, the world picture of the British Victorian family with the moral domination of the husband has been drawn in all its details. The dialogue began with the cue of Mrs. Ramsay, e.g.: *Yes, of course, if it's fine tomorrow*, said Mrs. Ramsay [21, p. 110]. It is spoken much about the weather and Mrs. Ramsay sympathetically tried to encourage her children, promising them to go to the lighthouse if the weather was fine. But the next cue of Mr. Ramsay was quite categorical, e.g.: *But, it won't be fine* [21, p. 111]. He was a man of science and he knew that it didn't correspond to the reality as barometer data show that the weather was undoubtedly changing. *Mr. Ramsay was grinning sarcastically, casting ridicule upon his wife* [21, p. 113]. Their son James knew that his father favored presenting the facts, e.g.: *He was incapable of untruth and he never tampered with a fact* [8, p. 114].

Mr. Ramsay taught his children that life was difficult and the facts were not under appealing, – *facts uncompromising* [21, p. 115].

And again sounds Mrs. Ramsay's cue: *But it may be fine – I expect it will be fine* [21 p. 117]. Then she thought with sympathy that it would be good to take some things to the lighthouse, e.g.: *to give those poor fellows tobacco, old magazines ...; one must take them comforts one can* [21, p. 118–119]. Her hospitality is displayed in the fact that Mrs. Ramsay always invited her company to the Lighthouse, e.g., *She asked too many people to stay; she couldn't bear incivility to her guests; she had the whole of the other sex under her protection* [21, p. 123]. Her meditations were broken by an address of her husband to their son, e.g.: *No going to the Lighthouse tomorrow, James* [21, p. 126]. Mrs. Ramsay objects, e.g.: *Perhaps it will be fine tomorrow, she said* [21, p. 127]. Within the limits of the frame, a play of cues created the situation under which 'the stream of consciousness' of the characters was expanding.

The fanaticism of Mrs. Ramsay to the facts led her to some embarrassment as she characterized her husband's inclination to pursue the truth while ignoring the feelings of other people, e.g.: *... to pursue truth with such astonishing lack of consideration for other people's feelings was an outrage of human decency* [21, p. 151]. But later she confessed to having estimated his capacities as duly, e.g.: *she revered him* [21, p. 152].

This frame is completed by Mrs. Ramsay's cue when she agrees with her husband, e.g.: *It's going to be wet tomorrow. You won't be able to go* [21, p. 186]. In the consciousness Mrs. Ramsay evaluated her relationships with Mr. Ramsay; her thoughts in the best way reflected the essence of the Victorian ideal of the family, which is strictly criticized by V. Woolf, e.g.: *He could say things – she never could* [21, p. 187].

The reason for their argument was about the weather of the next day, and whether it would satisfy their expectations as the whole family planned to go to the Lighthouse. The gender implication is clearly expressed in this situation as well. The weather itself doesn't play here an important role, but the author intended to show the wishes and desires of a woman and her equal rights with a man.

Victorian families are such a type where the husband is the dominant one. The wife, treated as the traditional conservator was responsible for preserving things of cultural or environmental interest. There are many propositions connected

with such an idea. Mr. Ramsay criticized her feminine type of thinking, but at the same time, he needed support and sympathy from his wife, e.g.: *he depended on her* [21, p. 192]. Mrs. Ramsay defined their roles in the following way, e.g.: *he was the more important ... and what she gave the world was negligible* [21, p. 197].

Objects play an important role in creating frames and separating different frames from one another within the limits of the structure of the text. In the novel, there is one frame more, connected with the character of Lily Briscoe that was modeled through the picture being drawn by Lily. Leaving for the Lighthouse with the whole family, Lily Briscoe took her picture with herself. V. Woolf created this image to express her feminist' ideas that clarified and characterized Lily Briscoe's activities.

Round the picture, Lily Briscoe's 'stream of consciousness' began unwrapping her inner world and mental space. Just, the space of her consciousness clarified the limits of the frame. This frame is represented by two key concepts "Creativity" and "Independence". Based on the concept of "Creativity," there exists the proposition that Lily is drawing her picture, which is very important to her. She constantly thinks about the picture and visions about it, e.g.: *She had a clear vision of what she wanted to do* [21, p. 201]. The other proposition is that Lily Briscoe through her canvases expresses her perspectives on creation, e.g.: *But this is what I see; this is what I see ...* [21, p. 202]. The concept of "Creativity" is very important for V. Woolf as well as for Lily Briscoe; as only the creative work can enhance the role of individuality, though the idea of feminine creativity lost value in the social surrounding. This is supported by Mr. Ramsay's friend, Mr. Tansley, who asserts, e.g.: *Women can't paint, women can't write* [21, p. 205].

Lily is sure that she will not attain recognition, e.g.: *Her picture will never be seen, never be hung even* [21, p. 207]. The process of creativity constitutes self-assertiveness and self-esteem for Lily, her individual choice to express herself or create something new. She doesn't take it close to heart that creation is not a respectable occupation for women in society and her creativity is an escape from sorrow and problems. V. Woolf displayed that she took away the burden of the Universal sadness and recognized the woman's inception

of an activity. The writer also criticized the social tradition that women are responsible for men's emotions. In the novel Lily asserts, e.g.: *She could not sustain the enormous weight of sorrow* [21, p. 227]. A person can transform and overcome one's negative feelings into the art and creativity. The culmination of the frame is Lily's ready painting, e.g.: *I have had my vision ready* [21, p. 306].

The creative work for Lily symbolizes the independence of her spirit and it could be figured out into the separate concept of "Independence". The idea of independent female friendship is manifested through the relations of Lily Briscoe and Mrs. Ramsay. Mrs. Ramsay told about Lily (as far as Lily remembered), e.g.: *She was an independent little creature* [21, p. 29].

Conclusions. In the process of our research, we have examined the general characteristics of Virginia Woolf's conceptual sphere, based on her novel "To the Lighthouse". In the novel, it is displayed the social feminism dialectics of development, such as life, freedom of choice, creative work, independent life, equality, love, empathy and public affairs, i.e.

the aspects of the idealistic and materialistic world [22, p. 7]. The main female characters of the novel, Mrs. Ramsay and Lily Briscoe, symbolize two modes of cognition of the world in Victorian England. On the one hand, Mrs. Ramsay, a classical image of a patient housewife, who cared for her family very much, managed household affairs thoroughly and did her housework successfully. Sometimes she tried to disagree with her husband, Mr. Ramsay, a scientist and a great connoisseur of literature, art and philosophy. But despite some opposing arguments, Mrs. Ramsay respected, supported and appreciated her husband very much. On the other hand, Lily Briscoe, a young genuine painter, is full of enthusiasm for creating something authentic. Lily is keen on painting, likes nature, feels happiness and fear, and opposes conformity and formalism. Lily Briscoe's inner desires for freedom, independence and creativity may serve as corresponding visions or prototypes of Virginia Woolf herself.

Perspective research in this sphere might be related to the semantic peculiarities of female speech in the context of politeness theory.

BIBLIOGRAPHY

1. Beaugrande R., Dressier W. Introduction to Text Linguistics. London : Longman, 1981. 270 p.
2. Brown P., Levinson S. Politeness: Some Universals in Language Usage. Cambridge : Cambridge University Press, 1987. 345 p.
3. Dijk T.A. van, Kintsch W. Strategies of Discourse Comprehension. New York : Academic Press, 1983. 413 p.
4. Doyle L. These emotions of the body: *Intercorporeal narrative in "To the Lighthouse" Twentieth century literature*. Hempstead, 1994. Vol. 40, No 1. P. 42–71.
5. Fauconnier G. and Turner M. The Way We Think: Conceptual Blending and the Mind's Hidden Complexities. New York : Basic Books, 2002. 382 p.
6. Jackendoff R.S. Patterns in the Mind. Language and Human Nature. New York : Basic Books, 1994. 246 p.
7. Chilton P., Schaffner C. Discourse and Politics. In: *Discourse as Social Interaction. Discourse Studies: A Multidisciplinary Introduction*. Vol. 2, ed. by Teun A. van Dijk. London : Thousand Oaks, New Delhi, 1997. P. 206–230.
8. Keller R. On Language Change. London : Routledge, 1994. 194 p.
9. Kramsch C. Cultural Stereotypes. *Language and Culture*. Oxford : Oxford University Press, 1998. P. 67–69.
10. Miall A. The Xenophobe's Guide to The English. London : Ravette Publishing, 1993. 64 p.
11. Rosch E.H. Natural categories. *C.P.* 1973. P. 328–350.
12. Wierzbicka A. Cross-cultural Pragmatics: The Semantics of Human interaction. Berlin/NY : Walter de Gruyter, 2003. 502 p.
13. Wierzbicka A. Understanding cultures through their key words: English, Russian, Polish, German, and Japanese. New York, Oxford : Oxford University Press, 1997. 328 p.
14. Wierzbicka A. Lexicography and conceptual analysis. Ann Arbor : Karoma, 1985. 245 p.
15. Cho B., Kwon U., Gentry J.W., Jun S. & Kropp F. Cultural values reflected in theme and execution: a comparative study of US and Korean television commercials. *Journal of Advertising*. 1999. P. 59–73.
16. Naremore J. The World without a Self: Virginia Woolf and the Novel. New Haven : Yale University Press, 1973. 295 p.
17. Smith S. Reinventing Grief Work: Virginia Woolf's feminist representations of mourning in "Mrs. Dalloway" and "To the Lighthouse". *Twentieth Century Literature*. 1995. Vol. 43, No. 4. P 310–327.

18. Fokkema D., Ibsch E. *Modernism Conjectures*. London, 1987. 330 p.
19. Fillmore Ch. Frame Semantics. In *Linguistics in the Morning Calm* (ed. by the Linguistic Society of Korea). Seoul : Hanshin, 1982. P. 111–137.
20. Grice H.P. Logic and Conversation. In *Cole, P., Morgan, J.L. Syntax and Semantics. Vol. 3: Speech acts*. London : Academic Press, 1975. P. 41–58.
21. Woolf V. *To the Lighthouse*. London : Penguin Popular Classics, 1996. 306 p.
22. Würzbach N. ‘Virginia Woolfs feministische Literaturtheorie im Wandel kultureller Kommunikation. Bestandsaufnahme, Re-Interpretation und Rezeption’, *Anglia*. Tübingen, 1998, 116. P. 1–29.

REFERENCES

1. Beaugrande, R., & Dressier, W. (1981). *Introduction to Text Linguistics*. London: Longman.
2. Brown, P., & Levinson, S. (1987). *Politeness: Some Universals in Language Usage*. Cambridge: Cambridge University Press.
3. Dijk, T.A. van, & Kintsch, W. (1983). *Strategies of Discourse Comprehension*. New York: Academic Press.
4. Doyle, L. (1994). These emotions of the body: Inter-corporal narrative in “To the Lighthouse”. *Twentieth century literature*. Hempstead, Vol. 40, 1. P. 42–71.
5. Fauconnier, G., & Turner, M. (2002). *The Way We Think: Conceptual Blending and the Mind’s Hidden Complexities*. New York: Basic Books.
6. Jackendoff, R.S. (1994). *Patterns in the Mind. Language and Human Nature*. New York: Basic Books.
7. Chilton, P., & Schaffner, C. (1994). Discourse and Politics. In: *Discourse as Social Interaction. Discourse Studies: A Multidisciplinary Introduction*. Vol. 2, ed. by Teun A. van Dijk. London: Thousand Oaks, New Delhi. P. 206–230.
8. Keller, R. (1994). *On Language Change*. London: Routledge.
9. Kramsch, C. (1998). Cultural Stereotypes. *Language and Culture*. Oxford: Oxford University Press. P. 67–69.
10. Miall, A. (1993). *The Xenophobe’s Guide to The English*. London: Ravette Publishing.
11. Rosch, E.H. (1973). Natural categories. *C.P.* P. 328–350.
12. Wierzbicka, A. (2003). *Cross-cultural Pragmatics: The Semantics of Human interaction*. Berlin/NY: Walter de Gruyter.
13. Wierzbicka, A. (1997). *Understanding cultures through their key words: English, Russian, Polish, German, and Japanese*. New York, Oxford: Oxford University Press.
14. Wierzbicka, A. (1985). *Lexicography and conceptual analysis*. Ann Arbor: Karoma.
15. Cho, B., Kwon, U., Gentry, J.W., Jun, S. & Kropp F. (1999). Cultural values reflected in theme and execution: a comparative study of US and Korean television commercials. *Journal of Advertising*. P. 59–73.
16. Naremore, J. (1973). *The World without a Self: Virginia Woolf and the Novel*. New Haven: Yale University Press.
17. Smith, S. (1995). Reinventing Grief Work: Virginia Woolf’s feminist representations of mourning in “Mrs. Dalloway” and “To the Lighthouse”. *Twentieth Century Literature*. Vol. 43, No. 4. P. 310–327.
18. Fokkema, D., & Ibsch, E. (1987). *Modernism Conjectures*. London.
19. Fillmore, Ch. (1982). Frame Semantics. In *Linguistics in the Morning Calm* (ed. by the Linguistic Society of Korea). Seoul: Hanshin. P. 111–137.
20. Grice, H.P. (1975). Logic and Conversation. In *Cole, P., Morgan, J.L. Syntax and Semantics. Vol. 3: Speech acts*. London: Academic Press. P. 41–58.
21. Woolf, V. (1996). *To the Lighthouse*. London: Penguin Popular Classics.
22. Würzbach, N. (1998). ‘Virginia Woolfs feministische Literaturtheorie im Wandel kultureller Kommunikation. Bestandsaufnahme, Re-Interpretation und Rezeption’, *Anglia*. Tübingen, 116. P. 1–29.

УДК 811.111'276:341.76

DOI <https://doi.org/10.32782/bsps-2025.1.3>

ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ ПОЛІТИЧНОГО ДИСКУРСУ США ЯК МАРКЕРА ДИНАМІЧНИХ ЗМІН: КОМУНІКАЦІЯ І ПЕРЕКЛАД

Оксана Галич

кандидат філологічних наук,
доцент кафедри теорії і практики перекладу з англійської мови
Київського національного лінгвістичного університету
вул. Велика Васильківська, 73, м. Київ, Україна
orcid.org/0000-0002-8800-9792
e-mail: oksana.halych@knlu.edu.ua

Анотація. Стаття має на меті розглянути політичний дискурс сучасної Америки в царині перекладознавчих аспектів публічного мовлення загалом та інституту президентства зокрема. Основну увагу зосереджено на соціально-прагматичних та лінгвостилістичних засобах промов і виступів американських президентів ХХ–ХХІ століття, ураховуючи особистості оратора, елементи психологічного портретування мовця, стійкість емоційного інтелекту, здатність впливати на аудиторію і досягати поставленої мети. Науковий інтерес авторки зумовлений динамікою політичних процесів, що безпосередньо дотичні до розвитку американського та українського суспільства в розпал російсько-української війни. До того ж переклад, як ключовий механізм врегулювання важелів впливу в міжкультурному посередництві, забезпечує коректне інформування та, відповідно, адекватну реакцію цільової аудиторії під час президентських перегонів і в умовах активних політичних змін. Переклад політичних промов не може бути ідентичним оригінальному варіанту, що свідчить про необхідність відтворення матеріалу максимально наближеним до зразка. Використання виразових засобів, мовних зворотів та стилістично забарвленої лексики викликає суттєві труднощі під час адаптації промови рідною мовою. Окрім того, беззаперечною є прагматичність промов, що мають на меті забезпечити зв'язок між кандидатом та виборцем, лідером і потенційним електоратом. Трансформаційний підхід уможливорює здатність перекладача реконструювати подану інформацію максимально близько до оригіналу, використовуючи зміни в структурі та семантиці. Зменшення розриву між семантикою і прагматикою політичного меседжу є метою та завданням перекладача-медіатора в процесі міжкультурної комунікації.

Ключові слова: публічне мовлення, комунікація, промова, стилістичні засоби, інститут президентства.

THE FUNCTIONAL ASPECT OF AMERICAN POLITICAL DISCOURSE AS A MARKER OF DYNAMIC CHANGES: COMMUNICATION AND TRANSLATION

Oksana Halych

Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor at the Department of Theory and Practice
of Translation from English
Kyiv National Linguistic University
Velyka Vasylkivska Str., 73, Kyiv, Ukraine
orcid.org/0000-0002-8800-9792
e-mail: oksana.halych@knlu.edu.ua

Abstract. The article aims at exploring the political discourse of modern America in the scope of translation aspects of public speaking in general and the institution of the presidency in particular. The main attention is focused on the social, pragmatic and linguistic means of American presidents speeches (XX–XXI centuries), considering the speaker's personality, elements of his/her psychological portrait, the stability of emotional intelligence and the ability to influence the audience and achieve goals. The author's scientific interest is driven by the dynamics of political processes that are directly

related to the development of American and Ukrainian society in the period of the Russian-Ukrainian war. At the same time, translation as a key mechanism for regulating leverage in intercultural mediation ensures faithfulness of the information delivered and, accordingly, an adequate response of the target audience during the presidential race and in the context of active political changes. The translation of political speeches cannot be identical to the original version, that indicates the need to reproduce the material as faithful as possible. The use of expressive means, phrases and stylistically coloured vocabulary causes significant difficulties while adapting a speech to the requirements of native speakers. In addition, there is no doubt that public speeches are pragmatic, aiming at creating links between the candidate and the voter, the leader and the potential electorate. The transformational approach makes it possible for the translator to reconstruct the information delivered as close as possible to the original, using changes in structure and semantics. Reducing the gap between the semantics and pragmatics of a political message is the goal and task of a translator-mediator in the process of intercultural communication.

Key words: public speech, communication, report, stylistic means, presidency.

Динаміка розвитку політичних процесів в Україні та світі є стрімкою, унаслідок чого світова політична система зазнає змін і перетворень. Функціонал перекладу, як механізм міжкультурної комунікації, у цьому аспекті є дієвим, а почасти й вагомим чинником ефективності міжкультурного посередництва. **Актуальність** теми публікації зумовлена цілеспрямованою увагою до американського політичного дискурсу у світлі останніх виборів у США зокрема та інституту президентства загалом.

Постановка проблеми. Як відомо, промови, а особливо церемоніальні, відіграють ключову роль у суспільно-політичному житті, впливаючи не лише на громадян певної країни, а й на глобальну електоральну поведінку виборців. З огляду на дедалі більший вплив західної демократії, очолюваної США, неабияка увага зосереджена на маніпулятивних механізмах донесення політичних ідей до широкої аудиторії, які почасти мають концептуально-символічний характер.

Будь-яка успішна промова є результатом ретельної підготовки, що не лише містить технічне забезпечення та відповідне соціальне оточення, а й сфокусована на чіткій вербалізації вираження думки. Ідеї, що закладені у виступі, у поєднанні з ораторською майстерністю політика здатні переконати навіть найзапекліших скептиків. Саме тому мотив промови, її контекст, використання художніх і риторичних прийомів, а також взаємозв'язок між висловленими ідеями та реальністю становлять особливий інтерес для дослідників політичного дискурсу й перекладознавців та є **метою** нашого наукового пошуку.

Аналіз досліджень. Поняття дискурсу досить широке: *discursus* означає рух у різних напрямках або колообіг. Уперше цей тер-

мін почали використовувати для окреслення певної теми комунікації чи дискусії, ключові риси якої визначають особливості мовців [7]. Згодом поняття дискурсу поширилося в науковій царині, де його почали ототожнювати з текстом у його сучасному розумінні. Водночас дискурс охоплює не лише мовну комунікацію, а й способи передавання інформації різними засобами (медіа, мистецтво, кінематограф тощо).

Так, К. Серажим визначає дискурс як складний соціолінгвістичний феномен сучасного комунікативного простору, що формується під впливом соціокультурних, прагматичних, психологічних і політичних чинників та має чітку структуру. Автор також наголошує на концепції так званого спільного світу, створеного мовцем та інтерпретованого реципієнтом або читачем того чи іншого типу дискурсу [4].

Виклад основного матеріалу. Політичний дискурс є окремим підвидом дискурсу, що відображає політичне життя країни, її державний устрій та вплив на міжнародні відносини. Він також слугує каналом комунікації між владою та суспільством. До того ж політичні промови, зокрема церемоніальні виступи, є інструментом взаємодії політиків з громадянами, способом здобувати підтримку виборців та розширювати власний електорат. Метою функціонування політичного дискурсу є «залучення всіх громадян до процесу ухвалення рішень, переконання виборців за допомогою логічних аргументів та визначення найефективнішого способу вирішення проблеми» [6, с. 4].

Характерною особливістю політичного дискурсу є використання спеціальної термінології, притаманної політичному середовищу, зокрема таких понять, як *authoritarian*,

alliance, budget, coalition, geopolitics, insurrection, legislation тощо.

Функціонування політичного дискурсу неможливе без залучення промов, які можна поділити на декілька основних видів (передвиборчі виступи, інавгураційні промови, урочисті промови тощо).

Спільною рисою всіх цих промов є офіційний стиль викладу, а їх головна мета – повернути увагу суспільства до певних питань, здобути підтримку виборців, враховуючи водночас очікування громадян.

Ключовим елементом ефективності політичної промови є її просодичне оформлення. Відповідна інтонація критично важлива для передання емоційного настрою мовця та адаптації виступу до прагматики комунікативної ситуації спілкування [12, с. 67].

Написання й виголошення політичної промови є складним та багатогранним процесом, що містить не лише створення тексту, а й утілення ідей, цілей та намірів. Підготовка промови вимагає аналізу попередніх виступів, урахування соціального статусу аудиторії та її очікувань щодо майбутнього країни, суспільства, соціуму. Важливу роль також відіграє вибір локації для виступу, що має підкреслювати значущість й офіційний характер заходу.

Політика – це не лише мистецтво керувати державними інституціями, а й уміння вести переговори та володіти словом. Саме тому політичні виступи часто супроводжуються використанням виразових засобів та стилістичних прийомів, що допомагають досягти емоційного впливу на аудиторію. Так, прихильники Республіканської партії США виявили високу майстерність у застосуванні цих засобів, що сприяло позитивному сприйняттю їхньої риторики виборцями: *“Together, We will make America strong again. We will make America wealthy again. We will make America proud again. Together, we will determine the course of America and the world for many years to come. We will face challenges, we will confront hardships, but we will get the job done”* [9].

Інавгураційні промови є одним із найбільш «зручних» жанрів для формування політичних меседжів та пропаганди ідей, оскільки вони поєднують урочистість, ідеологічну піднесеність і ритуальність. Такі промови – ефективний засіб привернення уваги громадськості. Окрім того, політична

промова є способом продемонструвати свою відданість народу, висловити занепокоєння щодо актуальних проблем та знайти шляхи їх подолання. Кожен політик обирає власні методи впливу й техніки їх використання в міжнародному політичному дискурсі.

Політична промова виконує функцію демонстрації близькості до народу, відданості країні та занепокоєння її поточним станом. Наприклад, Дональд Трамп, 45-й і вже 47-й президент США, активно використовував популізм, апелюючи до незадоволених громадян. Гіпербола як стилістичний засіб гармонійно доповнювала його риторіку: *“scapegoating immigrants, and pitting people against each other. ... hyper-criminalization of immigrants, mass deportation ...”*; ***The wealth of our middle class has been ripped from their homes and then redistributed across the entire world*** [8].

Важливу роль у політичних промовах відіграють топоси – джерела ідей, які сприяють розвитку думки та встановленню контакту із суспільством, що надає виступам політиків більшої змістовності й актуальності.

Функції інавгураційної промови передбачають:

– **інспіративну** (виражає емоції, як-от радість, вдячність, відданість);

– **декларативну** (повідомляє про вступ нового президента на посаду, акцентує звернення до народу через топоси обов’язку та праці);

– **перформативну** (підкреслює чесність, мудрість і законослухняність лідера, його прагнення до захисту країни та її процвітання) [1, с. 78].

Важливим аспектом політичних виступів є їх прагматичність, що передбачає встановлення зв’язку між кандидатом і виборцями. Президентські вибори є однією з найконкурентніших політичних подій, де боротьба за підтримку суспільства виходить на перший план. У цьому контексті ораторські здібності відіграють вирішальну роль. Політик має озвучувати саме ті питання, які найбільше хвилюють виборців, тим самим здобуваючи їхню довіру.

Автори посібника з професійно орієнтованого перекладу виокремлюють три основні типи інформації в політичних текстах:

– **когнітивну** – містить факти, імена, цифри, тобто «точну інформацію»;

– **оперативну** – заклик до дії, як-от «переконайся», «замислюйся», «працюй»;

– **емоційну** – містить виразові засоби (гіперболу, метафору, метонімію тощо) та виражає емоції через інтонацію і стилістичний синтаксис [12, с. 221].

Використані прийоми, стратегії та методи риторики не лише впливають на громадську думку, а й формують образ лідера – справедливого, сильного та здатного забезпечити процвітання країни. Орієнтуючись на цільову аудиторію, її соціальний статус, переконання та настрої, політик може ефективно застосовувати свої мовні та мовленнєві ресурси для здобуття підтримки як серед громадян країни, так і на міжнародній арені. Залежно від контексту талановитий оратор повинен розуміти, до чого саме готова аудиторія, яку інформацію підсвідомо може сприйняти позитивно. Кожен з політичних спікерів має абсолютно відмінні один від одного методи маніпулятивного впливу, життєвий досвід, що, своєю чергою, впливає на тон, настрої та манеру передавання повідомлення. Наприклад, метафоричний контент, а також метонімія щонайбільше здатні підсилити стилістичний ефект, заміну значення лексеми за принципом суміжності:

*We observe today not a victory of party but a **celebration of freedom** – symbolizing an end as well as a beginning — signifying renewal as well as change.* [10];

*To renew **America**, we must revitalize our democracy. This beautiful **Capital**, like every capital since the dawn of civilization, is often a place of intrigue and calculation* [5].

Риторичні запитання в політичних промовах також виконують певну стилістичну функцію, почасти підкреслюючи трагізм, безвихідь або, навпаки, комічність ситуації, що не може залишити аудиторію індіферентною:

*“...From the viewpoint of centuries, the questions that come to us are narrowed and few. **Did our generation advance the cause of freedom? And did our character bring credit to that cause?**”* [11];

*«...Проте в перспективі століть проблеми, що постали перед нами, є нечисленними та нескладними. **Чи досягло наше покоління прогресу в справі свободи? А чи допоміг нам у цьому наш характер?**»* [2, с. 327]

У поданому уривку перекладач вдало зміг використати узагальнення для риторичного

запитання, яке передає настрої, посил та мету мовця, водночас уникнувши порушення мовних норм.

Використання виразових засобів, мовних зворотів та стилістично забарвленої лексики викликає суттєві труднощі під час адаптації промови рідною мовою.

Так, С. Максимов засвідчує необхідність перекладача реконструювати подану інформацію максимально близько до оригіналу, наголошуючи так на використанні змін у структурі та семантиці (трансформаційний підхід) [3].

Водночас переклад промови не може бути ідентичним оригінальному варіанту, що свідчить про необхідність відтворення матеріалу максимально наближеним до зразка. Так, фахівець має використати перекладацькі трансформації задля досягнення бажаного результату.

Політика вважається не лише майстерністю ведення переговорів та ухвалення рішень на державному рівні, а й мистецтвом контролю і менеджменту ресурсів. Особистість оратора при цьому відіграє вирішальну роль в ухваленні складних рішень чи проведенні переговорів президентом на міжнародному або федеральному чиновником на локальному рівні. До вдалого та майстерного контролю політичного середовища в межах країни долучається талант красномовства та використання персуазивних тактик впливу на аудиторію. Особлива увага приділяється не лише стилістичному оформленню промови, а й локації / «декорації», особливо коли захід проводиться з річниці важливої події.

До прикладу можна зарахувати промову 47-го президента США Дональда Трампа з нагоди вручення дипломів випускникам Академії Військово-повітряних сил США. У своєму виступі Трамп висловлював захоплення та повагу до молодих людей, які обрали військову службу, попри широкий спектр кар’єрних можливостей. Камера фокусувалася не лише на його жестах, а й на емоціях випускників і публіки. Завершальним акордом став проліт військових винишувачів над стадіоном, що символізував перехід молоді до лав збройних сил. Так, ця промова не лише була виголошена для виконання протокольної функції, а й сприяла формуванню позитивного іміджу вже похилого віку президента серед молодого покоління.

Використання художніх виразових засобів у політичному дискурсі свідчить про розмаїття підходів та стратегій маніпулювання широкими масами, які варіюються залежно від особистих якостей мовця. Кожен з наведених прикладів політичних промов так чи інакше підкреслює особистість оратора. Тенденція використання маніпулятивних технік Дональдом Трампом яскраво демонструє різкість його заяв, акцентуючи на залученні на свій бік консервативних верств громадян США. Для контрасту можна провести паралелі з більш поміркованим стилем промов демократів (Барака Обами, Джо Байдена), який виявляється в апеляції до народу Америки як творців фундаменту демократії та стабільності. Наведені вище приклади засвідчують: у бурхливому політичному житті Сполучених Штатів завжди знайдеться місце для суперечок та непорозумінь, яких не завжди вдасться уникнути.

Завдяки вдалому добору вербальних відповідей стилістично забарвленої лексики фахівці з перекладу прагнуть не лише відтворити сенс промови максимально близько до оригіналу, а й використати весь потенціал

української мови, перетворюючи політичні виступи в адаптований для пересічного українськомовного реципієнта текст.

Висновки. Політичний дискурс США експлікує широкий спектр промов та публічних виступів, що становлять науковий інтерес і водночас є викликом навіть для досвідченого перекладача. Потужний лінгвістичний інструментарій та арсенал перекладознавчих методів уможлиблює процес адекватного відтворення текстів такого типу дискурсу засобами української мови. Утім, політичні реалії вирізняються варіативністю та здатністю змінюватися й еволюціонувати. Багатогранність і комплексність політичного дискурсу простежується на міжнародній арені на тлі президентських перегонів. **Перспективним** убачаємо систематизацію комунікативних, психологічних, соціально-культурних ознак доповідача, що становлять фундамент харизматичного публічного мовця та можливість перекладача донести важливий меседж кандидатів суспільству, що є винятково важливим для української громадськості на тлі повномасштабної війни з росією.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дячук Н. Особливості політичного мовлення в інавгураційній промові. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острог : Вид-во НаУОА, 2018. Вип. 2(70). С. 76–79.
2. Інавгураційні промови президентів США / за ред. Е. Прутник. Харків : Фоліо, 2009. 142 с.
3. Максимов С. Практичний курс перекладу (англійська та українська мови). Теорія та практика перекладацького аналізу тексту для студентів факультету перекладачів та факультету заочного та вечірнього навчання: навчальний посібник. Київ : Ленвіт, 2006. 157 с.
4. Серажим К. Дискурс як соціолінгвальне явище: методологія, архітектоніка, варіативність: на матеріалах суч. газетн. публіцистики: [монографія]. К. Серажим. Київ : Нац. ун-т ім. Т. Шевченка, 2002. 392 с.
5. Bill Clinton. URL: <https://millercenter.org/the-presidency/presidential-speeches>
6. Civil Political Discourse in a Democracy: The Contribution Of Psychology. Johnson D, and Johnson R. : University of Minnesota. 2000. URL: <https://www.researchgate.net/publication/247503962>
7. Crystal D. A dictionary of linguistics and phonetics (6th ed.). Oxford: Blackwell Publishing, 2011. 508 p.
8. Donald Trump. URL: <https://millercenter.org/the-presidency/presidential>
9. Gordon Brown's speech to US Congress (2009, March 4). URL: <https://www.theguardian.com/world/2009/mar/04/gordon-brown-speech-to-congress>
10. John Kennedy. URL: <https://millercenter.org/the-presidency/presidential>
11. Joseph Biden. URL: <https://millercenter.org/the-presidency/presidential-speeches>
12. Specialized Translation from a Cognitive-Discursive Perspective. Професійно-орієнтований переклад у когнітивно-дискурсивному ракурсі: навч. посібник. В. Г. Ніконова, Ю. В. Кононець, Х. Б., Мелько, Е. В. Польова, В. Б. Скрябіна. Київ : Видавничий центр КНЛУ, 2018. 426 с.

REFERENCES

1. Diachuk, N. (2018). Osoblyvosti politychnoho movlennia v inavhuratsiinii promovi [Features of political speech in the inaugural speech]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu "Ostrozka akademiia": seriiia "Filolohiia"*. Ostroh : Vyd-vo NaUOA. Vyp. 2(70). P. 76–79. [in Ukrainian].

2. Inavhuratsiini promovy prezydentiv [Inaugural speeches of USA presidents]. (2009). SShA / za red. E. Prutnik. Kharkiv : Folio. 142 p. [in Ukrainian].
3. Maksimov, S. (2006). Praktychnyi kurs perekladu (anhliiska ta ukrainska movy) [Practical translation course (English and Ukrainian)]. Teoriia ta praktyka perekladatskoho analizu tekstu dlia studentiv fakultetu perekladachiv ta fakultetu zaochnoho ta vechirnoho navchannia: navchalnyi posibnyk. Kyiv : Lenvit. 157 p. [in Ukrainian].
4. Serazhym, K. (2002). Dyskurs yak sotsiolinhvalne yavyshe: metodolohiia, arkhitektonika, variatyvnist [Discourse as a sociolinguistic phenomenon: methodology, architectonics, variability]: na materialakh such. hazetn. publitsystyky: [monohrafiia] / K. Serazhym. Kyiv : Taras Shevchenko National University. 392 p. [in Ukrainian].
5. Bill Clinton. Retrieved from: <https://millercenter.org/the-presidency/presidential-speeches>
6. Civil Political Discourse in a Democracy: The Contribution Of Psychology (2000). Johnson, D, and Johnson, R. : University of Minnesota. Retrieved from: <https://www.researchgate.net/publication/247503962>
7. Crystal, D. (2011). A dictionary of linguistics and phonetics (6th ed.). Oxford: Blackwell Publishing, 508 p.
8. Donald Trump. Retrieved from: <https://millercenter.org/the-presidency/presidential>
9. Gordon Brown's speech to US Congress (2009, March 4). Retrieved from: <https://www.theguardian.com/world/2009/mar/04/gordon-brown-speech-to-congress>
10. John Kennedy. Retrieved from: <https://millercenter.org/the-presidency/presidential>;
11. Joseph Biden. Retrieved from: <https://millercenter.org/the-presidency/presidential-speeches>
12. Specialized Translation from a Cognitive-Discursive Perspective (2018). Profesiino-orientovanyi pereklad u kohnityvno-dyskursyvnomu rakursi: navch. posibnyk / V. Nikonova, Yu. Kononets, Kh. Melko, E. Polova, V. Skriabina. Kyiv : Vydavnychiy tsentr KNLU. 426 p. [in Ukrainian].

УДК 811.112.2'42'373.72
DOI <https://doi.org/10.32782/bsps-2025.1.4>

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ДОМІНАНТИ В КОРОТКОМУ ОПОВІДАННІ Р. МУЗИЛЯ «PENSION NIMMERMEHR»

Ганна Глущенко

старший викладач кафедри соціально-гуманітарних
дисциплін та мовної підготовки
Хортицької національної академії
вул. Наукового містечка, 59, м. Запоріжжя, Україна
orcid.org/0000-0003-2199-2849

Ірина Данченко

викладач кафедри соціально-гуманітарних дисциплін
та мовної підготовки
Хортицької національної академії
вул. Наукового містечка, 59, м. Запоріжжя, Україна
orcid.org/0000-0003-4224-9771

Анотація. У статті розглядається явище концептуальних домінант з їхніми суттєвими рисами в системі лінгвокультури та художньому тексті, а саме – у тексті короткого оповідання Р. Музиля «Pension Nimmermehr», який є легкоосязним за своїм обсягом, через що концептуальні домінанти можна легко встановити. У статті надається перелік робіт науковців, присвячених розгляду концептів у художньому тексті, а також описується методика, запропонована науковцями для вивчення концептів художнього тексту й концептуальних домінант як смислів ключових концептів у творах певного автора. За методикку взято концепцію асоціативно-сміслового поля концептів В. Г. Ніконової і концепцію антиномій у концептуальній матриці художнього тексту О. Г. Фоменко. З метою дослідження концептів тексту і встановлення концептуальних домінант виносяться на розгляд такі поняття, як «ключове слово» та «заголовок» як перше ключове слово тексту. У статті перелічено ознаки ключових слів, на основі яких можна визначити та проаналізувати базові концепти тексту. У процесі аналізу концептопростору короткого оповідання австрійського письменника ХХ століття Р. Музиля «Pension Nimmermehr» із залученням методик асоціативно-сміслового поля концептів та аналізу заголовка з його проєкціями виявлено базові концепти цього оповідання, проаналізовано їхні асоціативно-сміслові поля та шляхом дослідження індивідуально-авторського сегменту поля визначено концептуальні домінанти цього тексту. Після чого були розглянуті смислові опозиції базових концептів тексту, спираючись на їх визначення в теорії О. Г. Фоменко. Такі дослідження художніх текстів дають змогу визначати їхні домінантні смисли, які був націлений виразити автор тексту, а також, розглядаючи більшу кількість текстів одного автора, – концептуальні домінанти, представлені в його творчості.

Ключові слова: асоціативно-сміслове поле концепту, ключове слово тексту, концепт, концептуальна домінанта, художній текст.

CONCEPTUAL DOMINANTS IN R. MUSIL'S SHORT STORY “PENSION NIMMERMEHR”

Hanna Hlushchenko

Senior Lecturer at the Department of Social and
Humanitarian Disciplines and Language Training
Khortytsia National Academy
Naukovoho Mistechka St., 59, Zaporizhzhia, Ukraine
orcid.org/0000-0003-2199-2849

Iryna Danchenko

Lecturer at the Department of Social and
Humanitarian Disciplines and Language Training
Khortytsia National Academy
Naukovoho Mistechka St., 59, Zaporizhzhia, Ukraine
orcid.org/0000-0003-4224-9771

Abstract. The article explores conceptual dominants, emphasizing their defining characteristics within the framework of linguistic culture and their role in literary texts. It focuses on R. Musil's short story "Pension Nimmermehr", where the limited length of the text allows for a clear identification of conceptual dominants.

The study reviews existing scholarly works on the analysis of concepts in literary texts and outlines a methodology for examining literary concepts and conceptual dominants as core meanings of an author's key ideas. This methodology is based on V. Nikonova's theory of associative-semantic fields and O. Fomenko's concept of antinomies within the conceptual matrix of a literary text. Additionally, the article considers key words and titles as fundamental elements in determining a text's central concepts, emphasizing their role in structuring meaning.

Through a detailed analysis of the conceptual space in "Pension Nimmermehr", the study applies the associative-semantic field method and title analysis to identify the story's core concepts. It examines their associative and semantic fields, establishing conceptual dominants by investigating the individual-authorial segment of the field. Furthermore, the research explores the semantic oppositions between the text's fundamental concepts, drawing on O. Fomenko's theoretical framework to highlight their role in shaping the text's deeper meaning.

This approach facilitates the identification of dominant meanings that the author aimed to convey. Additionally, by analyzing a broader selection of an author's works, it becomes possible to uncover recurring conceptual dominants that define the literary style and thematic focus. The findings contribute to literary conceptology by refining methodologies for conceptual analysis and supporting comparative studies of conceptual structures across various literary texts.

Key words: associative semantic field of a concept, key word of the text, concept, conceptual dominant, literary text.

Постановка проблеми. Питання концептуальних доміант у термінології А. М. Приходька [1] набуває значущості й привертає увагу при зверненні до художнього тексту. Тож представляється доцільним розглянути поняття концептуальних доміант загалом й у художньому тексті зокрема.

Згідно з теорією А. М. Приходька, концептуальні доміанти є частиною концептуальної картини світу певного народу, вони дають їй загальний контур і містять інформацію про середовище побутування етносу, його діяльність, уявлення та знання про світ, а також є актуальними в певний відрізок часу. На думку дослідника, вони є виразниками духовних цінностей певного народу, визначають його ціннісні орієнтири й разом із ними впливають на поведінку своїх носіїв, їхню самооцінку та оцінку з боку носіїв інших концептуальних доміант [1, с. 148–149]. Також концептуальні доміанти можуть набувати статусу символів. Як зазначає дослідник, концептуальні доміанти утворюють «проміжний шар між лінгвокультурою і власне культурою» та водночас належать обом цим

сферам. Своє матеріальне втілення вони отримують найчастіше за допомогою «ключових слів» культури та репрезентують її [1, с. 296].

У концептуальній системі автора художнього тексту, як представника певної лінгвокультури, закладені концептуальні доміанти як базові одиниці мислення, які містять ключові смисли, ідеї певної культури, визначають особливості національного характеру й нав'язують своєму носію стереотипи мислення та поведінки, а також представляють духовні цінності культури. Так, концептуальні доміанти з лінгвокультури представляють доміантні когнітивні структури концептуальної системи автора та втілюються в художньому тексті у вигляді базових або ключових концептів.

Однак, потрапляючи до художнього тексту, будь-який концепт підлягає перетворенням у зв'язку зі специфікою художнього тексту та стає художнім концептом [1]. Тому концептуальні доміанти з лінгвокультури не можуть бути за своїм смисловим наповненням повністю тотожними концептам художнього

тексту, тому що в ньому вони модифікуються й поглиблюються завдяки індивідуально-авторським смислам [2, с. 180].

У художньому концепті закладені мотив та інтенція автора тексту, через нього репрезентується нова метареальність, яку створює автор тексту. Текстові або художні концепти характеризуються динамічним характером, вони організують певну ієрархію, матрицю в тексті й перехреснюються з філософськими категоріями та законами і соціокультурними концептами певної епохи [3, с. 10–12]. Тому актуальним представляється питання взаємодії і взаємовідносин між мовним і художнім концептами, між концептуальними домінантами культури й художнього тексту, динаміки перетворень художніх концептів і їх створення автором тексту.

Звернімося до розгляду концептуальних домінант у тексті короткого оповідання Р. Музиля «Pension Nimmermehr», що зумовлено тим, що в такому тексті, доступним для огляду за своїм обсягом, концентрація ключових концептів відбувається на рівні концептуальних домінант, кількість яких обмежена. З концептосфери, духовні (ключові) концепти якої закріплені в мові, письменник обирає ті концепти, що входять до концептуальних домінант і беруть участь у текстових концептуалізаціях.

Концептуальним дослідженням художнього тексту присвячені, зокрема, такі роботи: теорія О. П. Воробйової про вбудовану мультимодальність у художньому тексті [4], концептологія тексту О. М. Кагановської, згідно з якою концепти вибудовують у тексті певну ієрархію або мережу [3], художня концептологія В. Г. Ніконової, яка розвиває ідею асоціативно-смыслового поля [5], теорія О. Г. Фоменко про текстові константи, які впорядковують концепти тексту [6].

Вищезазначені дослідники розглядають концепти художнього тексту в їхніх системних, а не ізольованих відношеннях, де вони утворюють концептуальну сітку тексту з точками перехрещення їхніх загальних смислів у концептуальних домінантах.

Хоча О. Г. Фоменко не вживає термін «концептуальна домінанта», її розуміння текстових констант близьке до того, що розуміється в цій статті під концептуальними домінантами в художньому тексті. Згідно із зазначеною теорією, текстові константи

вербалізують семантичні смисли концептів, перегруповуються й узагальнюються в ідіостилі письменника. Разом з мовленнєвими складниками, які актуалізують текстові константи, вони формують концептуальну сітку тексту, завдяки якій вербалізується одна зі сторін текстостильового концепту. Текстові константи отримують статус оперативних одиниць читацької свідомості й дають можливість проникнути до ментального простору, у якому проявляється імпліцитна сторона текстостильового концепту «ЗІТКНЕННЯ З ІСТИНОЮ» [6, с. 42–44; 142].

Тож концептуальні домінанти художнього тексту – це домінантні смисли ідіостилу автора, які повторюються й переходять від тексту до тексту та мають концептуальну основу, які взаємодіють і перегруповуються в його творчості. Текст короткого оповідання та його концептуальні домінанти є доступними для огляду з погляду наявності в тексті ключових слів, що містять концептуально значущі для письменника ціннісні смисли.

Мета статті – виявити концептуальні домінанти короткого оповідання як смислів концептів конкретного тексту, які визначаються на їхньому перехрещенні, є загальними для них, і побудувати смислову матрицю тексту за допомогою концептуальних домінант як її зв'язувальних елементів. Для досягнення поставленої мети використано метод моделювання концептів за допомогою асоціативно-смыслового поля В. Г. Ніконової та метод побудування матриці тексту за допомогою антиномій О. Г. Фоменко.

Об'єкт дослідження – концептуальні домінанти в художньому тексті.

Предметом дослідження є концепти й концептуальні домінанти короткого оповідання Р. Музиля «Pension Nimmermehr» [7].

Виклад основного матеріалу дослідження. Виявленню й вивченню концептуальних домінант художнього тексту сприяє розгляд асоціативно-смыслових полів його базових концептів згідно з концепцією В. Г. Ніконової. Асоціативно-смыслові поля концепту художнього тексту представляє його як тришарове явище, воно налічує онтологічний, узуальний й індивідуально-авторський сегменти. Онтологічний сегмент містить лексичні елементи тексту, пов'язані з ядром поля парадигматичними відношеннями, тобто в цьому сегменті проявляються

ознаки базового концепту культури. Узуальний сегмент представлений лексичними одиницями, пов'язаними з ядром синтагматичними відношеннями, і виражає уявлення, задані певним часом та культурою. Індивідуально-авторський сегмент містить авторські асоціації та уявлення про явище, що зображується, утворений асоціаціями, антонімами до ядра поля [5].

Побудування концептуальної сітки поля починається з вивчення заголовку й пошуку ключових слів тексту, які або є безпосередніми номінатами концепту, або допомагають знайти відповідну назву концепту [8, с. 177]. Одним із ключових слів є заголовок тексту [6, с. 44]. Через його повтори й семантичні зв'язки зі словами тексту виявляються інші ключові слова. Далі виявляються ключові слова, пов'язані з ключовими словами заголовка тезаурусними зв'язками, після чого вони розподіляються в групи через асоціації до вичерпного узагальнення. Ключові слова в тексті можна також виявити завдяки їх висуненню автором шляхом повторів [9, с. 239] Синонімічні домінанти перегрупуються через свій асоціативний потенціал, утворюючи асоціативно-сміслову поле.

Смисли базових концептів, загальні для всіх сегментів поля й вербалізовані лексикою, яка утворює поле, вважатимемо концептуальними домінантами цих концептів, які скріплюють концепти тексту і їхні індивідуально-авторські інтерпретації між собою.

Скріпити всю концептуальну сітку тексту допомагають протиборчі сторони текстостильового концепту «ЗІТКНЕННЯ ІСТИНОЮ», розробленого О. Г. Фоменко. Оскільки художній текст – явище динамічне, у якому проявляє себе принцип боротьби і єдності протилежностей [2, с. 182], то на цьому принципі відбувається скріплення (об'єднання) концептуальних смислів тексту. Згідно з концепцією О. Г. Фоменко, текстостильовий концепт усієї творчості автора утворений матрицею, побудованою на смислових опозиціях «ДІЯННЯ – НЕ ДІЯННЯ», «ЄДНАННЯ – НЕ ЄДНАННЯ», які вербалізуються в текстах. Базові концепти певного тексту утворюють опозиції завдяки концептуальним домінантам, які пов'язують і упорядковують їх у матриці.

У тексті «Pension Nimmermehr» на основі лексико-семантичного аналізу заголовку

й визначення ключових слів виокремлюємо такі базові концепти: RAUM, HAUS («Простір») («Дім»), MENSCH («Людина»), ZEIT («Час»). Лексичний аналіз усього текстового простору допомагає також встановити такі смислові опозиції, які створюють концепти тексту, як-от «Єднання» («Союз») – «Не Єднання» («Не Союз»).

Заголовок короткого оповідання Р. Музиля містить два ключові слова цього оповідання, які вказують на такі базові концепти: RAUM (HAUS) – ПРОСТІР (ДІМ), ZEIT – ЧАС, MENSCH – ЛЮДИНА. Розглянемо ці концепти. Поле концепту HAUS («Дім») з ядром Haus створюється за допомогою трьох сегментів: онтологічного, узуального та індивідуально-авторського. В онтологічному й узуальному сегментах поля цього концепту шляхом лексичного аналізу встановлюється смисл ВЛАДА, в онтологічному сегменті – смисл РЕЛІГІЯ. Ці смисли є концептуальними домінантами для цього тексту.

Найбільш широко онтологічний сегмент представлений синонімами та словами, які пов'язані з ядром поля Haus гіперонімічними відношеннями. Слово Haus трапляється 6 разів, а також у складі складного слова Gotteshaus – церква-РЕЛІГІЯ та в словосполученні nach Hause kommen – іти додому. Синонім до слова Haus – Heim – дім – ужито один раз.

Слово Hotel зі словом Haus також перебуває в синонімічних відношеннях і вжито в тексті тричі, крім того, вживається його дериват Hotelier – господар готелю – ВЛАДА, це слово виступає також як частина синонімічних композитів – Hotellaufbahn, Hotelkarriere – кар'єра в готелі. Синонімом до слова Hotel є ключове слово Pension – пансіон, яке трапляється 5 разів і винесено в заголовок.

У гіперонімічних відношеннях до ядра поля є такі слова та словосполучення: wie ein geschnittener rosa Stein – як вирізьблене розове каміння, Säule – колона.

Узуальний сегмент налічує такі мікрополя: частина дому (кімната) – Zimmer (2 рази) та в складі складних слів Zimmerdienst – покоївка – ВЛАДА, Pensionszimmer – кімната в пансіоні; Raum – кімната, приміщення, Speisesaal – їдальня (2 рази), Bar – бар, Gang – коридор, Wand – стіна (6 разів), Türrahmen – отвір дверей.

Мікрополе обстановка дому (меблі): Tisch – стіл (3 рази) і в словосполученні *der ovale Tisch* – овальний стіл, *Haken* – гачок, *Fenster* – вікно (2 рази), *Stuhllehne* – спинка стільця, *Messer* – ніж, *Gabel* – виделка.

До індивідуально-авторського сегменту входять антонімічне словосполучення *verlassene Orte* – покинуті місця. Серед синонімів до слів *Haus* – дім і *Ort* – місце є спільні синоніми *Wohnung* – квартира, *Bude* – приміщення). У значенні слова *Haus* є сема «жити, проживати, населяти», а слово *verlassen* – покинутий означає, зокрема, *unbelebt, unbewohnt* – без жильців, ненаселений. Так, дім представлено не типовим домом, а таким, у якому не живуть люди. До цього сегменту входить також словосполучення із заголовка «*Pension Nimmermehr*». У семантиці слова *Pension* і його синоніма *Hotel*, який у тексті вживається замість першого досить часто, закладено сему «ЄДНАННЯ». Крім того, образи *Hotel* і *Hotelier* представляють у тексті смисл «ЄДНАННЯ»: «*Sie schwärmte für eine deutsch-französische Verständigung, weil ihr Gatte Hotelier war. Umfassender gesagt, er stand in der Hotelkarriere...*» [7] (Вона захоплювалася німецько-французьким взаєморозумінням, тому що її чоловік був господарем готелю. Якщо точніше, то він мав готельну кар'єру...). Однак у поєднанні зі словом *Nimmermehr* (що означає «*nie im Leben, niemals, zu gar keiner Zeit*» – ніколи в житті, ніколи, ні в який час) ЄДНАННЯ перетворюється в НЕ-ЄДНАННЯ, а дім – в антидім, у якому неможливо жити.

Концепт ДІМ у цьому тексті представляє смисл єднання також тому, що в ньому проживає багато національностей (*eine deutsche Pension in Rom* – німецький пансіон у Римі, *Negerprinz* – принц негрів, *Schweizer* – швейцарець, *Amerikaner* – американець, *Römerinnen* – римлянки, *englisches Fräulein* – англійська пані), людей різних релігій (*papistisch* – папський, *protestantisch* – протестантський, *evangelisches Gotteshaus* – євангелістська церква, *die Katholikin* – католичка, *Götter* – боги), професій (*Stubenmädchen* – обслуга, *die Diplomaten* – дипломати, *Hotelier* – господар готелю, *Ingenieur* – інженер, *Attaché* – аташе, *Legationssekretär* – секретар посольства), через що він пов'язаний з концептом ЛЮДИНА і смислом РЕЛІГІЯ. Однак у концепті ДІМ відбувається єднання протилеж-

ного, несумісного, що стає зрозумілим через часте вживання автором антонімів, як смислових, так і узуальних, або антонімічних смислів, а індивідуально-авторський сегмент указує на смисл Анти-Дім, Дім, у якому відбувається ЄДНАННЯ і водночас НЕ-ЄДНАННЯ.

Другий базовий концепт тексту, закладений у заголовку, – це концепт *MENSCH* (ЛЮДИНА) з однойменним ядром поля концепту. У полі цього концепту також встановлюються смисли РЕЛІГІЯ (в онтологічному й узуальному сегментах) і ВЛАДА (в усіх трьох сегментах).

Nimmermehr – це назва пансіону і водночас прізвище його власників – *die Nimmermehr's*. На позначення людини це слово вжито в тексті декілька разів: *die Nimmermehr's*, *Herr Nimmermehr* (3 рази), *Frau Nimmermehr* (8 разів). Це слово як неологізм входить до індивідуально-авторського сегменту й символізує людину, з якою неможливо жити (*Nimmermehr* означає *nie, keinesfalls, nie im Leben* – ніколи, у жодному разі, ніколи в житті), тобто концепт ЛЮДИНА представлений смислом «Антилюдина». До індивідуально-авторського сегменту належить також словосполучення *der kleine Däumling in den Siebenmeilenstiefeln* – маленький хлопчик-мізинчик у семимильних чоботях – казковий герой, несправжня людина, до того ж маленька *klein*, що може означати як зріст, вік, так і значущість, людські якості. Це також указує на смисли «подібність до людини», «несправжня людина». Індивідуально-авторський сегмент представлений також авторськими неологізмами: *Sonderwesen* – особливе створіння, *Speisenchef* – господар блюд – ВЛАДА, *22-jähriger Lausbub* (22-річний хлопчисько).

Поєднання префікса *Sonder* з іменниками означає, що щось не відповідає звичайному, є додатковим, призначене для спеціальних цілей, підкреслює незвичайність, вихід за межі прийнятного.

Speisenchef (шеф страв) – складний іменник, ужито також для вираження незвичайності: *Chef* означає *Leiter, Anführer* – керівник, начальник, що пов'язує його зі смислом ВЛАДА, але в цьому разі це шеф (керівник) страв, чим підкреслюється незвичайність, парадоксальність. До того ж слово виступає в поєднанні з лексемою *königlich* (королів-

ський) – königlicher Speisenchef, що показує ВЛАДУ вдвоє.

22-jähriger Lausbub: «Lausbub» означає «маленький хлопець», але в тексті 22-річний. По-перше, також незвичність, парадоксальність явища, а по-друге, відбувається змішування концептів ЛЮДИНА, ЧАС, а також ДІМ, у якому зібралися всі ці особи.

Так, у тексті зображено змішання несумісного, різного, іноді протилежного, парадокс з метою показати, що союз, заснований на владі та релігійних розбіжностях, є неможливим – ніколи (nimmermehr) – слово, яке вжито на позначення часу, простору та людини. Усі ці різні істоти об'єднані під одним дахом, але водночас вони розділені через владу або владою. Показаний антидім й антилюдина та неможливість їхнього союзу, миру між ними, неможливість об'єднання різного, що не відбудеться ніколи, через ВЛАДУ і РЕЛІГІЮ.

Ядром поля цього концепту MENSCH (Людина) є лексема Mensch – людина, яка представляє цей концепт. Її вжито в тексті 3 рази, а також у словосполученнях die beiden alten Menschen – обидві старі людини, der einzige Mensch – єдина людина й у складі складного слова Menschenwürde – людська гідність.

Онтологічний сегмент становить лексика, пов'язана з ядром концепту гіпонімічними відношеннями, а саме: Herr – пан-ВЛАДА (2 рази), alter Herr – старий пан (3 рази), Herr Nimmermehr (3 рази); Frau – пані (5 разів), die schönste Frau – найкрасивіша жінка, dicke Frau – товста жінка (2 рази), Frau Nimmermehr (8 разів), Matrone – матрона (2 рази), Madame (4 рази), Dame (2 рази), Mann – чоловік (6 разів), der kleine Mann – маленький чоловік; der kleine Knabe – маленький хлопчик, der eheliche Knabe – хлопчик від шлюбу, Mädchen – дівчина, Mädchenhaftigkeit – дівочтво, Stubenmädchen – покоївка-ВЛАДА (4 рази); Miß – міс (5 разів), englisches Fräulein – англійська дама.

Лексика, пов'язана синонімічними відношеннями: Gestalt – образ, фігура, особа, Seele – душа-РЕЛІГІЯ, людина та синоніми до цього слова Geist – дух, душа-РЕЛІГІЯ, Gespenst – привід (як синонім до слова Geist), що має негативне значення, тобто людина, по-перше, нереальна, невідчутна, а по-друге, така, що викликає почуття жаху.

Узуальний сегмент цього концепту налічує багато тематичних мікрополів:

1) мікрополе, пов'язане з концептом ДІМ і з ядром концепту ЛЮДИНА причинно-наслідковими зв'язками: wohnen – жити (2 рази), Mitbewohner – співмешканець; Fleisch – м'ясо (у значенні тіло, плоть), fleischig – м'ясний, тілесний як його похідне;

2) міжлюдські стосунки: Mutter – матір (2 рази), Eltern – батьки, der eheliche Knabe – хлопчик від шлюбу, Bekannte – знайомий, Freund – друг (2 рази), Freundin – подруга, Kamerad – товариш, Stiefvater – вітчим, Neffe – племінник, weltumsegelnde Tante – тітка, яка об'їздила весь світ, Wirt – хазяїн-ВЛАДА;

3) людське тіло / організм: Haar – волосся, Kopfhare – волосся на голові, weiße Haare – біле волосся, Tituskopf – зачіска «а-ля Тит» (на честь римського імператора Тита) – ВЛАДА, Rücken – спина (2 рази), Blick – погляд (4 рази), diese beiden Blicke – ці два погляди, Anblick – вид, Saviour-Bart – борода у стилі Кавур (італійський державний діяч) – ВЛАДА, bartlos – безбородий, Kinn – підборіддя, Backen – щоки (2 рази), Oberlippe – верхня губа (2 рази), Gesicht – обличчя (5 разів), Gesichtsfarbe – колір обличчя, ihr Profil – її профіль, Lächeln – посмішка (3 рази), Lachen – сміх, lächeln – посміхатися, kichern – хихикати, Hals – шия, горло (2 рази), Bein – нога (3 рази), Ohr – вухо (2 рази), Hand – кисть руки, Handrücken – задня поверхня кисті, Finger – палець, Arme – руки (3 рази), Haut – шкіра (2 рази), Nase – ніс (3 рази), kleine Nase – маленький ніс, Stirn – лоб (2 рази), Augen – очі (3 рази), mit offenen Augen – з відкритими очима, Schulter – плече, Füße – ступні, Bauch – живіт, Herz – серце, Oberkörper – верхня частина тулуба;

4) предмети одягу / аксесуари: Bluse – блузка (3 рази), Korsett – корсет, Regenschirm – парасолька, Rock – спідниця, gestreifter Rock – смугаста спідниця, Schlitz – ширинка, Hemd – сорочка, Anzug – костюм (2 рази), Westenknopf – гудзик на жилеті, Uhrkette – годинниковий ланцюг, Medaillon – медальйон, goldene Brille – золоті окуляри, Strümpfe – панчохи;

5) професії: Stubenmädchen – покоївка, Bedienung – служниця, Zimmerdienst – покоївка, Wirt – хазяїн, господар-ВЛАДА, König – король, königlich – королівський, Negerprinz – принц негрів – ВЛАДА, die Diplomaten – дипло-

мати, Hotelier – господар готелю – ВЛАДА, Hotelkarriere, Hotellaufbahn – готельна кар'єра, Ingenieur – інженер, Attaché – аташе, Legationssekretär – секретар посла;

б) належність до різних віросповідань: protestantisch – протестантський, Sekte – секта, papistisch – папістський, evangelisches Gotteshaus – євангелістська церква, die Katholikin – католичка, Götter – боги (РЕЛІГІЯ);

7) національності: Schweizer – швейцарець, Amerikaner – американець, römischer Typus – римський тип, Römerinnen – римлянки, englisches Fräulein – англійська пані;

8) їжа: Speisen – страви, Speisenchef – господар страв;

9) життя: Kindheit – дитинство, 22-jähriger Lausbube – 22-річний хлопчисько, 19-jährige Bäuerin – 19-річна селянка.

Деякі слова пов'язують між собою різні концепти: Wirt – хазяїн відноситься як до концепту ЛЮДИНА, входячи до мікрополя «професії», так і до концепту ДІМ, маючи синоніми, які відводять до цього концепту: Hausbesitzer, Hauseigentümer, Hausherr, Vermieter. Також це слово пов'язане зі змістом ВЛАДА на основі синонімів Halter, Chef, Herr.

Лексеми з мікрополя «професії» König, königlich, Negerpinz відводять також до змісту ВЛАДА.

Слово Hotelier пов'язує концепти ЛЮДИНА (професія) і ДІМ (Hotel є сино-

німом до слова Pension, яке, своєю чергою, є синонімом слова Haus).

Так, концептуальні домінанти РЕЛІГІЯ і ВЛАДА пов'язують між собою базові концепти тексту ЛЮДИНА і ДІМ. Так відбувається їх ЄДНАННЯ. Однак вони показують, що союз між такою людиною і таким домом неможливий на ґрунті релігійних суперечок і розбіжностей у владі, унаочнюючи цим змістову опозицію НЕ-ЄДНАННЯ. Це влада антилюдини в антидомі.

Висновки й перспективи подальших розробок. Послугуючись методикою побудування асоціативно-змістового поля, методикою ключових слів і побудови матриці зміслових опозицій у тексті короткого оповідання були виокремлені базові концепти, їхні змісли, властиві саме цьому твору й концептуальні домінанти як загальні для всіх базових концептів змісли, у яких вони всі взаємодіють і перетинаються.

Побудування концептуальної сітки тексту його базових концептів, виявлення точок їх перехрещення, встановлення текстових зміслів сприятиме розвитку художньої концептології і методики моделювання художніх концептів, уточненню термінологічного апарату при дослідженнях концептуальних структур художнього тексту, а також, ширше, сприяє порівнянню ідіостилів письменників різних культур, які творили в один період. У цьому полягають перспективи цього дослідження.

ЛІТЕРАТУРА

1. Приходько А.М. Концепти і концептосистеми в когнітивно-дискурсивній парадигмі лінгвістики. Запоріжжя : Прем'єр, 2008. 332 с.
2. Фоменко О. Функціонально-лінгвістична типологія художнього тексту: мова ідіостилу письменника. *Наукові записки. Серія: Філологічні науки (мовознавство)*, 2009. Вип. 81 (3), Кіровоград. С. 26–30.
3. Кагановська О. М. Текстові концепти художньої прози: когнітивна та комунікативна динаміка (на матеріалі французької романістики середини ХХ століття) : автореф. дис... канд. філолог. наук. Київ, 2003. 19 с.
4. Воробйова О. Концептологія в Україні: здобутки, проблеми, прорахунки. *Вісник КНЛУ. Серія «Філологія»*, 2011. Т. 14. № 2. С. 53–64.
5. Ніконова В.Г. Системна організація асоціативно-змістового поля художнього концепту (на матеріалі трагедій Шекспіра). *Studia Germanica et Romanica. Серія «Іноземні мови. Зарубіжна література. Методика викладання»*. 2007. Т. 4, № 3 (12). С. 61–73.
6. Фоменко О.Г. Типологічне в ідіостилі Джеймса Джойса : монографія. Запоріжжя : ЗДУ, 2004. 329 с.
7. R. Musil. Nachlass zu Lebzeiten. 1936. Humanitas Verlag Zürich. 115 S. (S. 35–41). URL: <https://www.fadedpage.com/link.php?file=20201060-a5.pdf> (дата звернення: 16.01.2025).
8. Шевченко Л. Концептуальний простір тексту Нового Завіту. *Studia Ukrainica Posnaniensi*. 2016. Vol. 4. P. 173–181
9. Форманова С.В. Ключові слова як вектор інтерпретації художнього тексту. *Культура народів Причорномор'я*. 1999. № 6. С. 234–239.

REFERENCES

1. Prykhodko, A.M. (2008). Kontsepty i kontseptosystemy v kognityvno-dyskursyvni paradygmi lingvistyky [Concepts and concept systems in cognitive discourse paradigm of linguistics]. *Zaporizhzhia*. 332 p. [in Ukrainian].
2. Fomenko, O.H. (2009). Funktsionalno-lingvistychna typologhiia khudozhnioho tekstu: mova idiostyliu pismennyka [Functional-linguistic typology of a literary text: the language of a writer's idiolect]. *Naukovi zapysky. Serii: Filolohichni nauky (movoznavstvo) – Scientific Notes. Series: Philological Sciences (Linguistics)*, Issue 81 (3), pp. 26–30. [in Ukrainian].
3. Kahanovska, O.M. (2003). Textual concepts in literary prose: cognitive and communicative dynamics (based on mid-20th century french fiction. Extended abstract of candidate's thesis. Kyiv: KNLU. [in Ukrainian].
4. Vorobyova, O. (2011). Kontseptologhiia v Ukraini: zdotky, problem, prorakhunky [Conceptology in Ukraine: Achievements, Problems, Miscalculations]. *Visnyk KNLU. Serii Filolohiia – Bulletin of KNLU. Series: Philology*, vol. 14, № 2, pp. 53–64. [in Ukrainian].
5. Nikonova, V.H. (2007). Systemna orhanizatsiia asotsiatyvno-smyslovoho polia khudozhnioho kontseptu (na materialy trahedii Shekspira) [Systematic organization of the associative-semantic field of a literary concept (based on Shakespeare's tragedies)]. *Studia Germanica et Romanica. Serii Inozemni movy. Zarubizhna literatura. Metodyka vykladannia – Studia Germanica et Romanica. Series: Foreign Languages. World Literature. Teaching Methodology*, vol. 4, № 3 (12), pp. 61–73. [in Ukrainian].
6. Fomenko, O.H. (2004). Typolohichne v idiostyli Dzheimsa Dzhoisa [Typological in the idiolect of James Joyce]. *Zaporizhzhia: ZDU*. [in Ukrainian].
7. R. Musil. *Nachlass zu Lebzeiten*. 1936. Humanitas Verlag Zürich. Retrieved from: <https://www.fadedpage.com/link.php?file=20201060-a5.pdf>
8. Shevchenko, L. (2016). Kontseptualnyi prostir tekstu Novoho Zavitu [Conceptual Space of the New Testament Text] *Studia Ukrainica Posnaniensi*, vol. 4, pp. 173–181. [in Ukrainian].
9. Formanova, S.V. (1999). Kliuchovi sloca yak vector interpretatsii khudozhnioho tekstu [Key words as a vector for interpreting a literary text]. *Kultura narodov Prichernomoriia – Culture of the Peoples of the Black Sea Region*, № 6, pp. 234–239. [in Ukrainian].

ПРОБЛЕМИ ПЕРЕКЛАДУ ФАХОВИХ ТЕКСТІВ

Наталія Голяд

кандидат філологічних наук,
доцент кафедри теорії і практики перекладу з англійської мови
Київського національного лінгвістичного університету
вул. Велика Васильківська, 73, м. Київ, Україна
orcid.org/0000-0002-2553-2615
e-mail: nata_goliyad@ukr.net

Анотація. Статтю присвячено дослідженню проблем перекладу фахових текстів, що характеризуються високою специфічністю та використанням термінології, характерної для певних наукових чи професійних галузей. В умовах глобалізації, яка сьогодні відбувається у величезних масштабах, адекватний переклад таких текстів стає надзвичайно важливим для забезпечення комунікації між культурами, країнами й фахівцями різних рівнів та з різних галузей. Оскільки фахові тексти охоплюють різноманітні сфери діяльності, як-от наука й техніка, медицина, економіка, бізнес, юриспруденція, інженерія і комп'ютерні технології, вони містять терміни та вирази, які потребують глибоких знань і точного розуміння предметної сфери. Переклад фахових текстів є складним і різнобічним процесом, оскільки потребує не лише лінгвістичної компетенції перекладача, а й глибокого фахового розуміння галузі, у межах якої виконується переклад, і потреб цільової аудиторії.

У статті розглянуто основні труднощі й проблеми, з якими стикається перекладач під час роботи з фаховими текстами, зокрема складність у виборі відповідних термінів, проблеми з точністю передавання змісту в контексті іншої культури чи системи, наприклад правової. Значну увагу приділено ролі термінологічних систем і спеціалізованих словників у забезпеченні точності перекладу. Застосування калькування, транскрипції, транслітерації, лексичних еквівалентів й описового перекладу дає змогу адекватно відтворити фаховий текст і зробити його зрозумілим для цільової аудиторії.

Окремо розглянуто використання новітніх технологій у процесі перекладу фахових текстів. Автоматизований переклад набуває значного поширення, але він має низку обмежень у застосуванні, з якими можна впоратися лише за допомогою професійних перекладачів. Тому найкращий результат досягається завдяки тісній співпраці перекладачів й експертів галузі, у межах якої виконується переклад.

Окреслено, що для здійснення найбільш ефективного перекладу галузевих текстів необхідно поєднувати традиційні методи з новітніми технологіями й засобами перекладу. Так, у статті підкреслено необхідність розвитку професіоналізму у сфері перекладу фахових текстів та постійної актуалізації знань і навичок перекладача для досягнення максимальної точності й адекватності перекладу.

Ключові слова: переклад, фахові тексти, термінологія, адаптація, лексичний відповідник, перекладацька транскрипція, транслітерація, автоматизований переклад, CAT-інструменти.

PROBLEMS OF TRANSLATING PROFESSIONAL TEXTS

Nataliia Holiad

Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor at the Department of Theory and Practice
of Translation from the English Language
Kyiv National Linguistic University
Velyka Vasylkivska Str., 73, Kyiv, Ukraine
orcid.org/0000-0002-2553-2615
e-mail: nata_goliyad@ukr.net

Abstract. The Article is devoted to the study of the problems of translating professional texts characterized by high specificity and the use of terminology typical for certain scientific and professional fields. In the conditions of globalization which is taking place quite quickly today adequate translation of such

texts becomes extremely important for ensuring communication between cultures, countries and specialists of different levels and from different fields.

Since professional texts cover various fields of activity such as science and technology, medicine, economy, business, law, engineering and computer technologies, they contain terms and expressions that require deep knowledge and a good understanding of the subject area. Translation of professional texts is a complex and multifaceted process as it requires not only a linguistic competence from the translator but also a deep professional understanding of the field within which the translation is performed. The needs of the target audience are to be accounted for as well.

The article examines the main difficulties and problems that a translator faces when working with professional texts. These include the difficulty of choosing appropriate terms, problems with the accuracy of conveying content in the context of another culture or system, for instance, the legal system of a country. Considerable attention is paid to the role of terminological systems and specialized dictionaries in ensuring the accuracy of translation. Tracing, transcription, transliteration, lexical equivalents and descriptive translation are employed to adequately reproduce a professional text and make it understandable for the target audience.

The article considers the application of the new technologies in the process of translating professional texts. Machine translation is gaining significant popularity but it has a number of limits in its use which can be overcome only with the help of professional translators. Therefore, the best result is achieved through close cooperation between translators, experts in the target field and CAT-tools.

It is outlined that for the translation of professional text to be most effective and adequate it is necessary to combine traditional methods of translating with the latest technologies and translation tools. Thus, the article emphasizes the need to develop professionalism in the field of translation of professional texts and to update constantly the translator's knowledge and skills to achieve maximum accuracy and adequacy of translation.

Key words: *translation, professional texts, terminology, adaptation, lexical equivalent, translation transcription, transliteration, automated translation, CAT-tools.*

На сучасному етапі розвитку суспільства за умов глобалізації, інтеграції економік різних країн, розвитку технологій і наукових досягнень роль перекладу фахових текстів набуває надзвичайного значення. Переклад не лише є засобом міжкультурної комунікації, а й важливим механізмом забезпечення науково-технічного прогресу, функціонування міжнародного бізнесу, права, медицини та інших галузей. Саме із цієї причини переклад фахових текстів є невід'ємною частиною розвитку й адаптації до сучасних умов світу.

У глобалізованому світі підприємства, компанії, корпорації, наукові й медичні організації постійно співпрацюють на міжнародному рівні. Ефективність цього співробітництва безпосередньо залежить від ефективної комунікації між партнерами. Переклад галузевих текстів, наприклад, контрактів, угод, маркетингових матеріалів, фінансових звітів, бізнес-планів, клінічних досліджень, інструкцій сприяє забезпеченню точності й зрозумілості у відносинах між представниками різних країн. За допомогою перекладу компанії виходять на нові закордонні ринки, укладають угоди про постачання і збут товарів та послуг, наукові установи домовляються про проведення спільних досліджень чи про можливість використання вже отриманих

результатів у подальшій роботі над дослідницькими проектами, медичні установи мають змогу співпрацювати із закордонними колегами в питаннях обміну досвідом у лікуванні захворювань та реабілітації хворих.

Постановка проблеми. Зважаючи на комплексність і масштаб застосування фахових текстів, їх переклад є однією з найвідповідальніших та найскладніших сфер перекладацької діяльності. Фаховий переклад ставить низку вимог до перекладача, адже для його виконання необхідно не лише досконало володіти мовою оригіналу й мовою перекладу, а й мати глибокі знання в специфічній галузі, у межах якої здійснюється переклад, наприклад, у науці, техніці, економіці, медицині, історії тощо. У цьому контексті перекладач діє як міжмовний посередник і як фахівець, який розуміється на спеціальній термінології, поняттях і концептах певної галузі. Тож **метою і завданнями статті** є розгляд основних особливостей фахових текстів і методів, стратегій та інструментів, які застосовуються при здійсненні перекладацької діяльності в цьому аспекті. **Предметом дослідження** є переклад фахових текстів, **об'єктом** – способи відтворення лексичних, граматичних і стилістичних особливостей фахових текстів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відповідно до сфери функціонування, специфіки творення і характерних рис тексти поділяють на художні й нехудожні [5]. Об'єктом нашого розгляду є нехудожні тексти, адже саме їх використовують у таких галузях міжнародної співпраці, як бізнес, торгівля, медицина, юриспруденція, наука і техніка тощо. Безперечно, художні тексти також є вагомим інструментом міжнародної комунікації та співпраці в різних гуманітарних галузях, як-от культура, мистецтво, музика тощо, але в цій статті розглянемо специфіку нехудожніх текстів.

Фахові тексти можна поділити на кілька підгруп відповідно до галузі використання: науково-технічні, юридичні, медичні, економічні, бізнесові, інженерні, комп'ютерні тощо. До науково-технічних текстів належать наукові статті, патенти, інструкції, опис дослідження, технологічних процесів, експериментів тощо. Вони характеризуються чіткою структурою, логічністю викладу, використанням спеціальної термінології. До юридичних текстів належать угоди, контракти, закони, судові рішення. Окрім відтворення чіткої структури й специфічної термінології, переклад юридичних текстів вимагає надзвичайної точності та правових знань, оскільки навіть найменша неточність може призвести до серйозних юридичних наслідків. До медичних текстів належать інструкції для лікарів, медичні дослідження, рецепти тощо. Медичний перекладач повинен знати й розуміти терміни, пов'язані з анатомією, методами лікування, діагнозами, фармацевтичними препаратами.

До текстів у галузі бізнесу й економіки належать фінансова звітність, бізнес-плани, стратегії розвитку. Для адекватного перекладу в цій галузі перекладачеві необхідно володіти знаннями з економіки, фінансів, бізнесу, статистики. Інженерні та комп'ютерні тексти містять технічні інструкції, документацію до програм і програмного забезпечення. У цій галузі важливо знати точне значення термінів з інженерії і програмування.

До основних труднощів перекладу фахових текстів належать:

- 1) специфічна термінологія;
- 2) структура тексту;
- 3) контекст і призначення тексту.

Як уже зазначалося вище, галузеві тексти містять велику кількість термінів, які вимагають особливої уваги з боку перекладача, оскільки дуже часто саме правильне тлумачення певного терміна забезпечує адекватний переклад усього тексту.

Терміном називається «слово чи сполука, що позначає поняття спеціальної сфери спілкування в науці, виробництві, техніці, мистецтві, у конкретній галузі знань чи людської діяльності» [8, с. 736]. Терміни були об'єктом дослідження різних науковців: В. І. Карабана [3], О. О. Селіванової [8], Е. Ф. Скороходька [9]. В. І. Карабан тлумачить термін як «мовний знак, що репрезентує поняття спеціальної, професійної галузі науки або техніки [3, с. 15]. Учений досліджує термінологію науково-технічної, економічної, юридичної галузей. За Е. Ф. Скороходьком, термін – «це слово або сталий вираз, що позначає специфічне поняття в науці, техніці чи іншій сфері діяльності, і має таке визначення, яке виявляє саме ті характеристики, що належать до цієї конкретної галузі» [9, с. 7].

Тож можна зробити висновок, що ключовою характеристикою терміна є належність до певної специфічної галузі. Окрім того, терміни характеризуються системністю, стилістичною нейтральністю, наявністю дефініції.

До методів і стратегій перекладу галузевих термінів належить встановлення лексичних відповідників, перекладацька транскрипція, транслітерація, калькування, синонімічна заміна, описовий переклад, адаптація.

Прикладом транслітерації може бути англійський новітній термін у галузі інформаційних технологій *chatbot*, який відповідно до правил транслітерації відтворюємо українською мовою «*чатбот*»:

Without offering a definitive assessment, both AI chatbots judged that there was little factual support for the idea... [12]. – Не надаючи остаточної оцінки, обидва чатботи зі штучним інтелектом визнали, що ця ідея мала недостатньо фактичної підтримки...

Калькування спостерігаємо при відтворенні англійської аббревіатури *AI* (artificial intelligence):

AI does not possess a personality, but delivers discourse as if it might have one [12]. – ШІ не має індивідуальності, але є дискурс так, ніби він міг би її мати.

Перекладаючи галузеві тексти, особливо увагу варто звернути на граматичну й синтаксичну структуру речень, які характеризуються наявністю складносурядного та складнопідрядного зв'язків, використанням багатокomпонентних атрибутивних словосполучень, «вживання означень, утворених шляхом стягнення цілих синтаксичних груп»

Граматична та синтаксична структура речень у текстах наукового характеру визначається таким: довгі речення (складносурядні, складнопідрядні); уживання атрибутивних словосполучень з великою кількістю компонентів; уживання означень, утворених шляхом стягування цілих синтаксичних груп; уживання синтаксичних конструкцій, пасивних конструкцій, зворотів (об'єктний відмінок з інфінітивом, називний відмінок з інфінітивом); пропуски службових слів (артиклів, допоміжних дієслів), що характерно для таблиць, креслень, специфікацій.

Переклад фахових текстів вимагає використання глосаріїв, словників і баз даних галузевих термінів, які дають змогу забезпечити точність й узгодженість термінології. Спеціалізовані глосарії та словники галузевих термінів, які охоплюють конкретні галузі, як-от медицина, техніка, економіка, право, інженерія, допомагають знаходити точні відповідники термінів і уникати неточностей та двозначних трактувань.

Сучасні технології значно полегшують роботу перекладачів. Завдяки використанню спеціалізованих комп'ютерних перекладацьких програм (CAT tools / CAT-інструменти), як-от SDL Trados, MemoQ, Wordfast та інші, перекладачам вдається зберігати узгодженість у використанні термінології і витратити менше часу на перекладання. Ці програми дають змогу перекладачам ефективно працювати з великими обсягами тексту. Завдяки цим інструментам через застосування пам'яті перекладів (Translation Memory) досягається послідовність й узгодженість у перекладі галузевих термінів та висловлювань у межах одного проекту.

Спеціалізовані комп'ютерні перекладацькі програми можуть бути як безкоштовними, так і платними. До безкоштовних програм належать Smartcat, Matecat і CafeTran Espresso [11]. Серед платних CAT-інструментів варто згадати Smartling, Pairaphrase, MemoQ, Phrase, Transifex [11].

Smartcat, одна із найпопулярніших комп'ютерних перекладацьких програм, є простим у використанні й безпечним інструментом, який працює в інтернеті, але може перекладати десятки типів файлів. Прикладний програмний інтерфейс Smartcat допомагає розширити функціональність цього інструмента й інтегрувати його з іншими інструментами в процесі роботи [11].

Matecat – це безоплатний комп'ютерний перекладацький інструмент корпоративного рівня. Він підтримує понад 200 мов і більш ніж 30 тем чи галузей. Цей інструмент також дає змогу завантажити власну перекладацьку пам'ять (Translation Memory), щоб уникнути неточності в перекладі [11].

Комп'ютерна перекладацька програма CafeTran Espresso створена перекладачем і розробником. Вона орієнтується на перекладачів-фрилансерів [11].

Комп'ютерний перекладацький інструмент Pairaphrase підтримує понад 100 мов і від 3 600 до 10 000 мовних пар. Pairaphrase автоматично форматує файли для збереження макета, шрифту, розривів рядків та інших елементів перекладених файлів; здійснює сегментний аналіз, який визначає точні збіги, збіги контексту, нечіткі збіги й нові слова, що дає змогу оцінити, скільки роботи вимагатиме переклад; перекладає мовлення та закадровий голос, який працює 18 мовами та перетворює файл сценаріїв на аудіофайли форматів MP3 чи WAVE. Вагомою особливістю є те, що Pairaphrase використовує динамічне машинне навчання, щоб покращити якість перекладу, вивчаючи внесені перекладачем правки [11].

Комп'ютерна перекладацька програма MemoQ дає змогу швидко й продуктивно виконувати й редагувати переклади. MemoQ зберігає контекстну інформацію обома мовами, що робить пошук у перекладацькій пам'яті ефективнішим, а результати – точнішими. Цей інструмент дає змогу імпортувати, перекладати та експортувати різні типи файлів, оскільки MemoQ сумісний із більшістю інструментів перекладу. Він підтримує понад 100 мов і 30 типів форматів файлів [11].

За допомогою Phrase можна швидко перекладати вебсайти й вебпрограми, програмні продукти й відеоігри [11].

Машинний переклад (наприклад, Google Translate або DeepL) може застосовуватися

для ознайомлення з текстом, для швидкого перекладу окремих фрагментів тексту в тому разі, коли точність перекладу не є критично важливою. Також ці системи перекладу можна використовувати для створення чорнового варіанта перекладу, однак у галузеві тексти, перекладені за допомогою Google Translate чи DeepL), потребують ретельної перевірки й значного доопрацювання перекладачем, оскільки може виникати помилка через недостатньо точне трактування термінів.

Значного поширення й використання при перекладі галузевих текстів набули термінологічні бази даних, які містять інформацію у вигляді статей про поняття певної галузі. Ці бази зазвичай містять супровідну інформацію кількома мовами, що дає змогу уникнути неправильного трактування поняття іноземною мовою. До таких баз належать IATE (для Європейського Союзу), Lexicoool, які разом зі спеціалізованими термінологічними глосаріями для різних галузей допомагають перекладачам правильно використовувати терміни й скорочення в межах однієї галузі.

Спільні платформи та форуми для перекладачів, як-от TranslatorsCafe, дають змогу перекладачам отримувати замовлення, обмінюватися досвідом, отримувати консультації від експертів у галузі, з'ясувати найбільш точні варіанти термінів, що використовують у професійному контексті.

Підсумовуючи, варто зазначити, що переклад фахових текстів є складним і важливим процесом, який вимагає високого рівня кваліфікації і спеціалізованих знань у певній галузі. Точність, правильне розуміння контексту й адекватність перекладу є основними вимогами до відтворення галузевих текстів. Використання сучасних інструментів і технологій у перекладі дає змогу зробити цей процес більш ефективним, проте роль професійного перекладача як фахівця в певній галузі залишається незмінною.

Правильний, адекватний і точний переклад фахових текстів сприяє розвитку міжнародної співпраці, надає нові можливості для бізнесу, науки, освіти, медицини, технологій, будучи засобом точного та зрозумілого передавання інформації між культурами.

ЛІТЕРАТУРА

1. Білоус О.М. Теорія і технологія перекладу : навч. посіб. Кіровоград, РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2013. 200 с.
2. Бондаренко О. Метафоричні терміни сфери інформаційних технологій: до питання перекладу українською мовою. *Наукові записки Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Серія: Філологічні науки*. 2019. Вип. 175. С. 694–695.
3. Карабан В.І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. Вінниця : Нова книга, 2044. 576 с.
4. Литвин І.М. Перекладознавство : навч. посіб. Черкаси : Видавництво Ю. А. Чабаненко, 2013. 288 с.
5. Максимов С.Є. Практичний курс перекладу (англійська та українська мови). Київ, 2016. 176 с.
6. Поворознюк Р.В. Переклад медичних текстів: теорія та практика. Київ : Видавець Заславський О.Ю., 2017. 220 с.
7. Поворознюк Р.В. Медичний переклад: теорія та практика (У 2 томах). Київ : Видавець Заславський О. Ю., 2019. 463 с.
8. Селіванова О.О. Лінгвістична енциклопедія. Полтава : Довкілля-К, 2011. 844 с.
9. Скороходько Е.Ф. Термін у науковому тексті (до створення терміноцентричної теорії наукового дискурсу) : монографія. Київ : Логос, 2006. 99 с.
10. Slavova L. Discursive Strategies of Politicians through the Prism of Translation. *Translation and Power*, eds. Peter Lang GmbH, Internationaler Verlag der Wissenschaften: Berlin; Bern; Wien, 2020.
11. 8 CAT Tools That Every Translator Should Be Using Regularly. URL: <https://www.smartling.com/blog/cat-tools> (Дата звернення: 25.02.2025).
12. Outside the Box: Is AI the Media We Need to Deconstruct Our News Media?- URL: <https://www.fairobserver.com/more/science/outside-the-box-is-ai-the-media-we-need-to-deconstruct-our-news-media/> (Дата звернення: 25.02.2025).

REFERENCES

1. Bilous, O.M. (2013). *Teoriia i tekhnolohiia perekladu* [Theory and technology of translation]: navch. posib. Kirovohrad, RVV KDPU im. V. Vynnychenka. 200 s. [in Ukrainian].
2. Bondarenko, O. (2019). *Metaforychni termini sfery informatsiinykh tekhnolohii: do pytannia perekladu ukrainskoiu movoiu* [Metaphorical terms in the field of information technologies: to the issue of translation into Ukrainian]. *Naukovi zapysky Tsentralnoukrainskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Vynnychenka*. Serii: Filolohichni nauky. Vyp. 175. S. 694–695. [in Ukrainian].
3. Karaban, V.I. (2004). *Pereklad anhliiskoi naukovoï i tekhnichnoi literatury* [Translation of English scientific and technical literature]. *Hramatychni trudnoshchi, leksychni, terminolohichni ta zhanrovo-stylistychni problemy*. Vinnytsia : Nova knyha, 576 s. [in Ukrainian].
4. Lytvyn, I.M. (2013). *Perekladoznavstvo* [Translation studies]: navch. posib. Cherkasy: Vydavnytstvo Yu. A. Chabanenko. 288 s. [in Ukrainian].
5. Maksimov, S.Ye. (2016). *Praktychnyi kurs perekladu (anhliiska ta ukrainska movy)* [Practical translation course (English and Ukrainian languages)]. Kyiv 176 s. [in Ukrainian].
6. Povorozniuk, R.V. (2017). *Pereklad medychnykh tekstiv: teoriia ta praktyka* [Translation of medical texts: theory and practice]. K.: Vydavets Zaslavskiy O.Iu. 220 s. [in Ukrainian].
7. Povorozniuk, R.V. (2019). *Medychnyi pereklad* [Medical translation]: teoriia ta praktyka (U 2 tomakh). K.: Vydavets Zaslavskiy O.Iu. 463 s. [in Ukrainian].
8. Selivanova, O.O. (2011). *Linhvistychna entsyklopediia* [Linguistic encyclopedia]. Poltava: Dovkillia-K. 844 s. [in Ukrainian].
9. Skorokhodko, E.F. (2006). *Termin u naukovomu teksti (do stvorennia terminotsentrychnoi teorii naukovoho diskursu)* [A term in a scientific text (before the creation of a term-centric theory of scientific discourse)]: [monohrafiia]. K.: Lohos. 99 s. [in Ukrainian].
10. Slavova, L. (2020). *Discursive Strategies of Politicians through the Prism of Translation. Translation and Power*, eds. Peter Lang GmbH, Internationaler Verlag der Wissenschaften: Berlin; Bern; Wien.
11. 8 CAT Tools That Every Translator Should Be Using Regularly. Retrieved from: <https://www.smartling.com/blog/cat-tools> (Date of reference: 25.02.2025).
12. Outside the Box: Is AI the Media We Need to Deconstruct Our News Media? Retrieved from: <https://www.fairobserver.com/more/science/outside-the-box-is-ai-the-media-we-need-to-deconstruct-our-news-media/> (Date of reference: 25.02.2025).

УДК [821-322.2.091]:[821.163.41.09+821.161.2.09]
DOI <https://doi.org/10.32782/bsps-2025.1.6>

МАЛА ПРОЗА ВОЛОДИМИРА ДАНИЛЕНКА І МИЛОРАДА ПАВИЧА: МІСТИЧНЕ ЯК ЕЛЕМЕНТ НАРАТИВНОЇ СТРАТЕГІЇ ТЕКСТУ

Світлана Журба

кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри української та зарубіжної літератур
Криворізького державного педагогічного університету
просп. Університетський, 54, м. Кривий Ріг, Україна
[orsid.org/0000-0002-6090-7742](https://orcid.org/0000-0002-6090-7742)
e-mail: zss69@ukr.net

Анотація. У статті розглядаються особливості наративної стратегії малої прози сучасного українського письменника Володимира Даниленка та сербського прозаїка Милорада Павича. Постмодерністські тексти сучасних митців демонструють процес дифузії жанрових і стилєвих конструкцій: міфологічного, фантастичного, психологічного, історичного. Трансформуючи фольклорні образи, мотиви, сюжети, авторів, синтезуючи реальне та містичне, раціональне й ірраціональне, письменники розсувають межі новелістичного жанру, створюючи картину екзистенційного буття людини.

Указано, що засобами творення надприродного, містичної дійсності в новелах Володимира Даниленка «Сон із дзьоба стрижа», «Черемхова віхола» є: переплетення світу реального та ірреального, стирається межа між сном і реальністю, сугестія. Акцентування на психологічних та емоційних станах героїв спрямоване на вплив на читача задля творення необхідного ефекту вербалізації. Містичну атмосферу новел підсилює оніричний простір, що є формою розвитку сюжету. Сни дають змогу розкрити внутрішній світ персонажів, передають їх потаємні почуття й передчуття, розшифровують авторський задум, дають змогу зрозуміти містичний компонент.

Зосереджено увагу на наративній стратегії оповідань «Дамаскин», «Скляний равлик» Милорада Павича, для яких характерні: нелінійність оповіді, гіпертекстуальність (оповідання для комп'ютера і циркуля), гра з текстом і читачем. Містичні елементи визначають наративність тексту, розширюють його рецепцію, залучають реципієнта до творчої співучасті інтелектуальної гри автора. Указано, що твори насичені містикою, знаками, які прочитуються в інтертекстуальному просторі літератури. Володимир Даниленко і Милорад Павич майстерно влітають у сюжетну канву фольклорні, міфологічні образи та символи, актуалізуючи містичний модус тексту.

Ключові слова: оповідання, новела, містичне, містичний елемент, оніричний простір, наративна стратегія, стилєві особливості.

LITTLE PROSE OF VLADIMIR DANYLENKO AND MILORAD PAVICH: MYSTICAL AS AN ELEMENT OF NARRATIVE STRATEGY OF TEXT

Svitlana Zhurba

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Ukrainian and Foreign Literature
Kryvyi Rih State Pedagogical University
Universytetskyi Ave., 54, Kryvyi Rih, Ukraine
[orsid.org/0000-0002-6090-7742](https://orcid.org/0000-0002-6090-7742)
e-mail: zss69@ukr.net

Abstract. The article deals with the peculiarities of the narrative strategy of small prose of the contemporary Ukrainian writer Vladimir Danylenko and the Serbian prose writer of Milourada Pavich. Postmodern texts of contemporary artists demonstrate the process of diffusion of genre and style constructions: mythological, fantastic, psychological, historical. Transforming folklore images, motives, plots, the authors, synthesizing the real and mystical, rational and irrational writers push the boundaries of the novelistic genre, creating a picture of existential existence of man.

It is stated that the means of creation of supernatural, mystical reality in the novels of Vladimir Danylenko "Dream from the beak of the Strizh", "Cheremkhov Vihala" are: interlacing the world of real and unreal,

erased the boundary between sleep and reality, suggestia. The emphasis on the psychological and emotional states of the characters is aimed at influencing the reader to create the necessary effect of verbalization. The mystical atmosphere of the short stories enhances the onyric space, which is a form of plot development. Dreams allow you to reveal the inner world of the characters, convey their innermost feelings and anticipation, decipher the author's plan, allow you to understand the mystical component.

The focus on the narrative strategy of the stories "Damaskin", "Glass Snail" of Milourada Pavich, which is characterized by: nonlinearity of the story, hypertextuality (story for computer and compass), play with text and reader. The mystical elements determine the narrative of the text, expand its reception, attract the recipient in the creative complicity of the author's intellectual game. It is stated that the works are saturated with mysticism, signs that are read in the intertextual space of literature. Volodymyr Danilenko and Milorad Pavich skillfully weave folklore, mythological images and symbols into the plot canvas, actualizing the mystical modus of the text.

Key words: stories, novels, mystical, mystical element, onyric space, narrative strategy, stylistic features.

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими завданнями. Сучасна проза використовує новаторські форми вираження, інтерпретуючи смислові й семіотичні коди тексту, міксуючи реальність та містику. Наративна стратегія твору визначається вибором певних засобів і прийомів, спрямованих на досягнення авторського задуму та читацької рецепції тексту. Проза українського митця Володимира Даниленка та сербського письменника Милорада Павича відзначається творчим експериментаторством, поєднанням реальності, фентезі, готики, мелодрами, поглибленим психологізмом, альтернативною інтерпретацією історії.

Наративна стратегія творення містичного в малій прозі визначається авторською інтерпретацією народних переказів та легенд, поєднанням реального й ірреального способу пізнання дійсності, переплетенням різних світів, свідомого та підсвідомого. Тема таємничого, загадкового, надприродного оприявлена в мистецьких та художніх творах, «містичне реалізується через зміст твору, його звучання, візуальність або настроєвість, форма його репрезентації – символи, яким властивий міфопоетичний характер» [12, с. 50]. Художнє осмислення містичного в оповіданнях та новелах Володимира Даниленка та Милорада Павича актуалізовано в поетикальній та імагологічній площинах, трансформації фольклорних сюжетів, наповненні традиційних міфологем авторським світорозумінням.

Аналіз основних досліджень і публікацій із зазначеної проблеми. Науковий дискурс містичного в українському літературознавстві представлений розвідками О. Вещикової, Н. Висоцької, О. Галича, О. Гольник, І. Качуровського, Ю. Кравченко, Н. Мафтин,

Р. Мниха, О. Червінської, О. Юрчук та ін. Українські дослідники Т. Бовсунівська, З. Гук, Ю. Ковбасенко, А. Татаренко, Ф. Штейнбук звертаються до осмислення жанрових особливостей, постмодерністської поетики прози Милорада Павича, акцентують на містичних елементах у романах. З. Гук, аналізуючи роман «Друге тіло», указує, що «демонічні персонажі, магичні обряди, містичні події, забезпечують інтелектуальну цікавість і дають змогу розгортати інтерпретаційні схеми» у творах митця [5, с. 28]. Жанрово-стильові особливості, стильовий синкретизм, нарація, інтертекстуальність, поетикальні доміанти новел та оповідань Володимира Даниленка стали предметом досліджень І. Бабич, П. Білоуса, О. Бровко, О. Вещикової, Н. Заверталюк, Н. Зборовської, М. Лаврусенко, Я. Поліщука, В. Сірук, О. Федосій, О. Юрчук, Н. Яблонської та ін. Містичне, як елемент наративної стратегії малої прози Володимира Даниленка та Милорада Павича, у порівняльному аспекті залишається недостатньо вивченим.

Мета і завдання статті – дослідити елементи містичного в оповіданнях, новелах Милорада Павича та Володимира Даниленка; простежити оніричний простір як вияв ірреального; виявити спільне в способі передавання підґрунтя містичного та його функціональні можливості у творах.

Виклад основного матеріалу дослідження з обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Моделювання складних гносеологічних та онтологічних колізій у постмодерністських творах зумовлено трансформацією фольклорних, міфологічних, біблійних образів і мотивів, модифікацією новелістики, збагаченням змістоформи та розширенням меж виражальних можливостей

тексту. Репрезентація містичного в сучасній художній літературі пов'язана з ірраціональним осмисленням, суб'єктивною інтерпретацією знаків, символів, філософсько-естетичним осмисленням світу. (Пере)інтерпретація народних легенд, переказів, релігійних уявлень про світобудову у творах сучасних митців детерміновано інтуїтивно-емоційним сприйняттям певних явищ, індивідуально-авторською рефлексією буття людини.

Фольклорно-міфологічні елементи стилю Володимира Даниленка є засобом вираження світосприйняття митця, у якому поняття «магічності увиразнюється в контексті світоглядних засад українців через тісний взаємозв'язок міфологічних, релігійних уявлень з магією» [13, с. 82]. Містичні новели та оповідання творяться на перетині «світового магічного реалізму й української химерної прози» [13, с. 82], художня умовність яких виростає з української демонології – міфу, казки, переказу, бувальщини. Включення в сюжет оповідання «Черемхова віхола» сну головної героїні Юлії визначає нарративну стратегію тексту. Письменник для психологізації образу дівчини використовує елемент містичного. Повідомлення про невідому хворобу, яка *«вчепилась до неї на Миколая»* [7, с. 28] і не відступає; портретна характеристика, художні деталі на початку твору натякають *«читачеві на безвиході її долі»* [10, с. 173]. Лікарі намагаються зробити все можливе, навіть використовують ароматерапію для зняття стресу, і пляшечка з *«ароматом черемшини, густим і запаморочливим»* [7, с. 30] впливає на юнку. Оніричний простір розширює містичний підтекст твору: у сні хвора дівчина радіє прогулянці схилами яру, який розташований біля лікарні, але весняна природа позначена трагічними нотками, адже *«курився гіркий дим», «диміла молода кашка нерозпущеного бузку», «з-під торішнього листя виткнулись анемони, наче хто розсипав великі сніжинки, над якими тріпотіли червоні метелики»* [7, с. 30–31]. Віщує біду і спів зозулі, який різко обірвався, а стежки в яру *«нагадують розірвані вісімки»* [7, с. 31]. Тут, серед черемхових кущів, дівчина зустрічає молодого чоловіка в білому вбранні, який називає себе «нареченим черемхової віхоли». Образ хлопця доповнений містичною ознакою – холодною рукою і першем із каменем «котяче око». Слушною є думка Н. Коломі-

єць, яка вказує, що «містичні, недосяжні для розуміння та логічного осмислення процеси та явища зчитуються людиною як страховгенні ситуації, що є загрозою біологічному існуванню» [8, с. 195]. У народній міфології каменю «котяче око» приписують магічні властивості. Уважається, що він захищає людину від хвороб, смерті, а маги використовують його для очищення аури, звільнення від негативної енергетики та повернення віри у власні сили. Цвітіння черемхи, як і магічні властивості каменю «котяче око», у творі є символом життя, здоров'я, чому протистоїть важка хвороба, з якої прагне вирватись героїня.

Дослідниця О. Гольник вказує, що для створення художнього образу письменники використовують тип містичного, який «дозволяє ірраціональне сприймати як реальне, уникаючи алегоричності та символічності» [4, с. 59]. Містичне в малій прозі Володимира Даниленка оприявнюється в снах, видіннях, *«розкриває приховане несвідоме й увиразнює внутрішньо-психологічний хронотоп»* [13, с. 63]. Сон Юлії настільки виразний, що дівчина сприймає його як провіщення, поганий знак, вважає, що це до неї приходила смерть. Батьки хочуть врятувати доньку, і за порадою лікаря батько наймає актора для втілення сну Юлії. Ця сентенція розгортається в сюжетну історію, увиразнену колоритними описами, ліричним відступом та загадковим образом із «нальотом таємничості, містичних алюзій» [1, с. 6]. Сонне видиво втілюється в реальність: на дні народження батькового друга Юлія зустрічається в зимовому саду з «нареченим черемхової віхоли», що позитивно впливає на здоров'я. Дівчина поступово одужує, набирається сил, мріє про ще одну зустріч із таємничим молодим чоловіком. Але бажана реальність виявляється неприємною і жорстокою дійсністю – сон підміняється правдоподібною копією (симулякром).

Переплітаючи сон і реальність, автор надає оповіді таємничості, що сприяє увиразненню сюжетно-композиційних можливостей тексту. Закохана Юлія думає, що сон матеріалізувався, але випадково зустрічає «нареченого» (його звати Сашко) з іншою. Він розповідає про сплановану батьком авантюру. Наслідки такого одкровення хлопця були трагічними для дівчини – вона втрачає будь-який сенс жити і помирає через десять днів, звинувачу-

ючи батька: «Тату, тату, – сумно подивилася, як лютує за вікном завірюха, – ти можеш купувати дорогі автомобілі і найняти актора Сашу, але навіть ти не зможеш відкупити мене від смерті» [7, с. 40]. Мотив трагічного завершення життя у творі акумульовано через знаки («зозуля протяжно закувала, але її спів обірвався» [7, с. 30]), хлопець з холодною рукою, пророчий сон у контексті твору набуває містичного наповнення. Тема життя і смерті набуває містичного відтінку завдяки сну героїні й увиразнена авторським образом «нареченого черемхової віхоли».

Сербський письменник Милорад Павич в оповіданні для комп'ютера і циркуля «Дамаскин» інтерпретує історію про двох зодчих Йована Дамаскина та Йована Лествичника, які на замовлення шляхетного господаря пана Николича з Рудни будують палац і храм для його доньки Атилії. Алюзійно відсилаючи в назві оповідання до образу відомого діяча християнської церкви, духовного лідера руху проти іконоборства, поета з Дамаска – Іоанна Дамаскина (справжнє ім'я – Мансур), письменник «творить» його нову біографію. Атилія Николич, знайомлячись із зодчим Дамаскиним, відчуває близькість з ним. Виявляється, що він є уявним сином Атилії, яка чи то в сні, чи наяву вимріяла «свою дитину», виховувала, послала на навчання в школу, потім до Відня у військово-інженерне училище, щоб став будівничим і зводив красиві палаци. При зустрічі з будівничим Дамаскиним дівчина розповідає йому цю історію, але не дивує чоловіка своєю оповіддю. Містичним знаком, який поєднує зодчого й вимріяного сина Атилії є шрам у вигляді заплющеного ока на його передпліччі. Вільне переміщення в часі та просторі, рівноправність реального та ірреального світу вказують на використання містичного в сюжетній канві твору.

Будівництво нового храму Введення Пресвятої Богородиці для вінчання панночки Атилії (Йованн Лествичник подав креслення трьох церков – із самшиту, каменю, небесний храм) також наповнено містичними знаками. Храм із самшиту росте відповідно до будівництва церкви з каменю і припиняє рости, коли пан Николич не заплатив будівельникам. Так само раптово відновлює свій ріст після того, як Атилія розраховується з боргами і вибачається перед будівничими. Храм із самшиту

символізує храм душі, який складається із земних думок та вчинків людини.

Містичні елементи визначають нарративну стратегію тексту, адже «письменник вирішив використати вкраплення елементів історичного, міфологічних і фантастичних мотивів для зацікавлення читачів, які стануть співучасниками текстуальної гри» [5, с. 25]. Таку роль виконують в оповіданні листи: перший – це таємне послання на стелі збудованого будинку Дамаскина до Атилії, у якому він дає підказку в пошуках нареченого; другий – лист дівчини до батька, написаного під враженням від міста Кремсмонстер. Друге послання є частиною книги «Життєпис генерал-майора і кавалера Симеона, сина Стефана Пищевича (у роках 1744–1784)», виданої у Відні 1802 року. Опис того візиту до Кремсмонстера 1744 року: «Слово в слово тут (у книзі – С. Ж.) було описано саме те, що відчула вона й про що потім написала батькові» [11]. У творі переплітаються християнство і містицизм, що визначає індивідуально-авторську манеру письма, поетикальні особливості. Будівля храму для вінчання й містична зустріч нареченого розкривають таємничо-любовні стосунки між Дамаскиним, Атилією та Александром. Сюжетно-композиційну єдність оповідання для комп'ютера й циркуля забезпечують наскрізний мотив будівництва, виправлення батькових гріхів, гри чоловіка і жінки, таємниці. Любовний сюжет визначають стосунки чоловіка і жінки, які шукають пару. Переплітаючи історичний та символічний час, автор указує на нерозгадані коди всесвіту, у якому важливим є шлях до пізнання, самовдосконалення, шлях людини до Бога, до істини.

Пізнання людиною таємничого, надприродні можливості детерміновані через підсвідоме й реалізується в снах, що часто є віщими і містять певне застереження. «Сон із дзьоба стрижа» Володимира Даниленка має містичне наповнення, яке втілюється в реальність: батько в ніч вбивства вісімнадцятилітньої Лесі бачить сон, у якому пташка стриж допомагає пережити втрату доньки, а на сороковини покидає дім. Ці події відбуваються у сні: «Все це мені приснилося, – здогадався чоловік, – дочка, її смерть і цей стриж...» [7, с. 26], а вранці по телефону

йому сповідають про загибель доньки. Межа між сном і реальністю стирається, накладається одна на одну, утворюючи містичну дійсність. Прийом сновидіння дешифрує «віртуальну реальність», розширюючи простір за допомогою конструкції «текст у тексті», уварізне реально-ірреальну авторську модель зображення. Автор поєднує в оповіданні «Сон із дзьоба стрижа» «реально-побутове з умовно-образним, символічним, трансцендентним, виводить фантазмагоричні картини, які розгортаються через сновидіння» [1, с. 6], вдається до прийому змикання часу, оберненої перспективи. Акцентування на психологічних та емоційних станах героїв спрямоване на вплив на читача задля творення необхідного ефекту вербалізації.

Містична образність новел та оповідань «Сон із дзьоба стрижа» (пташка стриж є посередником між життям і смертю), «Коли запіють треті півні» (півень вранішнім співом провіщає зникнення нечистої сили), «Дегустації в будинку з химерами» (актуалізовано архетип мертвих душ), «Знімок з лемуром» (образ долі), «Слід у лататті» (гадюка, яка вночі перетворюється на жінку) Володимира Даниленка є важливим елементом наративної стратегії, рушійною силою сюжету. Містифікація дійсності, фантазмагоричні візії персонажів, вплив потойбічних сил, апокаліптична й демонічна символіка актуалізують фольклорний, міфологічний код новел українського письменника.

Милорад Павич у «Скляному равлику», осмислюючи бінарну опозицію «життя – смерть», що є однією з ознак міфомислення, перепрочитує історію Стародавнього Єгипту. Іменами героїв Хатшепсут та Сенмут автор відсилає до образів жінки-фараона та давньоєгипетського зодчого, розширюючи семантичний горизонт тексту-лабіринту. Таємнича істо-

рія стосунків жінки-фараона та архітектора, який побудував для Хатшепсут похоронний храм у Дер-ель-Бахрі, «відчитується» в «ієрогліфах на стінах та скульптурах, стаючи видимими і чутними», «символами пошуку таємниці, набувають ознак містичності» [6, с. 105]. Переміщення в просторі запальнички, свічки, білизни та інших речей указує не тільки на містичність, а й «хворобу» головних героїв – клептоманію. Постмодерністська стилістика малої прози Милорада Павича детермінована експериментаторством форми (оповідання для комп'ютера і циркуля), нелінійністю оповіді, ігровим принципом, залученням читача до активної співучасті у творенні тексту, містичними та фантастичними образами.

Висновки й перспективи подальших розробок. Трансформація фольклорних образів, використання містичного, інтерпретація вірувань, снів акумулюють авторську інтенцію, дешифрують текст, пояснюють філософський зміст новел. Текстуальне поле малої прози Милорада Павича та Володимира Даниленка наповнене метаморфозами, переміщенням у часі й просторі, фантастичними образами, за допомогою яких моделюється світ, формується екзистенційний хронотоп. Містичне актуалізує фольклорну основу текстів, трансформує міфологічні образи та сюжети, оприявнюється через сон. Перехрещення різних часопросторових площин, нелінійність оповіді, композиційна розкутість, драматизм у зображенні подій визначають стильову домінанту та наративну стратегію новел та оповідань сербського й українського письменників.

Мала проза Володимира Даниленка та Милорада Павича залишається предметом подальшої дослідницької роботи й відкриває перспективи для ґрунтовного вивчення інтертекстуальних зв'язків.

ЛІТЕРАТУРА

1. Білоус П. Між першою та останньою чашкою кави. *Даниленко В. Сон із дзьоба стрижа : оповідання.* Львів : ЛА «Піраміда», 2007. С. 4–16.
2. Вещикова О.С. Категорія містичного: науковий дискурс і репрезентація в сучасній прозі. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Філологія.* 2017. № 76. С. 129–133.
3. Вещикова О.С. Наративні стратегії містичного у художньому творі (на матеріалі прози В. Шевчука, Г. Пагутяк, В. Даниленка) : дис. ... канд. філол. наук : 10.01.06; 035. Запоріжжя, 2017. 228 с.
4. Гольник О.О. Художні прийоми містичного (на матеріалі романів О. Ільченка «Місто з химерами» та В. Даниленка «Кохання в стилі бароко»). *Наукові праці: науково-методичний журнал. Серія: Філологія. Літературознавство.* 2016. Т. 276. Вип. 264. С. 58–63.
5. Гук З. Містичні елементи в романі «Друге тіло» Милорада Павича. *Причорноморські філологічні студії.* 2024. № 5. С. 23–29.

6. Гук З. Оповідання М. Павича «Скляний слимак» як формальний і наративний лабіринт. *Молодий вечний*. 2020. № 1 (77). С. 102–106.
7. Даниленко В.Г. Сон із дзьоба стрижа : оповідання. Львів : ЛА «Піраміда», 2007. 384 с.
8. Коломієць Н.Є. Мала проза Гі де Мопассана: образно-стильові модули містичного. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Філологія*. 2024. № 66. С. 194–197.
9. Кравченко Ю.В. Жанрово-стильова парадигма сучасного українського містичного оповідання XXI століття. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Філологічні науки*. 2023. Вип. 1 (99). С. 27–38.
10. Лаврусенко М. Жанрово-стильові особливості оповідання Володимира Даниленка «Черемхова віхола». *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*. 2012. № 3 (238). Ч. II. С. 171–177.
11. Павич М. Дамаскин / пер. з сербськ. О. Микитенко. URL: http://ae-lib.org.ua/texts/pavic_damaskin_ua.htm
12. Юрчук О.О., Чаплінська О.В. Поетика містичного в художній літературі: теоретичний аспект. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Філологічні науки*. 2024. Вип. 2 (103). С. 42–52.
13. Яблонська Н.М. Постмодерністський дискурс художньої прози Володимира Даниленка : дис. ... канд. філол. наук : 10.01.01. Тернопіль, 2017. 197 с.

REFERENCES

1. Bilous, P. (2007). Mizh pershoiu ta ostannoiu chashkoiu kavu [Between the first and last cup of coffee]. *Danylenko V. Son iz dzoba stryza : opovidannia*. Lviv : LA “Piramida”. Pp. 4–16. [in Ukrainian].
2. Veshchykova, O.S. (2017). Kategoriia mistychnoho: naukovyi dyskurs i reprezentatsiia v suchasni prozi [The Category of Mystical: the Scholar Discourse and Representation in the Contemporary Prose]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V. N. Karazina. Seriia: Filolohiia*, № 76, pp. 129–133. [in Ukrainian].
3. Veshchykova, O.S. (2017). Naratyvni stratehii mistychngho u khudozhnomu tvori (na materialy prozy V. Shevchuka, H. Pahutiak, V. Danylenka) [Creative strategies of the mystical in the work of art (based on the material of prose by V. Shevchuk, H. Pahutiak, V. Danylenko)] (PhD thesis). Zaporizhzhja [in Ukrainian].
4. Holnyk, O.O. (2016). Khudozhni pryomy mistychnoho (na materialy romaniv O. Ilchenka “Misto z khymeramy” ta V. Danylenka “Kokhannia v styli baroko”). [The Artistic Techniques of “Mystical” (Based on the Novels by A. Ilchenko “The City with Chimeras” and V. Danilenko, “Love in Baroque Style”)]. *Naukovi pratsi: naukovometodychnyi zhurnal. Seriia: Filolohiia. Literaturoznavstvo*, vol. 276, iss. 264, pp. 58–63. [in Ukrainian].
5. Huk, Z. (2024). Mistychni elementy v romani «Druhe tilo» Mylorada Pavycha [Mystical elements in the novel “Second Body” by Milourad Pavich]. *Prychornomorski filolohichni studii*, №5, pp. 23–29. [in Ukrainian].
6. Huk, Z. (2020). Oповідання М. Павича «Скляний слимак» як формальний і наративний лабіринт [M. Pavich’s story “Glass Snail” as a formal and narrative maze.]. *Molodyi vchenyi*, № 1 (77), pp. 102–106. [in Ukrainian].
7. Danylenko, V.H. (2007). Son iz dzoba stryza : opovidannia [Sleep from the beak of a haircut]. Lviv : LA “Piramida”. [in Ukrainian].
8. Kolomiiet, N.Ie. (2024). Mala proza Hi de Mopassana: obrazno-stylovi modusy mistychnoho [Small prose Hi de Mopassana: figuratively stylistic modules of mystical]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Seriia : Filolohiia*, № 66, pp. 194–197. [in Ukrainian].
9. Kravchenko, Yu.V. (2023). Zhanrovo-stylova paradyhma suchasnoho ukrainskoho mistychnoho opovidannia XXI stolittia [Genre-style paradigm of the modern Ukrainian mystical story of the 21st century]. *Visnyk Zhytomirskoho derzhavnogo universytetu imeni Ivana Franka. Filolohichni nauky*, vyp. 1 (99), pp. 27–38. [in Ukrainian].
10. Lavrusenko, M. (2012). Zhanrovo-stylovi osoblyvosti opovidannia Volodymyra Danylenka “Cheremkhova vikhola” [The genre-style features of Vladimir Danylenko’s story “Cheremkhov Vihola”]. *Visnyk LNU imeni Tarasa Shevchenka*, № 3 (238), ch. II, pp. 171–177. [in Ukrainian].
11. Pavych M. Damaskyn / per. z serbsk. O. Mykytenko. [Damaskin]. URL: http://ae-lib.org.ua/texts/pavic_damaskin_ua.htm [in Ukrainian].
12. Yurchuk, O.O., Chaplinska, O.V. (2024). Poetyka mistychnoho v khudozhnii literaturi: teoretychnyi aspekt [Mystical poetics in fiction: Theoretical aspect]. *Visnyk Zhytomirskoho derzhavnogo universytetu imeni Ivana Franka. Filolohichni nauky*, vyp. 2 (103), pp. 42–52. [in Ukrainian].
13. Yablonska, N.M. (2017). Postmodernistskyi dyskurs khudozhnoi prozy Volodymyra Danylenka [Postmodern discourse of Vladimir Danylenko’s artistic prose]: dys. ... kand. filol. nauk : 10.01.01. Ternopil. [in Ukrainian].

МОВНА СПАДЩИНА В ГРАФІЧНИХ РОМАНАХ: НАЙМЕНУВАННЯ ЯК ВІДОБРАЖЕННЯ ІДЕНТИЧНОСТІ КОРІННИХ НАРОДІВ КАНАДИ

Ірина Калиновська

кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри практики англійської мови
Волинського національного університету імені Лесі Українки
просп. Волі, 13, м. Луцьк, Україна
orcid.org/0000-0002-3406-1456
e-mail: kalynovska@vnu.edu.ua

Еліна Коляда

кандидат філологічних наук, професор,
завідувач кафедри практики англійської мови
Волинського національного університету імені Лесі Українки
просп. Волі, 13, м. Луцьк, Україна
orcid.org/0000-0002-5437-1320
e-mail: elina.koliada@vnu.edu.ua

Магдалена Калиновська

здобувачка вищої освіти факультету іноземної філології
Волинського національного університету імені Лесі Українки
просп. Волі, 13, м. Луцьк, Україна
orcid.org/0009-0007-2994-5074
e-mail: kalynovska.mahdalena2023@vnu.edu.ua

Анотація. У статті проаналізовано найменування в графічних романах як відображення ідентичності корінних народів Канади. Матеріалом дослідження слугувала антологія «This Place: 150 Years Retold», яка містить різножанрові графічні романи, що висвітлюють історію Канади очима корінних народів Канади. Особлива увага в дослідженні приділяється семантиці імен корінних народів, їхній функціональній ролі в збереженні історичної пам'яті, мовної спадщини та культурних традицій.

Аналіз найменувань засвідчив, що автори графічних романів свідомо зберігають автентичні імена мовами корінних народів, що створює потужний культурний код і підкреслює важливість мовної спадщини. Найменування виконують комплексну роль, насамперед слугують засобом ідентифікації, способом розкриття багатогранного внутрішнього духовного світу персонажів та символізують зв'язок з природою, духовними практиками та колективною пам'яттю корінних народів. Виявлено, що множинні імена відображають соціальну структуру корінних народів, їхні вірування й ритуали, а також мають глибоке символічне значення, демонструють зв'язок з природою та традиційними віруваннями. Розглянуто захисну функцію найменувань корінних народів, зокрема як захисту від потенційних загроз зовнішнього світу. В умовах колоніального тиску помітною є стратегія культурного опору корінних народів Канади – приховування справжніх імен та корінних традицій.

Проаналізовано мультимодальне представлення ідентичності корінних народів Канади в графічних романах. Поєднання вербальних і невербальних елементів (колеристика, символіка, традиційні писемні системи) створює складний наративний код, що сприяє збереженню мовної ідентичності корінних народів. Установлено, що графічні романи сприяють процесам деколонізації та мовного відродження корінних народів Канади.

Ключові слова: найменування, ім'я, ідентичність, корінні народи Канади, графічний роман.

LINGUISTIC HERITAGE IN GRAPHIC NOVELS: NAMING AS A REFLECTION OF INDIGENOUS IDENTITY IN CANADA

Iryna Kalynovska

*Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Associate Professor the Department English Practice
Lesya Ukrainka Volyn National University
Voli Ave., 13, Lutsk, Ukraine
orchid.org/0000-0002-3406-1456
e-mail: kalynovska@vnu.edu.ua*

Elina Koliada

*Candidate of Philological Sciences, Professor,
Head of the English Practice Department
Lesya Ukrainka Volyn National University
Voli Ave., 13, Lutsk, Ukraine
orchid.org/0000-0002-5437-1320
e-mail: elina.koliada@vnu.edu.ua*

Mahdalena Kalynovska

*Student at the Foreign Philology Faculty
Lesya Ukrainka Volyn National University
Voli Ave., 13, Lutsk, Ukraine
orchid.org/0009-0007-2994-5074
e-mail: kalynovska.mahdalena2023@vnu.edu.ua*

Abstract. *This article analyzes naming in graphic novels as a reflection of the identity of Indigenous peoples in Canada. The study is based on the anthology “This Place: 150 Years Retold”, which includes multi-genre graphic novels that present Canada’s history through the perspectives of Indigenous communities. Special attention is given to the semantics of Indigenous names and their functional role in preserving historical memory, linguistic heritage, and cultural traditions.*

The analysis of naming demonstrates that graphic novel authors deliberately preserve authentic Indigenous names, creating a robust cultural code and emphasizing the significance of linguistic heritage. These names serve a complex role. Primarily, they act as a means of identification, a way of revealing the multifaceted spiritual world of the characters, and a symbol of the connection to nature, spiritual practices, and collective memory of Indigenous peoples. The study finds that multiple names reflect Indigenous communities’ social structure, beliefs, and rituals, possessing deep symbolic meaning and reinforcing the bond with nature and traditional worldviews. The protective function of Indigenous naming is also examined, particularly as a defence mechanism against external threats. Under colonial pressure, Indigenous communities in Canada employed cultural resistance strategies, including the concealment of actual names and Indigenous traditions.

The article also explores the multimodal representation of Indigenous identity in graphic novels. Combining verbal and non-verbal elements (such as colour schemes, symbolism, and traditional writing systems) creates a complex narrative code that contributes to preserving Indigenous linguistic identity. The study establishes that graphic novels play a role in decolonization and linguistic revitalization among Indigenous peoples in Canada.

Key words: *naming, name, identity, Indigenous peoples of Canada, graphic novel.*

Графічні романи дедалі більше привертають увагу дослідників, оскільки поєднання тексту та невербальних елементів створює нові можливості для міждисциплінарного аналізу. Популярність цього сучасного жанру графічної літератури пояснюється вживанням низки засобів, які дозволяють авторам та ілюстраторам передавати складні ідеї та емоційні стани, а також сприяють розумінню непро-

стих історичних, політичних і соціальних тем широким колом читачів.

Графічні романи на історичну тематику виконують множинні функції: вони не тільки поширюють знання про минуле, а й розвивають критичне мислення, сприяють формуванню емпатії та спонукають до глибокої рефлексії щодо історичних подій, їхніх причинно-наслідкових зв'язків. Канадські гра-

фічні романи часто звертаються до проблемних і контroversійних аспектів національної історії – колоніалізму, питань ідентичності, соціальної справедливості, що має особливе значення для осмислення досвіду корінних народів Канади, відображення їхнього спротиву, травматичних переживань, формування колективної пам'яті та переоцінки історичних подій.

Графічні романи корінних народів Канади привертають увагу багатьох дослідників своєю жанровою різноманітністю. Як ми зазначали в попередніх публікаціях [1; 2], на відміну від традиційних текстових форм, графічні романи поєднують вербальні та невербальні компоненти, створюючи багатопланові наративи, які допомагають читачам глибше зануритися в зображувані події і зрозуміти емоційні стани персонажів. Тематика графічних романів корінних народів Канади охоплює важливі питання колонізації, дискримінації, боротьби за виживання, травм поколінь, дотримання індіанських традицій, відновлення історичної справедливості та примирення в канадському суспільстві.

Р. Гамільтон підкреслює, що графічні романи, створені корінними авторами й ілюстраторами, розглядають важливі проблеми сучасної Канади та її історії і пропонують молодому поколінню захопити середовище для вивчення цих питань [5]. Е. Інгібергссон відзначає двосторонній взаємовплив між уподобаннями сучасного канадського суспільства та розвитком графічних романів, які формують літературний процес у Канаді [6]. М. Боркент зауважує, що графічні романи корінних народів для корінних читачів є засобом культурного зцілення, а для некорінних – способом розуміння історичних несправедливостей та розвитку поваги до культурної ідентичності корінних народів Канади, їхньої стійкості та адаптації [4].

О. Шостак наголошує на тому, що корінна література й корінна літературна критика – важливі частини суверенітету країни, через які представники корінних народів утверджують своє право репрезентувати свою ідентичність. «Культурна ідентичність пояснює національну ідентичність як сукупність етнокультурних чинників, сформованих унаслідок тривалого історичного процесу, де ключовими чинниками постають єдина мова, спільні традиції й релігія. Саме завдяки спіль-

ній спадщині, що формує неповторну культуру нації, індивіди, які вважаються її частиною, спроможні дізнатися про власне місце в сучасному суспільстві» [3, с. 120–121].

Мова для корінних народів є джерелом духовної енергії, а священні історії, розказані рідною мовою, «сповнені надзвичайної сили, їхнє словесне вираження має магічну силу /.../ стислий їх переказ під час ритуалу може пробудити всю плеяду правічних сил, успадкованих від початку світу» [3, с. 120]. У цьому контексті дослідження найменувань у графічних романах може розкрити глибинні зв'язки між мовною спадщиною та культурною ідентичністю.

Метою дослідження є аналіз найменувань як відображення ідентичності корінних народів Канади в графічних романах. Основними завданнями є: аналіз семантичного значення найменувань; визначення функцій найменувань у графічних романах корінних народів Канади; аналіз мультимодального представлення ідентичності корінних народів; виявлення ролі найменувань у процесах деколонізації та збереження культурної ідентичності корінних народів Канади.

Матеріалом дослідження слугує антологія різножанрових графічних романів «*This Place: 150 Years Retold*» (укр. «Це місце: 150-літня історія»), яка вийшла друком 2019 р., про 150-літню канадську історію очима її творців, представників корінних народів. Це повчальна подорож історією, культурою, традиціями, віруваннями корінних народів Канади, яка охоплює різні жанри та орієнтована на підліткову й дорослу аудиторію.

Аналіз показав, що імена та прізвища представників корінних народів Канади є невід'ємною частиною їхньої культурної спадщини та ідентичності і відображають належність до роду, племені та народу. У досліджуваних графічних романах автори свідомо зберігають автентичні найменування мовами корінних народів, створюючи потужний культурний код, який підкреслює важливість мовної спадщини, на зразок мовою квак'вак'вак *Kamkolas, Nagahu, Yaxnekwaas, Maxwamawisagame*; мовою анішінаабемовін *Zhauwuno-Geezhigo-Gaubow, Wanskapeequay, Manitou, Nimkii*; мовою крі *Meegwetch*; мовою інуїтут *Atittunnnuaq, Atiqanngitturjuaq, Publaq* тощо.

Особливо значущою є традиція множинних імен у корінних народів Канади, кожне з яких несе глибоке смислове навантаження. Вони відображають історію роду або зв'язок з певними ритуалами племені. Наприклад, у романі «Tilted Ground» головний герой Біллі Ассу отримав чотири імені, які відображають його життєвий шлях та родинні зв'язки: *“Billy Assu is the son of Kamkolas, also known as Charlie Assu. He has been given many names. When he was a child, Kamkolas held a potlatch to give him his first name. Yaxnekwaas – “To give a guest a blanket”. At fourteen Kamkolas honoured him with Maxwmawisagame, “Giving away lots of things”. His uncle, Chief Wamish, gave Billy the name of his late son. Nagahu”* (див. рис. 1, фрагмент 1).

Ця система найменувань мовою кваквака'вакв відображає не лише родову спадковість, а й важливі ритуальні та соціальні аспекти життя племені. Кожне нове ім'я знаменує певний етап життя або особливу роль у спільноті, підкреслюючи динамічний характер ідентичності в культурі корінних народів Канади.

Семантичний аналіз імен у графічних романах також розкриває глибокий зв'язок корінних народів з навколишнім світом, з природою, як наприклад у романі «Red Clouds»: *“Zhawwuno-Geezhigo-Gaubow, “The man who stands in the southern sky”, was a healer. He was respected. He could dream of cures and communicate with the forest. He could summon animals”* (див. рис. 1, фрагмент 2). Ім'я поважного цілителя мовою анішінабемовін має пряму референцію до небесних явищ. Він бачив у снах зцілення, говорив мовою

лісу й міг закликати тварин. Подібні найменування в графічних романах (Wanskarreequay, Manitou, Nimkii) демонструють світогляд корінних народів, де людина розглядається як невід'ємна частина природи та традиційних вірувань корінних народів Канади.

Особливо виразно в досліджуваних графічних романах представлена захисна функція імен. Найяскравіше ця функція представлена в романі «Rosie», де система найменувань мовою інуктитут відображає складні традиції інуїтів, спрямовані на захист особистості від потенційних загроз зовнішнього світу. Аналіз вербального компонента роману демонструє багатшаровість найменувань головної героїні: *“She's Atittunnuaq* From a dialect of Inuktitut: *Small Unnamed One” ... and Atiqanngitturjuaq** Great Nameless One... also, Publaq*** and other names ***Bubble”* [7, p. 124]. *“She gets one of her names from that time. Pauki. Soot.”* [7, p. 125]. *“It was Iqqaq who gave me over. His name means sea bottom. But in a secret tongue it means land. And he could see”* [7, p. 125].

Семантичний аналіз цих імен (Atittunnuaq – “Small Unnamed One”, Atiqanngitturjuaq – “Great Nameless One”, Publaq – “Bubble”, Pauki – “Soot”) дає змогу простежити традицію захисного найменування в культурі інуїтів. Парадоксальним у цій системі є використання імен, що буквально означають «безіменна», які є формою захисту ідентичності. Така практика може бути інтерпретована як спосіб захисту від злих духів та недоброзичливців, які, не знаючи справжнього імені людини, не можуть їй зашкодити.

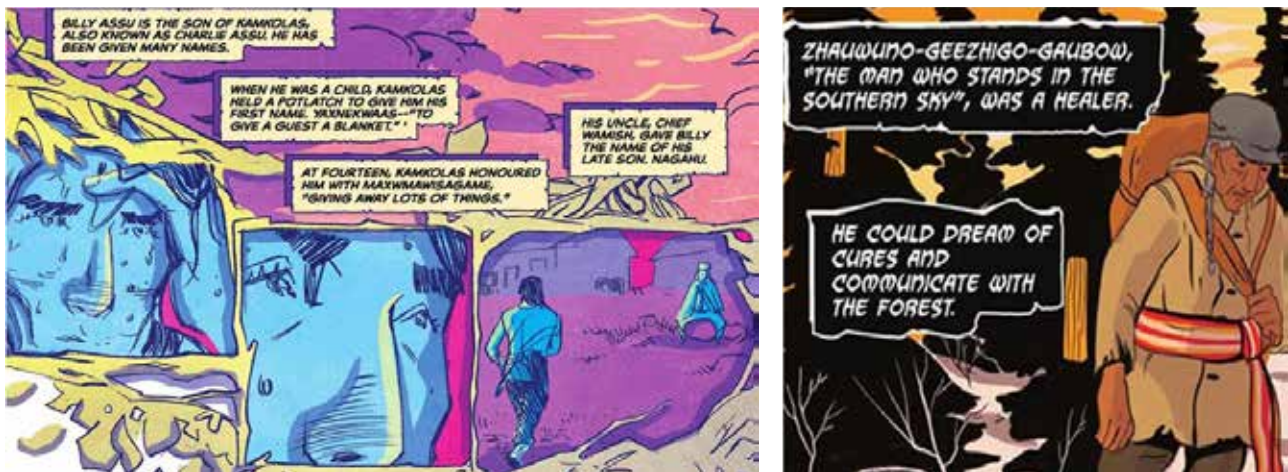

Рис. 1. Фрагмент 1 [7, с. 41], фрагмент 2 [7, р. 67]

Особливо важливим у контексті дослідження є епізод, де автор розкриває походження імені Pauki (“Soot”), яке головна героїня отримала від бабусі. Це ім’я стає ключовим маркером її культурної ідентичності, сакральним елементом, який вона свідомо приховує від стороннього – торговця, який приїхав до їхньої громади з метою придбання сувенірів, виготовлених корінними жителями. Торговець демонструє нерозуміння традиції множинних найменувань інуїтів, сприймаючи їх як незрозумілі й навіть образливі. Його реакція є типовим прикладом культурного непорозуміння, коли представник панівної культури намагається накласти власні ономастичні норми на традиції корінного населення (див. рис. 2, фрагменти 3, 4).

У відповідь на це непорозуміння головна героїня погоджується на компроміс – прийняти англійське ім’я Rosie, запропоноване торговцем (див. рис. 3, фрагмент 5). Цей вчинок можна інтерпретувати двояко: з одного боку, як вимушену поступку колоніальній

культури, а з іншого – як свідому стратегію захисту справжньої ідентичності, оскільки героїня «не бажає називати свого імені, відомого лише найближчим» (див. рис. 2, фрагмент 4).

Додатковий рівень семантичної складності представлений у поясненні імені Iqqaq: “His name means sea bottom. But in a secret tongue it means land. And he could see” [7, p. 125]. Це подвійне значення імені – офіційне (“sea bottom”) і таємне (“land”) – демонструє існування паралельних систем найменування, де істинне значення імені відоме лише членам спільноти. Така практика відображає стратегію культурного опору, коли корінні народи зберігали свої традиції в прихованій формі в умовах колоніального тиску.

Важлива семіотична особливість досліджуваних графічних романів полягає в мультимодальному представленні ідентичності корінних народів через систему найменувань. Комбінація вербальних та невербальних елементів створює складний нарративний код,

Рис. 2. Фрагменти 3 і 4 [7, с. 132]

Рис. 3. Фрагменти 5 і 6 [7, с. 132]

який потребує від читача багаторівневого декодування. Аналіз невербального компонента роману «Rosie» демонструє, що імена корінних жителів представлені подвійною знаковою системою: латинськими літерами та автентичними графічними символами мови інуктитут (див. рис. 3, фрагмент 6). Така подвійна репрезентація відображає мовну реальність інуїтських спільнот, де традиційна писемність співіснує з нав'язаною колонізаторами латиницею.

Особливої уваги заслуговує колористичне оформлення панелей, де представлені імена. Домінуюча кольорова гама світло-блакитних тонів у поєднанні з білим кольором функціонально підсилює культурно-географічний контекст наративу, візуально кодує фізичне середовище проживання інуїтів – засніжені північні території Канади. Так, колористичне рішення стає частиною семіотичного коду, що розкриває нерозривний зв'язок між ідентичністю корінних народів та їхнім традиційним середовищем проживання.

Множинність імен канадських корінних народів і їх семантичне нашарування виконують подвійну наративну функцію в контексті графічних романів. З одного боку, вони слугують засобом розкриття багатогранного внутрішнього духовного світу персонажів, демонструючи комплексність їхньої ідентичності. З іншого – через систему найменувань автор спрямовує увагу читачів на трагічні сторінки історії колоніальної політики Канади. Зокрема, аналіз дає змогу виявити референцію до історичних подій 1941 року, коли федеральний уряд Канади запровадив закон про примусову реєстрацію й ідентифікацію інуїтів, що містив обов'язкове носіння іменних табличок. Ця політика фактично нівелювала традиційну систему найменувань корінних народів, замінюючи її уніфікованим колоніальним ідентифікатором. У цьому історичному контексті епізод, де героїня приймає нав'язане ім'я Rosie, набуває додаткового

символічного значення як історична ілюстрація ширшого процесу культурної асиміляції. Водночас збереження традиційних імен, хоч і в прихованій формі, є прикладом культурного спротиву та збереження автентичної ідентичності.

Тож проведене дослідження продемонструвало, що найменування в графічних романах корінних народів Канади є важливим елементом їхньої культурної ідентичності. Вони не лише виконують номінативну функцію, а і є засобом відтворення історичної пам'яті, підтримки традицій та зв'язку з природним середовищем. Аналіз імен персонажів графічних романів засвідчив, що автори свідомо використовують автентичні мовні форми, щоб підкреслити значущість мовної спадщини. Особливо помітними є випадки множинних імен, що відображають ритуальні та соціальні аспекти життя корінних спільнот, а також символічні імена, які пов'язані з природою і віруваннями корінних народів Канади.

Дослідження також виявило, що система найменувань виконує захисну функцію в контексті колоніальної історії Канади. Приклади імен демонструють практику приховування справжніх імен як стратегію культурного опору. Аналіз мультимодального представлення ідентичності корінних народів засвідчив, що графічні романи використовують комплексний наративний код, де мовні засоби, зображення та колористика створюють цілісну картину культурної спадщини корінних народів Канади. Тож найменування в графічних романах є не лише засобом самоідентифікації, а й важливим інструментом деколонізації, колективної пам'яті, збереження мовної спадщини та відродження традицій корінних народів Канади.

Перспективою подальшого дослідження є аналіз впливу графічних романів на мовну політику й збереження корінних мов у сучасній Канаді.

ЛІТЕРАТУРА

1. Калиновська І., Коляда Е., Калиновська М. Вербальні й невербальні засоби вираження здивування в канадських графічних романах. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*. 2024. Т. 35 (74). № 2. Ч. 1. С. 111–115. <https://doi.org/10.32782/2710-4656/2024.2.1/20>
2. Калиновська І., Коляда Е., Калиновська М. Історична пам'ять та травма в канадських графічних романах: аналіз авторських наративних засобів. *Закарпатські філологічні студії*. № 35. 2024. С. 264–268. <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2024.35.46>

3. Шостак О. Г. Художні вираження національної ідентичності в творчості сучасних північноамериканських письменників корінного походження: монографія. Київ : Талком, 2020. 544 с.
4. Borkent M. Seeing Histories, Building Futurities: Multimodal Decolonization and Conciliation in Indigenous Comics from Canada. *Graphic Indigeneity: Comics in the Americas and Australasia*. 2020. URL: <https://academic.oup.com/mississippi-scholarship-online/book/38133/chapter-abstract/33273958>.
5. Hamilton R. The Past, Present, and Future of Indigenous Canadian Comics with Jay Odjick, Teiowí: sonte Thomas Deer, Cole Pauls & Highwater Press. *Sequential*. 2021. URL: <https://sequentialpulp.ca/2021/09/30/the-past-present-and-future-of-indigenous-canadian-comics/>
6. Ingibergsson E. Indigenous History Month – Graphic Novels. *University of Alberta. Library News*. 2021. URL: <https://news.library.ualberta.ca/blog/2021/06/01/indigenous-history-month-graphic-novels/>
7. This Place: 150 Years Retold / foreword by Alicia Elliot. Highwater Press, 2019. URL: <https://library.lol/main/F764D784C31DFCAC246FC6B682804731>.

REFERENCES

1. Kalynovska, I., Koliada, E., Kalynovska, M. (2024). Verbalni i neverbalni zasoby vyrazhennia zdvyvannia v kanadskykh hrafichnykh romanakh [Verbal and Non-Verbal Means of Surprise Expression in Canadian Graphic Novels]. *Scientific notes of V. I. Vernadsky Taurida National University, Series: Philology. Journalism*. Vol. 35 (74), 2 (1), pp. 111–115. <https://doi.org/10.32782/2710-4656/2024.2.1/20> [in Ukrainian].
2. Kalynovska, I., Koliada, E., Kalynovska, M. (2024). Istorychna pamiat ta travma v kanadskykh hrafichnykh romanakh: analiz avtorskykh naratyvnykh zasobiv [Historical Memory and Trauma in Canadian Graphic Novels: an Analysis of Author's Narrative Means]. *Transcarpathian Philological Studies*. Vol. 35, pp. 264–268. <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2024.35.46>. [in Ukrainian].
3. Shostak, O.H. (2020). Khudozhni vyrazhennia natsionalnoi identychnosti v tvorchosti suchasnykh pivnichnoamerykanskykh pysmennykiv korinnoho pokhodzhennia: monohrafiia [Artistic Expressions of National Identity in the Work of Contemporary North American Writers of Indigenous Origin: Monograph]. Kyiv: Talkom. 544 p. [in Ukrainian].
4. Borkent, M. (2020). Seeing Histories, Building Futurities: Multimodal Decolonization and Conciliation in Indigenous Comics from Canada. *Graphic Indigeneity: Comics in the Americas and Australasia*. Retrieved from: <https://academic.oup.com/mississippi-scholarship-online/book/38133/chapter-abstract/33273958>.
5. Hamilton, R. (2021). The Past, Present, and Future of Indigenous Canadian Comics with Jay Odjick, Teiowí: sonte Thomas Deer, Cole Pauls & Highwater Press. *Sequential*. Retrieved from: <https://sequentialpulp.ca/2021/09/30/the-past-present-and-future-of-indigenous-canadian-comics/>
6. Ingibergsson, E. (2021). Indigenous History Month – Graphic Novels. *University of Alberta. Library News*. Retrieved from: <https://news.library.ualberta.ca/blog/2021/06/01/indigenous-history-month-graphic-novels/>
7. This Place: 150 Years Retold / foreword by Alicia Elliot (2019). Highwater Press. Retrieved from: <https://library.lol/main/F764D784C31DFCAC246FC6B682804731>.

УДК 811.133.1'25:004]:82-312.4
DOI <https://doi.org/10.32782/bsps-2025.1.8>

L'INTELLIGENCE ARTIFICIELLE DANS LA TRADUCTION: BENEFICE OU PREJUDICE?

Viktoriia Kulykova

Candidat ès Lettres, Maître de Conférences,
Maître de Conférences du Département de Philologie Etrangère et Traduction
Université nationale des sciences de la vie et de l'environnement d'Ukraine
rue Heroiv Oborony, 15, Kyiv, Ukraine
orcid.org/0000-0002-4155-6262
e-mail: koul.kiev@ukr.net

Résumé. L'article traite du problème de la traduction de textes journalistiques militaires réalisés par le chat GPT. Il définit notamment le concept d'intelligence artificielle, analyse la traduction du français vers l'ukrainien et décrit ses caractéristiques. L'objectif principal de l'article est de déterminer les possibilités de l'IA dans le domaine de la traduction, d'identifier les principales difficultés rencontrées, ainsi que les avantages et les inconvénients de son utilisation. L'étude a montré que l'IA est capable de traiter rapidement des textes volumineux et qu'elle réussit à reproduire des informations factuelles tout en conservant une précision et un naturel suffisants. Cependant, elle présente des limites importantes lorsqu'il s'agit de transmettre de la valeur pragmatique, de l'expressivité et de l'imagerie. En particulier, le chat GPT est confronté à un certain nombre de problèmes, tels que le manque de cohérence, la répétition du même mot, l'incompréhension du contexte, et donc l'utilisation des mots dans un sens contextuel inapproprié, la traduction littérale, la reproduction incorrecte ou l'absence de traduction des figures de style, ce qui entraîne la perte d'information importante et parfois la dénaturation du sens du texte source, dont la transmission adéquate est extrêmement importante pour les textes militaires. Les résultats de l'étude montrent que l'IA, malgré sa rapidité et son accessibilité, n'est pas encore en mesure de remplacer complètement un traducteur professionnel, mais constitue un outil auxiliaire qui simplifie et accélère le processus de traduction. La combinaison des capacités de l'IA avec le professionnalisme et la créativité d'un traducteur permet d'obtenir une traduction de la plus haute qualité. La combinaison des outils et du facteur humain permet d'obtenir des résultats optimaux, tels que la réduction des délais de traduction, l'augmentation du volume de traduction et l'amélioration de l'accessibilité de l'information. L'identification des avantages et des inconvénients de la traduction des textes à l'aide de l'IA permettra d'améliorer la qualité des activités de traduction et de développer des stratégies plus efficaces visant l'interaction entre le traducteur et les outils d'IA.

Mots-clés: outils de traduction, chat GPT, style journalistique, textes militaires en français, adéquation, expressivité.

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ У ПЕРЕКЛАДІ: КОРИСТЬ ЧИ ШКОДА?

Вікторія Куликова

кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземної філології і перекладу
Національного університету біоресурсів і природокористування України
вул. Героїв Оборони, 15, м. Київ, Україна
orcid.org/0000-0002-4155-6262
e-mail: koul.kiev@ukr.net

Анотація. У статті порушується проблема перекладу публіцистичних текстів воєнної тематики, виконаних чатом GPT, зокрема визначається поняття штучного інтелекту, аналізується виконаний переклад із французької мови українською й описуються його особливості. Метою статті є визначити можливості штучного інтелекту в здійсненні перекладу, виявити основні труднощі, з якими стикається штучний інтелект, переваги й недоліки його використання. У ході дослідження з'ясовано, що штучний інтелект демонструє здатність до швидкої обробки великих за обсягом текстів, а також значні успіхи щодо відтворення фактичної інформації зі збереженням достатньої точності й природності тексту. Однак, коли йдеться про передачу прагматики, експресивності й образності, вияв-

ляються значні обмеження. Зокрема, чат GPT стикається з низкою проблем, а саме: відсутністю узгодження, повторами одного й того ж слова, нерозумінням контексту, а отже, уживанням слів у недоречному контекстуальному значенні, дослівним перекладом, хибним відтворенням або відсутністю перекладу стилістичних прийомів, що призводить до втрати важливої інформації та подекуди спотворення змісту вихідного тексту, адекватна передача яких є вкрай важливою для текстів воєнної тематики. Результати дослідження показують, що штучний інтелект, попри швидкість і доступність для широкого кола користувачів, усе ще не спроможний повністю замінити професійного перекладача, а є допоміжним інструментом, що спрощує та прискорює перекладацький процес. Поєднання можливостей ШІ з професіоналізмом, інтуїцією та творчістю перекладача дає змогу отримати переклад найвищої якості. Поєднання інструментальних засобів і людського чинника зумовлює досягнення оптимальних результатів, а саме: скорочення час перекладу, збільшення його обсягу й підвищення доступності інформації. Виявлення переваг і недоліків у перекладі текстів штучним інтелектом дасть змогу вдосконалити якість перекладацької діяльності й розробити більш ефективні стратегії, спрямовані на взаємодію між перекладачем та інструментальними засобами штучного інтелекту.

Ключові слова: інструментальні засоби перекладу, чат GPT, публіцистичний стиль, французькомовні тексти воєнної тематики, адекватність, експресивність.

ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN TRANSLATION: BENEFIT OR HARM?

Viktoriia Kulykova

*Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Foreign Philology and Translation
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine
Heroiv Oborony Str., 15, Kyiv, Ukraine
orcid.org/0000-0002-4155-6262
e-mail: koul.kiev@ukr.net*

Abstract. *The article deals with the problem of translating military-related journalistic texts made by the GPT chat, in particular, defines the concept of artificial intelligence, analyses the translation from French into Ukrainian and describes its features. The main purpose of the article is to determine the possibilities of artificial intelligence in translation, to identify the main difficulties faced by artificial intelligence, and the advantages and disadvantages of its use. The study found that artificial intelligence demonstrates the ability to quickly process large texts, as well as significant success in reproducing information while maintaining sufficient accuracy and naturalness of the text. However, there are significant limitations when it comes to conveying pragmatic purpose, expressiveness, and imagery. In particular, GPT chat faces a number of problems, such as lack of coherence, repetition of the same word, misunderstanding of the context, and therefore the use of words in an inappropriate contextual meaning, literal translation, incorrect reproduction or lack of translation of stylistic devices, which leads to the loss of important information and sometimes distortion of the meaning of the source text, the adequate transmission of which is extremely important for military texts. The research results show that artificial intelligence, despite its speed and accessibility to a wide range of users, still cannot completely replace a professional translator, but acts as an auxiliary tool that simplifies and speeds up the translation process. The combination of AI capabilities with the professionalism, intuition and creativity of a translator allows for the highest quality translation. The optimal result is achieved by combining automated systems and human factors, which reduces translation time, increases the volume of translated materials and improves the availability of information. Identifying the advantages and disadvantages of AI text translation will help improve the quality of translation activities and develop more effective strategies aimed at interacting between translators and AI tools.*

Key words: *translation tools, GPT chat, journalistic style, French-language military texts, adequacy, expressiveness.*

Exposé du problème. En raison de la mondialisation croissante et des défis contemporains auxquels le monde est confronté, la capacité d'une efficace communication dans différentes langues devient de plus en plus importante et nécessaire. La traduction, en tant que processus de transposition de l'information écrite ou orale d'une langue vers une autre, joue un rôle essentiel dans la communication interlinguistique. Cependant,

la traduction a toujours été une tâche complexe et exigeante, qui nécessite une compréhension approfondie à la fois de la langue source et de la langue cible, ainsi que de leurs particularités communicatives et pragmatiques. Ces dernières années, toutefois, de nouvelles technologies sont apparues, modifiant les règles du jeu en matière de traduction, notamment le chat GPT (Generative Pre-trained Transformer), un modèle d'intelligence artificielle développé par OpenAI qui utilise des méthodes révolutionnaires pour le traitement du langage naturel. Contrairement aux systèmes de traduction traditionnels qui s'appuient sur un ensemble de règles prédéfinies, le chat GPT applique des algorithmes avancés et des réseaux neuronaux pour générer un langage proche de celui des humains. Entraîné sur une énorme quantité de données textuelles provenant d'Internet, le chat GPT est capable de comprendre le contexte et les particularités des différentes langues, ce qui en fait un outil incroyablement puissant pour la traduction, y compris la traduction écrite.

Le problème de l'utilisation de l'intelligence artificielle (ci-après dénommée "IA") dans le domaine de la traduction a pris une ampleur considérable au XXIe siècle, devenant un sujet de recherche pour de nombreux chercheurs ukrainiens et étrangers, tels que T. Bossa, S. Bougay, A. Goudmanian, K. Ivanenko, O. Koliassa, A. Krassoulia, L. Makovitchouk, S. Mykhailchouk, I. Garcia, C. Vurbano, D. Valencia, M. Okpor, et d'autres.

La pertinence de l'étude est due à la tendance croissante à utiliser des outils offerts par l'IA dans le domaine de la traduction. La mondialisation s'intensifie, les relations internationales se développent et des conflits armés émergent, d'où la nécessité d'un échange d'informations rapide et précis. Malgré les succès de la traduction automatique, celle-ci est confrontée à de nombreux défis en termes de transmission adéquate de la valeur pragmatique et de l'expressivité. L'identification des avantages et des inconvénients de la traduction des textes à l'aide de l'IA permettra d'améliorer la qualité d'une activité de traduction et de développer des stratégies plus efficaces pour l'interaction entre les traducteurs et les outils.

Énoncé des objectifs. L'objectif de notre étude est d'examiner les traductions des textes militaires réalisées par le chat GPT, en identifiant les avantages et les inconvénients,

ainsi que les possibilités offertes par la traduction automatique.

Pour atteindre cet objectif, les tâches suivantes sont définies: définir le concept d'intelligence artificielle; traduire des articles sur des sujets militaires à l'aide du chat GPT et décrire les caractéristiques de ces traductions; identifier les principales difficultés rencontrées par l'IA.

Objet et sujet de l'étude. L'objet de notre étude est constitué des textes des articles francophones sur des sujets militaires, sélectionnés dans les médias contemporains, ainsi que de leur traduction en ukrainien réalisées par le chatbot GPT. Le sujet de l'étude est les particularités et les difficultés de la traduction en ukrainien effectuée par le chatbot GPT.

Exposé de la partie principale de la recherche. L'espace actuel d'information est caractérisé par une abondance de nouvelles sur la situation en Ukraine et dans le monde. En raison de la "militarisation" de la société et des hostilités en cours dans notre pays, les informations sur le thème de la guerre occupent une place importante dans les médias étrangers contemporains. Par conséquent, de plus en plus de personnes se tournent vers les outils d'IA pour traduire ces informations.

Il est bien connu, que l'une des fonctions principales du texte journalistique est d'informer, c'est-à-dire de transmettre des informations au grand public. Cependant, les articles sur des sujets militaires ont tendance non seulement à informer, mais aussi à façonner l'attitude du lecteur envers les événements ou faits présentés. Ces textes visent un large public, et leurs auteurs utilisent souvent ce genre à des fins de communication tant positives que négatives, telles que la propagande, la promotion de certaines idées et personnalités, ou l'influence sur les préférences du destinataire. Par conséquent, les messages sur des sujets militaires ne sont pas dépourvus d'émotion et d'expressivité.

Qu'est-ce que l'intelligence artificielle et dans quelle mesure peut-elle s'adapter à la traduction des textes militaires ? L'utilisation des technologies d'IA se répand rapidement dans tous les domaines de l'activité sociale en raison de leur impact significatif sur l'amélioration de l'efficacité de toute activité humaine. Le problème de la recherche dans le domaine de l'IA est multidisciplinaire, ce qui a conduit à l'émergence et à l'utilisation de diverses définitions de ses termes [1; 2].

Cependant, à notre avis, la définition suivante est la plus aboutie et la plus synthétique. L'IA est une intelligence d'origine artificielle qui imite (simule) un certain ensemble de fonctions cognitives équivalentes aux fonctions cognitives correspondantes d'une personne [3, p. 33].

L'utilisation du chat GPT pour la traduction présente de nombreux avantages. Tout d'abord, sa rapidité et son efficacité permettent de traduire de grands volumes de texte en quelques minutes. Deuxièmement, sa précision de traduction est souvent comparable à celle d'un traducteur humain. Enfin, son accessibilité économique le rend disponible tant pour les entreprises que pour les particuliers.

Le GPT est déjà utilisé avec succès dans divers secteurs : économie, médecine, éducation, commerce, journalisme, etc. Alors, cela vaut-il la peine de se fier à cet assistant incontestablement précieux pour la traduction des textes militaires?

Tout d'abord, il est important de souligner que l'IA n'est pas destinée à remplacer les traducteurs humains, mais plutôt à compléter et améliorer leur travail. L'IA peut gérer des tâches de traduction routinières, répétitives ou laborieuses, permettant ainsi aux traducteurs de se concentrer sur des aspects plus complexes ou créatifs de la traduction. De plus, à mesure que la technologie de l'IA continue de progresser, il est fort probable que la qualité de la traduction assistée par l'IA va s'améliorer, en faisant un outil encore plus précieux pour les traducteurs.

L'émergence de puissants systèmes neuronaux de traduction automatique pose de nouveaux défis et offre de nouvelles opportunités aux traducteurs professionnels. D'une part, ces systèmes peuvent considérablement faciliter le travail routinier, mais d'autre part, ils exigent des traducteurs de nouvelles compétences liées à l'évaluation de la qualité de la traduction automatique et à sa révision ultérieure. La question se pose de savoir comment combiner de manière optimale les capacités de l'IA avec l'intuition et la créativité humaines au cours de traduction des textes militaires.

Malheureusement, les médias sont aujourd'hui fréquemment utilisés comme instruments de guerre de l'information. A. Mercier estime que les médias et la guerre sont étroitement liés, et que leur interaction doit être examinée sous l'angle de l'engagement des médias dans le conflit. En particulier, il distingue l'utilisation des médias comme cible (“...as targets...”) ou

comme moyen auxiliaire (“...as an auxiliary...”) [4, p. 649].

On peut affirmer que l'escalade des conflits a un impact direct sur l'augmentation rapide de nombreux phénomènes, notamment le développement accéléré des articles sur des sujets militaires, qui se produisent précisément lors de l'émergence de conflits armés. T. Pantchenko souligne que, en raison de la situation socio-politique mondiale, de nombreux médias sont saturés d'un vocabulaire militaire abondant, qui parfois perd son sens premier, car il est souvent métaphorisé par les journalistes [5].

Analysons les capacités de l'IA en examinant la traduction à l'aide du chat GPT des textes journalistiques sur des sujets militaires.

La rhétorique américaine épouse désormais celle de Moscou, Trump estimant que l'Ukraine, pourtant agressée en 2022, “n'aurait jamais dû commencer [la guerre]” (Le Monde, 2025).

Американська риторика тепер збігається з московською, оскільки Трамп уважає, що Україна, яка була атакована у 2022 році, «ніколи не повинна була починати [війну]» (traduit par le chat GPT).

L'exemple ci-dessus montre que le verbe “épouser”, qui acquiert un certain sens dans ce contexte et donne un effet stylistique à l'ensemble de l'énoncé, à savoir le sarcasme, est traduit par le mot neutre «збігатися», ce qui entraîne une décoloration émotionnelle. Un cas similaire est démontré par l'exemple suivant, lorsque le mot “camouflet”, qui a d'ailleurs plusieurs sens en français (littér. *vexation humiliante* et milit. *fourneau de mine destiné à détruire une galerie ennemie et asphyxier ses occupants*), a été traduit par «образ», perdant ainsi l'expressivité de la phrase.

Ce que Donald Trump propose aujourd'hui, c'est une reconnaissance de la zone d'influence russe et une réparation historique de ce camouflet, comme si les crimes de guerre massifs commis par l'agresseur depuis 2022 étaient de simples circonstances périphériques (Le Monde, 2025).

Те, що Дональд Трамп пропонує сьогодні, – це визнання російської зони впливу та історична компенсація за цю образу, ніби масові воєнні злочини, скоєні агресором з 2022 року, є лише периферійними обставинами (traduit par le chat GPT).

Par ailleurs, on constate une traduction littérale de l'expression “circonstances

«périphériques» en ukrainien «периферійні обставини», ce qui nuit à la compréhension et altère le sens du texte.

L'exemple suivant montre la traduction de noms propres, en particulier de noms de missiles. Il est intéressant de noter que l'IA a abordé cette tâche de manière assez sélective, en utilisant la transcription d'un nom en ukrainien et en laissant les autres inchangés. Ainsi, les noms des missiles «Tomahawk» et «Dark Eagle» sont conservés dans le texte ukrainien, tandis que «Orechnik» est traduit par «Орешник».

Dans le même exemple, on constate une généralisation des types de missiles, lorsque la classe des missiles sol-sol est traduite par le nom plus général de «крилаті ракети».

Actuellement, les systèmes américains envisagés pour 2026 ont des portées qui vont de 460 kilomètres à plus de 2 700 kilomètres. Ils comprennent des missiles sol-air SM-6, des missiles sol-sol Tomahawk, mais aussi des missiles hypersoniques de dernière génération, de type Dark Eagle. C'est l'annonce de ces déploiements qui a en partie motivé le tir inattendu du missile Orechnik, le 21 novembre 2024, par Moscou, sur la ville de Dnipro, en Ukraine. Un IRBM capable d'emporter à la fois une charge nucléaire et conventionnelle, dont Moscou avait dissimulé jusqu'à présent le développement (Le Monde, 2025).

Narazі американські системи, заплановані на 2026 рік, мають дальність від 460 до понад 2 700 кілометрів. Вони включають наземні ракети SM-6, крилаті ракети Tomahawk, а також останні покоління гіперзвукових ракет типу Dark Eagle. Оголошення про ці розгортання частково стало причиною несподіваного запуску ракети «Орешник» Москвою 21 листопада 2024 року по місту Дніпру в Україні. Ця середньої дальності балістична ракета здатна нести як ядерний, так і звичайний заряд, і до цього часу Москва приховувала її розробку (traduit par le chat GPT).

L'extrait traduit ci-dessous doit être révisé par un traducteur humain, car, outre des répétitions de mots, il contient le mot incompréhensible «евромісиль». En outre, à notre avis, l'expression «ядерні IRBM» devrait être traduite comme «балістичні ракети середньої дальності з ядерною боеголовкою».

L'autre gros contentieux entre Washington et Moscou concerne le déploiement de missiles

de portée intermédiaire (IRBM). En juillet 2024, en marge du sommet annuel de l'OTAN à Washington, l'administration démocrate avait en effet annoncé le déploiement de ce type de capacités sur le sol allemand, à partir de 2026. Une annonce marquant à la fois une première depuis la crise des euro-missiles (1978–1987) – cet épisode de la guerre froide où l'Union soviétique et les Etats-Unis s'étaient fait face avec le déploiement d'IRBM à tête nucléaire en Europe – mais aussi depuis le retrait, en 2019, des deux puissances du traité sur les forces nucléaires intermédiaires (FNI), qui limitait jusque-là la course dans cette gamme d'armements en Europe (Le Monde, 2025).

Інша велика суперечка між Вашингтоном і Москвою стосується розгортання ракет середньої дальності (IRBM). У липні 2024 року, під час щорічного саміту НАТО у Вашингтоні, демократична адміністрація оголосила про розгортання таких систем на німецькій території, починаючи з 2026 року. Це оголошення стало першим після кризи євромісиль (1978–1987) – періоду Холодної війни, коли Радянський Союз і США протистояли один одному, розгортаючи ядерні IRBM у Європі, а також після виходу обох держав у 2019 році з Договору про обмеження ракет середньої та меншої дальності (INF), який до того обмежував гонку озброєнь у цьому сегменті в Європі (traduit par le chat GPT).

L'étude des traductions effectuées par le chat GPT a révélé d'autres défauts. Il s'agit notamment de la traduction littérale, qui perd la coloration stylistique de l'original et en déforme le sens. Par exemple, l'expression «sortir les bannières» dans ce contexte devrait signifier le soutien et la volonté de la population de se battre aux côtés des chiites, alors que l'IA a traduit cette expression par «вивісити банери». Dans le même exemple, nous trouvons des erreurs grammaticales de l'accord, à savoir «організація похорону, ... які відбудуться», ce qui s'explique par la forme plurielle du nom français correspondant.

Lors du premier report du retrait israélien, le 26 janvier, le parti chiite a été accusé d'avoir encouragé les habitants du Liban sud à forcer l'entrée des villages occupés, au prix de vingt-deux morts. Le Parti de Dieu est accaparé par l'organisation des funérailles de son chef historique, Hassan Nasrallah, tué le

27 septembre 2024, qui auront lieu à Beyrouth dimanche, mais ses partisans et militants, nombreux à Kfar Kila, tout comme ceux de son allié, le parti chiite Amal, ont sorti les bannières (Le Monde, 2025).

Під час першого перенесення виведення ізраїльських військ 26 січня шиїтська партія була звинувачена в тому, що вона захочувала мешканців південного Лівану силою входить в окуповані села, що призвело до двадцяти двох загиблих. Партія Бога була зайнята організацією похорону свого історичного лідера Хасана Насралли, убитого 27 вересня 2024 року, які відбудуться в Бейруті в неділю. Однак її прихильники й активісти, численні в Кфар-Кілі, так само, як і прихильники її союзника, шиїтської партії «Амаль», вивісили банери (traduit par le chat GPT).

Le non-respect des normes grammaticales et stylistiques de la langue ukrainienne est évident dans le passage suivant, notamment dans la traduction du mot “chancelant” par «похитуючий» et dans le choix inapproprié de l'équivalent ukrainien de «потяга» pour le mot français “puissance”.

Le président des États-Unis profite d'un Vieux Continent affaibli économiquement, fragmenté politiquement et ridicule militairement pour avancer ses pions dans le conflit en Ukraine. Vu de Washington, l'Europe est un vieillard chancelant et Trump veut l'empêcher de se renforcer, parce que celle-ci redeviendrait vraiment une puissance mondiale si elle s'unissait (Courrier International, 2025).

Президент США використовує ослаблений економічно, політично розділений і військово смішний Старий Континент, щоб просувати свої інтереси в конфлікті в Україні. З Вашингтона Європа виглядає як похитуючий старець, і Трамп хоче запобігти її зміцненню, оскільки вона справді стала б світовою потугою, якби об'єдналася (traduit par le chat GPT).

Comme le montre l'étude, le chat GPT, en tant que modèle d'IA, est toujours confronté à un certain nombre de problèmes au cours de la traduction, à savoir le manque de l'accord, la répétition du même mot, l'utilisation des mots dans un sens contextuel inapproprié en raison

d'un manque de compréhension du contexte, la traduction littérale, la reproduction incorrecte ou l'absence de traduction des figures de style, ce qui entraîne la perte d'informations importantes et la dénaturation du sens du texte source, dont la transmission adéquate est extrêmement importante, en particulier pour les textes militaires. Cependant, malgré les inconvénients identifiés, l'utilisation d'outils d'IA présente des avantages significatifs. Tout d'abord, elle permet de réduire considérablement le temps nécessaire à l'exécution des tâches de traduction monotones. La capacité du système à traiter rapidement des textes volumineux libère les traducteurs d'un travail de routine et leur permet de se concentrer sur des aspects plus complexes de la traduction, tels que l'adaptation stylistique, la localisation culturelle et la reproduction des fragments de texte ambigus.

Conclusion. L'étude a révélé que l'utilisation du chat GPT pour la traduction des textes journalistiques à caractère militaire, malgré sa rapidité et son accessibilité à un large cercle d'utilisateurs, ne peut toujours pas remplacer complètement un traducteur professionnel, mais agit comme un outil auxiliaire qui simplifie et accélère le processus de traduction. Il ne fait aucun doute que l'IA a fait des progrès significatifs dans la transmission des informations réelles tout en garantissant une précision et un caractère naturel suffisants du texte. Cependant, lorsqu'il s'agit de transmettre l'expressivité, l'imagerie et la coloration émotionnelle, des limites importantes sont révélées. Les résultats de l'étude indiquent clairement la nécessité d'une intervention humaine dans le processus de traduction, en particulier lorsqu'il s'agit des textes militaires. La combinaison des capacités de traduction de l'IA avec le professionnalisme, l'intuition et la créativité d'un traducteur permet d'obtenir une traduction de la plus haute qualité. La combinaison des outils et du facteur humain permet d'obtenir des résultats optimaux, à savoir des délais de traduction plus courts, un volume de traduction plus important et une plus grande accessibilité de l'information. Nous envisageons de poursuivre les recherches sur des possibilités de traduction des textes littéraires avec d'autres outils offerts par l'IA.

LITTÉRATURE

1. Гелецька І.О., Шовдра М.М. Визначення поняття «штучного інтелекту» та його місце у системі цивільного законодавства України. *Галицькі студії. Серія «Юридичні науки»*. 2024. Вип. 6. С. 13–19.
2. Сидорчук Ю.М. Філософсько-правові проблеми використання штучного інтелекту. *Право і суспільство*. 2017. № 3. С. 16–19.
3. Баранов О.А. Визначення терміна «штучний інтелект». *Інформація і право*. 2023. № 1 (44). С. 32–49.
4. Mercier A. War and media: Constancy and convulsion. *International review of the Red Cross*. 2005. Vol. 87 (860). P. 649–659. URL: <https://www.corteidh.or.cr/tablas/a21918.pdf> (дата звернення: 10.12.2024).
5. Панченко Т. Розширення семантики слова війна в публіцистичних текстах початку ХХІ століття. *Культура слова*. 2017. Вип. 87. С. 218–228.

REFERENCES

1. Heletska, I.O., Shovdra, M.M. (2024). Vyznachennya ponyattya «shtuchnoho intelektu» ta yoho mistse u systemi tsyvilnoho zakonodavstva Ukrayiny [Definition of the Concept of Artificial Intelligence and its Place in the System of Civil Legislation of Ukraine]. *Halytski studiyi: Yurydychni nauky – Galician studies: Legal Sciences*, vol. 6, pp. 13–19 [in Ukrainian].
2. Sydorhuk, Yu.M. (2017). Filosofsko-pravovi problemy vykorystannya shtuchnoho intelektu [Philosophical and legal problems of using artificial intelligence]. *Pravo i suspilstvo – Law and society*, vol. 3, pp. 16–19 [in Ukrainian].
3. Baranov, O.A. (2023). Vyznachennya terminu «shtuchnyy intelekt» [Definition of the term ‘artificial intelligence’]. *Informatsiya i parvo – Information and law*, vol. 1 (44), pp. 32–49 [in Ukrainian].
4. Mercier, A. (2005). War and media: Constancy and convulsion. *International review of the Red Cross*. Vol. 87(860), pp. 649–659. Retrieved from: <https://www.corteidh.or.cr/tablas/a21918.pdf> [in English].
5. Panchenko, T. (2017). Rozshyrennya semantyky slova viyna v publitsystychnykh tekstakh pochatku KhKhI stolittya [Expanding the semantics of the word war in journalistic texts of the early twenty-first century]. *Kultura slova – Culture of the word*, vol. 87, pp. 218–228 [in Ukrainian].

ВИКЛИКИ ПІДЛІТКОВОСТІ В НОВЕЛІСТИЦІ Ж.М.Г. ЛЕ КЛЕЗІО

Ірина Кушнір

кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри світової літератури
Львівського національного університету імені Івана Франка
вул. Університетська, 1, м. Львів, Україна
orcid.org/0000-0001-5812-2543
e-mail: iryna.kushnir@lnu.edu.ua

Анотація. У статті досліджено звернення в новелістиці Ж.М.Г. Ле Клезіо до періоду підлітковості, що постає як час випробувань і формування особистості через вибори в житті. Звернення до новел збірки «Серце палає та інші романи», що функціонує як дзеркальна до зображення образів підлітків-хлопців у збірці «Мондо та інші історії», оскільки тут уже панівними є образи дівчат-підлітків із різними долями, різними ідентичностями, визначає актуальність дослідження. Вивчено особливості конструювання простору дитинства й проблеми, з якими зіштовхуються дівчата-підлітки, символічність цих образів, прослідковано процес формування ідентичності дівчини-підлітка й те, як переміщення в просторі/подорож-ініціація впливає на формування ідентичності. Визначено основну характеристику як дитинство-як-не-радість, бо зіткнення з реальністю змушує дівчат-підлітків занадто швидко дорослішати й утрачати свою дитячу чистоту й наївність. Констатуємо, що втеча є лейтмотивом не тільки в романістиці, а й у новелістиці Ле Клезіо: у цій втечі від реальності персонажі реалізуються через пошук пригод, кохання; втеча функціонує як подорож-ініціація задля віднайдення своєї ідентичності. Виділені проблеми насильства над дітьми та маніпулювання дитячою сексуальністю. Спостерігаємо, що новели збірки порушують питання вибору підлітків і важливості мати дитинство-як-радість для наступного формування повноцінної особистості. Визначені головні топоси дитинства-підлітковості: вулиця, дім, в'язниця, велике місто. Головними маркерами дитинства-підлітковості на прикладі образів дівчат-підлітків виділені безтурботність, страждання, бунт, самотність, втеча, пошук ідентичності й бажання жити. Виявлені символічні об'єкти-атрибути-щастя: собака, рука в руці, вода, фотографія («Серце палає»), прізвище, ніч («Шукачки пригод»). Констатуємо, що новелістика Ж.М.Г. Ле Клезіо репрезентує дитинство/підлітковість-як-радість-наперекір-усьому, що вписує його в контекст авторів літератури про дітей і дитинство. Відзначаємо поліадресованість новелістики Ж.М.Г. Ле Клезіо: від дорослої аудиторії до підліткової.

Ключові слова: простір дитинства, персонаж, образ, дитинство-як-радість-наперекір-усьому, новела.

CHALLENGES FOR TEENAGERS IN SHORT STORIES BY J.M.G. LE CLÉZIO

Iryna Kushnir

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of World Literature
Ivan Franko Lviv National University
Universytetska Str., 1, Lviv, Ukraine
orcid.org/0000-0001-5812-2543
e-mail: iryna.kushnir@lnu.edu.ua

Abstract. The article examines the period of adolescence, which is a time of challenges and formation of the personality through choices in life according to J.M.G. Le Clézio. The appeal to the novels of the short stories collection "Burning Heart and Other Romances" acknowledges the relevance of our study: it functions as a mirror image of the characters of adolescent boys in the collection "Mondo and Other Stories", as here the images of teenage girls with different fates and different identities are dominant. The peculiarities of constructing the space of childhood and the problems faced by adolescent girls, the symbolism of these images have been studied; the process of forming the identity of an adolescent girl has been traced, and how movement in space/journey-initiation affects identity formation has been underlined. The article identifies

the main characteristic as childhood-as-not-joy, because the collision with reality makes adolescent girls grow up too quickly and lose their childish purity and naivety. It had been stated that escape is a leitmotif not only in Le Clézio's novels but also in his short stories: in this escape from reality, the characters are realized through the search for adventure and love; escape functions as a journey of initiation to find their identity. The short stories in the collection raise the issue of teenagers' choices and the importance of having a joyful childhood for the subsequent formation of a full-fledged personality. The main topoi of adolescence have been identified: street, home, prison, big city. The main markers of childhood and adolescence on the example of the images of adolescent girls are: carelessness, suffering, rebellion, loneliness, escape, search for identity and the desire to live. The symbolic objects-attributes of happiness have been identified: dog, hand in hand, water, photograph, surname, night. The problems of child abuse and manipulation of child sexuality have been highlighted.

Key words: *space of childhood, character, image, childhood-as-joy-despite-anything, short story.*

Постановка проблеми. Ім'я Ж.М.Г. Ле Клезіо добре відоме як українським читачам (в українському перекладі маємо твори «Золотошукач», «Ритурнель голоду», «Протокол», «Потоп», «Дієго і Фріда», «Провідник» тощо), так й українським дослідникам-літературознавцям. Особливо часто до його творчості звертаються після вручення йому найпрестижнішої Нобелівської премії 2008 року. Головним чином добре досліджені його романи, зокрема ми проаналізували роман «Пустеля» з позиції формування ідентичності й пошуку себе [1], Р. Савчук здійснене ґрунтовне дослідження семіотико-нарративних механізмів творення текстових світів на прикладі роману «La Quarantaine» [2], інтермедіальний аспект роману «Ритурнель голоду» вивчила Ю. Дубініна [3], особливості питально-мовленнєвої ідентичності персонажа у романі «Золотошукач» розглянув А. Білас [4], концепт подорожі досліджено в статтях і дисертації Г. Каратеевої [5]. Спостерігаємо, що поза дослідницьким полем залишається новелістика Ле Клезіо, що теж є важливою в його письменницькому доробку. Ми розпочали дослідження новел збірки «Мондо та інші історії» [6], щоб прослідкувати, як автор конструює простір дитинства-підлітковості. Проте інші збірки не задіяні в такому аналізі, лише згадані побіжно.

Мета й завдання. Звідси актуальним є дослідити новели збірки «Серце палає та інші романси», що функціонує як дзеркальна до зображення образів підлітків-хлопців, оскільки тут уже панівними є образи дівчат із різними долями, різними ідентичностями. Нашим завданням бачимо вивчити особливості конструювання простору дитинства, вивчити проблеми, з якими зіштовхуються дівчата-підлітки, визначити символічність образів, прослідкувати процес

формування ідентичності дівчини-підлітка й те, як переміщення в просторі/подорож-ініціація впливає на неї.

Предмет та об'єкт. Предметом дослідження є образи Перванш і Клеманс, Рози, Сью, безіменної п'ятнадцятилітньої дівчини, Каліми, Аліси, відповідно, об'єктом – збірка новел «Серце палає та інші романси», а саме: «Серце палає», «Шукати пригоди», «Каліма», «Три шукачки пригод».

Виклад основного матеріалу. Збірка «Серце палає та інші романси» розпочинається найдовшою новелою, і це не випадково. Так само Ж.М.Г. Ле Клезіо конструює інші збірки новел: головна – перша новела, що задає тон, тоді інші, що нагадують уривки новин із газет, шматочки життя, коментарі-роздуми про життя: вони стають такими побутово-трагічними «романсами» про різні долі дівчат-підлітків.

Перша історія «Серце палає» про двох сестер Перванш і Клеманс із різними долями в одному жорстокому світі. Як результат походження з однакового середовища і зростання в родині зі складними сімейними проблемами (мати та її різні чоловіки), Клеманс умовно «хороша дівчинка» й Перванш – «погана дівчинка». Клеманс, закінчивши навчання, працює суддею-інспектором у справах неповнолітніх, розбираючи випадки крадіжок, насильства, убивств, жорстокості підлітків, символічно, що її молодша сестра стає її «підсудною». Загубленість і відчуття самотності, пошук свого місця, кохання і свободи, несприйняття родинної роз'єднаності підштовхнули її піти з дому, потрапити в пастку коханого-наркомана й далі – на дно суспільства. Перванш більше змінилася зовні, залишившись чистою все-редині: *“Elle avait les traits bouffis, un T-shirt froissé, les cheveux sales. Clémence avait du mal*

à la reconnaître... Pervenche sentait le tabac et l'alcool" [7, с. 40], і далі "L'odeur de la peau de Pervenche, une odeur d'herbe mouillée, fraîche et douce, < ... > et ça rendait le présent encore plus détestable" [7, с. 43]. Клеманс робить спробу її знайти, розуміючи, що родинні зв'язки між ними вже розірвані, але однаково ставить за мету врятувати молодшу сестру: "Clémence se souvenait de ces journées, comme si la chaleur et la couleur du ciel et de la mer avait joué un rôle déterminant dans la fuite de Pervenche, l'avait conduite au désastre, à la destruction" [7, с. 15].

Автор аналізує причини, як Перванш стала жертвою, чому вона робить неправильні вибори в житті: від проблем у родині до пропусків навчання: "Elle pouvait oublier les heures d'ennui au lycée, les éternelles disputes avec sa mère, le regard hostile de Jean-Luc, le dédain silencieux de Clémence. Un jour sa soeur lui avait dit: "Toi, tu ne feras jamais rien de ta vie, tout ce que tu sais faire, c'est changer d'amant comme de chemise". Pervenche avait pensé: est-ce qu'on peut faire vraiment quelque chose de sa vie?" [7, с. 22]. Бачимо, що завищені сподівання батьків чи взагалі відсутність віри в дитину в разі Перванш позбавляють її мотивації стати успішною в житті, прагнути, досягати, працювати. Ж.М.Г. Ле Клезіо акцентує на «відсутній присутності» батьків у житті підлітка (у цій ситуації – матері, її пасивність щодо життя дочки) як поштовху до самостійного життя й відсутності позитивного зразка з позиції педагогіки: "Quand Pervenche rentrait tard, les yeux rougis par les joints, Hélène ne disait rien. C'est ce silence qui était devenu insupportable" [7, с. 28–29]. Це призводить до вибору позитивно легкого шляху в житті: "Il avait fait chaud cet été-là en Provence, une chaleur tyrannique, menaçante. Vers juillet, Pervenche est partie. Elle ne s'était même pas présentée au bac, à quoi bon? Elle n'avait rien fait, elle savait bien qu'elle ne pouvait pas réussir. Toute l'année, elle avait traîné, surtout avec Red Laurent, dans les bistrotts, les boîtes, les fêtes, ou simplement dans la rue. Elle buvait des bières, elle fumait. L'après-midi, elle retrouvait Laurent devant un garage abandonné, au pied de la colline" [7, с. 21]. Душа дитини залишається чистою і відкритою, зло приходить ззовні, така позиція Ле Клезіо: "Clémence voudrait que le temps dure encore. Sur la photo, Pervenche s'est

serrée contre elle, ses petits bras potelés levés en arrière pour chercher les mains de sa soeur <...> C'était l'image vraie de Pervenche, plus vrai que toute la réalité qui avait suivi" [7, с. 12]. У шістнадцять років дівчина-підліток стала жертвою обману, коли її, вагітну, продав хлопець за дозу наркотику: "<...> qui avait pris Pervenche dans leur piège... elle savait que le mal était plus compliqué, qu'il venait de plus loin" [7, с. 16]. Тож із життєрадісної дитини на світліні вона поступово трансформується в загнане зацьковане звірятко, яке знайшли поліцейські під час рейду-захоплення наркоторгівців: "Elle paraissait un animal debusqué au fond d'une tanière" [7, с. 76].

Новела розпочинається з опису фотографії Перванш у трирічному віці. Ця дитяча фотографія стає символом радості й безтурботності дитинства, з якою сестра Клеманс ніколи не розлучається: "Clémence ne s'est jamais séparée de cette photo, même des années et des années plus tard, quand elle était étudiante à Bordeaux elle avait scotché la photo sur le mur de sa chambre à l'école de la magistrature" [7, с. 12]. "La photo est devenue pâle, raccornie par le soleil, elle est allée de réfrigérateur en dessus de cheminée jusqu'à son bureau au Palais où elle est debout en peu de travers contre un classeur, calée par la tasse à crayons. Mais jamais, surtout jamais, Clémence ne l'aurait encadré" [7, с. 12].

Надалі через асоціації з Перванш-дитиною Клеманс поринає в спогади щасливого дитинства на вулицях Мексики: "Chaque fois que Clémence regarde la photo, elle peut sentir encore la chaleur de la rue, le soleil de midi qui brûle la terre poussiéreuse. Un peu plus loin, passe la maison de Scooby-doo à l'angle, il y avait le robinet d'eau potable. ... Clémence emmenait Pervenche avec elle pour aller chercher l'eau" [7, с. 13]. Радість дитинства пов'язана з водою, кран джерельної води стає топосом дитинства, місцем збору всіх місцевих дітей. "C'est là que les enfants se retrouvaient à la même heure, l'après-midi, après la classe, Rosalba et Pina, mais aussi Béto et Chavelas qui n'allait pas à l'école. L'eau coulait en mince filet, mais elle était propre et pure" [7, с. 13]. Прочитуємо символічність чистоти води й чистоти дитинства: "Pour les enfants, ce n'était pas vraiment une corvée. Il y avait toujours des jeux, des rires et des cris. On s'envoyait de l'eau, des seaux se renversaient" [7, с. 14].

Паралельно автор змальовує образи дітей вулиці – сиріт із бідних кварталів Мексики: *“Il y avait surment Chavela, l’orpheline, mais elle ne voulait pas apparaître sur la photo, toujours en hardes, son visage noircit par la fumée et les cheveux crépus herisses sur la tête et emmelles de brin de paille”* [7, с. 11].

Більш детально бачимо долю Чіти (Хуани), що з дитинства стала служницею Елен, матері двох дочок. На її прикладі автор ілюструє перспективи дівчини-підлітка в Мексиці, доповнюючи картину дитинства європейського латиноамериканським. Прослідковуємо схожість з долями європейських підлітків, що, залишаючись самотніми в пошуку роботи, можуть вибрати легкий шлях збагачення: *“Cet enfant portait un mystère. Il y avait en elle quelque chose de muet de fuyant, de lointain, et puis elle n’aimait pas qu’on la fixe du regard trop longtemps, elle cachait son visage derrière ses mains, elle ne voulait pas qu’on la voie manger, elle était sombre, butée, incompréhensible comme en animal, c’était peut-être pour ça que les enfants de la rue lui avait donné son surnom. Elle avait dix-sept ans, mais elle était si chétive qu’elle en paraissait à peine”* [7, с. 14]. Чіта стає служницею Елен, допомагаючи в домашньому господарстві й доглядаючи молодшу дочку Перванш. Після повені Чіта більше не повернулася до Елен, виявилось, що вона вийшла (чи швидше її видали) заміж. Її записка для Елен зі словами «ХУАНИТА. ДЯКУЮ» [7, с. 66] свідчить про вдячність за шанс жити, працювати, учитися писати й читати. Так автор узагальнює долю багатьох латиноамериканських дівчат-підлітків. Від’їзд до Франції й утрата Чіти, що стала найближчою людиною для Перванш, стали рушієм втечі з дому: *“Elle n’a pas pleuré, elle s’est renfermée sur elle-même, elle a détesté sa mère. Clémence elle-même ne pouvait pas comprendre. Ça n’était pas une crise de colère qu’on oublie, c’est un mal au fond d’elle que chaque instant, chaque jour rendait plus tenace, enfonçait plus profond. Peut-être que c’est à cet instant-là qu’elle a compris le monstrueux égoïsme d’Hélène, qui faisaient fluctuer la vie de ses enfants au gré de ses amours successifs”* [7, с. 73].

Після того, як Перванш утекла з дому, Клеманс утратила спокій і сон, метою її життя стало віднайти молодшу сестру: *“Elle n’avait pas passé une nuit calme depuis que pervanche*

était partie” [7, с. 15]. Для Перванш головними причинами того, щоб покинути дім, автор визначає життя матері з її новим чоловіком, закоханість Перванш у Лорана на прізвисько «Ред» і роль фотографа Стерна, що заробляв фотографіями неповнолітніх в еротичних позах: *“Tout était arrivé pendant cet été brûlant, quand Hélène s’était installée à Cannes, dans un meublé de la rue d’Antibes avec Jean-Luc, son nouveau compagnon. Il y avait eu ce voyou, ce minable, qu’on appelait Red à cause de ses cheveux, son vrai nom était Laurent, et cet homme, Stern, soi-disant photographe, amateur de petites filles sans cervelle, qui avait pris Pervenche dans leur piège. C’était ce que Clémence voulait croire, mais au fond d’elle-même elle savait pertinemment que le mal était plus compliqué, qu’il venait de plus loin”* [7, с. 16]. Автор на прикладі однієї долі дівчинки-підлітка говорить про проблему суспільства загалом: матері, що заклопотані влаштуванням власного життя, хлопці-наркомани, які використовують дівчат задля своїх примх, проблема обману наївних дівчат, котрі хочуть заробити чи стати фотомоделлю, а потрапляють у пастки еротичних фотостудій.

Оскільки матір стає все більш відсутньою в житті дочок, функцію матері бере на себе старша сестра, її рука символічно тримає маленьку руку Перванш: *“Puis un soir, Clémence ne se souvenait pas comment, Pervenche a mis sa petite main dans la sienne et elles ont marché ensemble dans la rue”* [7, с. 19]; *“Clémence sent encore son coeur battre plus fort, elle sent la main de sa sœur qui sert la sienne pendant qu’elle regarde le globe briller au-dessus de la rue des Tulipanes”* [7, с. 20]. Перша спроба віднайти сестру через новини від матері, яка виявляється швидше безвідповідальною й незрілою дитиною, ніж старша дочка Клеманс: *“Hélène était irresponsable comme elle l’avait toujours été, c’était elle la petite fille, et Clémence était l’adulte. À propos de Pervenche, elle disait avec une sorte de gaieté inconsciente: “Oh, tu sais, elle mène sa vie. C’est ce qu’elle voulait. Je demandais à aller la voir, là où elle vit avec son copain...” Clémence a répété la phrase absurde: “Elle a sa vie et moi la mienne”* [7, с. 39–40]. Розділ 5 у цій новелі присвячений розкриттю образу Елен. Автор показує її складну долю як матері з двома дочками й розчарування в чоловіках: співмешканець і зрадливий коханець Едуардо,

невдалий шлюб із Венсаном. Від'їзд із Франції не гарантував їй щастя в Мексиці.

Топосом дитинства-не-радості є судова зала, де проходить низка доль неповнолітніх клієнтів-підлітків. Цей досвід формує Клеманс як захисницю молодшої сестри: *“Madame le Juge ne peut pas détacher son esprit de ce qu'elle voit, de ce qu'elle entend. Tout cela reste marqué en elle, le jour et la nuit, tout cela peut revenir à chaque instant, comme un rêve récurrent, comme un souvenir”* [7, с. 63–64]. Далі автор змальовує підлітків у суді: *“Paul, Jacques, Marwan, Aguirre, chacun avec sa charge, son poids, chacun avec ses mots, son regard. Sortis de la nuit, du néant, tout dégoûtant, souillés de sang, de sperme, de mort, portant la destinée comme une mauvaise sueur sur leur peau, éblouis dans la lumière crue de la justice, incapable de parler, répétant ce qu'on leur souffle, suspendus au regard de n'importe qui, d'un flic, d'un huissier, d'un avocat, cherchant un brin de paille ou s'accrocher, pour ne pas couler, pour se sauver de la noyade. Assourdi par le langage des experts, des assistantes sociales, des psychiatres, des avocats commis d'office. Un instant extraits de l'ombre, conduits devant elle, devant Madame le Juge des enfants, puis retournant vers leurs cellules, entravés, menottés, la tête penchée, honteux, renvoyés au silence”* [7, с. 34–35]. Зокрема, більш детально описаний випадок Уарди, неповнолітньої повії з п'ятнадцяти років, засудженої до 15 років позбавлення волі. *“Clémence est allé au procès, non pas pour juger, mais parce qu'elle avait besoin de savoir ce qui allait se passer. Ouarda, dans le box des accusés. Toute menue, sa figure très pâle comme celle d'une petite fille malade. A 19 ans, elle a encore l'air d'en avoir 15, habillée d'une robe grise que sa mère lui a spécialement faite pour le procès. A côté d'elle, la bande de minables, petits macs, entre 20 et 30 ans, la tête basse, ils évitent de regarder du côté du jury. Et l'avocat de la partie civile qui tonitruie, qui menace, qui aboie, qui joue sa comédie, sa tragédie. L'avocat de Ouarda, non plus celui commis d'office, mais un autre payé par la famille, sa voix douce, une musique de violon, des mots tendres pour atténuer, pour séduire. Il parle de l'enfance de la petite fille, des quartiers chauds de Marseille, les parents qui ont abdicqué, il n'y a plus de repères, plus de valeurs, même la religion est impuissante. Il parle de l'emprise des hommes,*

leur dictature, leur persuasion pour faire le mal, et la petite n'a jamais eu vraiment le choix, n'a jamais osé penser résister; elle n'est rien qu'une poupée de chair entre leurs mains. Et après tout cela, la sentence qui est tombée, lourde, tragique, écrasante, quinze ans de prison pour Ouarda” [7, с. 38]; *“D'abord le silence dans la salle, puis le cri de Ouarda quand on l'emène, elle se retourne, elle n'a plus compris tout de suite, maintenant elle réalise que tout est fini, elle n'a pas dit un mot, elle a fait tout ce qu'on lui a dit, elle a même pleuré quand Monsieur l'avocat parlait d'elle enfant, et tout à coup elle se retourne et elle pousse en seul cri aigu, un cri qui résonne dans la grande salle des assises et traverse chaque personne à la manière d'un frison”* [7, с. 37]. Клеманс усвідомлює перспективу життя підлітків на вулиці, приклад Уарди є своєрідним символічним попередженням для неї. Це змушує її ще більш активно шукати сестру.

Історія життя двох сестер демонструє відмінність між різними культурами й системами виховання: Перванш виросла в Мексиці, де дитинство привільно минає на вулиці в спілкуванні й іграх, а виховання Клеманс – приклад закритого навчання європейського типу із жорсткими нормами поведінки та заборонами в бабусі. Як результат, у сестер різне розуміння свободи і прийняття/неприйняття законів життя в суспільстві: або суддя, або жертва. Символічна сцена, яку пригадує Клеманс (порятунок сестри від собак у Мексиці), є натяком і криком про допомогу. Перша спроба відвідин Перванш не дає бажаних наслідків: сестри ніби перебувають по різні сторони суспільства, прірва непорозуміння між ними не зникне і до кінця твору. *“C'est trop tard, trop loin, trop différent. Elle avait étudié le droit, passe des concours, et elle ne savait pas arrêter sa soeur au moment où elle tombait. Elle a essayé de poser des questions, savoir ce que faisait Laurent, s'il allait changer de vie. Mais elle ne pouvait pas s'empêcher de procéder à un intergatoire”* [7, с. 42]. Клеманс символічно виглядає як суддя сестри, відповідно, Перванш закривається, хоча й потребує допомоги (синці й почервоніння на її тілі не могла не побачити Клеманс). *“Elle parlait avec une drôle de voix basse, enrouée, que Clémence ne connaissait pas. “C'est toi qui vas m'aider, bien sûr c'est toi qui sais tout, c'est toi qui juges tout, qui décides tout, et moi*

j'ai 10 ans, il faut que je t'écoute, toi et ton petit pouvoir sur les gens,.... J'en ai pas besoin, j'en ai pas besoin de toi, casse-toi de ma vie, oublie-moi". Son visage était embrumé de colère" [7, с. 42–43].

На щастя, спрацьовує принцип діккенсівського різдвяного дива й усе завершується звільненням Перванш і шансом на щасливе дитинство для її дочки Тані: *"Pervenche à tout réappris, depuis le commencement. A parler, à chanter, à partager des travaux de la cuisine, à laver le linge des bébés, à repeindre les volets de la maison" [7, с. 79].* На жаль, прірва між сестрами нездоланна, порозуміння й примирення немає. Клеманс вирушає в подорож до Мексики, проте топос дитинства-як-радості зруйнований так само, як і в її руці більше нема руки сестри Перванш.

Новела «Шукати пригоди» – про процес дорослішання загалом на прикладі п'ятнадцятилітньої дівчини-підлітка: *"C'est si difficile d'entrer dans le monde adulte quand toutes les routes conduisent aux mêmes frontières, quand le ciel est si lointain, que les arbres n'ont plus d'yeux et que les majestueuses rivières sont recouvertes de plaques de ciment gris, que les animaux ne parlent plus et que les hommes eux-mêmes ont perdu leurs signes" [7, с. 87].* Ле Клезіо інтертекстуально апелює до найвідоміших мандрівників, що є знаковими для подорожі-ініціації: *"La jeune fille porte en elle, sans vraiment le savoir, le mémoire de Rimbaud et de Kerouac, le rêve de Jack London ou bien le visage de Jean Genet, la vie de Moll Flanders, le regard égaré de Nadja dans les rue de Paris" [7, с. 87].* Небезпека і зло, спокуса красиво й легко жити чатують на дітей у великому місті: *"Le mal apparaît partout : il traîne dans les couloirs des hôtels à putes, dans les salons bourgeois sur les écrans géants les sexes de femme sont ouverts comme des patelles. 'Vole!' 'Brise!' 'Prend!' 'Jouis !' 'Cherche !' les mots à une seule syllabe jaillissent du coeur marmonnant de la ville, s'élançant vers les périphériques, courent comme les animaux, brament et crient comme des animaux à l'abbatoire" [7, с. 94].* Письменник говорить про те, як складно адаптуватися у світі зла підлітку, який покидає простір своєї дитячої кімнати, відчуваючи жагу жити: *"La jeune fille de quinze ans doit entrer dans la vie en quittant sa chambre... Dans son ventre, il y a la faim très grande, la*

faim de vivre, de saisir, d'être prise, de naître, de faire naître" [7, с. 95]. Символічна ніч оточує її, її вихід у ніч стає виходом із періоду дитинства: *"La jeune fille de 15 ans marche seule dans la nuit, à la recherche d'une image, d'un reflet, d'une étincelle. C'est au fond d'elle, qu'il y a ce vide, cette fenêtre qui bat, un vent qui souffle, une chauve-souris qui la frôle, et son coeur qui bat, qui bat. Elle ne sait pas ce qu'elle cherche" [7, с. 89].* Новела показує ініціаційну подорож-рух у ніч як рух до самоті підлітка: *"Dans la nuit, la jeune fille de 15 ans a peur, elle entend le bruit de ses pas, elle sent le souffle sur sa peau. Mais elle continue d'avancer sans savoir ce qu'elle cherche, ce qui la cherche. Un nom, peut-être, une main, une odeur de garçon, une voix qui s'enfonce jusqu'à ce point brûlant qui l'unit au monde" [7, с. 94].*

Новела-триптих «Три шукачки пригод» – про різну долю трьох дівчат-підлітків. Вони всі шукають сенс життя, кожна знаходить його у свій спосіб. Автор іронізує за допомогою назви новели: бо ж життя й стає цією великою пригодою для кожної з них.

Перша історія Сью, що має типові для підлітків непорозуміння з батьками: *"Le jour de ses 16 ans Sue est partie de chez ses parents. Elle habitait une petite ville du nord-est des États-Unis.... Elle était née dans cette ville, elle avait passé ses 16 ans entre la maison de ses parents (ou seule la couleur de la moquette avait changé une fois) et le collège Saint-Jean" [7, с. 107].* Незмінний колір килима стає маркером рутинного життя. *"Son père n'avait pas bien supporté, surtout un garçon nommé Eddie, qu'il trouvait insolant et un peu voyou. Un jour qu'il avait traité de bon à rien, Sue avait répondu et il l'avait giflée, mais ce n'était pas à cause de ça qu'elle avait décidé de partir. C'était le monde si grand et Moline si petit" [7, с. 107–108].* Для них вона стає тягарем: *"Seulement, le jour de ses 16 ans toujours, toujours à cause de la même histoire, son père a grogne: "Tu coûtes cher, tu devrais chercher du travail". Alors Sue a pris un sac, elle a mis ses économies dans la poche de son pantalon, et elle est partie" [7, с. 108].* Попрацювавши в різних місцях і містах Сью у вісімнадцять років повертається до рідного будинку, де на неї чекає неприємна несподіванка: батьки виїхали, не залишивши адреси. Це історія в жанрі «романс», як зазначено вище в дослідженні, написана Ле Клезіо в побутово-трагічній тональності: батьки

позбавляють свою дитину шансу на повернення додому.

Друга історія триптиху – про Розу, батько й тітки котрої постійно наголошували на її вищості над іншими як одної з родини Вердуско. “*Ses tantes le lui avaient répété sans cesse: Ne fait pas ci, ne fais pas ça, tu es une Verduzco*” [7, с. 111]. Діти вулиць Мехіко притягували її радістю дитинства, хоча й злиденного, цієї радості в дівчинки не було, бо вона ж інша, особлива, дитина в позиціонуванні родини Вердуско: “*Ceux qu’elle épiait surtout, entre les robes noires de ses tantes, c’étaient les enfants pauvres en haillons, qui galopaient à travers les rues comme des chats sauvages, la police à leur trousse. Les enfants en maraude, les chatpardeurs. “Des canailles! disait son père. De la graine d’assassins”* [7, с. 111]. У дорослому віці Роза вирішує прихистити безпритульних дітей із вулиць Мехіко, бо в цьому вона бачить її покликання: рятувати загублених у переносному сенсі дітей, бо кожен має мати шанс на дитинство, і всі вони стають її Вердуско, її особливими дітьми: “*Un jour, elle aurait des enfants. Elle n’aurait pas des enfants de propriétaires et de notaires, elle n’aurait pas de futurs docteurs, pharmaciens ou marchands de fraises. Non, ce seraient eux ses enfants, ces petits maraudeurs au visage noirci, hirsutes et malades comme des chats perdus, eux qui ne savaient que les gros mots et les blasphèmes, qui étaient capables de mentir, de voler, de tuer même*” [7, с. 111–112]; “*À chacun, elle a donné un nom, ce nom de Verduzco si précieux, si rare. Ce nom si puissant, si riche. Rosa est la seule mère de ces centaines de gamins jetés sur le trottoir de Mexico. Avec eux Rosa n’a peur de personne*” [8, с. 112]. Так Роза сама створила простір дитинства, компенсувавши своє дитинство-як-не-радість.

Третя історія Аліси, яка на прикладі свого життя показала, що людина в цьому світі може зробити багато хорошого для інших, навіть жертвуючи своєї мрією (вона відмовилася від своїх планів побачити Париж, учитися, мати сім’ю): “*Sa vie: sa soeur, ses parents, ce monde fragile et destructible dont elle était la seule gardienne. Puisqu’elle ne pouvait pas vivre son rêve, Alice a choisi de ne pas se détourner de sa destinée, fut-ce pour un instant de bonheur?*” [7, с. 114]. Її родиною стають усі потребуючі: “*La misère des petits, les femmes abandonnées, les chiens mourant de faim, avec*

qui Alice partageait le peu qu’elle avait. Les cancéreuse qu’elle aidait à mourir” [7, с. 115]. Автор захоплюється цією жінкою та її самопожертвою, її самотність перетворюється на її суперсилу: “*C’est dans leur faiblesse qu’Alice pouvait apercevoir leur part divine. La solitude extrême est sa force. C’est elle qui garde son corps droit et fort, malgré les années, c’est elle qui donne toujours à ses yeux l’éclat de la vie. L’étincelle est en elle, comme la source de cette lumière, qui permet de discerner la beauté surnaturelle dans les vanités du monde, et ne se détourne jamais de la pauvreté inguérissable de la race humaine*” [7, с. 115].

Ці персонажі не тільки залишаються добрими в жорстокому сучасному світі, а й несуть добро і світло дитинства навколишнім. На їхньому боці симпатії автора: “*De ces trois “aventurières”, nul doute que c’est Alice qui m’a touché le plus*” [7, с. 115].

У новелі «Каліма» – історія Каліми, африканської емігрантки, яка загинула від рук убивці у великому місті. На прикладі долі дівчини-підлітка, що стане повією в Марселі, бо це єдиний шлях вижити, звучить проблема життя дитини у великому місті: “*Quand la chaleur est revenue, peut-être que tu as pensé plus souvent comment c’était là-bas dans ta ville blanche, les bruits et les cris sur la place où passait le vent brûlant du désert...*” [7, с. 125]. Звернення на «ти» до дівчини створює ефект співучасті та співпереживання до її долі: “*Tu est allée au nord, dans ces villes enfumées, lointaines, étrangères, ces villes géantes où sont par milliers tes semblables, les filles perdues, les enfants dévoyés, les gens venus de partout et n’allant nulle part...*” [7, с. 125]. Таким чином, автор творить узагальнений образ для показу проблеми підлітків-мігрантів у пошуках кращої долі в Європі.

Висновки й перспективи. Як висновок, стверджуємо, що дитинство й підлітковість є однією з важливих проблем, яку порушує у творчості Ж.М.Г. Ле Клезіо загалом. Констатуємо особливий вияв цієї проблематики в збірці новел «Серце палає та інші романи»: дитинство (і підлітковість зокрема) постають не завжди як безтурботний час радості, мрій, а й час випробувань. Особливий акцент зроблено автором на розчаруванні в реальності, розбитих мріях, заплутаності й неправильному виборі. Це показано на узагальнених образах персонажів дівчат-підлітків.

До основних характеристик зображення дитинства в Ле Клезіо зараховуємо крихкість радості дитинства й дитинство-як-не-радість, оскільки персонажі стикаються із жорстокістю дорослого світу, насильством і несправедливістю, це руйнує їхній ідилічний світ дитинства-як-радісті, і це зіткнення змушує їх занадто швидко дорослішати й утрачати свою дитячу чистоту й наївність. Так само як і дорослим персонажам романів, їм притаманна самотність і відчуження: Сью, Перванш, Каліма та ін. На жаль, в авторському баченні вони живуть у світі, який їх не розуміє й у якому вони не знаходять свого місця. Ця самотність стає джерелом травм і страждань. Констатуємо, що втеча є лейтмотивом не тільки в романах Ле Клезіо («Золотошукач» тощо), а й у його новелістиці. У цій втечі від реальності персонажі реалізуються через пошук пригод, кохання; втеча функціонує як подорож-ініціація задля віднайдення своєї ідентичності й місця у світі. Ле Клезіо досліджує в новелах проблеми насильства над дітьми та маніпулювання дитячою сексуальністю.

Спостерігаємо різноманітність персонажів-підлітків у новелах: Перванш-бунтарка, що шукає свою ідентичність і самовираження через відчуження від сім'ї; Каліма-емігрантка-повія; Сью – покинута батьками. Їхній вибір – не конфронтація чи конформізм, а втеча від реальності в уявний світ від само-

тності й смутку свого існування, дізнаються надалі, що це не спрацює.

Показано, що новели цієї збірки порушують питання вибору підлітків і важливості мати дитинство-як-радість для наступного формування повноцінної особистості. Визначені головні топоси дитинства-підлітковості: вулиця, дім, в'язниця, велике місто. Головними маркерами дитинства-підлітковості на прикладі цих образів дівчат-підлітків є такі: безтурботність, страждання, бунт, самотність, втеча, пошук ідентичності й бажання жити. Виявлені символічні об'єкти-атрибути щастя: собака, рука в руці, вода, фотографія («Серце палає»), прізвище, ніч («Шукачки пригод»). Констатуємо, що новелістика Ж.М.Г. Ле Клезіо репрезентує дитинство (підлітковість)-як-радість-незважаючи-на-все, що вписує його в контекст авторів літератури про дітей і дитинство. Руйнівним є шлях у самотню самість (за твердженням Р. Кохан, «самобуттєвість» [8, с. 71]); це авторське бачення дитинства, що непристосоване до реальностей ХХ–ХХІ ст. і вступає з ним у конфронтацію, стаючи дитинством-як-не-радістю. Відзначаємо поліадресованість новелістики Ж.М.Г. Ле Клезіо: від дорослої аудиторії до підліткової. Бачимо перспективу в дослідженні жанрових особливостей новелістики цього автора та продовженні дослідження його менш відомих творів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кушнір І. Роман Ж.-М.Г. Ле Клезіо «Пустеля»: проблема самореалізації та пошуку своєї ідентичності. *Літературний процес: методологія, імена, тенденції. Серія «Філологічні науки»*. 2014. № 3. С. 31–35. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Litpro_2014_3_11 (дата звернення: 10.02.2025).
2. Савчук Р. Семіотико-нарративні механізми творення текстових можливих світів у французькому художньому нарративі ХХ – поч. ХХІ ст. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2020. Вип. 28. Том 3. С. 70–76. URL: [28-3_2020.pdf](https://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoaf_2020_28_3_70-76) (дата звернення 10.02.2025).
3. Дубініна Ю.Ю. Інтермедіальність франкомовного роману Ж.М.Г. Ле Клезіо «Ritournelle de la faim» та її відображення у перекладі : кваліфікаційна робота магістра спеціальності 035 «Філологія» / наук. керівник І.Є. Шаргай. Запоріжжя : ЗНУ, 2020. 84 с. URL: <https://dspace.znu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/12345/4338/ДУБІНІНА%20МАГІСТЕРСЬКА%20%20ОРИГІНАЛ.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (дата звернення: 10.02.2025).
4. Білас А. Відтворення питально-мовленнєвого вираження ідентичності персонажа в українському перекладі роману Ж.М.Г. Ле Клезіо «Золотошукач». *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Філологія»*. 2021. № 50. Том 2. С. 78–81.
5. Каратєєва Г.М. Текстовий концепт-константа подорож: позиція мети (на матеріалі творів Ле Клезіо). *Наукові записки національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна»*. 2014. Вип. 48. С. 192–194. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoaf_2014_48_61 (дата звернення: 10.02.2025).
6. Кушнір І. Дитячі образи у добірці Г. Ле Клезіо «Мондо та інші історії». *Зарубіжні письменники і Україна : збірник наукових праць*. Полтава : ППУ, 2012. С. 146–151.
7. Le Clésio J.M.G. *Cœur brûlé et autres romances*. Paris : Gallimard, 2000. 192 p.

8. Кохан Р.А. Іманентна якість дитини у формуванні метамодерного горизонту у романі Ю. Гордера «Донька директора цирку». *Львівський філологічний часопис*. 2024. Вип. 15. С. 66–73. URL: <https://journal.ldubgd.edu.ua/index.php/philology/article/view/2751> (дата звернення: 10.02.2025).

REFERENCES

1. Kushnir, I. (2014). Roman J.-M.G. Le Clezio «Pustelia»: problema samorealizatsii ta poshuku svoiei identychnosti [The novel by J.-M.G. Le Clézio's novel «The Desert»: The Problem of Self-Realisation and the Search for Identity]. *Literaturnyi protses: metodolohiia, imena, tendetsii. Filolohichni nauky – Literary process: methodology, names, trends. Philological sciences*. № 3, pp. 31–35. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Litpro_2014_3_11 (last accessed: 10.02.2025) [in Ukrainian].
2. Savchuk, R. (2020). Semiotyko-naratyvni mekhanizmy tvorennia tekstovykh mozhlyvykh svitiv u fratsuzkomu khudozhnomu naratyvi XX – poch. XXI st. [Semiotic and Narrative Mechanisms of Creating Textual Possible Worlds in the Frazzese Fiction Narrative of the XX – early XXI Centuries]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk – Current issues in the Humanities*. Iss. 28. vol. 3. pp. 70–76. Retrieved from: 28-3_2020.pdf (last accessed: 10.02.2025) [in Ukrainian].
3. Dubinina, J. (2020). Intermedialnist frankomovnoho romanu J.M.G. Le Clesio «Ritournelle de la faim» ta yii vidobrazhennia u perekladi [Intermediality of J.M.G. Le Clézio's French-language novel 'Ritournelle de la faim' and its reflection in translation]. Kvalifikatsiina robota mahistra spetsialnosti 035 «Filolohiia» / nauk. kerivnyk I.Ye. Sharhai [Master's thesis in the speciality 035 'Philology' / supervisor I.E. Shargai]. Zaporiggiia: ZNU. 84 p. Retrieved from: <https://dspace.znu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/12345/4338/ДУБІНІНА%20МАГІСТЕРСЬКА%20%20ОРИГІНАЛ.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (last accessed: 10.02.2025) [in Ukrainian].
4. Bilas, A. (2021). Vidtvorennia pytalno-movlennievoho vyrazhennia identychnosti personazha v ukrainskomu perekladi romanu J.M.G. Le Clesio «Zolotoshukach» [Reproduction of the interrogative-speaking expression of the character's identity in the Ukrainian translation of the novel «The Gold Digger» by J.M.G. Le Clézio]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Serii: Filolohiia - Scientific Bulletin of the International Humanitarian University. Series: Philology*. Iss. № 50 vol. 2. pp. 78–81 [in Ukrainian].
5. Karatieieva, H. (2014). Tekstovyi kontsept-konstanta podorozh: pozytsiia mety (na materialy tvoriv Le Klezio) [The textual concept-constant journey: the position of the goal (based on the works of Le Clézio)] *Naukovi zapysky natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia». Serii Filolohichna – Scientific Notes of the National University of Ostroh Academy. Series Philological*. Iss. 48. pp. 192–194. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoaf_2014_48_61 (last accessed: 10.02.2025) [in Ukrainian].
6. Kushnir, I. (2012). Dytiachi obrazy u dobirtsi G. Le Clezio «Mondo ta inshi istorii» [Children's Images in G. Le Clézio's Selection «Mondo and Other Stories»]. *Zarubizhni pysmennyky i Ukraina: zb. nauk. Prats – Foreign Writers and Ukraine: a collection of scientific papers*. Poltava. pp. 146–151 [in Ukrainian].
7. Le Clésio, J.M.G. *Coeur brûle et autres romances*. Editions Gallimard, 2000. 192 p. [in French].
8. Kokhan, R.A. (2024). Imanentna yakist dytyny u formuvanni metamodernoho horyzontu u romani Yu. Gordera «Donka dyrektora tsyrku» [The Immanent Quality of the Child in the Formation of the Metamodern Horizon in Yuri Gorder's Daughter of the Circus Director]. *Lvivskyi filolohichnyi chasopys – Lviv Philological Journal*. Iss. 15, pp. 66–73. Retrieved from: <https://journal.ldubgd.edu.ua/index.php/philology/article/view/2751> (last accessed: 10.02.2025) [in Ukrainian].

УДК 821.111:801.82-055.2
DOI <https://doi.org/10.32782/bsps-2025.1.10>

ФОРМУВАННЯ Й ТРАНСФОРМАЦІЯ ГЕНДЕРНИХ УЯВЛЕНЬ У СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРІ

Ліліана Маковіччук

кандидат філологічних наук,
асистент кафедри іноземних мов для природничих факультетів
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
вул. Коцюбинського, 2, м. Чернівці, Україна
orcid.org/0000-0002-1357-4842
e-mail: l.makoviychuk@chnu.edu.ua

Анотація. Стаття досліджує гендерні концепти в сучасній англійській літературі, яка формує і трансформує гендерні уявлення в суспільстві. Проаналізовано твори Саллі Руні, Ієна Мак'юена й Кейт Аткінсон, які використовують мовні засоби й літературні образи для вираження складних гендерних ідентичностей і взаємин.

Саллі Руні в романі «Normal People» зображує Маріанну як багатогранний персонаж, що намагається подолати соціальні очікування щодо жіночої ролі, використовуючи гендерно-нейтральну мову. Ієн Мак'юен у романі «Atonement» досліджує взаємини між гендером і владою, демонструючи, як мова впливає на формування гендерних стереотипів. Кейт Аткінсон у романі «Life After Life» розглядає різні аспекти жіночої ідентичності через образ Урсули Тодд.

Дослідження Дебори Камерон, Пола Бейкера й Гайатрі Співак підтверджують важливість таких підходів у літературі. Д. Камерон підкреслює, що мова є інструментом влади, який формує гендерні реалії. П. Бейкер аналізує, як корпусний аналіз текстів дає змогу виявити закономірності у використанні мовних засобів. Г. Співак вивчає вплив глобалізації на трансформацію гендерних ролей.

Мовні засоби й літературні образи у творах С. Руні, І. Мак'юена й К. Аткінсон сприяють формуванню більш гнучкого сприйняття гендерних ролей, допомагаючи авторам досліджувати взаємини між гендером, ідентичністю й рівноправністю, сприяючи розвитку більш рівноправного суспільства.

Отже, сучасна англійська література активно впливає на формування і трансформацію гендерних уявлень, створюючи багатогранні жіночі персонажі, які кидають виклик традиційним стереотипам. Подальші дослідження в цій галузі можуть зробити вагомий внесок у розуміння еволюції гендерних ролей і впливу літератури на формування сучасних уявлень про гендер.

Таким чином, результати дослідження підкреслюють важливість сучасної англійської літератури у формуванні і трансформації гендерних уявлень, сприяючи розвитку більш рівноправного суспільства.

Ключові слова: гендерні концепти, сучасна література, гендерні ролі, ідентичність, мовні засоби.

FORMATION AND TRANSFORMATION OF GENDER PERCEPTIONS IN CONTEMPORARY ENGLISH LITERATURE

Liliana Makoviichuk

Candidate of Philological Sciences,
Assistant at the Department of Foreign Languages for Natural Sciences
Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University
Kotsiubynskoho Str., 2, Chernivtsi, Ukraine
orcid.org/0000-0002-1357-4842
e-mail: l.makoviychuk@chnu.edu.ua

Abstract. This article examines gender concepts in contemporary English literature, focusing on their role in shaping and transforming societal gender perceptions. It analyzes the works of Sally Rooney, Ian McEwan, and Kate Atkinson, who utilize linguistic tools and literary imagery to express complex gender identities and relationships.

In her novel “Normal People”, Sally Rooney depicts Marianne as a multifaceted character striving to overcome societal expectations of female roles by using gender-neutral language. Ian McEwan’s “Atonement” explores the dynamics between gender and power, demonstrating how language influences the formation

of gender stereotypes. Kate Atkinson's "Life After Life" investigates various aspects of female identity through the character of Ursula Todd.

Research by Deborah Cameron, Paul Baker, and Gayatri Spivak supports the importance of these literary approaches. Cameron emphasizes that language is a powerful tool of authority capable of shaping gender realities. Baker analyzes how corpus analysis of texts can reveal patterns in the use of linguistic tools to express gender concepts. Spivak explores globalization's impact on transforming gender roles through cultural interactions.

Linguistic tools and literary imagery in the works of Rooney, McEwan, and Atkinson highlight the complexity of gender identities, promoting more flexible perceptions of gender roles. These authors explore the relationships between gender, identity, and equality, fostering the development of a more equitable society.

Thus, contemporary English literature actively influences the formation and transformation of gender perceptions by creating multifaceted female characters that challenge traditional stereotypes. Further research in this field can contribute significantly to understanding the evolution of gender roles and literature's impact on shaping modern gender perceptions.

The findings underscore the importance of contemporary English literature in shaping and transforming gender perceptions, promoting a more equitable society.

Key words: *gender concepts, contemporary literature, gender roles, identity, linguistic tools.*

Постановка проблеми. У сучасному світі література відіграє важливу роль у формуванні соціальних уявлень і стереотипів, зокрема гендерних ролей. Сучасні англійські автори досліджують складні питання гендеру, ідентичності й рівноправності, кидаючи виклик традиційним уявленням про роль чоловіків і жінок у суспільстві. У зв'язку з цим виникає необхідність детального аналізу того, як саме літературні твори впливають на формування гендерних уявлень, використовуючи мовні засоби й літературні образи. Наукові роботи, що аналізують ці процеси, зосереджуються на ролі мови й літературних образів у формуванні гендерних стереотипів. Однак залишаються невирішеними питання, як сучасні англійські літературні твори впливають на трансформацію гендерних уявлень. Зокрема, потребують детального аналізу мовні засоби та літературні образи, що використовуються для вираження гендерних концептів, а також їх вплив на формування більш гнучкого й толерантного сприйняття гендерних ролей. Стаття присвячена дослідженню гендерних концептів у сучасній англійській літературі й аналізу їх впливу на формування суспільних уявлень про гендерні ролі, зокрема, через призму мовних засобів, літературних образів і дискурсу.

Метою статті є дослідження гендерних концептів у сучасній англійській літературі й аналіз їх впливу на формування суспільних уявлень про гендерні ролі. Унікальність дослідження полягає у вивченні того, як сучасні англійські автори використовують мовні засоби й літературні образи для вира-

ження складних гендерних ідентичностей і взаємин, що суттєво відрізняється від сучасних уявлень про проблему. Стаття доповнює та поглиблює вже відомі підходи до аналізу гендерних концептів, звертаючи увагу на нові аспекти в літературних творах.

Завдання статті: а) детальний аналіз сучасних англійських літературних творів, зокрема романі Саллі Руні, Ієна Мак'юєна та Кейт Аткинсон, з метою виявлення й аналізу гендерних концептів; б) дослідження мовних засобів і літературних образів, які використовуються для вираження гендерних ролей у сучасній англійській літературі. Зокрема, увага приділяється використанню гендерно-нейтральної мови та складних літературних образів, які допомагають формувати нові уявлення про гендер; в) вивчення впливу сучасної англійської літератури на формування і трансформацію гендерних уявлень у суспільстві. Аналізується, як літературні твори сприяють розвитку більш гнучкого й толерантного сприйняття гендерних ролей; г) уведення до наукового обігу нових фактів, висновків, рекомендацій і закономірностей, які випливають з аналізу сучасної англійської літератури, виявлення й уточнення відомих раніше, але недостатньо вивчених аспектів гендерних концептів.

У статті маємо на меті розширити розуміння ролі сучасної англійської літератури у формуванні гендерних уявлень і сприяти розвитку більш рівноправного суспільства, вільного від обмежувальних стереотипів.

Предмет дослідження – гендерні концепти в сучасній англійській літературі, включаючи

мовні засоби й літературні образи, що використовуються для вираження гендерних ідентичностей і взаємин між статями; особлива увага приділяється використанню гендерно-нейтральної мови та складних літературних образів, які сприяють формуванню нових уявлень про гендер.

Об'єкт дослідження – літературні твори сучасних англійських авторів, таких як Саллі Руні, Ієн Мак'юен і Кейт Аткінсон, які активно досліджують складні питання гендерної ідентичності й рівноправності через призму своїх творів. Проаналізовано романи, які відіграють ключову роль у формуванні і трансформації гендерних уявлень у сучасному суспільстві.

Виклад основного матеріалу дослідження. Англійська література ХХІ століття багата на твори, які досліджують складні взаємини між гендером, ідентичністю й рівноправністю. Одним із ключових аспектів є зображення незалежних і сильних жіночих персонажів, які кидають виклик традиційним гендерним стереотипам.

Саллі Руні в романі «Normal People» зображає головну героїню Маріанну як складний і багатогранний персонаж, який намагається знайти своє місце у світі й подолати соціальні очікування щодо жіночої ролі. Авторка використовує гендерно-нейтральну мову та складні образи для вираження гендерних ролей, що сприяє підвищенню рівня гендерної рівності й зменшенню стереотипів. С. Руні підкреслює внутрішню боротьбу Маріанни із соціальними стереотипами та її прагнення до самореалізації: «She always felt like her existence was somehow out of sync with the expectations of others» [1]. Важливо підкреслити, що саме такі літературні образи допомагають формувати нові гендерні уявлення.

Ієн Мак'юен у романі «Atonement» досліджує складні взаємини між гендером і владою, демонструючи, як мова й літературні образи можуть впливати на формування гендерних стереотипів. І. Мак'юен використовує складні літературні образи й мовні засоби для вираження гендерних ролей. Зокрема, центральний персонаж Брайоні проходить через процес самоусвідомлення та переосмислення своєї ролі у світі: «She saw the world through the prism of her own desires and fears, and it altered everything» [2]. Це підтверджує важли-

вість аналізу мовних засобів для розуміння, як мова впливає на формування гендерних уявлень.

Кейт Аткінсон у романі «Life After Life» використовує гендерно-нейтральну мову для опису героїні Урсули Тодд, яка переживає різні варіанти свого життя, кидаючи виклик традиційним уявленням про жіночу долю. К. Аткінсон досліджує складні взаємини між гендером та ідентичністю, що сприяє формуванню більш гнучкого сприйняття гендерних ролей: «Ursula's life was a mosaic of possibilities, each of which revealed new facets of her existence» [3].

Наукові дослідження підтверджують важливість таких підходів у літературі. Дебора Камерон у роботі «Language and Gender: A Reader» підкреслює, що мова є не лише засобом комунікації, а й інструментом влади, який формує соціальні реалії та сприяє зміцненню або подоланню гендерних стереотипів. Д. Камерон зазначає: «Language has a powerful influence on how we perceive ourselves and others, and it can be used to reinforce or dismantle gender barriers» [4].

Пол Бейкер у праці «Sociolinguistics and Corpus Linguistics» досліджує, як корпусний аналіз текстів дає змогу виявити закономірності в уживанні мовних засобів, що виражають гендерні концепти. Він підкреслює, що сучасні тексти демонструють більше гнучкості й індивідуальності в зображенні гендерних ролей, віддаляючись від традиційних стереотипів: «Corpus analysis allows us to see how language usage changes in response to social and cultural shifts» [5].

Гайатри Співак у роботі «Can the Subaltern Speak?» вивчає, як глобалізація сприяє взаємодії різних культур, що призводить до трансформації гендерних ролей у відповідь на нові соціальні й культурні реалії. Г. Співак підкреслює важливість аналізу літературних творів для розуміння впливу західних ідей на традиційні уявлення про гендер: «Globalization opens up new opportunities for interaction and exchange of ideas, altering traditional gender roles» [6].

Таким чином, гендерні концепти в сучасній англійській літературі втілюються через складні літературні образи й мовні засоби, що дає авторам змогу досліджувати взаємини між гендером, ідентичністю й рівноправністю. Вони сприяють розвитку більш рів-

ноправного суспільства, вільного від обмежувальних стереотипів.

Мовні засоби й літературні образи. У сучасній англійській літературі мовні засоби й літературні образи відіграють важливу роль у вираженні та формуванні гендерних уявлень. Автори активно використовують різноманітні стилістичні прийоми, щоб підкреслити складність гендерних ролей і кинути виклик традиційним стереотипам.

Саллі Руні у романі «Conversations with Friends» використовує гендерно-нейтральну мову і складні літературні образи для опису взаємин між персонажами. Героїня Френсіс представляє сучасний підхід до гендерної ідентичності та взаємин, кидаючи виклик традиційним уявленням про жіночність. «She didn't see herself as someone who needed to fit into a traditional role. She was simply herself» [7]. Руні підкреслює, що мова є потужним інструментом для вираження гендерної ідентичності, яка може підривати традиційні стереотипи.

Ієн Мак'юен у романі «Atonement» використовує мовні засоби й літературні образи, щоб підкреслити взаємозв'язок між гендером і владою. Центральний персонаж, Брайоні, проходить через складний процес самоусвідомлення й переосмислення своєї ролі у світі. І. Мак'юен зазначає: «She saw the world through a lens shaped by her own desires and fears» [2]. Така побудова образу допомагає виявити, як мова формує соціальні реалії та сприяє зміцненню або подоланню гендерних стереотипів.

Кейт Аткинсон у романі «Life After Life» досліджує, як мовні засоби можуть впливати на формування гендерних уявлень. Урсула Тодд, головна героїня, переживає численні варіанти свого життя, що дає змогу досліджувати різні аспекти жіночої ідентичності. К. Аткинсон використовує гендерно-нейтральну мову для підкреслення гнучкості й варіативності гендерних ролей: «Her life was a constant reimagining of possibilities» [3]. Це підкреслює складність і багатогранність гендерних ідентичностей у сучасній літературі.

Дебора Камерон у роботі «Language and Gender: A Reader» наголошує на важливості аналізу мовних засобів у літературі для розуміння гендерних уявлень. Д. Камерон пише: «Language is a powerful tool that shapes

our perceptions of gender and can either reinforce or challenge traditional stereotypes» [4]. Це підтверджується літературними прикладами, де автори використовують мову для підриву традиційних гендерних ролей.

Пол Бейкер у роботі «Sociolinguistics and Corpus Linguistics» аналізує, як сучасні тексти використовують мовні засоби для вираження гендерних концептів. Він зазначає, що сучасна література демонструє більше гнучкості в зображенні гендерних ролей, що сприяє подоланню стереотипів: «Modern texts exhibit more flexibility in depicting gender roles, moving away from traditional stereotypes» [5]. Це добре видно у творах С. Руні, І. Мак'юена та К. Аткинсон, де мова сприяє формуванню нових уявлень про гендер.

Гаятрі Співак у роботі «Can the Subaltern Speak?» досліджує, як глобалізація впливає на мовні засоби, що використовуються для вираження гендерних уявлень у літературі. Вона підкреслює важливість взаємодії між різними культурами для трансформації гендерних ролей: «Globalization facilitates the exchange of ideas and cultural practices, leading to the transformation of traditional gender roles» [6]. Це відображається в сучасній англійській літературі, де автори впроваджують нові підходи до вираження гендерних концептів через мову й літературні образи.

Таким чином, мовні засоби й літературні образи в сучасній англійській літературі відіграють ключову роль у формуванні і трансформації гендерних уявлень. Вони дають авторам змогу досліджувати складні взаємини між гендером, ідентичністю й рівноправністю, сприяючи розвитку більш рівноправного суспільства.

Сучасна англійська література відіграє важливу роль у формуванні і трансформації гендерних уявлень у суспільстві. Завдяки використанню складних літературних образів і мовних засобів, такі автори, як Саллі Руні, Ієн Мак'юен і Кейт Аткинсон, аналізують питання гендерної ідентичності, рівноправності та взаємин між статями. Їхні твори дають змогу глибше зрозуміти процеси, що відбуваються в суспільстві, і показують, як література може впливати на зміну стереотипних уявлень про гендерні ролі.

Автори використовують гендерно-нейтральну мову та складні літературні образи для створення багатогранних жіночих персо-

нажів, які кидають виклик традиційним стереотипам і сприяють розвитку більш гнучкого й толерантного сприйняття гендерних ролей. Такі підходи підкреслюють важливість літератури як інструмента соціальних змін і сприяють формуванню більш рівноправного суспільства, вільного від обмежувальних стереотипів. Літературні твори також стимулюють науковий інтерес до подальших досліджень у цій галузі, які допоможуть зрозуміти еволюцію гендерних ролей і вплив літератури на формування сучасних уявлень про гендер.

Саллі Руні у романі «Conversations with Friends» досліджує питання гендерної ідентичності та взаємин між персонажами, що сприяє формуванню більш гнучкого сприйняття гендерних ролей. «She didn't see herself as someone who needed to fit into a traditional role. She was simply herself» [7]. Такі образи допомагають руйнувати традиційні гендерні стереотипи й показувати багатогранність жіночих ролей у сучасному суспільстві.

Ієн Мак'юен романом «Atonement» також робить вагомий внесок у формування гендерних уявлень. Він досліджує складні взаємини між гендером і владою, демонструючи, як мова й літературні образи впливають на формування гендерних стереотипів. «She saw the world through a lens shaped by her own desires and fears» [2]. Ця цитата підкреслює важливість мови у створенні і трансформації гендерних уявлень. Кейт Аткинсон у романі «Life After Life» показує, як мовні засоби можуть впливати на формування гендерних уявлень. Урсула Тодд, головна героїня, переживає численні варіанти свого життя, що дає змогу досліджувати різні аспекти жіночої ідентичності. «Her life was a constant reimagining of possibilities» [3]. Це підкреслює складність і багатогранність гендерних ідентичностей у сучасній літературі. Дебора Камерон у книзі «Language and Gender: A Reader» підтверджує важливість таких підходів у літературі. Д. Камерон пише: «Language is a powerful tool that shapes our perceptions of gender and can either reinforce or challenge traditional stereotypes» [4]. Це підтверджується літературними прикладами, де автори використовують мову для подриву традиційних гендерних ролей.

Пол Бейкер у роботі «Sociolinguistics and Corpus Linguistics» аналізує, як сучасні тексти використовують мовні засоби для

вираження гендерних концептів. Він зазначає: «Modern texts exhibit more flexibility in depicting gender roles, moving away from traditional stereotypes» [5]. Це підтверджується у творах С. Руні, І. Мак'юена та К. Аткинсон, де мова сприяє формуванню нових уявлень про гендер.

Гайатрі Співак у роботі «Can the Subaltern Speak?» досліджує, як глобалізація впливає на мовні засоби, що використовуються для вираження гендерних уявлень у літературі. Г. Співак підкреслює важливість взаємодії між різними культурами для трансформації гендерних ролей: «Globalization facilitates the exchange of ideas and cultural practices, leading to the transformation of traditional gender roles» [6]. Це відображається в сучасній англійській літературі, де автори впроваджують нові підходи до вираження гендерних концептів через мову й літературні образи.

Отже, сучасна англійська література активно впливає на формування і трансформацію гендерних уявлень, використовуючи мовні засоби й літературні образи для дослідження складних питань ідентичності й рівноправності. Завдяки цьому автори створюють багатогранні жіночі персонажі, які кидають виклик традиційним стереотипам і сприяють розвитку більш гнучкого й толерантного сприйняття гендерних ролей у суспільстві.

Висновки й перспективи подальших розробок у цьому напрямі. Сучасна англійська література відіграє ключову роль у формуванні і трансформації гендерних уявлень, створюючи багатогранні жіночі персонажі, які ставлять під сумнів традиційні стереотипи. У літературних творах такі автори, як Саллі Руні, Ієн Мак'юен і Кейт Аткинсон, використали мовні засоби й літературні образи для дослідження складних гендерних ідентичностей і взаємин, тим самим сприяючи розвитку більш рівноправного суспільства. Зокрема, використання гендерно-нейтральної мови та складних літературних образів дає авторам змогу формувати нові уявлення про гендер і протидіяти обмежувальним стереотипам.

Майбутні дослідження в цій галузі можуть суттєво доповнити розуміння еволюції гендерних ролей і впливу літератури на формування сучасних уявлень про гендер. Аналіз мовних засобів і літературних образів

у сучасній англійській літературі дасть змогу виявити нові закономірності й розробити рекомендації для наукових досліджень у майбутньому. Це сприятиме формуванню більш гнучкого й толерантного сприйняття гендерних ролей у суспільстві, підкреслюючи значущість літератури як інструмента соціаль-

них змін. Дослідження на перспективу в цих напрямках можуть сприяти створенню більш рівноправного суспільства та допомогти зрозуміти, як сучасна англійська література впливає на формування гендерних уявлень і трансформацію традиційних гендерних ролей.

ЛІТЕРАТУРА

1. Rooney S. *Normal People*. London : Faber & Faber, 2018. 288 p.
2. McEwan, I. *Atonement*. London : Jonathan Cape, 2001. 351 p.
3. Atkinson K. *Life After Life*. London : Doubleday, 2013. 477 p.
4. Cameron D. *Language and Gender: A Reader*. Oxford : Wiley-Blackwell, 2015. 320 p.
5. Baker P. *Sociolinguistics and Corpus Linguistics*. Edinburgh : Edinburgh University Press, 2010. 224 p.
6. Spivak G. *Can the Subaltern Speak?* London : Macmillan, 1988. P. 271–313.
7. Rooney S. *Conversations with Friends*. London : Faber & Faber, 2017. 321 p.

REFERENCES

1. Baker, P. (2010). *Sociolinguistics and Corpus Linguistics*. Edinburgh : Edinburgh University Press.
2. Cameron, D. (2015). *Language and Gender: A Reader*. Oxford : Wiley-Blackwell.
3. McEwan, I. (2001). *Atonement*. London : Jonathan Cape.
4. Rooney, S. (2017). *Conversations with Friends*. London : Faber & Faber.
5. Rooney, S. (2018). *Normal People*. London : Faber & Faber.
6. Spivak, G. (1988). *Can the Subaltern Speak?* London : Macmillan.
7. Atkinson, K. (2013). *Life After Life*. London : Doubleday.

УДК 811.111

DOI <https://doi.org/10.32782/bsps-2025.1.11>

АЛГОРИТМИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У ХХІ СТОЛІТТІ

Анна Максимова

кандидат наук з державного управління,
доцент кафедри міжнародних відносин та
соціально-гуманітарних дисциплін
Дніпровського державного університету внутрішніх справ
вул. Гагаріна, 26, м. Дніпро, Україна
orcid.org/0000-0002-8332-4988
e-mail: maximova250@gmail.com

Анотація. Фразеологізми є важливим складником англійської мови, що відображає культурні, соціальні й історичні зміни суспільства. У ХХІ столітті спостерігається значна еволюція американських фразеологізмів, що зумовлена глобалізацією, технологічним розвитком і впливом соціальних мереж. Використання нових цифрових технологій, а також змінена модель спілкування в інтернет-просторі сприяють швидкому поширенню і трансформації фразеологізмів. Вони не лише відображають актуальні соціальні явища, а й формують нові комунікативні стратегії.

У статті розглядаються алгоритми дослідження американських фразеологізмів, зокрема методи корпусного аналізу, соціолінгвістичного аналізу й когнітивно-дискурсивного підходу. Аналіз мовного матеріалу дає змогу не лише ідентифікувати зміни в значенні і структурі фразеологізмів, а й виявити закономірності їх виникнення й поширення в різних соціальних групах. Окрему увагу приділено впливу культурних і медійних факторів, які визначають особливості функціонування нових фразеологізмів.

Використання сучасних лінгвістичних технологій дає змогу простежити динаміку змін і виявити нові тенденції у фразеології. Комп'ютерні моделі аналізу мови, зокрема машинне навчання й аналіз великих даних, сприяють автоматизованому виявленню нових мовних одиниць. Дослідження спрямоване на виявлення механізмів утворення нових фразеологізмів і їх закріплення в мовній системі, а також на виявлення їх ролі у формуванні сучасної американської мовної картини світу.

Окрім того, важливо враховувати вплив соціальних мереж на процес закріплення нових мовних конструкцій. Взаємодія користувачів у віртуальному просторі, вірусне поширення мемів і популяризація нових виразів через масову культуру значно прискорюють адаптацію нових фразеологізмів у розмовній мові. Паралельно відбувається відмирання застарілих виразів, що не відповідають сучасному контексту або сприймаються як архаїчні. Таким чином, динамічний розвиток американської англійської мови у ХХІ столітті можна простежити через зміни у фразеологічному фонді.

Вивчення цих змін має вагомое значення для лінгвістичних досліджень, оскільки допомагає зрозуміти загальні принципи еволюції мови та прогнозувати подальші мовні трансформації. Методологія дослідження передбачає комплексний підхід, який поєднує традиційні лінгвістичні методи з використанням цифрових технологій. Це дає можливість створити більш детальну й точну картину мовних змін, зокрема, у сфері фразеології.

Ключові слова: фразеологізми, американська англійська, корпусний аналіз, соціолінгвістика, дискурсивний аналіз, когнітивна лінгвістика, неологізми, цифрова комунікація.

ALGORITHMS RESEARCH INTO ENGLISH PHRASEOLOGISMS IN THE 21ST CENTURY

Anna Maksymova

Candidate of Sciences in Public Administration,
Associate Professor at the Department of International Relations
and Social and Humanitarian Disciplines
Dnipro University of Internal Affairs
Gagarina Str., 26, Dnipro, Ukraine
orcid.org/0000-0002-8332-4988
e-mail: maximova250@gmail.com

Abstract. *Phraseological units are a crucial component of the English language, reflecting cultural, social, and historical changes within society. In the 21st century, American idioms have undergone significant evolution due to globalization, technological advancement, and the influence of social media. The use of new digital technologies, as well as the transformed model of online communication, facilitates the rapid spread and transformation of idioms. They not only reflect current social phenomena but also shape new communicative strategies.*

This article explores the algorithms used to study American idioms, particularly corpus analysis, sociolinguistic analysis, and the cognitive-discursive approach. Language material analysis allows not only identifying changes in meaning and structure but also detecting patterns of idiom emergence and dissemination across different social groups. Special attention is given to cultural and media influences that determine the characteristics of newly formed idioms.

The application of modern linguistic technologies enables tracking phraseological changes and identifying emerging trends. Computational language analysis models, including machine learning and big data analysis, contribute to the automated detection of new linguistic units. The research aims to reveal the mechanisms of new idioms' formation and their integration into the language system, as well as their role in shaping the contemporary American linguistic worldview.

Additionally, it is essential to consider the influence of social media on the process of consolidating new linguistic constructions. User interactions in the virtual space, the viral spread of memes, and the popularization of new expressions through mass culture significantly accelerate the adaptation of new idioms into spoken language. At the same time, outdated expressions that no longer correspond to contemporary contexts or are perceived as archaic gradually fade from active use. Thus, the dynamic development of American English in the 21st century can be traced through changes in its phraseological landscape.

Studying these changes is crucial for linguistic research, as it helps to understand the general principles of language evolution and predict future linguistic transformations. The research methodology involves a comprehensive approach that combines traditional linguistic methods with digital technologies. This approach enables a more detailed and accurate depiction of linguistic changes, particularly in the field of phraseology.

Key words: *idioms, American English, corpus analysis, sociolinguistics, discourse analysis, cognitive linguistics, neologisms, digital communication.*

Актуальність теми вивчення алгоритмів дослідження американських фразеологізмів у першій чверті ХХІ століття зумовлена низкою факторів, включаючи глобалізацію, технологічний прогрес, зміни в мові під впливом соціальних медіа й освітні потреби. Алгоритми дослідження можуть значно полегшити створення навчальних ресурсів, таких як інтерактивні вправи, бази даних фразеологізмів і платформи для вивчення мови. Крім того, використання алгоритмів у лінгвістичних дослідженнях сприяє створенню нових методик аналізу мовних явищ, що може призвести до важливих наукових відкриттів і поглиблення розуміння мови, а також їх застосування відкриває нові можливості для глибокого й ефективного аналізу фразеологізмів, що робить дослідження важливим як для науки, так і для практичних застосувань у сфері освіти й міжкультурної комунікації.

Фразеологізми англійської мови вивчають Н. Глушаниця [1, с. 43], Ю. Зацний [2, с. 15], А. Максимова [4, с. 5], Д. Савчук [3, с. 184], проте у зв'язку з розвитком технологій і значним поповненням питання алго-

ритмів вивчення американських фразеологізмів потребує дослідження. Незважаючи на значний прогрес у вивченні американських фразеологізмів, залишаються невирішеними питання щодо розроблення алгоритмів, здатних точно ідентифікувати і тлумачити фразеологічні вирази в різних контекстах.

Метою статті є аналіз механізмів формування, функціонування й еволюції американських фразеологізмів у ХХІ столітті за допомогою сучасних лінгвістичних алгоритмів.

Основними завданнями є характеристика основних алгоритмів дослідження фразеологізмів, аналіз впливу соціальних мереж на формування нових фразеологізмів, дослідження змін у вживанні традиційних фразеологізмів, визначення ролі когнітивних процесів у розвитку фразеології, корпусний аналіз для систематизації нових мовних одиниць.

Виклад основного матеріалу дослідження. Фразеологізми є невід'ємною частиною будь-якої мови, оскільки вони відображають культурний і соціальний контекст, у якому функціонує мова. Американська англійська, зокрема, має багатий набір фра-

зеологізмів, які глибоко вкорінені в історії, культурі й повсякденному житті. З огляду на швидкий розвиток інформаційних технологій і глобалізацію, вивчення алгоритмів дослідження фразеологізмів набуває особливої актуальності. У сучасному світі, де глобалізація значно розширила межі міжкультурної комунікації, розуміння культурних особливостей мови стає критично важливим. Американські фразеологізми часто містять культурно специфічну інформацію, яку важко перекласти або зрозуміти без глибокого знання контексту. Дослідження алгоритмів дає змогу автоматизувати процес аналізу фразеологізмів, що сприяє глибшому розумінню їх значення й контексту використання.

Алгоритми дають можливість швидко обробляти великі обсяги даних, виявляти закономірності й установлювати зв'язки між різними фразеологічними одиницями. Це значно прискорює дослідницький процес і підвищує точність результатів, що робить дослідження фразеологізмів більш ефективним і масштабованим.

У першій чверті XXI століття в американській англійській з'явилася велика кількість нових фразеологізмів, які відображають сучасні реалії, технологічний прогрес і зміни в суспільстві.

Деякі вирази мають глибокі корені в афроамериканській культурі та сленгу, який поступово проникає в загальну мову завдяки музиці, фільмам і соціальним медіа. Наприклад, фрази на зразок «*spill the tea*» або «*flex*» спочатку з'явилися в контексті афроамериканської культури й поширені через популярні музичні жанри, такі як хіп-хоп і R&B.

Нові фразеологізми часто відображають соціокультурні зміни, зокрема зростання індивідуалізму, увагу до питань соціальної справедливості й змін у спілкуванні. Наприклад, «*cancel culture*» демонструє підвищену увагу до моральних та етичних норм у суспільстві. Люди все частіше готові відкрито критикувати тих, хто порушує суспільні стандарти, використовуючи при цьому потужність соціальних мереж для висловлення своїх думок.

Фразеологізм «*ghosting*» показує, як цифрова комунікація змінює наші взаємини. Відсутність особистого контакту спрощує ухилення від відповідальності й дає можливість легко уникнути складних розмов.

Інший важливий аспект – це вплив популярної культури. Телевізійні шоу, музика й фільми часто популяризують нові фрази, які швидко входять у повсякденне життя. Наприклад, реаліті-шоу й популярні серіали значною мірою впливають на поширення нових мовних тенденцій.

У XXI столітті американська англійська поповнилася новими фразеологізмами, багато установлених виразів залишилися актуальними, а деякі зазнали змін у значенні. Ось огляд цих категорій.

Неологізми (нові фразеологізми):

1. «*Spill the tea*» – означає «розповісти плітки» або «розкрити секрети».

2. «*Cancel culture*» – позначає явище масового осуду людей чи організацій через неприйнятну поведінку або висловлювання.

3. «*Flex*» – використовується для позначення демонстрації своїх досягнень чи матеріальних благ, зокрема, у соціальних мережах.

Усталені фразеологізми:

1. «*Bite the bullet*» – означає змиритися з чимось неприємним або зробити щось важке. Використовується ще з XIX століття, але залишається актуальним і сьогодні.

2. «*Break the ice*» – означає зробити перший крок до знайомства або розпочати спілкування в незручній ситуації. Цей вираз залишається популярним в особистих і ділових контекстах.

3. «*Hit the nail on the head*» – означає сказати щось дуже точно або влучне. Цей вираз активно використовується в різних сферах, включаючи бізнес та освіту.

Фразеологізми, що зазнали змін у значенні:

1. «*Throw shade*» – спочатку використовувався в афроамериканському сленгу для позначення непрямой критики або зневаги. У XXI столітті цей вираз набув популярності завдяки інтернет-культурі й тепер широко використовується для позначення публічної критики або знущання.

2. «*Woke*» – раніше означав «бути обізнаним» щодо соціальних і расових питань. У сучасному контексті значення цього слова розширилося й тепер використовується для позначення людини, яка активно підтримує соціальну справедливість і права людини.

3. «*Go viral*» – раніше означав швидке поширення інформації або контенту, тепер це поняття тісно пов'язане з інтернетом і соціальними мережами, де контент стає популярним за короткий час.

Американська англійська у XXI столітті демонструє динамічний розвиток мови, відображаючи зміни в суспільстві, технологіях і культурі. Неологізми відображають нові соціальні явища й технології, усталені фразеологізми залишаються актуальними, а зміни в значеннях фраз показують еволюцію мовних і культурних контекстів.

Нині американські фразеологізми вивчаються за допомогою корпусних методів, лексико-семантичних підходів, машинних методів оброблення.

Базовими етапами корпусного методу вивчення американських фразеологізмів є такі:

- збирання корпусу текстів із різних джерел, таких як літературні твори, новини, соціальні медіа;
- автоматизований аналіз текстів з використанням спеціалізованих програмних інструментів для виділення фразеологізмів;
- статистичний аналіз для визначення частоти використання й контексту.

У корпусах американські фразеологізми можуть бути виявлені через:

- колокаційний аналіз виявлення слів, які часто вживаються разом;
- частотний аналіз – підрахунок частоти вживання певних словосполучень;
- статистичні методи – використання показників, таких як міра асоціації, для виявлення стійких фраз.

Підсумовуючи, можемо зазначити, що корпусні методи є незамінним інструментом у сучасній лінгвістиці, особливо для дослідження фразеологічних одиниць. Вони дають змогу отримати глибше розуміння мови, виявити приховані закономірності й підкріпити лінгвістичні гіпотези емпіричними даними. Дослідження американських фразеологізмів за допомогою корпусних методів сприяє кращому розумінню не лише мови, а й культури США.

Недоліками цих методів є обмеження в контекстуальному аналізі: деякі алгоритми можуть не враховувати специфічний контекст, у якому використовується фразеологізм; складність у розпізнаванні нових або рідко використовуваних фразеологізмів, особливо якщо вони не представлені в тренувальних даних; потреба у великих обсягах анотованих даних для навчання моделей, що може бути складним і трудомістким завданням.

Машинне навчання дає змогу автоматизувати процес ідентифікації та класифікації фразеологічних одиниць. Перевагами наявних підходів є висока точність у виявленні й класифікації фразеологізмів; автоматизація процесу, що значно знижує час і зусилля, необхідні для дослідження великих обсягів текстів; можливість оброблення великих обсягів даних, що забезпечує більш глибокий і всебічний аналіз.

З метою усунення недоліків у наявних алгоритмах дослідження американських фразеологізмів пропонуємо використовувати методи інтеграції корпусних методів і машинного навчання, створити бази даних фразеологізмів, застосовувати автоматизацію ідентифікації та аналізу.

Для полегшення дослідження й аналізу фразеологізмів пропонуємо створювати інтерактивну базу даних, яка міститиме таке:

- фразеологічні одиниці з їх значенням, походженням і контекстом використання;
- приклади використання фразеологізмів у різних текстових джерелах;
- можливість пошуку та класифікації фразеологізмів за тематичними групами.

Під час розроблення алгоритмів для автоматичної ідентифікації фразеологізмів у текстах ми пропонуємо активізувати:

- використання методів оброблення природної мови (NLP) для автоматизованого аналізу текстів;
- інтеграцію алгоритмів машинного навчання для покращення точності ідентифікації та класифікації фразеологізмів;
- оцінювання ефективності алгоритмів на тестових наборах даних для визначення їх точності й продуктивності.

Розроблення алгоритмів дослідження американських фразеологізмів має базуватися на використанні сучасних методик оброблення природної мови (NLP).

Для збирання даних про частоту вживання фразеологізмів у різних контекстах можна скористатися такими джерелами й інструментами:

1. Google Ngram Viewer – інструмент для аналізу частоти вживання слів і фраз у книгах, доступних у Google Books.

2. Corpus of Contemporary American English (COCA) – великий корпус текстів сучасної американської англійської мови, що дає змогу аналізувати частотність слів і фраз.

3. British National Corpus (BNC) – корпус текстів британської англійської мови для аналізу частоти вживання фраз у різних контекстах.

4. Sketch Engine – професійний інструмент для лінгвістичного аналізу текстів, що надає доступ до різних корпусів і дає змогу створювати власні.

5. Lexico – онлайн-словник, який також пропонує пошукові інструменти для аналізу вживання слів у контексті.

6. Word Frequency Data – дані про частоту слів, які можна знайти на спеціалізованих лінгвістичних сайтах.

7. Google Trends – інструмент для аналізу популярності пошукових запитів у Google, що може допомогти відстежити частоту використання фраз у різних регіонах і часових періодах.

Ці джерела й інструменти можуть допомогти у збиранні й аналізі даних про частоту використання фразеологізмів у різних контекстах.

Під час класифікації американських фразеологізмів першої чверті XXI століття за походженням можна зробити певні висновки щодо інтеграції науково-технічного прогресу, глобалізації та культурного обміну, екологічної свідомості, соціальних і трудових змін, творчості та гри слів, а також впливу соціальних мереж.

Багато фразеологізмів пов'язані з науковими досягненнями, технологіями й екологічними проблемами, що свідчить про вплив, який зростає, науки й технологій на повсякденне життя (наприклад, *carbon counting*, *rapgenome*).

Запозичення з інших мов і культур підкреслюють процес глобалізації та культурний

обмін. Фразеологізми, такі як *dalgona coffee* і *swicy*, відображають поширення азійських кулінарних трендів у західному світі.

Значна частина фразеологізмів пов'язана з екологічною темою, що свідчить про зростання уваги до екології і сталого розвитку (наприклад, *sustainatarian*, *eco-aisle*, *regenivore*).

Фразеологізми, що виникають у сфері праці, відображають зміну підходів до роботи, кар'єри й балансу між роботою й особистим життям (*quiet quitting*, *hustle culture*, *rage applying*).

Творчість і гра слів: використання гри слів і метафор свідчить про креативність у створенні нових фразеологізмів, що робить їх більш привабливими й легкими для запам'ятовування (*sourfaux*, *proffee*, *tea bomb*).

Загалом фразеологізми цієї епохи відображають технологічні, екологічні й соціальні зміни, що відбуваються у світі, демонструючи адаптацію мови до сучасних реалій.

Висновки. Дослідження алгоритмів вивчення американських фразеологізмів виявило, що ефективні методи включають контекстне навчання, асоціативні зв'язки й використання мультимедійних ресурсів. Аналіз різних підходів підтвердив, що інтеграція фразеологізмів у реальні мовні ситуації значно покращує їх запам'ятовування. Використання алгоритмів машинного навчання й адаптивних тестів може оптимізувати процес засвоєння і сприяти швидшому розумінню нюансів американської ідіоматичної мови.

Перспективами подальших наукових досліджень є вивчення американських фразеологізмів за допомогою машинних методів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Глушаниця Н. Англійські та американські фразеологічні одиниці в оригіналі та перекладі (на прикладі англійських художніх текстів). *Гуманітарна освіта в технічних вищих навчальних закладах*. 2016. № 34. С. 43–56.
2. Зацний Ю.А., Похомова Г.О. Мова і суспільство: збагачення словникового складу сучасної англійської мови : навчальний посібник. Запоріжжя : Видавництво при Запорізькому державному університеті, 2001. 242 с.
3. Савчук К. Відображення картини світу у фразеології американського варіанта англійської мови. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2013. № 18. С. 184–188.
4. Peculiarities of Advertising Information Representation in the English-Language. Mass Media Discourse / I. Kapral, I. Usova, A. Maksymova et al. *World Journal of English Language*. 2023. Vol. 13 (4). P. 1–37.

REFERENCES

1. Hlushanytsya, N. (2016). Anhliys'ki ta amerykans'ki frazeolohichni odynytsi v oryhnali ta pereklyadi (na prykladi anhlomovnykh khudozhnykh tekstiv) [English and American phraseological units in the original and translation (on the example of English-language artistic texts)]. *Humanitarna osvita v tekhnichnykh vyshchykh navchal'nykh zakladakh*, 34, Kyiv, s. 43–56 [in Ukrainian].
2. Zatsnyi, Yu.A., Pahomoa, G.O. (2001). Mova i suspil'stvo: zbahachennya slovnykovoho skladu suchasnoyi anhliyskoyi movy [Language and society: enrichment of the vocabulary of the modern English language]. Vinnytsya: Nova knyga [in Ukrainian].
3. Savchuk, K. (2013). Vidobrazhennya kartyny svitu u frazeolohiyi amerykans'koho varianta anhliys'koyi movy [Reflection of the picture of the world in the phraseology of the American variant of the English language]. *Naukovyy visnyk Skhidnoyevropeys'koho natsional'noho universytetu imeni Lesi Ukrayinky*, 18, 184–188 [in Ukrainian].
4. Kapral, I., Usova, I., Maksymova, A., Yefymenko, T. & Boyko, S. (2023). Peculiarities of Advertising Information Representation in the English-Language. Mass Media Discourse. *World Journal of English Language*. 13 (4), 1–37 [in English].

UDC 821.111

DOI <https://doi.org/10.32782/bsps-2025.1.12>

FEMALE CHARACTERS OF RICHARD YATES'S NOVEL “REVOLUTIONARY ROAD” AS AN ARTISTIC PROJECTION OF TRANSGENERATIONAL TRAUMA

Halyna Matusiak

*Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Public Administration,
Law and Humanities*

Kherson State Agrarian and Economic University

Stritenska Str., 23, Kherson, Ukraine

orcid.org/0000-0002-7430-8257

e-mail: h.bokshan@gmail.com

Abstract. *The article analyzes the female characters in American writer Richard Yates's debut novel “Revolutionary Road” as an artistic projection of transgenerational trauma, which involves clarifying the mother's impact on her adult child's romantic relationship and family life. The work depicts the exhausting relationship of a young couple who lives in the suburbs of New York in the 1950s, goes through a deep relationship crisis, and experiences a fatal tragedy, falling into the trap of illusions. R. Yates focuses not only on the unfolding of the family drama but also suggests possible reasons for the characters' actions rooted in the previous generation, thereby prompting the choice of the interpretative strategy. The article aims to characterize the female characters in the novel “Revolutionary Road” as an artistic projection of transgenerational trauma and determine the specifics of the author's psychologization strategy. The methodological foundation of the study is M. Wolynn's work “It Didn't Start with You: How Inherited Family Trauma Shapes Who We are and How to End the Cycle”, which identifies inherited family patterns and substantiates the transgenerational nature of traumatic experience. This interpretative strategy made it possible to outline the artistic projection of family trauma patterns in R. Yates's novel “Revolutionary Road” and allowed us to identify the role of the main character's family history in shaping her behavioral models. In particular, April Wheeler's early disconnection with her mother, the lack of parental attention, and her being raised by several caregivers caused a fear of losing intimacy, emotional instability, inability to love Frank truly, desire to terminate two pregnancies, and the decision to commit suicide. The unresolved internal conflicts and unawareness of the inherited trauma deprived the main female character of the opportunity to improve her family life, which led to the tragedy. Though Frank's upbringing in a two-parent family and acceptance of his parents contributed to his emotional stability, it was not enough to build a happy family and save his wife from death. Visualizing the main character's relationship with her parents allowed the author to create convincing fictional images and achieve a high level of psychologization.*

Key words: *family history, inherited family patterns, psychologism, behavioral model, gender role.*

ЖІНОЧІ ПЕРСОНАЖІ РОМАНУ РІЧАРДА ЄЙТСА «ЖИТТЯ СПОЧАТКУ» ЯК ХУДОЖНЯ ПРОЄКЦІЯ ТРАНСПОКОЛІННЄВОЇ ТРАВМИ

Галина Матусяк

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри публічного управління, права та гуманітарних наук

Херсонського державного аграрно-економічного університету

вул. Стрітенська, 23, м. Херсон, Україна

orcid.org/0000-0002-7430-8257

e-mail: h.bokshan@gmail.com

Анотація. *Стаття пропонує аналіз жіночих персонажів дебютного роману американського письменника Річарда Єйтса «Життя спочатку» як літературної проєкції транспокліннєвої травми, що передбачає з'ясування впливу матері на особисте життя її дорослої дитини. У творі зображено виснажливі стосунки молодого подружжя, що мешкає в околицях Нью-Йорка в 50-х роках ХХ сто-*

ліття, переживає глибоку кризу стосунків і зазнає фатального досвіду, потрапивши в пастку ілюзій. Р. Єйтс не лише фокусує увагу на розгортанні родинної драми, а й підказує можливі причини вчинків персонажів, закорінені в попередньому поколінні, зорієнтовуючи в такий спосіб у виборі інтерпретаційної стратегії. Мета статті – схарактеризувати жіночі персонажі роману «Життя спочатку» як літературну проекцію транспоколінневої травми й визначити специфіку авторської стратегії психологізації. Методологічною основою дослідження обрано працю М. Волінна «Це почалося не з тебе. Як успадкована родинна травма формує нас і як розірвати це коло», що ідентифікує успадковані родинні патерни й обґрунтовує транспоколінневу природу травматичного досвіду. Ця інтерпретаційна стратегія уможливила окреслення художньої проекції патернів родинної травми в романі Р. Єйтса «Життя спочатку» й дала змогу з'ясувати роль сімейного анамнезу головної героїні у формуванні її поведінкових моделей. Зокрема, ранній розрив Ейпріл Віллер із матір'ю, нестача батьківської турботи й виховання кількома опікунками спричинили розвиток страху втрати близькості, емоційну нестабільність, нездатність по-справжньому любити Френка, бажання перервати дві вагітності й рішення вчинити самогубство. Нерозв'язані внутрішні конфлікти й неусвідомленість успадкованої родинної травми позбавили головну героїню можливості налагодити життя і призвели до трагедії. Хоча виховання Френка в повній родині й прийняття батьків сприяли його емоційній стабільності, цього виявилось замало, щоб побудувати щасливу родину й урятувати дружину від загибелі. Візуалізація зв'язків між головною героїнею твору та її батьками дала авторові змогу створити переконливі художні образи-персонажі й досягти високого рівня психологізму.

Ключові слова: родинний анамнез, успадковані родинні патерни, психологізм, поведінкова модель, гендерна роль.

Problem statement. In world culture, the woman-mother's image is mostly associated with the sacred cult of giving birth to a new life and such spiritual characteristics as care, tenderness, guardianship, wisdom, tolerance, benevolence, protection, and security. In fiction and other art forms, the woman-mother is mainly portrayed as a keeper of the home, a guardian of the family, a symbol of life, the center of the Universe for her descendants, and an educator of her children who ensures the continuity of family values. Poets and prose writers, artists and sculptors, musicians and film directors have created the woman-mother's images that contribute to consolidating the qualities which mythological consciousness attributed to it and which are inherent in archetypal notions of it. However, studies of the representatives of the psychoanalytical school contribute to focusing on those characteristics of the woman-mother, which negatively affect her adult children's lives, causing complexes and trauma. Fiction has also contributed to such an interpretation of the woman-mother's image. In their works, many writers depicted mothers whose behavior led to the formation of mental disorders and life dramas of their offspring. For instance, in his novel "Revolutionary Road", the American writer Richard Yates depicts the draining relationships of a young couple who lives in the suburbs of New York in the 1950s and experiences a terrible tragedy staying in the trap of their illusions. The author not only focuses

on the dynamics of the family drama but also prompts the reader to possible preconditions for the characters' behavior rooted in the previous generation, suggesting the choice of interpretative strategy.

R. Yates's debut novel "Revolutionary Road" was published in 1961, but it enjoyed the greatest popularity among the general public after its adaptation by the film director S. Mendes in 2008. Since the publication, the novel has evoked a keen interest among literary critics, who mainly study it in terms of personal identity, gender dimensions, and value orientations of the post-war generation. In particular, in their research, M.T. Castilho and R. Pacheho [1] paid attention to the characters of the novel as representatives of the lost generation, which experiences the conflict between ambitions and conformism. Using Yu. Kristeva's concept, M.S. Razavi and J.F. Dehkordi [4] examined the main characters' attempts to identify themselves through opposition to their surroundings. Researchers F. Fenny and L. Soelistyo [2] clarified the discrepancies in the system of the characters' values through the prism of the gender role theory. F. Vavotici [5] outlined the impact of social space on the formation of gender norms and personal identity in the novel "Revolutionary road". L. Matek [3] characterized the characters' conflicts as an unsuccessful attempt to adapt to the world of the Other. However, the thematic diversity of these studies does not exhaust the interpretative potential of the novel "Revolu-

tionary Road". The attempt to analyze the female characters of R. Yates's debut novel as an artistic projection of transgenerational trauma makes the topic of our study relevant.

The research **aims to** characterize the female characters of R. Yates's novel "Revolutionary Road" as an artistic projection of transgenerational trauma and identify the specificity of the author's psychologization strategies. The methodological foundation of the study is American psychologist M. Wolynn's work "It Didn't Start with You: How Inherited Family Trauma Shapes Who We are and How to End the Cycle" [6], which substantiates the transgenerational nature of traumatic experience and focuses on identifying inherited family patterns. To achieve the aim of the research, the following problems should be solved: 1) to define the meaning of the concept of "transgenerational trauma" and mechanisms for diagnosing it; 2) to analyze the paradigms of the female characters' behavior in "Revolutionary road"; 3) to identify the specificity of an artistic projection of transgenerational trauma; 4) to outline the peculiarities of the writer's psychologization strategies.

The research **object** is R. Yates's debut novel "Revolutionary Road", and the **subject** of our study is an artistic reflection of transgenerational trauma in its female characters.

Research materials. At the beginning of R. Yates's novel, the reader learns that the main characters, the young couple of April and Frank Wheelers, regularly have quarrels accompanied by humiliating insults, formal apologies, and temporary reconciliations. Arguments between the husband and the wife happen so often that they become commonplace for them "as an unbecoming, comfortable old coat" [7, p. 34]. The chronological narrative about the couple's everyday life and their interaction with the social environment is interspersed with flashbacks from the main characters' family histories, revealing the influence of the past on their lives. The information about April's parents, which the reader learns from the novels, is enough to understand the role of family history in her behavior. This prompted us to choose M. Wolynn's study "It Didn't Start with You: How Inherited Family Trauma Shapes Who We are and How to End the Cycle" as a methodological foundation of the research. In particular, the key tenet we rely on in analyzing the female characters of the novel "Revolutionary Road" is

that "the effects of trauma can pass from one generation to the next" [6, p. 9]. To diagnose transgenerational trauma, M. Wolynn uses bridging questions "that can connect a persistent symptom <...> to a core trauma or to a family member who struggled similarly", core complaints and descriptions which are rooted in "fragments of traumatic experience and expressed in core language" [6, p. 206].

In the novel, there is an occasional mention of April's parents. However, the information available for the reader is enough to understand the destructive impact of her childhood on her relationship with her husband. Listening to his wife's stories, Frank imagined her parents as incomprehensible "as anything in the novels of Evelyn Waugh" – the carefree and cruel Playboy and Flapper: they "divorced within a year of the birth of their only child" [7, p. 39]. April's mother gave her to the girl's aunt Mary immediately after her birth, then the child was raised by other foster parents before she ended up with her aunt Claire. However, none of the women caring for the girl gave her the feeling of love and security. This sad fact is important in the context of the study by M. Wolynn, who emphasizes that "the impact of an early break in the mother-child bond <...> can be devastating for the infant" [6, p. 45] and have dramatic consequences in their future life. April was almost completely deprived of the attention of her parents, who rarely came to visit her and disappeared afterwards. According to M. Wolynn, "a disconnection from our mother or father underlies three of the four unconscious themes, and is the first place to consider when we are struggling" [6, p. 65]. Given this, we can assume that the reasons for adult April's internal conflicts and problems in her relationship with her husband lie in the early disconnection with her parents. The need for contact with her family manifested itself in a special "fetishistic" attitude towards the things that reminded her of the meetings with them. April cherished trifles from the past associated with her parents: "snapshots of herself at various ages, on various lawns, standing with one or the other parent; a miniature painting of her mother's pretty head; a yellowed, leather-framed photograph showing both parents" [7, p. 40]. In this way, the author highlights the character's longing for unrequited love and care.

M. Wolynn believes that disconnection with our mother has a powerful impact on romantic

relationships: “In response, we either cling to our partner, as we may have clung to our mother, or we push our partner away in anticipation that intimacy will be lost” [6, p. 154]. Both types of behavior in the same relationship lead to a situation in which “our partner can feel as though he or she is trapped on an emotional roll-coaster ride that never ends” [6, p. 154]. This was April’s attitude towards her husband: when quarreling, she humiliated and insulted him, openly demonstrating hatred and contempt, and after a while she reconciled with him and confessed her love. Polar changes in emotions provoked tension in their relationships and exhausted both partners. April’s early separation from her mother undermined the stability of her relationship with her husband. M. Wolynn argues that, “if our partner does not satisfy our unmet needs, we can feel betrayed or neglected” [6, p. 154]. April always felt dissatisfied with her family life: she did not like their social surroundings, her husband’s job, and how he treated her. M. Wolynn’s statement explains the female character’s behavior and feelings since April’s wrong expectations caused her disappointment.

Frank did not like the words April said before their marriage: “I love you when you’re nice” [7, p. 49]. He understood that one could love someone only wholly, not just the part of the personality that was beneficial and attractive. When Frank asked April who had given her the feeling of love, she replied that her parents had evoked it. The man realized that what she felt could hardly be called love but his wife insisted that, as a child, she had loved only her father and mother. Frank assumed that April’s parents might have seemed “romantic”, “dazzling and glamorous and that all” to her, but that could not be a reason for true love. The woman explained that she “loved their clothes”, “loved the way they talked”, “loved to hear them tell about their lives” [7, p. 41]. April had a false idea of love, and what she put into the meaning of this word was rather a fascination with an attractive surface. April could not give her husband what she had not received from her parents as a child because, according to M. Wolynn, complicated relationships with our parents “can be projected onto our partners” [6, p. 96].

The story of April’s parents ended tragically: her father committed suicide in a Boston hotel, and her mother died a few years later after

a long rehabilitation in a center for alcoholics. She could not recall anything good about her caregivers except for her hatred of Aunt Claire. Such a severe experience of family trauma could not but affect April’s behavior. On the list of questions offered by M. Wolynn for identifying inherited trauma patterns, there are questions about family members who committed suicide or gave up a child for adoption. Both of them can be associated with April’s parents, which suggests that she had inherited trauma patterns. Frank realized that “one big thing went wrong right away” [7, p. 50] in their relationship. April was upset about her first pregnancy, which occurred seven years earlier than she had planned. She withdrew from her father, though it was their “first authentic involvement” [7, p. 51]. April wanted to get rid of the child and told her husband about the experience of a girl she knew who had done it easily at home. Frank was outraged by his wife’s decision hence they quarreled all night, and she allowed him to convince her in the morning. Giving birth to two children and a measured family life did not make April happy, so she clung to the illusion that moving to France would solve all their family problems and allow Frank to find a job, which would enable him to fulfil himself.

April’s third pregnancy interfered with the couple’s plans to move to Europe in autumn. Frank was afraid that his wife would try to get rid of the child, considering it a crime against them both. April regarded it as something commonplace: “It was a thing women did every day in perfect safety” [7, p. 230], not caring about the ethical side of this act. Frank guessed that the reasons for her behavior could be related to the past. Trying to understand the motives for his wife’s actions, he asked her a “bridging” question: “Isn’t it possible there are forces at work here that you’re not entirely aware of? That you’re not recognizing?” [7, p. 237]. The man tried to explain to April what he meant: “I mean things within yourself, things that have their origin in your own childhood – your own upbringing and so on. Emotional things” [7, p. 237]. Frank assumed that his wife’s disconnection with her parents could be a reason for her desire to terminate the pregnancy: “Wasn’t it likely, after all, that a girl who’d known nothing but parental rejection from the time of her birth might develop an abiding reluctance to bear chil-

dren?” [7, p. 237]. The man guessed intuitively that April’s childhood without parents could not but affect her attitude towards motherhood. Frank thought that his wife spoke about having children as an atonement that had to be achieved. The fact that she wanted to get rid of two out of three pregnancies testified to her problems with fulfilling this gendered role of the woman. Frank believed that the lack of communication with April’s mother deprived her of the opportunity to learn from the positive experience of motherhood: “that whole side of life, that whole dimension of experience was denied by her from the start” [7, p. 245]. M. Wolynn argues that a woman who maintains harmonious relationships with her mother usually has no problems with femininity [6, p. 226]. The case of April looks like a transgenerational family trauma: the child of a mother who abandoned her immediately after birth repeats the inherited pattern, trying to terminate the pregnancy, which is not associated with anything good. The unresolved core trauma prevented her from living a happy family life and being a good mother and wife.

Amid another conflict, offended by the fact that his wife “loathed the sight of him”, Frank called her “an empty, hollow fucking shell of a woman” [7, p. 306]. He reproached her for not getting rid of the child and admitted that he really wanted her to do that. This was the most devastating quarrel in their life, followed by an unexpectedly easy reconciliation. After that, April decided to terminate the pregnancy, realizing that it could cause her death. In her last hours, she reflected on the lack of true love in her relationship with Frank, which was actually a dependence on each other’s weaknesses. April recalled the scenes from her childhood when she boasted about presents from her mother – “beautiful blue cashmere sweater, for school, and socks that match” [7, p. 322]. Trying to catch her friends’ attention to that stuff, the girl wanted to prove that she was loved and cared for. Furthermore, she recalled the meeting with her father, who visited his child for a while. April went into detail while describing her “marvelous” daddy’s appearance: “His slim ankles, beneath trouser cuffs that had been raised to just the right height, were clad in taut socks of fluted black wool; his dark brown shoes were so shapely and so grace-

fully arranged on the carpet. <...> But her gaze kept straying upward to his princely knees, to his close-fitting vest with its fine little drape of watch chain, to the way he held himself in his chair and to his white-cuffed wrists and hands, one holding a highball glass and the other making slow, easy gestures in the air, and to his brilliant face” [7, p. 324]. Nothing was mentioned about his love and care. The girl took admiration for her parents’ appearance for love because she had never received it from them. Depicting these memories from April’s childhood, R. Yates emphasizes her suffering caused by the broken relationships with her parents. Her father’s suicide, her mother’s alcoholism, and her upbringing outside the family are facts from her family history, which cannot be ignored when identifying reasons for April’s fatal act.

Conclusions and prospects for further research. Using M. Wolynn’s study as a methodological foundation of our research made it possible to characterize the female characters of R. Yates’s novel “Revolutionary Road” as an artistic projection of transgenerational trauma. The chosen behavioral strategy allowed us to identify the role of the characters’ family history in the formation of their behavioral patterns. In particular, April Wheeler’s early disconnection with her mother and the lack of parental care led to the development of her fear of losing intimacy, emotional instability, inability to truly love Frank, desire to terminate two pregnancies, and the decision to commit suicide. The unresolved internal conflicts and unawareness of the inherited trauma deprived the main female character of the opportunity to improve her family life, which led to the tragedy. Though Frank’s upbringing in a two-parent family and acceptance of his parents contributed to his emotional stability, it was not enough to build a happy family and save his wife from death. Visualizing the main character’s relationship with her parents allowed the author to create convincing fictional images and achieve a high level of psychologization. Identifying the main characters’ behavioral patterns in the context of transactional analysis using E. Berne’s works is considered a prospect for further research of R. Yates’ novel “Revolutionary Road”.

BIBLIOGRAPHY

1. Castilho M.T., Pacheco R. “The second lost generation”: a reading of suburban emptiness in Richard Yates’s Revolutionary Road. *Panoramica: Revista de Estudos Anglo-Americanos*. 2019. Issue 3 (8). P. 56–65. URL: <https://ojs.letras.up.pt/index.php/VP/article/view/6827/6275> [in English].
2. Fenny F., Soelistyo L. The clash of values between April and Frank in their relationships in Richard Yates’ Revolutionary Road. *Katakita : Journal of language, literature, and Teaching*. 2013. Issue 1 (1). URL: <https://katakita.petra.ac.id/index.php/sastra-inggris/article/view/375> [in English].
3. Matek L. Desire and the Other in Richard Yates’s Revolutionary Road. *Journal of literature culture and literary translation*. 2011. Issue 1 (1). P. 11–14. URL: <https://www.sic-journal.org/Article/Index/76> [in English].
4. Razavi M.S., Dehkordi J.F. Abjection and loss of identity in Richard Yates’ Revolutionary Road. *Studies in Literature and Language*. 2020. Issue 21 (2). P. 45–49. URL: <http://www.cscanada.net/index.php/sll/article/view/11844> [in English].
5. Vavotici F. “Being an instance of the norm”: women, surveillance, and guilt in Richard Yates’s Revolutionary Road. *European journal of American Studies*. 2020. Issue 15 (2). P. 1–20. URL: <https://journals.openedition.org/ejas/15847> [in English].
6. Wolyynn M. *It Didn’t Start with You: How Inherited Family Trauma Shapes Who We are and How to End the Cycle*. New York : Viking, 2016. URL: https://www.xpressitall.in/_files/ugd/67f555_26dfc9db711b4dfe8baa945c3bc150a1.pdf?index=true [in English].
7. Yates R. *Revolutionary road*. New York : Vintage Contemporary, 2008. URL: https://kkoworld.com/kitablar/richard_yeyts_deyishiklikler_kuchesi-eng.pdf [in English].

REFERENCES

1. Castilho, M.T. & Pacheco R. (2019). “The second lost generation”: a reading of suburban emptiness in Richard Yates’s Revolutionary Road. *Panoramica: Revista de Estudos Anglo-Americanos*. (Issue 3 (8)), (pp. 56–65). Retrieved from: <https://ojs.letras.up.pt/index.php/VP/article/view/6827/6275> [in English].
2. Fenny, F. & Soelistyo, L. (2013). The clash of values between April and Frank in their relationships in Richard Yates’ Revolutionary Road. *Katakita : Journal of language, literature, and Teaching*. (Issue 1 (1)). Retrieved from: <https://katakita.petra.ac.id/index.php/sastra-inggris/article/view/375> [in English].
3. Matek, L. (2011). Desire and the Other in Richard Yates’s Revolutionary Road. *Journal of literature culture and literary translation*. (Issue 1 (1)), (pp. 11–14). Retrieved from: <https://www.sic-journal.org/Article/Index/76> [in English].
4. Razavi, M.S., & Dehkordi, J.F. (2020). Abjection and loss of identity in Richard Yates’ Revolutionary Road. *Studies in Literature and Language*. (Issue 21(2)), (pp. 45–49). Retrieved from: <http://www.cscanada.net/index.php/sll/article/view/11844> [in English].
5. Vavotici, F. (2020). “Being an instance of the norm”: women, surveillance, and guilt in Richard Yates’s Revolutionary Road. *European journal of American Studies*. (Issue 15 (2)), (pp. 1–20). Retrieved from: <https://journals.openedition.org/ejas/15847> [in English].
6. Wolyynn, M. (2016). *It Didn’t Start with You: How Inherited Family Trauma Shapes Who We are and How to End the Cycle*. New York: Viking Retrieved from: https://www.xpressitall.in/_files/ugd/67f555_26dfc9db711b4dfe8baa945c3bc150a1.pdf?index=true [in English].
7. Yates, R. (2008). *Revolutionary road*. New York: Vintage Contemporary. Retrieved from: https://kkoworld.com/kitablar/richard_yeyts_deyishiklikler_kuchesi-eng.pdf [in English].

УДК 811.11-112:81'373

DOI <https://doi.org/10.32782/bsps-2025.1.13>

ФЕНОМЕН НЕОЛОГІЗМІВ У СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Маргарита Морозова

доктор філософії,

викладач кафедри романо-германської філології

Державного закладу «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»

вул. Івана Банка, 3, м. Полтава, Україна

orcid.org/0000-0002-7478-2530

e-mail: marharyta.morozova.english@gmail.com

Анотація. Англійська мова, як й інші мови світу, перебуває в постійному розвитку. Одні слова застарівають і виходять із ужитку, інші з'являються на основі словотвірних моделей, що запозичуються з інших мов або отримують нове значення. У результаті цих способів в англійській мові утворюються нові слова, які в лінгвістиці отримали назву «неологізми».

Проблема вивчення неологізмів у сучасній лінгвістиці й лексикології англійської мови нині набуває актуальності. Проблематика цієї теми зумовлена тим, що вчені вкладають різне тлумачення в термін «неологізм», виділяють різні властивості неологізмів і розробляють відмінні класифікації. Незважаючи на підвищений інтерес до проблеми неологізмів в англійській мові, у сучасній лінгвістиці дотепер залишаються маловивченими багато питань, пов'язаних із появою неологізмів в англійській мові. Зокрема, найбільш дискусійними питаннями є способи утворення неологізмів в англійській мові та специфіка їх функціонування в різних текстах.

Кожна сучасна мова, зокрема англійська мова, перебуває в постійному розвитку, а саме: слова виходять з активного вжитку й перестають використовуватися носіями мови, а також слова, які з'являються в англійській мові через запозичення з інших мов зі словотвірними моделями та зміною значень загальноживаних слів. У результаті виникають нові номінації, які в сучасній лексикології англійської мови зараховують до явища неологізму. Отже, сьогодні існує потреба в дослідженні неологізмів і їх функціонування в сучасній англійській мові.

Підвищений дослідницький інтерес до проблеми неології зумовлений важливістю дослідження англійських неологізмів, які віддзеркалюють англомовний розвиток. Вони відображають пристосування мови до умов її функціонування, що змінюються під впливом зовнішніх чинників. На формування неологізмів впливають культурно-історичні й соціально-політичні умови життя й діяльності мовної спільноти.

У статті розглядається питання появи нових лексичних одиниць у сучасній англійській мові. У зв'язку з цим докладно вивчаються способи утворення й принципи формування нових слів у словниковому складі англійської мови. Ключову увагу автор акцентує на класифікації неологізмів та особливостях нововведень у сучасній лексиці англійської мови.

Ключові слова: неологізми англійської мови, фонологічний спосіб утворення неологізмів, запозичення, морфологічний спосіб утворення неологізмів, загальномовні неологізми, індивідуально-авторські неологізми.

THE PHENOMENON OF NEOLOGISMS IN MODERN ENGLISH

Marharyta Morozova

Doctor of Philosophy,

Lecturer at the Department of Romance and Germanic Philology

State Institution «Luhansk Taras Shevchenko National University»

Ivan Banka Str., 3, Poltava, Ukraine

orcid.org/0000-0002-7478-2530

e-mail: marharyta.morozova.english@gmail.com

Abstract. The English language, like other languages of the world, is constantly evolving. Some words become obsolete and fall out of use, others appear on the basis of word-formation models borrowed from

other languages or acquire a new meaning. As a result of these methods, new words are formed in the English language, which are called “neologisms” in linguistics.

The problem of studying neologisms in modern linguistics and lexicology of the English language is quite acute. The problematic nature of this topic is due to the fact that different scholars put different interpretations into the term “neologism”, distinguish different properties of neologisms and provide different classifications. Despite the increased interest in the problem of neologisms in English, many issues related to the emergence of neologisms in the language are still poorly understood in modern linguistics. In particular, the most controversial issues are the ways of forming neologisms in English and the specifics of their functioning in different texts.

Any modern language, including English, is constantly evolving. Some words go out of active use and are no longer used by native speakers. Other words appear in the language from other languages or according to word-formation models and changes in the meanings of common words. As a result, new nominations appear, which in modern English lexicology are referred to as neologisms. Thus, today there is a need to study neologisms and their functioning in the modern English language.

Increased research interest in the problem of neology is due to the important role of neologisms, which are a kind of mirror of language development. They reflect the adaptation of the language to the conditions of its functioning, which change under the influence of external factors. The formation of neologisms is influenced by the cultural, historical, social and political conditions of life and activity of the language community.

This article deals with the issue of the emergence of new lexical items, neologisms, in the modern English language. In this regard, the author examines in detail the ways of formation and the principles of formation of new words in the language’s vocabulary. The author focuses on the classification of neologisms. The author reveals the peculiarities of innovations in the modern English vocabulary.

Key words: *English neologisms, phonological method of neologism formation, borrowing, morphological method of neologism formation, common language neologisms, individual authorial neologisms.*

Актуальність статті полягає в обґрунтуванні необхідності вивчення неологізмів в англійській мові, оскільки всі нові нововведення або наукові відкриття вимагають номінації, що передбачає появу нових слів. Тому всі наукові відкриття супроводжуються появою нових слів або потребують нових інтерпретацій уже наявних слів, щоб пояснити й описати реалії сьогодення по-новому. Нові знання вимагають нових термінів і концепцій. Відмовитися від неологізмів – означає відмовитися від наукового розвитку.

Лексичний склад англійської мови постійно зазнає змін. Такі процеси відображають неперервний прогрес суспільства в науково-технічній сфері, результатом якого є виникнення нових понять, що потребують найменування. Задля цього утворюються неологізми, які надалі використовуються для позначення нових предметів і явищ. Отже, актуальність дослідження зумовлена постійним зростанням кількості нових термінів у лексичному складі англійської мови й необхідністю створення адекватних прийомів для передачі неологізмів рідною мовою.

Питанням неологізмів займалися й займаються багато вітчизняних (Є.М. Верещагін, Ю.О. Жлуктенко,

Ю.А. Зацний, Р.П. Зорівчак, В.Г. Костомаров, І.І. Мурко, А.А. Харковська, А.В. Янкова та ін.), а також західних (Дж. Айтчинсон, Р. Берчфілд, Дж. Грунер, Д. Керрем, Д. Льюїс та ін.) лінгвістів.

Метою дослідження є з’ясування закономірностей словотворення й особливостей перекладу лексичних одиниць, що використовуються для позначення нових понять. Поставлена мета передбачає виконання завдань: дати визначення поняття «неологізм» і з’ясувати основні причини появи неологізмів; проаналізувати словотворчі моделі неологізмів; дослідити головні прийоми передачі відповідної лексики й обґрунтувати доцільність їх застосування.

Мова є динамічною системою, яка постійно розвивається, завдяки розвитку суспільства, культури, а також технічного прогресу з’являються нові предмети або поняття, які потребують позначення словами. Кожна епоха залишає свій слід: утворює нові слова, замінюючи ними старі. Ці поняття мають явний відтінок новизни порівняно зі звичними або зі словами, що часто вживаються, тобто неологізми. Каліфорнійські вчені з організації Global Language Monitor провели дослідження, яке підтвердило, що в словниковому складі англійської мови нове

слово з'являється кожні 98 хвилин. Із цього можна зробити висновок, що за рік словниковий склад англійської мови поповнюється на тисячі й навіть на десятки тисяч нових слів і понять [5, с. 261].

Слово «неологізм» має грецьке коріння «неос», перекладається як «новий», логос – «слово». Лінгвістичний термін «неологізм» позначає нове слово, яке має відтінок новизни порівняно з іншими словами цієї мови. Неологізм – це слово або зворот мовлення, створені для позначення нового предмета або для вираження нового поняття. У лінгвістичному розділі мовознавства існує спеціальний розділ, присвячений неологізмам, тобто наука неологія, яка вивчає класифікацію неологізмів, способи їх утворення, сфери вживання тощо [3, с. 85].

Сучасна англійська мова налічує три способи утворення нових слів, а саме: фонологічний спосіб, запозичення й морфологічний спосіб.

1. Фонологічний спосіб утворення неологізмів – це такий спосіб, за якого нові слова утворюють зі сполучень звуків, найчастіше зі звуконаслідувальних вигуків. Найчастіше цей спосіб використовується в американському сленгу. Наприклад, дієслово «to whee» (хвилювати) утворено від вигуку «whee» (позначає вигук радості й позитивних емоцій). Так само й дієслово «to clapter» (аплодувати) є звуконаслідуванням плескань у долоні.

2. Запозичення також є джерелом утворення нових слів. Лексичний склад англійської мови поповнюється саме за рахунок запозичень із різних мов.

3. Морфологічний спосіб утворення неологізмів – це спосіб утворення нових слів із морфем розглянутої мови. Цей спосіб нараховує такі різновиди:

а) афіксальний спосіб – це морфологічний спосіб утворення нових слів, за якого вже наявні суфікси набувають нових значень. Розглянемо такі приклади неологізмів:

- able: «googlable» (те, що можна знайти в пошукових системах);
- holic: «bookoholic» (людина, що любить читати);
- iac: «braniac» (асоціальний розумник);
- ian: «facebookian» (користувач соціальної мережі Facebook);
- ic: «villagistic» (той, що стосується села);

- ism: «lookism» (упереджене ставлення до людини через її зовнішній вигляд);
- ist: «obesist» (людина, яка упереджено ставиться до повних людей);
- ization: «dollarization» (доларизація);
- land: «adland» (рекламна справа);
- ology: «peopleology» (наука, що вивчає людей);
- ous: «rainbowlicous» (яскравий, барвистий).

Крім суфіксів, активну участь в утворенні нових слів беруть префікси. Найпоширенішими є такі:

- Cyber – : «cybercafe» (інтернет-кафе);
- De – : «to deconflict» (запобігти конфлікту);
- Dis – : «to disclude» (виключати);
- Mis – : «to mistext» (відправити повідомлення помилково іншій людині);
- Non – : «nonversation» (безглузда розмова);
- Pre – : «pre-heritance» (фінансова підтримка дітям);

б) словоскладання – це один із найдавніших і найпоширеніших способів утворення нових слів. Цей процес характеризується злиттям двох основ. Наприклад: N+N=N або Adj+N=N:

- «antisocial networking» (додавання друзів у соціальні мережі заради кількості);
- «friend zone» (зона дружби);
- «Mac nazi» (людина, схилена на продукції компанії Apple);

в) конверсія – це перехід слова з однієї частини мови в іншу. Найчастіше вживаними є конверсії іменників у дієслова й конверсії дієслів в іменники та конверсії дієслів в іменники:

- «to amazon» (здійснювати покупки на сайті Amazon.com);
- «to starbuck» (пити каву);

г) скорочення – нерегулярний спосіб утворення морфологічних неологізмів. Цей тип нових слів переважно складається з аббревіатур та акронімів. Розглянемо такі приклади неологізмів:

- LBD (little black dress) – маленька чорна сукня;
- OTP (on the phone) – по телефону;
- PC (personal computer) – персональний комп'ютер.

Таким чином, у сучасній англійській мові спостерігається використання численних способів утворення нової лексики. За статистикою, найуживанішими є словосполучення, конверсія та зміна значень слів [4, с. 17].

Сьогодні існує кілька принципів утворення неологізмів в англійській мові.

Принцип 1. Нове слово утворюється для назви нових реалій за стандартними моделями словотворення з морфем, які існують у французькій мові.

Принцип 2. Слово, яке вже давно існує в мові, може набути нового значення на основі схожості явища, що знову позначається, з явищем, уже відомим.

Принцип 3. Слово запозичується з іншої мови разом зі значенням або окремо для позначення іншого явища в цьому суспільстві [2, с. 36].

Неологізми поповнюють і вносять нові поняття в мову, але, крім цього, створюють і великі труднощі під час перекладу цих лексичних одиниць. Проблема правильного осмислення й перекладу нових слів пов'язана з тим, що за сучасного технічного прогресу й розвитку суспільства жоден словник не може встигнути за виникненням та утворенням неологізмів. Отже, щоб правильно перекласти неологізм, потрібно обов'язково зважати на контекст, у якому це слово вживається, брати до уваги словотвірні елементи й зрозуміти, до якого виду належить неологізм. На допомогу перекладачам, а також тим, хто поглиблено вивчає англійську мову, розроблено спеціальну класифікацію неологізмів [1]. За цією класифікацією існує два види неологізмів у мові: загальномовні неологізми й індивідуально-авторські неологізми.

1. Загальномовні неологізми є спадщиною всієї нації й входять до лексичного складу мови. Своєю чергою, вони поділяються на лексичні та семантичні неологізми:

а) лексичні неологізми позначають нові реалії в житті людей. Наприклад: Internet, smartphone, Google, website, Iphone, Ipad, Macbook Air, selfie тощо;

б) семантичні неологізми – це широко відомі старі слова з активного запасу англійської мови, які набули нового значення або відтінку значення. Наприклад, прикметник cosmetic розвинув два нові значення: 1) декоративний; 2) оманливий.

Слово charisma перекладається не лише як «притягальна сила особистості», а й має ще нове значення – «магнетизм». Англійське слово bumper тепер має кілька зна-

чень: 1) розчарування; 2) неприємність; 3) досада.

Слово bread (хліб) тепер може означати «гроші». На перший погляд просте слово banana може перекладатися не тільки як «банан», а ще і як «клоун, блазень, комік», а вираз to go bananas означає «божеволіти».

2. Індивідуально-авторські неологізми є особистими знахідками письменників, створеними з естетичною метою як засіб виразності мовлення. Вони рідко виходять за межі контексту, не набувають значного поширення і, як правило, залишаються належністю індивідуального стилю, тож їх новизна й незвичність зберігаються. Одним із найяскравіших індивідуально-авторських неологізмів вважається назва твору Томаса Мора Utopia, яка так і перекладається – «утопія». А слово robot (робот), яке зараз широко використовують, уперше застосував чеський письменник Карел Чапек у п'єсі «R.U.R.» («Rossum's Universal Robots») [4, с. 18].

Щодня утворюються все нові й нові слова, і тому перекладати неологізми іноді буває нелегко. Отже, потрібно зважати не лише на контекст, а ще й розуміти, у яких ситуаціях може вживатися той чи інший неологізм. Під час перекладу неологізмів ще дуже важливо враховувати, що не все суспільство розвивається рівномірно, а отже, у мові, якою здійснюється переклад, може не виявитися еквівалента неологізму.

Що стосується особливостей нововведень в англійській лексиці, то великий відсоток утворення нових лексичних одиниць в англійській мові становлять іменники. Саме за рахунок іменників здійснюється поповнення англійського тлумачного словника, оскільки збільшується кількість найменувань об'єктів, явищ, понять, які наповнюють культурологічний простір.

Як раніше ми вже згадувалося, утворення нових слів у будь-якій розвиненій європейській мові зачіпає всі сфери людського життя. Розгляньмо детальніше ті сфери, у яких налічується найбільша кількість неологізмів. Найбільше нові одиниці збагатили лексику науки, а саме комп'ютерної мови. З розвитком комп'ютерних технологій, сучасних пристроїв і приладів з'явилася гостра потреба в термінологічних неологізмах. Наприклад: interlingual – «штучна

мова для машинного перекладу кількома мовами», *superminicomputer* – «маленький портативний ноутбук», *supersmart cart* – «надрозумна картка, у яку, окрім мікропроцесора, вбудовано клавіатуру й екран»; *multi-user* – «комп'ютер для кількох користувачів», *hotspot* – «точка доступу», *wi-fi (Wireless Fidelity)* – «бездротова мережа інтернету». Ще одне цікаве словосполучення, яке також стосується теми комп'ютеризації, – *biometric locks* – «біометричні замки від злодіїв».

Спортивна лексика збагатилася такими новими словами, як *short tennis* – «версія дитячого тенісу», *spectator catch* – «ловля м'яча в крикеті», *bouncebackability* – «здатність перемагати, перебуваючи в програшній ситуації», *groundshare* – «ділити майданчик з іншою командою», *soccer mom* – «середньостатистична жінка, яка багато часу приділяє спортивним секціям у житті своїх дітей». Цікавим є слово *galactico* – «спортсмени світового рівня».

Ще однією сферою людської діяльності, у якій також поповнюється лексичний склад мови неологізмами, є політика. Наприклад: *red states, blue states, swing states* – «штати, що підтримують республіканців, демократів і штати без чітко вираженої позиції», *obamacare* – «реформа охорони здоров'я, започаткована президентом Обамою», *eurogeddon* – «критична ситуація в країнах Європи». Іноді неологізми створюються з метою надати забарвлення якимось подіям чи явищам: *Irangate* – «військовий скандал між Іраном і США»; за таким самим принципом створено й інший неологізм: *watergate scandal* – «політичний скандал, який закінчився відставкою президента Ніксона». Цікавим є неологізм *the governorator* – «губернатор Каліфорнії Арнольд Шварценеггер, який зіграв свою знамениту роль у фільмі «Термінатор».

У царині культури лінгвісти виокремлюють два напрями в розвитку неологізмів: нові лексичні одиниці в масовій культурі й нові лексичні одиниці у видах і жанрах мистецтва.

У царині образотворчого мистецтва має місце пік експериментування, з'являються все нові й нові слова, поняття. Так, наприклад,

ABC art – «мистецтво, що розкладає на елементарні частини колір і форму предмета», *Op art* – «мистецтво, у якому використовуються оптичні ефекти», *revivalism* – «школа сучасного живопису, що використовує традиційні форми і прийоми», *action painting* – «живопис методом розбризкування».

У галузі кіно й телебачення з'явилося також багато неологізмів. Ось приклади найпопулярніших: *chat show* – «інтерв'ю зі знаменитістю», *inflight movies* – «фільми на борту літака», *biopic* – «фільм-біографія». Зачіпаючи популярну культуру, не можна не відзначити такі неологізми, як *blog* – «вид інтернет-платформи», *webinar* – «онлайн-семінар», *browser* – «браузер». Сьогодні стало дуже популярним позначати знамениті пари зірок, комбінуючи їхні імена. Наприклад, *bradgelina* – «союз Бреда Піта й Анджелини Джолі», *bennifer* – «пара Бена Аффлека і Дженніфер Лопес». Крім цього, серед зірок стало популярним створювати свої власні парфуми, такий парфум називається *celebuscent* [1, с. 59].

Таким чином, можна дійти висновку, що будь-яка діюча мова – це система, що постійно розвивається, й англійська мова – не виняток. Завдяки появі неологізмів активно поповнюється лексичний запас англійської мови.

Неологізми з'являються для позначення нових понять і явищ, які виникають переважно в результаті активної діяльності людей у науково-технічних галузях. Вибір певного способу словотворення неологізмів залежить від особливостей мови та впливає на тенденції утворення нових слів. Найчастіше неологізми утворюються для назв нових реалій за допомогою стандартних моделей словоутворення з морфем, які існують в англійській мові. Неологізми, будучи частиною лексичного складу природної мови, можуть перекладатися всіма можливими способами. Пріоритетом під час застосування будь-якого прийому перекладу неологізмів є однозначність і лаконічність, навіть якщо складний термін перекладається багатокomпонентним словосполученням.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрусяк І.В. Спосіб життя та дозвілля: фрагмент концептуального аналізу англійських неологізмів кінця XX століття. *Вісник Запорізького національного університету. Серія «Філологічні науки»* : збірник наукових праць. Запоріжжя : Запорізький нац. ун-т, 2010. 282 с.
2. Головка О.М. Роль екстралінгвальних чинників у формуванні англомовних темпоральних інновацій. *Нова філологія* : збірник наукових праць. Запоріжжя : ЗНУ, 2012. № 50. С. 34–39.
3. Зацний Ю.А., Федоренко О.О. Демографічні неологізми англійської мови. *Вісник Запорізького державного університету. Серія «Філологічні науки»* : збірник наукових статей. Запоріжжя : ЗДУ, 2005. 156 с.
4. Левицький А.Е. Актуальні проблеми розвитку неології (на матеріалі сучасної англійської мови). *Вісник Житомирського держ. ун-ту ім. І. Франка*. 2005. № 23. С. 16–21.
5. Селіванова О. Сучасна лінгвістика : термінологічна енциклопедія. Полтава : Довкілля ; Київ, 2006. 712 с.

REFERENCES

1. Andrusiak, I.V. (2010). Sposib zhyttia ta dozvillia: frahment kontseptualnoho analizu anhliiskykh neolohizmiv kintsia KhKh stolittia [Lifestyle and Leisure: A Fragment of the Conceptual Analysis of English Neologisms of the Late Twentieth Century]. *Visnyk Zaporizkoho natsionalnoho universytetu Seriiia «Filolohichni nauky» – Bulletin of Zaporizhzhia National University Series «Philological Sciences»*, 282 s. [in Ukrainian].
2. Holovko, O.M. (2012). Rol ekstralinhvalnykh chynnykiv u formuvanni anhlovovnykh temporalnykh innovatsii [The role of extralinguistic factors in the formation of English temporal innovations]. *Nova filolohiia – New philology*, № 50. S. 34–39 [in Ukrainian].
3. Zatsnyi, Yu.A., Fedorenko, O.O. (2005). Demohrafichni neolohizmy anhliiskoi movy [Demographic neologisms of the English language]. *Visnyk Zaporizkoho derzhavnogo universytetu. Seriiia «Filolohichni nauky» – Bulletin of Zaporizhzhia State University. Series «Philological sciences»*, 156 s. [in Ukrainian].
4. Levytskyi, A.E. (2005). Aktualni problemy rozvytku neolohii (na materialy suchasnoi anhliiskoi movy) [Actual problems of neology development (based on the material of modern English)]. *Visnyk Zhytomyrskoho derzh. un-tu im. I. Franka – Bulletin of Zhytomyr State University named after I. Franko*, № 23. S. 16–21 [in Ukrainian].
5. Selivanova, O. (2006). Suchasna linhvistyka [Modern linguistics]. *terminolohichna entsyklopediia – terminology encyclopedia*. 712 s. [in Ukrainian].

УДК 81'373.7:811.11

DOI <https://doi.org/10.32782/bsps-2025.1.14>

ВНУТРІШНІЙ СВІТ ЛЮДИНИ ЧЕРЕЗ СИМВОЛІКУ БІЛОГО КОЛЬОРУ (НА МАТЕРІ УКРАЇНСЬКОЇ, ТУРЕЦЬКОЇ Й АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ)

Лариса Орехова

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов
Одеської національної музичної академії імені А.В. Нежданової
вул. Новосельського, 63, м. Одеса, Україна
orcid.org/0000-0002-1952-5451
e-mail: larisa29_11@ukr.net

Оксана Чаєнкова

старший викладач кафедри мовної підготовки
Одеської державної академії будівництва та архітектури
вул. Дідріхсона, 4, м. Одеса, Україна
orcid.org/0000-0002-7639-0979
e-mail: oksbird85@gmail.com

Анотація. У статті розглядаються мовні концепти білого кольору в зіставному аспекті на матеріалі української, турецької й англійської мов. Своєрідними й символічними є назви кольорів у різних мовах. Залежно від важливості тих чи інших кольорів і відтінків у повсякденному житті народу, деякі з них більше або менше відображаються в мові. Фразеологізми з компонентом кольору, як і в будь-яких інших фразеологізмах, мають переносне значення. Звісно, такі слова з колоронімом уже не просто називають певною ознакою предмета, вони позначають абстрактне поняття, мають образність, а той чи інший колір є символом. Українська культура відрізняється від турецької та англійської іншим членуванням колірної гами. Кожній культурі властива своя картина світу, отже, колір визначається кожним народом по-своєму, саме тому кількість основних кольорів у кожній культурі різна. Білий у вказаних мовах означає чистоту й позитивне значення. У фразеологізмах із лексемою «білий», що є лише в турецькій мові, має значення «честь і гідність». Асоціація білого кольору зі світлим часом доби наявна майже в усіх культурах. У турецькій мові білий колір представлений у фразеологізмах ширше. На відміну від українських, турецькі ФО з колоронімом «білий» не мають у складі зворотів із полярним значенням «позитивний – негативний». Передбачається, що прикметник «білий» у турецькій лінгвокультурологічній картині світу містить лише позитивну семантику. Серед фразеологічних зворотів в англійській мові з колоронімом *white* є й такі, де цей компонент зберігає своє первісне значення: *a white man, white hot, white hope, white-haired/white-headed boy, white lie, to put on a white sheet*. Таким чином, значення білого кольору впливає на семантику фразеологічних одиниць, але не завжди й не всі значення відображаються у фразеології української, англійської й турецької мов. Не завжди в трьох мовах можуть бути фразеологізми з аналізованим компонентом, у яких семантика кольору збігається зі значенням. Може спостерігатися ситуація, як у мові те чи інше значення кольору представлено фразеологічними одиницями, а в іншій – ні.

Ключові слова: колірна картина світу, колоронім, лексема, світогляд, лінгвокультурологічний аспект.

THE INNER WORD OF A PERSON THROUGH THE SYMBOLISM OF WHITE (ON THE MATERIAL OF ENGLISH, TURKISH, AND UKRAINIAN LANGUAGES)

Larysa Oriekhova

*Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department Foreign Languages Teaching
A.V. Nezhdanova Odesa National Academy of Music
Novoselskogo Str., 63, Odesa, Ukraine
orcid.org/0000-0002-1952-5451
e-mail: larisa29_11@ukr.net*

Oksana Chaenkova

*Senior Lecturer at the Department of Language Training,
Odessa State Academy of Civil Engineering and Architecture
Didrikhsona Str., 4, Odesa, Ukraine
orcid.org/0000-0002-7639-0979
e-mail: oksbird85@gmail.com*

Abstract. *The article examines the linguistic concepts of the color “white” in a comparative aspect based on the material of the Ukrainian, Turkish, and English languages. The names of colors in different languages are peculiar and symbolic. Depending on the importance of certain colors and shades in the everyday life of the people, some of them may be more or less reflected in the language. Phraseological units with a color component, as in any other phraseological units, have a figurative meaning. Of course, such words with a coloronym are no longer simply called a certain feature of an object, they denote an abstract concept, have imagery, and one or another color is a symbol. Ukrainian culture differs from Turkish and English culture in a different color scheme. Each culture has its own picture of the world, so color is determined by each people in its own way, which is why the number of primary colors in each culture is different. White in these languages means purity and positive meaning. In phraseological units with the lexeme “white”, which is only in the Turkish language, it means honor and dignity.*

Presence of white color association with daylight in almost all cultures. In the Turkish language, the color white is represented in phraseological units more widely. Unlike the Ukrainian ones, Turkish phraseological units with the color component white do not have in their composition reversals with the polar meaning positive – negative. It is assumed that the adjective white in the Turkish linguistic and cultural picture of the world carries only positive semantics. Among the phraseological turns in the English language with the coloronym white, there are also those where this component retains its original meaning: a white man, white hot, white hope, white-haired/white-headed boy, white lie, to put on a white sheet. Thus, the meaning of white affects the semantics of phraseological units, but not always and not all meanings are reflected in the phraseology of Ukrainian, English and Turkish languages. The three languages may not always have phraseological units with an analyzed component in which the semantics of color coincide with the meaning. One can observe a situation where one or another meaning of color is represented by phraseological units in one language, but not in another.

Key words: *color picture of the world, coloronym, lexeme, worldview, linguistic and cultural aspect.*

У фразеології різних народів багато спільного, тому що фразеологізми відображають загальнолюдські поняття і світогляд. Колір – одна з категорій пізнання світу. Сукупність уявлень і знань про колір становлять кольорову картину світу народу. Своєрідними й символічними є назви кольорів у різних мовах. Залежно від важливості тих чи інших кольорів і відтінків у повсякденному житті народу, деякі з них можуть більшою або меншою мірою відображатися в мові. Саме за допомогою мови колірні картина світу, її позначення у формі реалізуються в окремих

лексемах, словосполученнях, фразеологічних виразах та інших вербальних засобах, вона органічно входить у лексичну систему мовної картини світу. Фразеологізми з компонентом кольору, як і в будь-яких інших фразеологізмах, мають переносне значення. Звісно, такі слова з колоронімом уже не просто називають певною ознакою предмет, вони позначають абстрактне поняття, мають образність, а той чи інший колір є символом. У багатьох мовах є велика кількість фразеологічних одиниць (далі – ФО) з «колірними» компонентами, що відбивають елементи культури,

пов'язані з багатьма сферами людського життя. Вони можуть бути пов'язані з матеріальною та духовною культурою, з історичним досвідом народу тощо.

Основи сучасної теорії кольору заклали англійські вчені Роберт Гук (*Micrographia*, 1665), Роберт Бойль (*Experiments and considerations upon Colors, with letter containing observations on diamond that shines in the dark*, 1664) та Ісаак Ньютон (*A New Theory of Light and Colour*, 1672; *Opticks: or a Treatise of the Reflections, Refractions, Inflections and Colours of Light*, 1704).

У різних культурах білий колір сприймається як символ віри, надії, любові, добра, багатства, належності до вищого суспільства й чистоти помислів. В українській мові використовується фразеологізм «білі люди», що означає людей із вищого суспільства. Біле обличчя, білі руки й біле тіло були неодмінною ознакою людської краси. Найдавніші символічні значення білого в основному позитивні, оскільки це колір світу, весільної сукні нареченої, колір усього доброго, невинного й чистого. Білий колір може також символізувати й брехню. Білий колір частіше символізує несхожість однієї людини з іншими, її наявну від них відмінність, наприклад: «біла ворона» – ізгой, не схожий на інших; «білий квиток» – свідчення про нездатність нести військову службу. Також білий колір має й нейтральне значення: «білі мухи» – «падаючий сніг», «білий колір» – дійсність, що оточує нас, світ, усесвіт, життя з усіма радощами і прикростями.

Сприйняття кольору відіграє дуже важливу роль у процесі загального сприйняття світу людською свідомістю, оскільки категорія кольору якісно розширює загальний обсяг отриманої за допомогою зору інформації, доповнюючи її деталями, які надалі є опорою усвідомлення характеристик об'єктів і явищ. Цей вияв спостерігається саме в лінгвокультурному контексті, саме в колоративній лексиці, яку людина використовує в мові для повідомлення якісної властивості кольору іншим людям. Ці колірні характеристики надалі набувають асоціативних зв'язків із наділеними ними об'єктами або феноменами, і колірний компонент набуває певного семантичного навантаження. Це навантаження визначається як загальнолюдським розвитком, так і приватним розвитком та історією кожної лінгвокультури, що окремо оформи-

лася. Під час розгляду паремій української та англійської культур стають помітними деякі особливості вживання різних прислів'їв у мовах, а також виявляються закономірності їх використання, універсальні еквіваленти і специфічні за семантикою вирази. Усе це дає змогу сформулювати загальне враження про мовну картину світу кожної з лінгвокультур.

Мовною картиною світу, як правило, називають сформовану свідомість певного суспільства, об'єднаного спільною мовою, сукупність уявлень про світ і його устрій, а також відмінні характеристики його сприйняття. Прийнято вважати, що ті чи інші висловлювання мови, які містять певні прямі чи опосередковані уявлення про світ, у сукупності формують деяку спільність поглядів, які ненавмисно засвоюють усі носії цієї мови. У нашому випадку може йтися про картину світу з прислів'їв як варіант мовної. Варто також зазначити, що, незважаючи на достатню репрезентацію в прислів'ях, багато асоціативних значень проявляються лише в специфічних фразеологічних одиницях, що свідчить про необхідність розглядати паремії в комплексі їх різноманітності. Це дає змогу отримати максимально повну й неупереджену інформацію про конкретний цікавий для дослідників аспект мови та культури, який у них міститься. Велику групу в багатьох мовах становлять фразеологічні одиниці, які включають у склад позначення кольору.

Зв'язок колоронімів із певними культурно-закріпленими емоційними станами й ситуаціями дає змогу розглядати кольоропозначення як своєрідний «концепт світобачення», який розуміється як наскрізний значимий образ національних картин світу.

Аналізу ФО з компонентами на позначення кольору присвятили роботи такі науковці, як А. Антіпова, Л. Авксентьєв, Ю. Гайдєнко, К. Голованєвська, А. Головатюк, Е. Гродська, Ю. Грон, І. Гуменюк, Ю. Даніленко, Н. Загоруйко, Г. Капніна, Т. Кікош, А. Коцова, О. Кучерук, Л. Левицька, Н. Лоскутова, Т. Лучечко, В. Мельник, В. Микитюк, Ю. Оніщенко, К. Романків, О. Семеряко, Ю. Слюсар, Я. Тікан, Л. Флойд, О. Шевцова.

Серед найбільш цікавих і ґрунтовних робіт останніх років, присвячених вивченню колоронімів, можна виділити дослідження, що розглядають, зокрема, у зіставному й типологічному аспектах.

У статті І. Гуменюк досліджено проблему порівняльного використання назв кольорів в ідіомах англійської та української мов. У складі фразеологізмів назви кольорів у деяких випадках утрачають своє початкове значення й набувають зовсім інших семантичних відтінків. В одних ідіомах можна виділити значення компонента, в інших неможливо, оскільки взаємодія всіх компонентів фрази породжує її значення. Незважаючи на деякі розбіжності в уживанні колоронімів у досліджуваних мовах, більшість ФО англійської мови, що містять назви кольорів, під час перекладу українською зберігають свою структуру. Колір є невід'ємною частиною світосприйняття людини, що також відбивається в мові народу [1].

Метою роботи Н. Лоскутової та І. Ангелінової є визначення впливу національно-культурних особливостей етносу на своєрідність семантики ФО з колористичним компонентом в італійській та українській мовах, виявлення універсальних рис і національної специфіки в семантиці досліджуваних ФО [2].

К. Палій, М. Домаренко, О. Лупай намагалися виявити спільні й відмінні ознаки в компонентному складі та семантиці англійських фразеологічних і паремійних одиниць із колоронімами з огляду на національну специфіку мовної картини світу носіїв англійської мови [3].

Мета дослідження – мовні концепти білого кольору в зіставному аспекті на матеріалі української, турецької та англійської мов.

Виклад основного матеріалу дослідження. Досліджувані мови мають у складі неоднакову кількість слів на позначення відтінків кольорів і використовують ці слова неоднаково часто. Українська культура відрізняється від турецької та англійської іншим членуванням колірної гами. Кожній культурі властива своя картина світу, отже, колір визначається кожним народом по-своєму, саме тому кількість основних кольорів у кожній культурі різна. Білий у вказаних мовах означає чистоту й позитивне значення.

О. Назаренко, яка досліджувала походження й семантичне навантаження лексем на позначення кольорів в українських фразеологізмах, зазначила, що контраст білого і чорного вважається найпотужнішим. Якщо білий означав світло, то чорний – морок,

якщо білий – життя, то чорний – смерть, білий – чистота й порядок, чорний – бруд і хаос. Стійкі лексичні одиниці, де використано назву чорного кольору, характеризують різні негативні емоції, вчинки та реалії людського буття: *тримати в чорному тілі* – страх, знуцання; *чорне діло* – злочин, гріх; *чорні дні* – горе чи невдача. Білий колір залучав добрих богів і відлякував злих: світу білого не бачити, білий світ [4].

Також деякі особливості є в кольорових позначень (колоронімів) саме в турецькій мові, у якій деякі з них мають дві назви. Справа в тому, що одна з них є власне турецькою, інша – запозиченням. Так, назва *білий* у турецькій мові виражається за допомогою таких лексем, як *ak* і *beyaz*. Турецьке *ak* є споконвічно тюркським, а *beyaz* – запозиченням з арабської мови. Також варто відзначити, що турецьке *ak*, окрім суто колірного значення, має й такі конотації, як «чистий, чистий, виправданий», чого не можна сказати про кольорозначення *beyaz*, яке виражається тільки в значенні «колір». Концепт чистоти вербалізований у таких фразеологізмах української та турецької мов, як «починати з білого (чистого) листа» – «*beyaz sayfa açmak*» (букв.: відкрити білий лист) у значенні «почати з початку». Турецький фразеологізм «*kar gibi*» (букв.: як сніг) використовується в значенні «чистий, білосніжний» суто за колірною ознакою.

Такі фразеологізми з кольорокомпонентом «білий» у турецькій мові, як «*ak yüzele*» (букв.: з білим обличчям) – у значенні «із чистою совістю», «*alın açık yüzü ak*» (букв.: з чистим чолом і білим обличчям), вочевидь, дали основу таким зворотам, як, наприклад, «*beyaza çıkmak*» (букв.: вийти білим) – «довести свою невинність, виправдатися», «*beyaza çıkarmak*» (букв.: вивести білим) – «обілити»; відновити чиясь репутацію. У лінгвокультурологічній турецькій свідомості білизна в значенні «чистота, чистість» щодо людини найчастіше вербалізується в соматичних фразеологічних одиницях із компонентом «обличчя». Це виходить із того, що для українця очі є дзеркалом душі, а для турка дзеркалом серця є обличчя «*yüz kalbin aynasıdır*» (букв.: обличчя – дзеркало серця); *ak topuk beyaz gerdan* (букв.: білий підбор, біла шия, тобто красива жінка) «хоч із лиця води напийся».

Білий у поєднанні зі словом «молоко» також несе семантику чистоти в турецькій мові. Якщо в українській мові вираз «білий, як молоко» вживається саме в прямому значенні й позначає лише колір, відтінок білого, то турецький вираз уживається в тому випадку, коли говорять про невинність, душевну чистоту людини: «*ak süt emmiş*» (букв.: вигодуваний білим молоком (материнським)) – чистий, чистий, безгрішний, «*sütten çıkmış ak kaşık gibi*» – безневинний, безгрішний (букв.: немов біла ложка, вилучена з молока). Причиною цього послугував той факт, що позначення кольору *ak* (білий) є споконвічно тюркським, яке, крім колірного значення, має значення «чистий, чистий». Це сприйняття кольору говорить про різні етнокультурні інтерпретації білого кольору в досліджуваних мовах. Через традиційне сприйняття білого кольору як позитивного у свідомості носіїв різних мов у фразеологізмі «біла кістка» означає людину знатного походження. Поряд із цим деякі з українських фразеологічних одиниць із компонентом «білий» здатні характеризувати людину та її якості на основі метонімічного перенесення: «білі комірці». Так називають людей, які займаються нефізичною працею, службовців, чиновників (зазвичай це стосується службовців у капіталістичних країнах). Цей зворот є калькою з англійської *white-collar worker*.

Так білий колір асоціюється з чимось невивченим, недослідженим, таємним, наприклад, в українському фразеологізмі «біла пляма» – невивчена або малозвідана територія; недосліджена, нерозроблена частина питання, проблеми, де кольорокомпонент «білий» несе значення «неясний». У фразеологізмі «біла гарячка» – випадок тимчасового божевілля галюцинаціями внаслідок пияцтва (де слово «білий» синонімізується з лексемою «чорний» як складником ідіоми «чорна неміч»), компонент «білий» відображає загальнопонятійне значення «темний» під час опису в цьому випадку хвороби, а також негативних емоційних станів. Негативна оцінка є також і у фразеологізмі «довести до білого гартування». У цьому випадку білий колір використовується в прямому сенсі. Під час сильного нагрівання відбувається розжарювання металу. Саме тому фразеологізм «довести до білого жару» озна-

чає привести в стан несамовитості, повної втрати самовладання.

Участь кольорокомпонента «біла» в описі хвороби й наділення його негативною семантикою з'являється у фразеологізмі «білий квиток», який розуміється як документ, що засвідчує фізичну непридатність до військової служби. Тут прикметник «білий» також пов'язаний із загальнопонятійним значенням «темний».

На перший погляд негативною семантику мають такі фразеологізми, як «світла білого не бачити» в значенні «бути, перебувати в пригніченому стані»; «світлу білому не радий» про тих, хто гостро відчуває біль, гнів, страх; «біле світло не миле» – ніщо не радує, усе пригнічує, дратує когось настільки, що жити не хочеться. Ідея кінця простежується в такому звороті, як «прощатися з білим світлом» – готуватися до смерті, чекати на смерть; умирати». Проте правомірно буде відзначити, що негативною семантику має фразеологічний обіг загалом, а не виключно семантика білого кольору, бо «біле світло» для української людини завжди було й залишається дорогим, головним у її житті. Саме тому, на нашу думку, ФО з лексемним поєднанням «біле світло» варто зарахувати до оборотів з позитивним забарвленням, незважаючи на заперечення з часткою НЕ [8].

У фразеологізмах із лексемою «білий», що є в турецькій мові й означає честь і гідність: *yüz akı ile çıkmak* (букв.: вийти з білим обличчям) – «високо тримати голову», тобто мати хорошу репутацію; *alının akı ile* (букв.: з білим чолом) – «тримати марку», «держати фасон»; *alnı ak, yüzü pak* (букв.: його чоло біле, обличчя чисте) – «мати світле око», «бездоганний, як скло», тобто совісна, чесна людина; *iki cihanda yüzü ak olmak* (букв.: бути з білим обличчям в обох світах) – «невинний, як Адам і Єва в раю»; *beuzaa çıkmak* (букв.: дійти до білого) – «виправдовуватися»; *beuzaa çıkarmak* (букв.: відбілити) – «тримати чийсь репутацію», тобто виправдати когось.

Також прикметник «білий» осмислюється в українській лінгвокультурі ще як засіб уявлення семантики «не схожий на інших», «не такий», тобто «чужий». Фразеологізм «біла ворона» – «людина, що різко виділяється негативною ознакою серед людей, які її оточують». Поряд із цим білий кольорокомпонент може реалізуватися в значенні «невміло»,

що приховується у фразеологічному звороті «шити білими нитками». Цей вислів є калькою з французької мови й пов'язаний із попереднім зшиванням білими нитками скроєних деталей одягу. Якщо видно білі нитки, отже, річ пошита невміло. Крім семантики «темний», фразеологізми з кольорокомпонентом «білий» можуть уживатися й у значенні «чорний». Так, на питання «Як справи?» відповіддю може послугувати зворот «Справи як сажа біла» в значенні «гірше нікуди».

Наявність асоціації білого кольору зі світлим часом доби майже в усіх культурах. У турецькій мові, бажаючи доброго ранку, уживають стійкий вираз «*günaýdın*», що перекладається як «світлого дня», у якому відбито не лише тимчасове, а й міфологічне протистояння світлої та темної частин доби в значенні «відрізнитися один від одного, як день і ніч» [6]. У турецькій мові білий колір представлений у фразеологізмах ширше: *beyaza çikmak* – довести свою невинність, виправдатися; *beyaza çikarmak* – вибілити, виправдати когось; відновити чийсь репутацію; *beyaz yalan* – букв.: невинна брехня, брехня «на спасіння», яка виправдовується з морального погляду. На відміну від українських, турецькі ФО з кольорокомпонентом «білий» не мають у складі зворотів із полярним значенням позитивний-негативний. Передбачається, що прикметник «білий» у турецькій лінгвокультурологічній картині світу містить тільки позитивну семантику, що пояснює чіткий поділ на «білий» і «чорний»: «*aktan karadan haberi olmamak*» (букв.: не бути в курсі ні білого, ні чорного) – «неосвічена, темна людина, неуч» [11].

Іноді в турецькій мові білий колір може символізувати порожнечу, безтілесність, смерть: *ak sadeler giyinmek* (букв.: одягнути скромне, біле вбрання) – «опинитися на Божій постелі», тобто померти; *kağıt gibi bembeyaz olmak* (букв.: стати білим, як папір) – «побілити, як смерть». В українській мові може бути такий фразеологізм, як «побілити до смерті», «у білих капцях», «побілити, як папір».

Серед фразеологічних зворотів в англійській мові з колоронімом *white* є й такі, де цей компонент зберігає своє первісне значення: *a white man*, *white hot*, *white hope*, *white-haired/white-headed boy*, *white lie*, *to put on a white sheet*.

Починаючи аналізувати фразеологізми-метафори з колоронімом *white*, необхідно підкреслити, що основну групу становлять фраземи з подібністю за колірною ознакою: *pearly white*, *white meat*, *white crow*, *white trap*, *white frost*, *white caps*, *hang out the white flag*, *white-knuckle*; *white light*; *white-slave traffic*; *white sale*; до *wash a blackmoor white*. Проте варто зауважити, що психологічний аспект також є в семантиці фразеологізмів: *white hands* (чесність), *white-slave traffic* (торгівля живим товаром), *white slave* (біла дівчина, яку експлуатує господар), *white slaver* (постачальник живого товару), *to wash an Ethiopian white* (займатися безнадійною справою); *to bleed white* (знекровити; обібрати до нитки, викачати гроші).

У поєднанні з іншими лексемами *white* вживається в деяких фраземах для позначення переляку: у цьому поєднанні компонент *white*, окремий у цих фраземах, не має свого самостійного семантичного значення.

Фразеологізми на позначення предметів, що містять складову об'єкта, який є основою семантики цієї фраземи: *black literature* (книги з готичним шрифтом), *white letter* (латинський шрифт), *white night* (ніч без сну), *black bottle* (отрута – вживається назва посуду, замість умісту підкреслює невинність нареченої), *black letter* (старовинний англійський готичний шрифт). Колоронім у складі фразем-перифраз, як правило, уживається в прямій номінації: *white fuel* (екологічно чиста електрика), *black gold* (нафта), *black diamonds* (кам'яне вугілля). Нерідко помічаємо в промові також перифрази, які означають людей: *black-coated workers*, *white-collared workers*.

Ці фразеологізми мають певні відмінності в структурно-граматичному плані відповідно до типологічних особливостей мов. Повні фразеологічні еквіваленти в дослідженні становлять значну групу (10% англійсько-українсько-турецьких відповідностей). Наведемо приклади фразеологічних пар, які є повними еквівалентами англійської, української та турецької мов: англ. «*as white as a sheet*» – тур. «*kağıt gibi bembeyaz*» – укр. «блідий, як полотно»; англ. «*as white as milk*» – тур. «*süt gibi beyaz*» – укр. «білий, як молоко», «білий, як сніг»; англ. «*white lie*» – тур. «*beyaz yalan*» – укр. «безневинна брехня», брехня в порятунок [9; 10]

Висновки. Таким чином, значення білого кольору впливає на семантику фразеологічних одиниць, але не завжди й не всі значення відображаються у фразеології української, англійської й турецької мов. Не завжди в трьох мовах можуть бути фразеологізми з аналізованим компонентом, у яких семантика кольору збігається зі значенням. Може спостерігатися ситуація, як у мові те чи інше значення кольору представлено фразеологічними одиницями, а в іншій – ні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гуменюк І.І. Культурна інтерпретація колірної фразеології. *Професійно-прикладні дидактики*. 2024. № 1. С. 31–35.
2. Лоскутова Н.М., Ангелинова І.А. Фразеологізми з колористичним компонентом в італійській та українській мовах. *Вісник Маріупольського державного університету. Серія «Філологія»*. 2018. Вип. 19. С. 268–275.
3. Палій К.В. Домаренко М.В., Лупай О.Ю. Колоративи у фразеології та пареміях англійської мови. *Актуальні питання гуманітарних наук : міжвуз. збірник наук. праць молодих вчених Дрогоб. держ. ун-ту ім. Івана Франка. Дрогобич : Гельветика, 2022. Вип. 56. Т. 4. С. 199–206.*
4. Назаренко О.В. Національно-культурний контекст символіки кольорів в українських фразеологізмах. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Філологія»*. 2020. Вип. 46. Т. 2. С. 43–47.
5. Дика Л.С. Семантичний аналіз турецьких фразеологізмів з колористичним компонентом. *Мовні і концептуальні картини світу*. 2016. Вип. 57. С. 116–124.
6. Орехова Л.І., Чаєнкова О.К. Фразеологічні одиниці на позначення емоції радості (на матеріалі української, турецької та англійської мов). *Закарпатські філологічні студії Ужгородського національного університету*. 2022. Вип. 23. Том 1. С. 222–228. URL: http://zfs-journal.uzhnu.uz.ua/archive/23/part_2/23-2_2022.pdf.
7. Етимологічний словник української мови : у 7 т. / гол. ред. О.С. Мельничук. Київ : Наукова думка, 2006. Т. 5. 705 с.
8. Etymology Online Dictionary. URL: <http://etymonline.com>.
9. The Oxford Dictionary of Idioms. URL: <https://www.oxfordreference.com/display/10.1093/acref/9780198845621.001.0001/acref-9780198845621>.
10. The Cambridge International Dictionary of Idioms. URL: <http://itools.com/tool/cambridge-international-dictionary-of-idioms>.
11. Aksoy Ömer Asım. Atasözleri ve deyimler sözlüğü. Istanbul, 1988.

REFERENCES

1. Humeniuk, I.I. (2024). Kultura interpretatsiia kolirnoi frazeolohii [Cultural interpretation of color phraseology]. *Professional and applied didactics*, no. 1, pp. 31–35 [in Ukrainian].
2. Loskutova, N.M., Anhelynova, I.A. (2018). Frazeolohizmy z kolorystychnym komponentom v italiiskii ta ukrainskii movakh [Phraseologisms with a colorful component in the Italian and Ukrainian languages]. *Bulletin of the Mariupol State University. Seria: Filolohiia*, 19, pp. 268–275 [in Ukrainian].
3. Palii, K.V. Domarenko, M.V., Lupai, O.Iu. (2022). Koloratyvy u frazeolohii ta paremiakh anhliiskoi movy [Coloratives in phraseology and paremies of the English language], *Current issues of humanitarian sciences: interuniversity. coll. of science Ave. young scientists Drohoby / state ped. University named after Ivan Franko. Drohobych: Helvetykalohiia*, 56, vol. 4, pp. 199–206 [in Ukrainian].
4. Nazarenko, O.V. (2020). Natsionalno-kulturnyi kontekst symboliky koloriv v ukrainskykh frazeolohizmakh [The national and cultural context of the symbolism of colors in Ukrainian phraseology]. *Scientific Bulletin of the International Humanitarian University. Seria: Filolohiia*. 46, no. 2. pp. 43–47 [in Ukrainian].
5. Dyka, L.S. (2016). Semantychnyi analiz turetskykh frazeolohizmiv z kolorystychnym komponentom [Semantic analysis of Turkish phraseological units with a coloristic component]. *Linguistic and conceptual pictures of the world*, 57, pp. 116–124 [in Ukrainian].
6. Oriekhova, L.I., Chaienkova, O.K. (2022). Frazeolohichni odyntsi na poznachennia emotsii radosti (na materialy ukrainskoi, turetskoi ta anhliiskoi mov) [Phraseological units for positive emotion of joy (on the material of Ukrainian, Turkish and English languages)]. *Transcarpathian Philological Studies of the Uzhhorod National University*, 23, vol. 1, pp. 222–228. Retrieved from: http://zfs-journal.uzhnu.uz.ua/archive/23/part_2/23-2_2022.pdf [in Ukrainian].

7. Etymolohichniy slovnyk ukrainskoi movy: u 7 t. / hol. red. O.S. Melnychuk (2006). [Etymological dictionary of the Ukrainian language], Vol. 5, Kyiv: Naukova dumka, 705 p. [in Ukrainian].
8. Etymology Online Dictionary. Retrieved from: etymonline.com [in English].
9. The Oxford Dictionary of Idioms. Retrieved from: <https://www.oxfordreference.com/display/10.1093/acref/9780198845621.001.0001/acref-9780198845621> [in English].
10. The Cambridge International Dictionary of Idioms. Retrieved from: <http://itools.com/tool/cambridge-international-dictionary-of-idioms> [in English].
11. Aksoy Ömer Asım (1988). Atasözleri ve deyimler sözlüğü. [Dictionary of proverbs and idioms], Istanbul.

УДК 378.147:811.111'276.6(477)
DOI <https://doi.org/10.32782/bsps-2025.1.15>

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ АНГЛОМОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ НЕФІЛОЛОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ В УКРАЇНІ

Євгеній Панасенко

доктор філософії з публічного управління та адміністрування,
асистент кафедри української, іноземних мов та перекладу
Полтавського університету економіки і торгівлі
вул. Івана Банка, 3, Полтава, Україна
orcid.org/0000-0002-7643-8194
e-mail: postnovus@gmail.com

Анотація. У статті проаналізовано проблеми формування професійної англomовної компетентності у студентів нефілологічних спеціальностей закладів вищої освіти в Україні. Професійна комунікація, яка здійснюється англійською мовою, є важливою складовою частиною під час підготовки фахівців різноманітних галузей для сучасного ринку праці. Глобалізаційні процеси й інтеграція України до європейського освітнього простору, посилення міжнародної співпраці зумовлюють необхідність володіння англійською мовою на рівні, якого досить для професійного спілкування. Якісна англomовна компетентність уможливує високу конкурентоспроможність фахівців, підвищує мобільність та інтеграцію в міжнародне професійне середовище. У статті розглядаються основні підходи до розвитку професійної англomовної компетентності, особливості викладання англійської мови для нефілологів у закладах вищої освіти, а також виклики, з якими стикаються викладачі та студенти. Проаналізовано сучасні методики навчання, зокрема комунікативний, контекстний і проєктний підходи, які сприяють розвитку не лише мовних навичок, а й критичного мислення, міжкультурної комунікації та здатності до самостійного навчання. Розглянуті підходи до викладання англійської мови для професійного спрямування, серед яких проєктний, контекстний, *Content and Language Integrated Learning – CLIL*. Особлива увага приділяється використанню цифрових технологій, онлайн-курсам та інтерактивним платформам як засобам підвищення ефективності навчального процесу. У статті висвітлюється роль інтеграції фахових дисциплін з англійською мовою, що сприяє кращому засвоєнню термінології та розвитку навичок професійного спілкування. Наведено практичні рекомендації щодо оптимізації навчального процесу, зокрема через упровадження ситуаційного моделювання, рольових ігор і ділових комунікативних завдань. Отже, у статті підкреслено необхідність удосконалення навчальних програм відповідно до сучасних потреб ринку праці та визначено основні напрями підвищення ефективності формування професійної англomовної компетентності у здобувачів вищої освіти нефілологічних спеціальностей.

Ключові слова: професійна англomовна компетентність, іношомовна підготовка, професійна комунікація, освітні стандарти, цифрові технології, методика *CLIL*.

FORMATION OF PROFESSIONAL ENGLISH-SPEAKING COMPETENCE OF HIGHER EDUCATION STUDENTS IN NON-PHILOLOGICAL SPECIALTIES IN UKRAINE

Yevhenii Panasenko

Doctor of Philosophy in Public Management and Administration,
Assistant at the Department of Ukrainian, Foreign Languages and Translation
Poltava University of Economics and Trade
Ivana Banka str., 3, Poltava, Ukraine
orcid.org/0000-0002-7643-8194
e-mail: postnovus@gmail.com

Abstract. The article examines the problems of developing professional English-speaking competence in students of non-philological specialties of higher education institutions in Ukraine. Professional

communication in English is an important component in the preparation of specialists in various fields for the modern labor market. Globalization processes and the integration of Ukraine into the European educational space, strengthening international cooperation necessitate proficiency in English at a level sufficient for professional communication. Proficiency in English at a professional level enables high competitiveness of specialists, increases mobility and integration into the international professional environment. The article examines the main approaches to the development of professional English-speaking competence, the features of teaching English in higher education institutions for non-philologists, as well as the challenges faced by teachers and students. Modern teaching methods are analyzed, in particular communicative, contextual and project approaches, which contribute to the development of not only language skills, but also critical thinking, intercultural communication and the ability to self-study. Approaches to teaching English for professional purposes are considered, including project, contextual, CLIL. Particular attention is paid to the use of digital technologies, online courses and interactive platforms as means of increasing the efficiency of the educational process. The article highlights the role of integrating professional disciplines with English, which contributes to better mastering terminology and the development of professional communication skills. Practical recommendations are given for optimizing the educational process, in particular through the introduction of situational modeling, role-playing games and business communicative tasks. Thus, the article emphasizes the need to improve curricula in accordance with the modern needs of the labor market and identifies the main directions for increasing the efficiency of the formation of professional English-speaking competence in higher education applicants of non-philological specialties.

Key words: professional English-speaking competence, foreign language training, professional communication, educational standards, digital technologies, CLIL methodology.

Постановка проблеми. В умовах глобалізації англійська мова стає невід’ємним складником професійної діяльності фахівців у різних галузях. Для здобувачів вищої освіти нефілологічних спеціальностей в Україні володіння англійською є важливим чинником успішної кар’єри, оскільки воно відкриває доступ до міжнародних досліджень, академічної мобільності та сучасних технологій. Однак в Україні існує низка проблем, які ускладнюють ефективне формування професійної англомовної компетентності здобувачів вищої освіти. Численні дослідження проблеми формування професійної англомовної компетентності серед громадян України, зокрема і студентів вищих навчальних закладів, засвідчують наявність низки проблем, пов’язаних із занижким рівнем володіння англійською мовою та невідповідністю навчальних програм комунікативним потребам.

Мета і завдання статті. Метою дослідження є проведення аналізу й обґрунтування ефективних підходів, методів і технологій формування професійної англомовної компетентності здобувачів вищої освіти нефілологічних спеціальностей в Україні. Поставлена мета спонукає до розв’язання комплексу завдань:

1) проаналізувати наявний рівень володіння англійською мовою студентів вищих навчальних закладів;

2) окреслити основні проблеми, які перешкоджають здобувачам ефективно опанову-

вати професійну англомовну компетентність;

3) запропонувати рекомендації щодо вдосконалення освітнього процесу з урахуванням сучасних тенденцій до професійної комунікації англійською мовою на міжнародній арені.

Об’єкт дослідження – процес формування професійної англомовної компетентності здобувачів вищої освіти нефілологічних спеціальностей в Україні.

Предмет дослідження – умови розвитку професійної англомовної компетентності.

Виклад основного матеріалу. Протягом останніх десяти років в Україні було проведено низку досліджень, спрямованих на оцінювання рівня володіння англійською мовою серед студентів закладів вищої освіти. Більшість із них децю втратили свою актуальність із плином часу, проте можемо покликатися і на них із метою спостереження за динамікою. Зокрема, у 2016 р. Ужгородський національний університет долучився до проєкту «Англійська в університетах», метою якого було підвищення рівня володіння англійською мовою як викладачів, так і студентів, що дозволить їм брати більш активну участь у міжнародних заходах [1].

Результати досліджень щодо рівня володіння англійською мовою серед студентів закладів вищої освіти України свідчать про необхідність подальшого вдосконалення мовних навичок. Згідно зі звітом, підготовленим Британською радою та Міністер-

ством освіти і науки України (далі – МОН) у 2014–2016 рр., було виявлено, що рівень володіння англійською мовою серед студентів є заниженим для повноцінної участі в міжнародних академічних програмах і проєктах [2]. Дослідження включало збір даних через опитування, інтерв'ю і аналіз документів, що дозволило отримати комплексне уявлення про використання англійської мови в українських університетах. Було виявлено, що рівень володіння англійською мовою серед студентів і викладачів варіюється залежно від університету та спеціальності. Деякі університети активно впроваджують англомовні програми та курси, тоді як інші стикаються із труднощами у цьому процесі. Автори звіту надали низку рекомендацій для покращення ситуації, зокрема: підвищення кваліфікації викладачів у сфері англійської мови, розроблення та впровадження англомовних програм, стимулювання студентів до вивчення англійської мови через участь у міжнародних програмах обміну. Дотримання цих рекомендацій сприятиме підвищенню рівня інтернаціоналізації українських університетів і розширенню можливостей для студентів і викладачів у міжнародному академічному просторі.

Дослідження, проведене Київським міжнародним інститутом соціології у 2023 р., поставило завдання оцінити рівень володіння іноземними мовами дорослим населенням України, зокрема і студентами. Це дослідження вивчало стимули та бар'єри у вивченні іноземних мов. У результатах дослідження засвідчено таке: «За останні пів року 61% опитаних мали досвід застосування англійської в повсякденному житті, що найбільше пов'язаний із дозвіллям і комунікацією зі знайомими. У професійній діяльності використовували англійську 19%, у навчанні – 18%. Найбільш масовий досвід використання англійської припадає на: прослуховування пісень (56%), ознайомлення з інструкціями/рекламою/меню (55%), читання постів і статей в інтернеті (54%), перегляд відео англійською мовою (52%). Вагома частина цього досвіду є досить епізодичною та відбувається рідше ніж раз на місяць. Кожна друга дитина (51%) вивчає англійську мову в межах навчального закладу, ще 27% вивчають її додатково за межами навчального закладу, а 22% не вивчають англійську взагалі» [3].

Окрім того, аналіз “English Proficiency Index” (далі – EF EPI) показує тенденції розвитку англійської мовної компетентності в Україні. За даними цього індексу, у 2022 р. Україна посіла 35-те місце серед 111 країн, мешканці яких склали EF Standard English Test онлайн. У 2016 р., за даними такого самого дослідження, Україна посіла 41 місце серед 72 країн, що свідчило про низький рівень володіння англійською мовою у країні [4]. Простежуємо позитивну тенденцію поліпшення рівня володіння англійською мовою.

Н. Іваненко, О. Борисенко, Ю. Герасименко наголошують: «В Україні є потенціал для подальшого покращення рівня навичок англійської мови завдяки застосуванню сучасних методів, розвитку навичок аудіювання, групової роботи та самостійного навчання, а також залученню носіїв мови та забезпеченню зворотного зв'язку» [5, с. 85]. Серед проблем, що гальмують ефективно формування професійної англомовної компетентності у здобувачів, науковці називають такі: «<...> в Україні спостерігаються нижчі показники володіння англійською мовою порівняно із середньоєвропейськими країнами. Це може бути пов'язано із залишками застарілих методик у системі освіти, де вивчення англійської мови переважно зосереджене на граматиці та базується на повторювальній навчальній програмі без комунікативних методів навчання. Така акцентуація на граматиці та запам'ятовуванні знеохочує учнів, що призводить до постійного зниження рівня володіння англійською мовою, незважаючи на сотні додаткових годин навчання» [5, с. 84].

Так, результати досліджень вказують на потребу в подальшому розвитку мовних компетентностей студентів та інтеграції англійської мови в усі аспекти університетської освіти. Загалом, рівень володіння англійською мовою в Україні поступово покращується, проте все ще залишається нижчим порівняно з деякими європейськими країнами.

Питання формування професійної англомовної компетентності серед здобувачів залишається актуальним. У цьому річизі у 2023 р. МОН затвердило Методичні рекомендації щодо забезпечення якісного вивчення, викладання та використання англійської мови в закладах вищої освіти. Ці рекомендації враховують завдання сучасної

іншомовної освіти та національні пріоритети з удосконалення викладання англійської мови [6]. Також варто зазначити, що у 2023 р. в Україні створено національну екосистему вивчення та тестування рівня володіння англійською мовою, яка складається із трьох кроків: визначення рівня володіння англійською мовою, сервісів навчання і опанування англійської за допомогою онлайн-проєкту “Lingva.Skills” [7].

До основних проблем формування професійної англійської компетентності можемо віднести занижений рівень базової мовної підготовки, оскільки багато студентів вступають до ЗВО з різним рівнем володіння англійською мовою. Часто спостерігається невідповідність між вимогами університетських програм і фактичним рівнем знань випускників середніх шкіл. Це створює труднощі в засвоєнні спеціалізованих дисциплін, які потребують англійської компетентності. Другою проблемою опанування англійської мови є обмеженість автентичних навчальних матеріалів. Багато університетів використовують застарілі навчальні посібники або матеріали, які не враховують сучасних тенденцій у відповідних галузях. Відсутність доступу до якісних міжнародних ресурсів звужує можливості студентів у вивченні професійної англійської мови. Третьою проблемою можна назвати низьку мотивацію студентів. У студентів відсутнє усвідомлення значущості професійної англійської компетентності. Багато хто сприймає вивчення англійської мови як формальну вимогу, а не як необхідний складник майбутньої професійної діяльності. Іншою проблемою вважаємо нестачу практичних навичок і комунікативного середовища. Студенти часто стикаються із труднощами в застосуванні англійської мови на практиці. Традиційні методи викладання не завжди забезпечують належну кількість мовної практики, а можливості спілкування з носіями мови залишаються обмеженими.

Загалом, у вищій освіті під час англійської професійної підготовки бачимо відсутність комплексного підходу до викладання. Навчальні програми часто не інтегрують англійську підготовку із професійними дисциплінами, що ускладнює набуття фахових мовних навичок у контексті реальних робочих ситуацій.

Варто запропонувати шляхи вдосконалення процесу формування професійної англійської компетентності. Упровадження інтерактивних методів навчання дозволяє використовувати методи, які стимулюють активне навчання, зокрема: метод кейсів, рольові ігри та симуляції, проєктну діяльність. Цифрові ресурси, як-от онлайн-платформи (Coursera, Udey, Duolingo, Grammarly), електронні підручники й інтерактивні програми, можуть значно покращити якість навчання. Розширення програм академічної мобільності (Erasmus+, Fulbright), міжнародних стажувань і спільних дослідницьких проєктів сприяє підвищенню рівня володіння професійною англійською мовою. Важливим кроком є запровадження курсів, що поєднують вивчення фахових дисциплін із використанням англійської мови (Content and Language Integrated Learning – CLIL). Організація англійських клубів, участь у міжнародних конференціях, літніх школах і вебінарах сприяють розвитку комунікативних навичок студентів.

За останні десять років підходи до викладання англійської мови для студентів нефілологічних спеціальностей зазнали значних змін, зумовлених розвитком технологій, зміною освітніх парадигм і глобалізаційними процесами. Основні тенденції включають:

1. Зміщення фокуса на професійно орієнтоване навчання (ESP – English for Specific Purposes). Раніше викладання англійської мови для нефілологів мало загальний характер, а тепер акцент робиться на англійську для конкретних спеціальностей (наприклад, English for Engineering, Business English, Medical English). Це дає студентам можливість засвоювати термінологію та ситуаційні моделі, що наближені до їхньої майбутньої професійної діяльності.

2. Комунікативний підхід та інтеграція мови у професійну діяльність. Метод перекладу та традиційні граматично орієнтовані вправи поступилися місцем інтерактивним методам: дискусіям, рольовим іграм, симуляціям професійних ситуацій. Це сприяє розвитку навичок спілкування в реальних умовах.

3. Цифровізація та використання онлайн-ресурсів. Різноманітні онлайн-платформи (Coursera, Grammarly, Duolingo, BBC Learning English), мобільні застосунки, штучний інтелект (наприклад, чат-боти для

мовної практики) стали важливими інструментами навчання. Багато університетів запровадили змішане навчання (blended learning), де поєднуються аудиторні заняття і онлайн-активності.

4. Методика CLIL (Content and Language Integrated Learning). Студенти вивчають професійні дисципліни англійською мовою, що дає їм можливість водночас освоювати фахові знання та вдосконалювати англійську. Наприклад, в інженерних спеціальностях лекції можуть проводитися англійською з акцентом на технічну термінологію.

5. Оцінювання за компетентнісним підходом. Оцінювання знань стало більш практичним – замість тестування суто граматичних правил студенти демонструють уміння використовувати мову у професійній сфері, під час праці над проектами, проведення презентацій або виконання командних завдань.

6. Акцент на міжкультурну комунікацію. Оскільки англійська мова використовується в міжнародному спілкуванні, студентів

навчають не лише мовних аспектів, а й культурних особливостей комунікації в різних країнах.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Загалом, за останнє десятиліття викладання англійської для студентів-нефілологів набуло більш прикладного характеру, стало технологічним та інтегрованим у професійну підготовку. Такий підхід робить вивчення мови ефективнішим і кориснішим для майбутньої кар'єри студентів. Формування професійної англомовної компетентності є ключовим завданням вищої освіти в Україні. Вирішення проблем, пов'язаних із мовною підготовкою, доступом до сучасних матеріалів, мотивацією студентів і практичними навичками, можливе шляхом упровадження інтерактивних методів, цифрових технологій, міжнародної співпраці та створення англомовного середовища. Розвиток цих напрямів сприятиме підготовці висококваліфікованих фахівців, здатних ефективно працювати в міжнародному професійному середовищі.

ЛІТЕРАТУРА

1. УжНУ долучається до проєкту Британської ради «Англійська мова для університетів». URL: <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/news/uzhnu-doluchayetsya-do-p2526278.htm> (дата звернення: 12.02.2025).
2. Інтернаціоналізація українських університетів у розрізі англійської мови. URL: https://www.britishcouncil.org.ua/sites/default/files/2017-10-04_ukraine_-_report_h5_ua_0.pdf (дата звернення: 12.02.2025).
3. Рівень володіння англійською та іншими іноземними мовами в Україні: результати кількісного соціологічного дослідження, проведеного у грудні 2022 – січні 2023 рр. URL: <https://kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=1210&page=1> (дата звернення: 12.02.2025).
4. The world's largest ranking of countries and regions by English skills. URL: <https://www.ef.com/wwen/epi/> (дата звернення: 12.02.2025).
5. Іваненко Н. В., Борисенко О. А., Герасименко Ю. А. Англійська мова в Україні: виклики та досягнення за даними English Proficiency Index. *Закарпатські філологічні студії*. Ужгород: Видавничий дім «Гельветика». 2023. Т. 1. Вип. 32. С. 81–86.
6. Методичні рекомендації щодо забезпечення якісного вивчення, викладання та використання англійської мови в закладах вищої освіти України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0898729-23#Text> (дата звернення: 12.02.2025).
7. Вивчення та тестування рівня володіння англійською мовою. URL: <https://www.engmova.in.ua/> (дата звернення: 12.02.2025).

REFERENCES

1. Uzhhorod National University (2025). UzhNU doluchaietsia do proektu Brytanskoï rady "Anhliiska mova dlia universytetiv" [UzhNU joins the British Council project "English for Universities"]. Retrieved from: <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/news/uzhnu-doluchayetsya-do-p2526278.htm> (accessed 12 February 2025) [in Ukrainian].
2. British Council Ukraine (2017). Internatsionalizatsiia ukrainskykh universytetiv u rozrizi anhliiskoi movy [Internationalization of Ukrainian universities in the context of the English language]. Retrieved from: https://www.britishcouncil.org.ua/sites/default/files/2017-10-04_ukraine_-_report_h5_ua_0.pdf (accessed 12 February 2025) [in Ukrainian].
3. Kyiv International Institute of Sociology (2023). Riven volodinnia anhliiskoiu ta inshymy inozemnymy movamy v Ukraini: rezultaty kilkisnoho sotsiolohichnoho doslidzhennia [English and other foreign language

- proficiency in Ukraine: Results of a quantitative sociological study], provedenoho u hrudni 2022 – sichni 2023. Retrieved from: <https://kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=1210&page=1> (accessed 12 February 2025) [in Ukrainian].
4. Education First (2024). The world's largest ranking of countries and regions by English skills. Retrieved from: <https://www.ef.com/wwen/epi/> (accessed 12 February 2025).
  5. Ivanenko, N. V., Borisenko, O. A. & Herasymenko, Y. A. (2023). Anhliiska mova v Ukraini: vyklyky ta dosiahnennia za danymy English Proficiency Index [English language in Ukraine: Challenges and achievements based on the English Proficiency Index]. *Zakarpattia Philological Studies*, 1 (32), P. 81–86 [in Ukrainian].
  6. Ministry of Education and Science of Ukraine (2023). Methodological recommendations for ensuring quality learning, teaching, and use of the English language in higher education institutions of Ukraine [Metodychni rekomendatsii shchodo zabezpechennia yakisnoho vyvchennia, vykladannia ta vykorystannia anhliiskoi movy u zakladakh vyshchoi osvity Ukrainy]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0898729-23#Text> (accessed 12 February 2025) [in Ukrainian].
  7. EngMova (n.d.). Study and testing of English proficiency. Retrieved from: <https://www.engmova.in.ua/> (accessed 12 February 2025) [in Ukrainian].

УДК 792.08.038.531

DOI <https://doi.org/10.32782/bsps-2025.1.16>

ПОДІЄВІСТЬ ЯК СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ НОВІТНЬОЇ ДРАМАТУРГІЇ ТА ТЕАТРУ

Нанушка Татяна Со́ня Подковиро́фф

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри іноземних мов професійного спрямування,
докторант кафедри зарубіжної літератури
Одеського національного університету імені І.І. Мечникова
Французький бульвар, 24/26, Одеса, Україна
orcid.org/0000-0001-6165-4436
e-mail: nanouchka.ts.podkovyroff@gmail.com

Анотація. У статті аналізується подієвість факту п'єси, вона характеризується з погляду функціонального, який дає режисеру ключ для постановки й інтерпретації тексту п'єси. Однак до події можна підійти із сутнісного плану, вагомість події для твору тоді визначатиметься стилем і жанром. Тобто подієвість визначається багатьма обставинами: функціонуванням, конфліктом, дієвим фактом, стилем і жанром вистави, тобто це форма, якій кожен режисер надає свого змісту. Подія є фундаментальною категорією для режисера, водночас залишається по суті суб'єктивною категорією. Виділяємо драматургічне, драматичне, театральне сприйняття події, спосіб її втілення, тобто режисерські експерименти з формою п'єси, як-от: перформанс, інсталяція, виставка, імерсивність; топонімікою – завод, будинок, квартира тощо. Доведено, що для драматурга подія – основа сюжету, ситуація із життя персонажів, яка міняє це життя, це погляд через життя на подію. Режисер відтворює подію як дію, подія є основною одиницею вираження його трактування п'єси, засобом донесення свого задуму до глядача, тобто режисер драматургічну подію перетворює на сценічну, рухаючись від події до її театального втілення, це є комунікативною стратегією режисера, яка втілюється за допомогою візуальних, нарративних, лінгвістичних, музикальних комунікативних тактик. Глядач бачить сценічну театральну подію, він усвідомлює реальність події у процесі співпереживання, а критик дивиться на подію через глядацьке сприйняття та театральну традицію. Отже, подія є основою розвитку сучасного театру та драми, адже природа події дає режисеру ключ до постановки, організації мізансцени, інсталяції, перформансу, вистави; подія як дієвий факт розкриває можливості побудови акторської гри, сценічної дії. Відзначається відірваність театру від драматургічного тексту, відсутність останнього як основи театальної дії – це одна з комунікативних стратегій розвитку сучасного театру. Режисер виступає інтерпретатором театальної дії, що відбувається на кону, він пропонує інтерпретувати якийсь текст чи життєвий епізод глядачам, тобто відбувається подвійна інтерпретація, або інтерпретація інтерпретацій. Це комунікативна стратегія залучення глядача не просто до текстотворення, а й до активного творення вистави, без цієї активності вистави, як такої, не буде.

Життєбудування, імерсивність уважаємо ще однією комунікативною стратегією розвитку майбутнього нового театру, перспективність якої покаже час; спонтанність і непередбачуваність, невідготовленість актора, який є й глядачем водночас, – одна зі стратегій розвитку сучасного театру, бо театр відшукує нові ідеї у вирії та стихії життя, намагаючись остаточно порвати із драматургією, літературою, тому емансипація театру від літератури – ще одна комунікативна стратегія розвитку сучасного театру.

Констатується розширення театальної комунікації іншими видами мистецтв, бо література, кіно, мультиплікація, відеоарт, інсталяція, виставка, показ – абсолютно все може апропріюватися театром. У цьому сенсі він має безмежну кількість можливостей, яких немає в жодного виду мистецтва, розмиваючи межі між *contemporary art* і *contemporary theater*.

Нарешті, відірваність вистави від театальної будівлі, що забезпечує зв'язок із соціально-культурним життям, а глядачеві – активну участь у виставі – ця комунікативна стратегія сучасного театру досить перспективна та дійова, сучасні режисери активно використовують імерсивність як стратегію розвитку театру. Проаналізовані комунікативні стратегії розвитку сучасного театру є новаторськими та мають відтінок експериментаторства, а їхню дієвість покаже час.

Ключові слова: подія, комунікативні стратегії, сучасний театр, імерсивність, драматургія.

EVENTFULNESS AS A STRATEGY FOR THE DEVELOPMENT OF MODERN DRAMA AND THEATER

Nanouchka Tatiana Sonia Podkovyoff

Candidate of Pedagogical Sciences,

Associate Professor at the Department of Foreign Languages for Specific Purposes, Doctoral Student

at the Department of Foreign Literature

Odesa I.I. Mechnikov National University

Frantsyzkii Bulvar, 24/26, Odesa, Ukraine

orcid.org/0000-0001-6165-4436

e-mail: nanouchka.ts.podkovyoff@gmail.com

Abstract. *The article analyzes the event of the effective fact of the play, it is characterized from the functional point of view, which gives the director the key to the staging and interpretation of the text of the play. However, the event can be approached from the essential plan, the importance of the event for the work will then be determined by the style and genre. That is, the event is determined by many circumstances: functioning, conflict, effective fact, style and genre of the performance, that is, it is the form to which each director gives its content. The event is a fundamental category for the director, while remaining essentially a subjective category. We distinguish the dramaturgical, dramatic, theatrical perception of the event, the method of its embodiment, that is, directorial experiments with the form of the play, such as: performance, installation, exhibition, immersiveness; toponymy – factory, house, apartment, etc. It is proved that for the playwright the event is the basis of the plot, a situation from the characters' lives that changes this life, it is a view through life of the event. The director reproduces the event as an action, the event is the main unit of expression of his interpretation of the play, a means of communicating his idea to the viewer, that is, the director transforms the dramatic event into a stage event, moving from the event to its theatrical embodiment, this is the director's communicative strategy, which is embodied with the help of visual, narrative, linguistic, musical communicative tactics. The viewer sees the stage theatrical event, he realizes the reality of the event in the process of empathy, and the critic looks at the event through the viewer's perception and theatrical tradition. Thus, the event is the basis for the development of modern theater and drama, because the nature of the event gives the director the key to the production, organization of mise-en-scène, installation, performance, play; the event as an effective fact reveals the possibilities of constructing an actor's game, a stage action. The detachment of the theater from the dramaturgical text is noted, the absence of the latter as the basis of theatrical action is one of the communicative strategies for the development of modern theater. The director acts as an interpreter of the theatrical action that is taking place at stake, he offers to interpret some text or life episode to the audience, that is, a double interpretation or interpretation of interpretations occurs. This is a communicative strategy of involving the viewer not just in text creation, but also in the active creation of the performance, without this activity, the performance, as such, will not be.*

We consider life-building, immersiveness to be another communicative strategy for the development of the future of the new theater, the prospects of which will be shown by time; spontaneity and unpredictability, unpreparedness of the actor, who is also a spectator at the same time, is one of the strategies for the development of modern theater, because theater seeks new ideas in the flow and elements of life, trying to finally break with dramaturgy, literature, therefore the emancipation of theater from literature is another communicative strategy for the development of modern theater.

The expansion of theatrical communication at the expense of other types of art is noted, because literature, cinema, animation, video art, installation, exhibition, performance – absolutely everything can be appropriated by theater. In this sense, it has an unlimited number of possibilities that are not found in any other type of art, blurring the boundaries between contemporary art and contemporary theater.

Finally, the detachment of the performance from the theater building, which provides a connection with socio-cultural life, and the viewer's active participation in the performance – this communicative strategy of modern theater is quite promising and effective, modern directors actively use immersiveness as a strategy for the development of theater. The analyzed communicative strategies for the development of modern theater are innovative and have a touch of experimentation, and time will tell their effectiveness.

Key words: *event, communicative strategies, modern theater, immersiveness, dramaturgy.*

Подія як така є основою розвитку сучасного театру та драми, адже завдяки розумінню природу події, визначенню її меж режисер ніби отримує ключ до постановки,

організації мізансцени, інсталяції, перформансу, через подію відкривається й можливість побудови акторської гри.

Подієвість – це дієвий факт, але не сам собою, а взятий у зв'язку з іншими фактами. Ось як визначається це поняття у «Словнику театрознавчих термінів і понять»: *подія* – 1) те, що відбулося, певне значне явище, факт суспільного або особистого життя; 2) основна структурна одиниця сценічного життя; конкретна ситуація, яка розгортається на очах у глядачів. Складається із сукупності фактів (пропонованих обставин), які змінюють/не змінюють звичне життя героїв. Одна із пропонованих обставин, яка змінює дії героїв, перебіг їхнього життя, називається подієвим фактом. Через його оцінку відбувається перехід від події до події [6, с. 101].

Мета статті – дослідження впливу подієвості як драматургічного поняття на комунікативні стратегії розвитку сучасної драматургії та театру.

Розуміння подієвості як дієвого факту дає право говорити про нього не просто як про факт життя, а про його сценічну природу, про можливості та способи сценічного втілення, тобто режисерами задіюється функціональний підхід до текстотворення, що дозволяє проникнути в сутність події, однак такий функціональний підхід не дозволяє остаточно проникнути в сутність події, тому, певно, режисер намагається вийти за межі сцени.

Визначення події можна вважати першим етапом п'єси, пошук дієвого факту чи ключа до дії – то наступний етап роботи режисера з виставою, що сценічно реалізує драматургічну подію. Дієвий факт пропонується режисером для залучення глядача-актора у внутрішній світ п'єси, тобто подія характеризується з погляду функціонального, але можна її оцінити із сутнісного підходу, тоді вагомість події для твору буде визначатися стилем і жанром. Тобто подієвість зумовлена багатьма обставинами: функціонуванням, конфліктом, дієвим фактом, стилем і жанром вистави, тобто це своєрідна форма, якій кожен режисер надає свого змісту, що важливий для режисера, можна сказати, що подія є фундаментальною категорією для нього, водночас залишається суб'єктивною категорією по суті.

Поняття подієвості та комунікативних стратегій є предметом дослідження в робо-

тах О. Бондаревої, Л. Войтенко, Ж. Бортнік, Н. Малютіної.

У дослідженні використано типологічний і системний методи аналізу.

Виклад основного матеріалу. Можна говорити про драматургічне, драматичне, театральне сприйняття події, спосіб її втілення, а доречними є режисерські експерименти з формою п'єси – перформанс, інсталяція, виставка, імерсивність, топоніміка – завод, будинок, квартира тощо.

Для драматурга подія – основа сюжету, ситуація із життя персонажів, яка змінює їхнє життя, це погляд через життя на подію. Режисер відтворює подію як дію, подія є основною одиницею вираження його трактування п'єси, засобом донесення свого задуму до глядача, тобто режисер драматургічну подію перетворює на сценічну, рухаючись від події до її театального втілення, що і є комунікативною стратегією режисера, яка втілюється за допомогою комунікативних тактик, візуальних, наративних, лінгвістичних, музикальних. Глядач бачить сценічну театральну подію, він усвідомлює реальність події у процесі співпереживання, та й критик дивиться на подію через глядацьке сприйняття та театральну традицію.

Попередньо можна сказати, що подія для драматурга це деяка подія, яка відбувається з персонажами п'єси, вона і є основою сюжету. У режисера й актора зовсім інший погляд. Він заснований саме на законах сцени та принципах сценічного виконання. Творці спектаклю під час аналізу подій не стільки виділяють їх, скільки прагнуть проникнути у внутрішній світ п'єси (через склад подій) і створити «своє» ставлення, свій «погляд» (трактування) цих подій. Варто зазначити, що режисер не проживає події безпосередньо, з погляду персонажа, він ніби «бачить» їх у часі та просторі, моделює на сценічному майданчику. Для нього подія – одиниця вираження задуму.

Драматург по-іншому бачить подію. Для нього це подія, вузол, точка перетину багатьох ліній дії персонажів. Але драматург позбавлений тієї сили проникнення в найдрібніші та найтонші психологічні нюанси, як це робить актор, проникнення, націленого на сценічний вираз. Якби він міг це зробити, то драматург став би актором. Драматург створює подійну основу п'єси, «склад подій»,

що відбувається з персонажами (і з волі персонажів), в одному відрізку часу та простору деякої вигаданої реальності, тобто для драматурга подія – це основа сюжету, те, що відбувається з персонажами.

Для глядача подія – це акт, який відбувається на сцені, до складу якого, окрім драматичних подій, входять живий актор, світло, музика, сценографія. Критик спостерігає виставу так само, як глядач, але він, на відміну від звичайного глядача, знає всю театральну технологію, бачить усі «білі нитки» вистави, тому він дещо інакше сприймає подію, вона постає для нього в загальному театральному руслі, за законами театрального розвитку, він має визначити характер події та спосіб її подання глядачеві.

Отже, констатуємо, що подія у драматургічному творі – це надзвичайно важливий структурний елемент змісту твору та вистави, адже вона спричиняє абсолютно природне породження конфлікту. Вона забезпечує конфліктний розвиток дії п'єси, є результатом зіткнення як мінімум двох взаємно протилежних інтересів, світоглядів в одному місці та в один час. Подія є результатом зіткнення дії і контрдії, виразниками яких служать ті чи інші персонажі. У театрі події можуть відбуватися на сцені (на очах у публіки), про них можуть розповідати (нарація), але саме події лежать в основі дії, а ось спосіб їх утілення чи сценічної подачі глядачеві – це питання експериментаторства режисера, деколи й глядача.

Розглядаючи природу події, пам'ятаємо, що події в п'єсі відбуваються не самі собою, вони повинні бути вмотивовані. Мотивація події для драматурга та режисера є різною, для драматурга – це передусім логіка поєднання подій, тоді як для режисера й акторів важливою є психологічна мотивація, тобто логічна та психологічна мотивація не зводяться одна до одної. Події вмотивовані, художньо правдоподібні, якщо вони відповідають обставинам і психології дійових осіб.

Також необхідно відзначити ще одну особливість в аналізі мотивувань. Мотивування можна розуміти як відповідність учинку та характеру персонажа, а не лише як підготовку вчинку, його, так би мовити, «підґрунтя». Тобто мотив завжди присутній і визначає характер події, без мотиву подія неможлива, міра випадковості події фактично

дорівнює нулю. Умотивованість та причинно-наслідковий розвиток подій, їх виникнення одна з одної становлять сюжет або, за визначенням Арістотеля – «склад подій». Однак причинно-наслідкові зв'язки, якщо вони передбачувані й очевидні, не стануть поштовхом до розвитку цікавого сюжету, таким поштовхом буде «несподіванка як художня необхідність п'єси, яка надає їй гостроти та переконливості» [3, с. 34].

Для драматургічної події характерно те, що вона є фактом досконалим, вона написана раз і назавжди. Подія є даність, уникнути якої, не змінюючи змісту п'єси, практично неможливо. Режисеру важливий процес безпосереднього звершення чи створення події на очах у глядача. У театрі подія – творчий акт. Він зберігає крихітність вигадки та гри, ми вже зазначали, що вистава постійно залежить від зовнішнього вторгнення та впливу глядачів, від рівня гри акторів тощо. Для режисера так само важливою є комунікативна сила події, яка є однією з форм створення ілюзії реальної дії на сцені, тобто подія драматургічна та театральна не є тотожними в тій самій п'єсі. У принципі, ця вічність і непорушність драматургічної події змінюється на крихітність і тимчасовість у рамках театральної вистави, що й становить основу у визначенні та сприйнятті події.

Театр, звичайно, один із найархаїчніших соціально-культурних інститутів нашого часу, який найбільше змінився, як не парадоксально, порівняно з іншими видами мистецтва, за останні 20–30 років. Тобто якщо розглядати нову, післявоєнну історію, тобто другу половину ХХ ст., то виявиться, що саме театр пережив найрадикальніше оновлення. За часів мого дитинства та юності слово «театр» описувало зазвичай лише ту реальність, яку відтворювали в театральній будівлі на сцені. Кожен із нас знав, що театр – це таке місце, куди ти приходиш зазвичай до 19:00 святково одягненим, що це будинок із колонами, до якого треба купити квитки. Ти прийдеш, сядеш у залі, погасять світло. Ти дивитимешся на сцену, там ходитимуть люди, які прикидатимуться різними іншими людьми: Гамлетом, Сідом, Возним, вимовлятимуть текст якогось автора, а вистава матиме якогось режисера. Режисери бувають погані та хороші, авангардні та консервативні, але все одно все відбуватиметься в більш-

менш звичному форматі. Та чи звична нам театральна будівля завжди була такою, і чи завжди існував театр у такій будівлі? Нічого подібного. Театральні споруди у звичному нам вигляді виникають у XVIII ст.і, а більшість у XIX і на початку XX. Тобто це конкретний історичний період, коли театр помістив себе в таку театральну будівлю. До цього театр був на площах, паперті, де розігрувалися містерії, на вулицях (pageants, знамениті візки, англійський театральний жанр епохи Відродження), у різних місцях.

Так тривало до 30-их рр. минулого століття, коли театр почав активно ыз цих будівель виходити. А тепер театр може існувати будь-де. Тобто не тільки у класичній італійській сцені-коробці, або в тому, що називається *black box*, а й на вулиці, на заводі, у лісі, у квартирі. Досить часто складно пояснити, навіщо театральні режисери роблять проекти на заводах чи у квартирах і чому група людей, що гуляє в навушниках містом, дивиться саме спектакль, а не бере участь, скажімо, у квесті. Наприклад, дія спектаклю німецько-швейцарського гурту “Rimini Protokoll” «У гостях. Європа» відбувається у квартирах мешканців європейських міст і менших населених пунктів.

Для чого вдаються режисери до імерсивності, та й узагалі, чи можна їхню роль звести до режисерської, бо це почасти більше, ніж просто режисер чи драматург, які тенденції в сучасному театрі вони обстоюють і проторюють? Для сучасного театру ці питання є нагальними та фундаментальними, оскільки накреслюють, означають, програмують вектори розвитку на сьогоднішній та майбутній.

Однак поряд із цими топонімічно іншими локаціями, де може відбуватися театральне дійство, імерсивністю, продовжують існувати будівлі- театри, які треба якось обслуговувати: є усталені традиції, патерни, існує величезна кількість театральних вишів, у яких студентів навчають, як ставити вистави для цих сцен, цих конкретних театрів, як у них грати, тобто це такий собі рух по колу, який недоречно і навіть ніяково порушувати, однак, на наш погляд, необхідно розірвати, що, як нам здається, робиться завдяки імерсивності.

Отже, відірваність вистави від театральної будівлі, що забезпечує зв'язок із соціально-культурним життям глядача в його не пасивно-глядацькій ролі, а в соціальній,

як члена соціуму, з нагальними проблемами цього соціуму, дає можливість режисерам висвітлити та розкрити ці проблеми. Це комунікативна стратегія сучасного театру, яка завойовує глядача завдяки наближенню до реальності, безпосередньому зануренню в неї, вона досить перспективна та дійова, сучасні режисери активно використовують імерсивність, тобто це один із напрямів розвитку сучасного театру.

Однак розширення театральної комунікації здійснюється і завдяки іншим видам мистецтва, перед якими театр має величезну перевагу, бо в нього безліч репрезентацій, які він поглинає, як вічний Хронос, вбирає та трансформує. Література читається як книжка, хоч би якою вона була – жіночим романом чи романом Р. Бредбері. Кіно від блокбастера до найостаннішого артхауса можна показувати на екрані, жодного іншого способу репрезентації кіно не існує. Навіть якщо висітимуть три екрани, це буде вже не кіно, а відеоарт. Театр – такий вид мистецтва, який усе вбирає в себе, перетравлює і перетворює на себе самого.

Література, кіно, мультиплікація, відеоарт, інсталяція, виставка, показ – абсолютно все, що завгодно, може апропріюватися театром. У цьому сенсі він має безмежну кількість можливостей, яких немає в жодного виду мистецтва, чим, до речі, розмивається межа між *contemporary art* і *contemporary theater*. Не випадково ми знаємо чимало великих відомих представників сучасного театру, які водночас стають хедлайнерами Венеціанської бієнале, як уже покійний К. Шлінгензіф чи Ромео Кастеллуччі, Ян Фабр, які й нині активно задіяні у фестиваліних рухах. Ці люди творять на межі, епатажність і різносторонність їхнього таланту захоплює, до речі, в Україні таким хедлайнером заслужено можна назвати Сергія Жадана. Ян Фабр, наприклад, охоплює у своїх творах широкий спектр медіа, разом зі скульптурою, перформансом, театром і драматургією, що втілено у виставі «Гора Олімп: прославлення культу трагедії», яка є 24-годинним перформансом, де досліджуються межі людської витримки та театрального самовираження. Ось цей дух експериментаторства походить із традиційного театру, у якому Ріхард Вагнер придумав вимкнути світло для глядачів, завдяки чому посилилась сценічна ілюзія.

А ще цей театр, прив'язаний до будівлі, мав чітко проявлені й означені національні межі, дослідники визначали його як драматичний театр (хоча що це таке, тепер теж велике питання). Є французький, німецький, англійський, італійський, український театр тощо. Вони дуже різні. Але найцікавіше у світовому театрі відбувається поза національними кордонами, над національними означеннями. Наприклад, Саймон Макберні, батьки якого були американцями, за паспортом він англійський режисер, але водночас він абсолютний громадянин світу. Крістоф Марталер – швейцарський режисер, який створює музичні спектаклі, що ставляться у Відні, Мюнхені, Дюссельдорфі, Парижі, працює запрошеним режисером на сценах Німеччини, Австрії, Швейцарії, Бельгії, Франції. Роберт Вілсон – американський режисер? Американському контексту такий театр не потрібен, тому він переїхав до Європи, переважно ставить у Німеччині, дуже часто – у Данії, іноді в Румунії. Така праця насамперед режисера не лише розширює театральний простір, а й стирає національні та територіальні обмеження, забезпечує творчий пошук і розкриває потенціал театру як такого. Тому опис і визначення сучасного театру не вкладаються ні в означення драматичний, ні в постдраматичний, це комунікативна стратегія на позанаціональні означення та віднесення, це театр режисерський, де порівняно із драматургом провідна роль за режисером.

Такий характер комунікації та стратегій, задіяних у сучасному театрі, дає змогу трансформації драматургічного тексту як такого, розширенню потенціалу театру, а потенціал театру величезний. Саме з такого театру ми бачимо вихід у бік того, що називається життєбудуванням, тому таким важливим став для сучасного контексту соціальний театр. З кіно чи з літератури, або навіть із найсучаснішої музики складніше досягти цього життєбудування. Дуже часто не зовсім зрозуміло, що перед нами: соціальний проєкт чи витвір мистецтва? І дуже часто це і те, й інше. А іноді це один із найсильніших творів.

Наприклад, Жером Бель. Це радше французький хореограф, а не режисер. Усі ці дефініції вже не дуже працюють, бо межі між сучасним танцем, сучасним театром, соціальним театром є абсолютно розмитими. Так чи інакше, назвемо Жерома Беля хореогра-

фом, бо в його виставах більше танцюють, аніж кажуть. У 2013 р. його вистава “Disabled Theatre”, яку він поставив у швейцарському театрі “HORA”, викликала фурор серед усієї досить сильної програми Авіньйонського фестивалю. Однак назвати це виставою – це мало що сказати, бо це більше, ніж вистава.

“Disabled Theatre” – соціальний проєкт Жерома Беля, у якому, як це описується, *disabled disadvantaged people* були головними героями вистави. Вони нікого не грали. Просто кожен виходив на сцену, говорив: «Мене Жером Бель просив представитися», потім розповідав, що з ним не так. Потім танцював. Ось так кожен глядач міг проявити себе в розповіді, але більше в танці, вивільняючи через рух свої приховані болі та страхи, упередження і образи. А ти, як інший глядач у залі, спочатку відчуваєш незручність і незрозумілість, тому що, коли виходить людина і каже, напружуючи всі лицьові м'язи: «Мене звуть так-то», – ти дивуєшся і вважаєш себе обманути у власних сподіваннях. І що далі робитиме режисер протягом півтори години з людиною, яка насилу вимовила своє ім'я? А далі – більше, ця людина починає танцювати. І танцює вона не танець, поставлений Жером Белем, тому що Жером Бель нічого не ставив. Він просто сказав: «Танцюйте так, як хочете. Робіть на сцені те, що бажаєте. Самовиражайтесь». І кожен самовиразився так, що це було приголомшливо. Дозволимо собі припустити, що ці спонтанність і непередбачуваність, невідповідність актора, який є водночас глядачем, – одна зі стратегій розвитку майбутнього театру, бо театр постав в античності із життя, тому й нині відшукує нові ідеї у вирії та стихії життя.

Театр як життєбудування – це, мабуть, один із напрямів майбутнього театру, можемо означити його як «театр ситуацій», «театр життя», бо він спрямований не в бік сцени, а в бік реального життя.

Як приклад можемо ще проаналізувати роботу знаменитого німецького феміністського гурту “She She Pop”, який по-своєму інтерпретував і поставив виставу «Заповіт» за «Королем Ліром». Кожна з акторок має батька, якого вивела на сцену, де вони й вели діалог одне з одним. Це теж було приголомшливо. Трупа екстраполювала весь сюжет на сучасні реалії. Серед інших була занадто щемлива та відверта сцена, коли вони ста-

вали один навпроти одного і говорили один одному (справжні донька та батько): «Я прощаю тобі, що коли я поверталася зі школи, ти не розігрував мені обід». Батько говорив: «Я прощаю тобі, що коли тобі було 15 років, ти тричі зробила те». Перед нами подія із життя конкретних людей, яке тривало десятиліттями, але на сцені це вже не просто життєві події, а театральні, які спресовані в часі, тому потрібно наголосити її суттєву відмінність від подій реального життя. Ця відмінність полягає в особливій концентрованості та скомпресованості подій у п'єсі. Драматург уміщує в обмеженому часовому просторі більше подій, ніж будь-яка інша літературна форма, реальне життя і поготів. За короткий відрізок часу вистави (2,5–4 години) відбуваються події кількох днів або навіть місяців, років. Ця концентрованість часу надає особливої жвавості та динамічності дії. Події відбуваються з такою швидкістю, щільністю та насиченістю, що потрібна особлива майстерність у їх передачі, щоб глядач повірив у можливість цього, тому актор повинен зобразити цей величезний відрізок часу. Для цього потрібно мати велику майстерність.

Яна Росс поставила спектакль «Wunschkonzert». Це знаменита п'єса Франца Ксав'єра Кротця, у назву якої винесено радикальний вислів 70-х рр. Ми звикли до моноспектаклів, однак ця п'єса не містить монологу чи діалогів, вона є однією величезною ремаркою. Це досить нова нарративна форма режисерської присутності в тексті, комунікативна стратегія, де драматургічний текст настільки трансформований, що в ньому відсутні репліки, діалоги, театральна сцена та глядацький зал міняються місцями безпосередньо під час вистави. Головною дійовою особою є жінка, яка приходить до типової німецької квартири того часу, де і показаний її вечір у дрібних побутових подробицях. Це життя, у якому нічого не відбувається: приблизно півтори години проживання із цією жінкою, яка не вимовляє жодного слова, працює лише радіо, а Wunschkonzert – це концерт за заявками, глядачі слухають разом із нею цей концерт, що є супроводом її життя. Яна Росс вдається до комунікативної стратегії мовчання не на якийсь проміжок часу, а на всю виставу, це щось віддалено нагадує абсурдистські діалоги Є. Йонеско чи С. Беккета, однак там усе-таки на кону присутні

двоє. Я. Росс поглиблює цю трагедію самотності та непотрібності людини, тому спрогнозувати та передбачити суїцид як фінал досить просто і, як не дивно, природно. Це відхід із життя від абсолютної безвиході. Не тому, що щось трапилося, а тому, що не відбувається абсолютно нічого: сірість і однамітність буднів мадам Боварі ХХІ ст. вражає так само, як і у флорберівському романі.

Однак техніка, запропонована режисеркою для відтворення цієї абсурдності буття, досить оригінальна та своєрідна: у залі стояв поміст, на якому гіперреалістично було відтворено сучасну квартиру, а глядачі стояли навколо. Данута Стінка – відома польська актриса Варшавського національного театру, видатна актриса – жила на цьому помості, але тут варто наголосити на тому, що життя і гра відмінні, тому акторська гра має надзвичайно велике значення в таких виставах.

Говорячи про майстерність актора, пов'язуємо її з подієвістю та ще з однією особливістю події. У. Еко зауважив, що «у прозі ритм задається не окремими фрагментами, а їх блоками. Зміною подій <...> Гармонія залежить не від тривалості вдихів і видихів, а від регулярності їх чергування» [4, с. 508]. За аналогією можна сказати, що в театрі не лише сенс, сюжет і дія залежать від складу подій, а й темпоритм, який задається не лише грою акторів, але ще й послідовною зміною подій. Тому драматург під час написання п'єси має ніби бачити події у просторі, про що писав ще Арістотель: «Складаючи оповідь і висловлюючи її у словах, варто якомога [живіше] представляти їх перед очима: тоді [поет], ніби сам присутній при подіях, бачить їх ясніше і зможе знайти все доречне і ніяк не упустити жодних суперечностей» [1]. Ці «поняття (*ideai*), від яких треба відштовхуватися, коли треба уявити жалюгідне чи страшне, велике чи звичайне, повинні бути реальними і без повчання», – зазначає Арістотель. Данута Стінка якраз і відтворювала цю жалюгідність і сірість життя, беззмістовність і порожнечу, але фокус полягав ще й у тому, що ти, як глядач, міг перетнути кордон і зайти на сцену. Ти міг розглянути журнали, які вона читає, зайти з іншого боку, подивитися, якою зубною пастою вона чистить зуби й інше. Загалом ця конструкція була абсолютною інсталяцією. Але водночас вона була театром. Це реальність, але граюча реальність, ти сам

теж щось в ній граєш, іноді не бажаючи того. Як, власне, і в житті, не дарма одне із тлумачень життя зводить його до гри. Ми часто, не маючи на увазі нічого, перешкоджаємо чіємусь шляху. Хтось біжить, натрапив на нас і кудись не встиг. Це, звичайно, такий театр, у якому ти підкоряєшся якимось інструкціям творення, але не тексту, а драматургічній грі одразу на кону, адже ти водночас твориш цей світ (чи п'єсу?) за натхненням та за власним бажанням.

Сігна Кестлер – данська режисерка, яка разом із чоловіком Артуром створює перформанси та суцільні інсталяції, які починаються з того, що у глядачів відбирають пальта й особисті речі ще біля входу в театр, прямо на морозі, як, наприклад, у п'єсі «13 рік». Далі глядачі потрапляють у лекційну залу, де на екрані демонструють слайди, у яких попереджають, що в перформансі може брати участь той, хто приймає запропоновані умови: нам всім 13 рік, ми заблукали під час екскурсії в лісі, шофер утік, автобус зламався. Коли лектор наводить указкою на тебе і запитує, скільки тобі років, ти відповідаєш, що 12, він киває. Це навіть не спектакль і не інсталяція, а маленький епізод життя, усі питання та почуте німецькою мовою без перекладача.

Сігна творить паралельні світи, паралельні реальності. С. Кестлер ніколи завчасно не оголошує свої наміри та бачення вистави-інсталяції. У цьому сенсі вона схожа радше не на режисера, а на чаклуна. Це може бути «13 рік» чи «Us Dogs». Так, у «Us Dogs» дія відбувається в занедбаному будинку, що має три поверхи, у центрі Відня, неподалік Фолькстеатру. Перше, що вона зробила, вона перетворила квартири в будинку. Багато квартир у триповерховому будинку вона якимось чином обжила; усе, зокрема й ковролін, стіл, стільці, абажур, фіранки, філіжанку, ложечку, вона туди привезла. Тепер там живуть деякі мешканці. Ти заходиш туди на п'ять годин і проводиш їх серед досить дивних істот, які там живуть і розповідають свої історії. Ти переміщуєшся із квартири у квартиру, але загалом ти покинутий на самого себе: можеш піти туди чи сюди, хоча рано чи пізно в якісь ключові точки ти таки потрапиш. Ці герої повідомляють тобі, що деякі з них мають ідентичність собак. Вони люди, але люди-собаки. Вони мають історію їхнього життя,

виходячи з якої вони з тобою розмовляють. Звичайно, там є перформери, але решта – це волонтери. Це мешканці Відня, кожен із яких має свою історію, ця історія і є життям цієї людини, а ти, як глядач, поринаєш у царину чужого життя, заглиблюєшся в нього, але не підглядаєш сором'язливо в щілинку, а п'єш чай з одним із мешканців цього будинку. Ти раптом зовсім втрачаєш відчуття реальності, в імерсійний театр поринаєш фантастичним чином. Тобто це така громадськість. Причому з'ясовується, що деякі сім'ями живуть: мама, тато та троє дітей. З них один – людина-собака. А один чоловік говорив, що не дуже розумів, що це за будівля, тому зняв там квартиру. Він нормальна людина і тільки потім зрозумів, що не має жодних родичів – людей-собак. Але він оселився і вже якось звик, і вже тут живе. І глядач сидить з ним і п'є чай. Тут заходить ця сусідська істота: «Привіт!» – ти розумієш, що треба відповісти, водночас втрачається розуміння реальності, правди, ти поглинутий імерсійними театром, усім, що придумала Яна Росс, а вона придумала все це – від початку до кінця. Цього світу немає, він цілком придуманий. Отже, життєбудування можна вважати ще однією комунікативною стратегією розвитку майбутнього нового театру, правда, наскільки вона виявиться дієвою та перспективно творчою покаже час.

Наступна комунікативна стратегія розвитку новітнього театру, як нам здається, проглядається з урахування і аналізу розвитку театральної справи. Якщо в античності театр мав державний і політичний, а вже потім мистецький вплив, мав своє визначене та зведене приміщення, де відбувалося ритуально означене дійство; у середньовіччі театр постає із церковної літургії, відділяючись від неї місцем (паперть, площа) і текстом (містерії, міраклі, мораліте), мандрівний театр із мандрівною трупю, а потім театральні будівлі та постійні трупи доби Відродження, як у випадку із В. Шекспіром і «Глобусом», то лише у ХХ ст. виникає режисерський театр.

Скільки років режисурі? Трохи більше ста. До цього театр існував поза особистісним висловом, режисером вистави був набір якихось конвенцій, традиція, тобто режисера як такого в театрі не було. Усе було розписано, ранжовано, щоб було зрозуміло, у якій сцені звідки виходити, як стояти. Режисерові не

треба було писати жодних експлікацій, і драматургу не треба було нічого пояснювати. Однак настає момент, коли театр емансипується від літератури в результаті появи фігури режисера, яка починає активно взаємодіяти з текстом, пропонувати своє бачення. Це може бути сучасний текст, а може бути класичний, не має значення. Згодом режисер став головною фігурою театрального процесу, що і спостерігаємо нині. Режисер підбирає до тексту спеціальні ключики, відмички, якими зламає текст, вистава часто може суперечити тексту драматургічному, першооснові.

Наприклад, у виставі «Напам'ять» Тьяго Родрігеса, португальського режисера, хедлайнера багатьох сучасних фестивалів, дія полягає в тому, що Тьяго спочатку розповідає якусь історію свого життя, а потім запрошує глядачів із зали та розучує з ними 30-й сонет В. Шекспіра. Більшість вистави – це процес розучування, який супроводжується якимись коментарями режисера. Загалом це трохи нагадує поетичний вечір, але це не поетичний вечір, це театр. Це на рівні спостереження, але, на наш погляд, це нова комунікативна стратегія, якою може піти сучасний театр, тобто він намагається остаточно порвати із драматургією, літературою, відбувається наступна (кінцева?) емансипація театру від літератури: він стає абсолютно самостійним, коли режисер починає складати спектакль поза будь-якою літературною першоосновою. Навіть власної, тобто мається на увазі написаної сценічної версії, а потім поставленої, у режисера немає. Він буквально еманує театральну реальність безпосередньо на сцену, відбувається якийсь деміургічний акт на кону прямо перед глядачами. Саме такого плану вистав зараз дуже багато.

Висновки. Отже, подія є основою розвитку сучасного театру та драми, адже природа події дає режисеру ключ до постановки, організації мізансцени, інсталяції, перформансу, вистави; подія як дієвий факт розкриває можливості побудови акторської гри, сценічної дії. Подієвість – це дієвий факт, взятий у зв'язку з іншими фактами, подієвість драматична, драматургічна та театральна не тотожні, тому дають можливість експериментаторства в сучасному театрі із

драматургічними текстами та їхнім сценічним утіленням. Відірваність театру від драматургічного тексту, відсутність останнього як основи театральної дії – це одна з комунікативних стратегій розвитку сучасного театру. Режисер виступає інтерпретатором театральної дії, що відбувається на кону, навіть більше, він пропонує інтерпретувати якийсь текст чи життєвий епізод глядачам, тобто відбувається подвійна інтерпретація, або інтерпретація інтерпретацій. Це комунікативна стратегія залучення глядача не просто до текстотворення, а й до активного творення вистави, без цієї активності вистави, як такої, не буде.

Життєбудування, імерсивність можна вважати ще однією комунікативною стратегією розвитку майбутнього нового театру, перспективність якої покаже час; спонтанність і непередбачуваність, невідповідність актора, який є водночас глядачем, – одна зі стратегій розвитку сучасного театру, бо театр постав із життя, тому й відшукує нові ідеї у вирії та стихії життя; намагання остаточно порвати із драматургією, літературою, емансипація театру від літератури – ще одна комунікативна стратегія розвитку сучасного театру.

Розширення театральної комунікації завдяки іншим видам мистецтв, перед якими театр має величезну перевагу, бо театр усе в себе вбирає, перетравлює та перетворює на себе самого. Література, кіно, мультиплікація, відеоарт, інсталяція, виставка, показ – абсолютно все може апропріюватися театром. У цьому сенсі він має безмежну кількість можливостей, яких немає в жодного виду мистецтва, розмиваючи межі між *contemporary art* і *contemporary theater*.

Нарешті, відірваність вистави від театральної будівлі, що забезпечує зв'язок із соціально-культурним життям, а глядач є не пасивно-споглядальним, а активним учасником вистави – ця комунікативна стратегія сучасного театру досить перспективна та дійова, сучасні режисери активно використовують імерсивність як стратегію розвитку театру. Проаналізовані комунікативні стратегії розвитку сучасного театру є новаторськими та мають відтінок експериментаторства, а їхню дієвість покаже час.

ЛІТЕРАТУРА

1. Арістотель. Поетика. Київ : Мистецтво, 1967. 134 с.
2. Бондарева О. «Етап люстерка» в історії драматургічних антологій сучасної України (2003 р. – теперішній час). November 2022. *Інноваційний шлях розвитку сучасної філологічної науки в Україні та країнах ЄС*. Рига, Латвія : Baltija Publishing. Р. 187–215.
3. Волькенштейн В. Драматургія. Київ : Рад. письменник, 1960.
4. Еко У. Ім'я рози. Фоліо, 2006.
5. Синявська Л. Українська драматургія кінця XIX – початку XX ст.: комунікативні стратегії : монографія. Одеса : КП ОМД, 2019. 302 с.
6. Словник театрознавчих термінів і понять / укл. : І. Савченко, І. Ліпницька. Київ, 2021. 144 с.

REFERENCES

1. Aristotel (1967). Poetyka [Poetics]. Kyiv: Mystetstvo [in Ukrainian].
2. Bondareva, O. (2022). “Etap liusterka” v istorii dramaturhichnykh antolohii suchasnoi Ukrainy (2003 r. – teperishnii chas) [“The Mirror Stage” in the History of Dramatic Anthologies of Modern Ukraine (2003 – Present)]. November. *Innovatsiinyi shliakh rozvytku suchasnoi filolohichnoi nauky v Ukraini ta krainakh YeS. Ryha, Latviia: Baltija Publishing.* (pp. 187–215) [in Ukrainian].
3. Volkenshtein, V. (1960). Dramaturhiia [Drama]. Kyiv: Rad. pismennyk [in Ukrainian].
4. Eko, U. (2006). Imia rozy [The name of the rose]. Folio [in Ukrainian].
5. Syniavska, L. (2019). Ukrainska dramaturhiia kintsia KhIKh – pochatku KhKh stolittia: komunikatyvni stratehii [Ukrainian dramaturgy of the late 19th and early 20th centuries: communicative strategies]. Monohrafiia. Odesa: KP OMD [in Ukrainian].
6. Slovyk teatroznavchyykh terminiv i poniat [Dictionary of theater terms and concepts] (2021). Ukl. I. Savchenko, I. Lipnytska. Kyiv [in Ukrainian].

УДК 378.147:811.111(07)
DOI <https://doi.org/10.32782/bsps-2025.1.17>

АКТУАЛЬНІСТЬ ОПАНУВАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ДЛЯ СТУДЕНТІВ АГРАРНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Ольга Тамаркіна

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов
Сумського національного аграрного університету
вул. Герасима Кондратьєва, 160, Суми, Україна
orcid.org/0000-0002-8508-1449

Людмила Байдак

старший викладач кафедри іноземних мов
Сумського національного аграрного університету
вул. Герасима Кондратьєва, 160, Суми, Україна
orcid.org/0000-0002-3801-4606

Анотація. У статті розглядається актуальність опанування англійської мови студентами аграрних спеціальностей. В умовах глобалізації та швидкого розвитку аграрної науки знання англійської мови стає важливим елементом професійної підготовки студентів аграрних спеціальностей. Знання англійської є важливим інструментом для професійного зростання, міжнародної співпраці та доступу до сучасних наукових досліджень. Вивчення мови сприяє розширенню професійних можливостей, підвищенню конкурентоспроможності випускників на ринку праці й інтеграції у світову аграрну спільноту. Особлива увага приділяється використанню англомовних джерел інформації, професійної термінології та розвитку комунікативних навичок. Сучасний аграрний сектор динамічно розвивається, упроваджує інноваційні технології, наукові дослідження та міжнародний досвід. У цьому контексті знання англійської мови відіграє ключову роль для майбутніх аграріїв. По-перше, англійська є мовою міжнародного спілкування, що дозволяє фахівцям у сфері аграрних наук обмінюватися досвідом із закордонними колегами, брати участь у міжнародних конференціях і наукових проєктах. По-друге, більшість сучасної наукової літератури, технічної документації та досліджень у сфері аграрних технологій публікується саме англійською мовою. Без її знання студенти та фахівці обмежені в доступі до актуальної інформації та новітніх розробок. Окрім того, англійська мова необхідна для роботи із сучасною сільськогосподарською технікою, програмним забезпеченням і системами управління фермами, оскільки більшість інструкцій та інтерфейсів створено саме цією мовою. Також важливо зазначити, що знання англійської підвищує конкурентоспроможність випускників аграрних закладів освіти на ринку праці. Вони отримують більше можливостей для працевлаштування в міжнародних компаніях, стажування за кордоном і кар'єрного зростання.

Отже, опанування англійської мови є необхідним складником професійного розвитку майбутніх аграріїв, сприяє їхній успішній інтеграції у глобальний аграрний простір і забезпечує доступ до передових технологій і знань.

Ключові слова: англійська мова, аграрний сектор, студент ЗВО, технічна документація, міжнародна співпраця, іноземні компанії, інтернет-платформа, мобільні застосунки.

RELEVANCE OF ENGLISH LANGUAGE ACQUISITION FOR STUDENTS OF AGRICULTURAL SPECIALTIES

Olga Tamarkina

Candidate of Pedagogical Science, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Foreign Languages
Sumy National Agrarian University
H. Kodratieva str., 160, Sumy, Ukraine
orcid.org/0000-0002-8508-1449

Liudmyla Baidak

Senior Lecturer at the Department of Foreign Languages
Sumy National Agrarian University
H. Kodratieva str., 160, Sumy, Ukraine
orcid.org/0000-0002-3801-4606

Abstract. *The article deals with the relevance of English language acquisition by students of agricultural specialties. In the context of globalization and the rapid development of agricultural science, knowledge of English is becoming an important element of professional training for students of agricultural specialties. Knowledge of English is an important tool for professional growth, international cooperation, and access to modern scientific research. Learning the language helps to expand professional opportunities, increase the competitiveness of graduates in the labor market and integrate into the global agricultural community. Particular attention is paid to the use of English-language information sources, professional terminology and the development of communication skills. The modern agricultural sector is developing dynamically, introducing innovative technologies, research and international experience. In this context, knowledge of English plays a key role for future farmers. First, English is a language of international communication, which allows agricultural professionals to exchange experience with foreign colleagues, participate in international conferences and research projects. Second, most modern scientific literature, technical documentation, and research in the field of agricultural technology is published in English. Without knowledge of it, students and professionals have limited access to up-to-date information and the latest developments. In addition, English is essential for working with modern agricultural machinery, software, and farm management systems, as most instructions and interfaces are created in this language. It is also important to note that knowledge of English increases the competitiveness of graduates of agricultural educational institutions in the labor market. They get more opportunities for employment in international companies, internships abroad, and career growth.*

Thus, mastering English is a necessary component of the professional development of future farmers, contributing to their successful integration into the global agricultural space and providing access to advanced technologies and knowledge.

Key words: *English language, agricultural sector, university student, technical documentation, international cooperation, foreign companies, Internet platform, mobile applications.*

Постановка проблеми. В умовах сучасних глобальних змін у світі аграрної науки та виробництва знання англійської мови стало необхідним складником для успішного професійного розвитку студентів аграрних спеціальностей. З огляду на те, що більшість наукових публікацій, технічної документації та сучасних інновацій у сільському господарстві доступні переважно англійською мовою, постає нагальна потреба в розвитку мовних навичок у майбутніх аграріїв.

Незважаючи на це, в аграрних навчальних закладах досі існує низка проблем, пов'язаних із неналежним рівнем володіння іноземними мовами у студентів. Це обмежує їхні можливості в доступі до новітніх аграрних технологій, міжнародного наукового досвіду та професійного спілкування.

Отже, постає проблема ефективного впровадження мовної освіти в аграрних університетах, що сприятиме розвитку комунікативних і наукових навичок студентів. Важливо знайти шляхи покращення якості викладання англійської мови, розробити

методику, які б задовольняли специфіку аграрних дисциплін, і забезпечити студентам можливість здобувати та використовувати англійськомовні знання у своїй майбутній професійній діяльності [2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз останніх публікацій показує, що опанування англійської мови є надзвичайно важливим для студентів аграрних спеціальностей. Українські науковці активно підкреслюють, що більшість сучасних публікацій у галузі аграрної науки та техніки, новітніх досліджень у сфері біотехнологій, агрономії і екології є англійськомовними. Дослідження, представлені у статтях таких авторів, як Т. Алексеєнко, Т. Григоренко, Т. Гринчук, І. Зимня, Є. Ільїн, Т. Коршук, Г. Костюк, О. Скалозуб, Т. Старовойт, М. Тадеєва, В. Шевченко, Л. Яременко й інші, акцентують увагу на необхідності освоєння англійської мови для доступу до найбільш актуальних і професійних наукових джерел, що допомагає студентам залишатися в курсі останніх тенденцій у своїй галузі. В інших

дослідженнях, зокрема в публікаціях Н. Шевчук і О. Ковальчук, обговорюються значення англійської мови для активної участі студентів аграрних вишів у міжнародних наукових програмах, стажуваннях, обмінах досвідом і конференціях. Багато дослідників, як-от Л. Кононенко, пропонують шляхи вдосконалення викладання англійської мови в аграрних вишах через інтеграцію міждисциплінарного підходу та впровадження спеціалізованих курсів, що відповідають потребам студентів аграрних спеціальностей.

Мета і завдання статті. Метою роботи є визначення важливості володіння англійською мовою для студентів аграрних спеціальностей, а також проведення аналізу основних аспектів, що обґрунтовують необхідність її вивчення в контексті сучасних вимог аграрного сектору. Особливу увагу приділено ролі англійської мови у професійному розвитку студентів, їхньому доступі до міжнародних ресурсів та інтеграції у глобальну аграрну спільноту. А також проведення аналізу сучасних вимог до мовної підготовки студентів аграрних спеціальностей в умовах глобалізації.

Виклад основного матеріалу. У контексті глобалізації сучасні вимоги до мовної підготовки студентів аграрних спеціальностей охоплюють кілька важливих аспектів, що сприяють розвитку їхніх комунікативних навичок, необхідних для міжнародної співпраці, досліджень і бізнесу. Ось основні вимоги:

– *знання іноземних мов (особливо англійської)*: в умовах глобалізації англійська мова є основною для наукових досліджень, обміну досвідом і комунікації з міжнародними партнерами. Тому важливо, щоб студенти аграрних спеціальностей володіли англійською на рівні, що дозволяє читати наукові статті, писати звіти та брати участь у міжнародних конференціях;

– *професійна термінологія*: вивчення професійної термінології не лише в рідній, але й в іноземній мові є важливим аспектом підготовки. Це дозволяє студентам здійснювати наукові дослідження, розуміти та використовувати міжнародні стандарти та технології в аграрній галузі;

– *комунікативні навички*: оскільки глобалізація сприяє розширенню міжнародних зв'язків, студентам важливо розвивати навички усного та письмового спілкування для

успішної участі в міжнародних проєктах, переговорах, конференціях і виставках;

– *міжкультурна комунікація*: в умовах глобалізації аграрна галузь взаємодіє з різними культурами, тому важливо, щоб студенти розуміли культурні відмінності, що можуть впливати на комунікацію, а також знали етикет міжнародного спілкування;

– *інформаційні технології та мультимедійні інструменти*: використання сучасних інформаційних технологій і мультимедійних засобів для навчання є необхідним для забезпечення доступу до міжнародних баз даних, онлайн-курсів і програм, що мають великий вплив на розвиток аграрної науки та практики;

– *міжнародна мобільність*: важливо, щоб студенти мали можливість для участі в міжнародних стажуваннях, проєктах, академічних обмінах, що дозволяє не лише вдосконалювати мовні навички, але й здобувати практичний досвід у глобальному аграрному середовищі.

Усе вищевказане забезпечує сучасним студентам вишів можливість адаптуватися до змінюваного світу та допомагає інтегруватися в міжнародне аграрне співтовариство.

Англійська мова вже давно набула статусу міжнародної і є однією з найважливіших мов у глобальному спілкуванні. Її значення виходить далеко за межі країн, де вона є офіційною, і охоплює різні сфери життя, від науки та бізнесу до освіти та культури. Англійська є офіційною або широко використовуваною в більш ніж 70 країнах світу. Це мова дипломатії, міжнародних переговорів, туризму та глобального бізнесу. Знання англійської значно розширює можливості комунікації та співпраці з людьми з різних країн.

Багато провідних університетів світу, як-от Harvard, Oxford, MIT, проводять навчання англійською мовою. Володіння нею дає змогу брати участь у міжнародних освітніх програмах, стажуваннях і отримувати гранти на навчання за кордоном. Приблизно 80% наукових публікацій у світі виходять англійською мовою. Це означає, що для студентів і науковців володіння англійською є ключем до актуальних досліджень, новітніх технологій і професійного розвитку. У сучасному світі її знання допомагає отримати доступ до інформації, здобути якісну освіту, знайти перспективну роботу та бути частиною глобального суспільства [3].

Глобалізація аграрної галузі і – це процес інтеграції сільського господарства у глобальну економіку. Це передбачає розширення торгових зв'язків між країнами, залучення нових технологій, зміни у виробничих методах, а також вплив міжнародних економічних і політичних чинників. Глобалізація сільського господарства має значний вплив на виробництво, споживання і екологічну стійкість. Основні аспекти глобалізації аграрної галузі такі: *а) міжнародна торгівля продуктами сільського господарства.* Зростання експорту й імпорту агропродукції веде до зменшення бар'єрів для торгівлі та збільшення доступу до міжнародних ринків; *б) технологічні інновації.* Перенос новітніх аграрних технологій, як-от генетично модифіковані організми, автоматизація та цифровізація, дозволяє підвищити ефективність сільського господарства; *в) зміни в ланцюгах поставок.* Глобалізація приводить до ускладнення ланцюгів постачання, які охоплюють різні континенти, що дозволяє зменшити витрати та збільшити обсяги виробництва; *г) фінансування та інвестиції.* Багато країн залучають іноземні інвестиції для розвитку аграрного сектору, що може підвищити його ефективність, але й підвищити залежність від зовнішніх економічних умов; *г) екологічні виклики.* Масштабні аграрні практики можуть призвести до деградації ґрунтів, зниження біорізноманіття, змін клімату, що є проблемами, які потребують глобальної співпраці.

Якщо знатимуть мову на належному рівні, студенти українських ЗВО можуть самостійно брати участь у наукових конференціях, а згодом і в наукових міжнародних проєктах. Участь у міжнародних наукових дослідженнях і конференціях, співпраця з іноземними компаніями й організаціями є важливими аспектами глобалізації в різних галузях, зокрема в аграрній сфері [4]. Ці процеси мають кілька значущих переваг і позитивних результатів, як-от:

– *обмін знаннями та досвідом.* Участь у міжнародних конференціях дає можливість обміну ідеями та новітніми досягненнями в наукових дослідженнях, сприяє розвитку інновацій у сільському господарстві;

– *спільні дослідження та проєкти.* Учені та дослідники з різних країн можуть разом працювати над проєктами, що сприяє роз-

витку нових технологій і методів в аграрній науці, зокрема в агрохімії, агроєкології та біотехнологіях;

– *підвищення кваліфікації.* Участь у міжнародних форумах дозволяє підвищити кваліфікацію науковців, отримати доступ до передових знань і нових методик досліджень;

– *формування глобальних стандартів.* На міжнародних конференціях часто обговорюються глобальні стандарти щодо сільськогосподарської продукції, екологічної безпеки та стійкого розвитку, що сприяє покращенню якості й екологічної безпеки сільського господарства.

Окрім конференцій, можлива співпраця з іноземними компаніями й організаціями, що також потребує як фундаментальних знань в аграрному секторі, саме у своїй сфері, так і володіння мовами: рідною й англійською [5]. Співпраця з іноземними компаніями передбачає:

– *залучення інвестицій.* Співпраця з іноземними компаніями дає можливість залучити інвестиції, які можуть бути використані для модернізації сільськогосподарських підприємств, розвитку нових технологій і підвищення ефективності виробництва;

– *технологічний трансфер.* Іноземні компанії часто приносять із собою нові технології та знання, що дозволяє вдосконалити виробничі процеси, зменшити витрати та підвищити продуктивність у сільському господарстві;

– *покращення якості продукції.* Спільна робота з міжнародними партнерами може допомогти розробити більш конкурентоспроможну та високоякісну агропродукцію, яка відповідає міжнародним стандартам;

– *розширення ринків збуту.* Співпраця з іноземними компаніями відкриває нові ринки для сільськогосподарської продукції, що дає можливість збільшити експорт і забезпечити більшу економічну вигоду;

– *збереження та розвиток екологічних практик.* Взаємодія з міжнародними організаціями може сприяти запровадженню сталих екологічних практик, які допомагають зберегти довкілля та запобігти негативним наслідкам для природи.

На нашу думку, нині кожен студент повинен мати доступ до сучасної наукової та технічної інформації. Для вивчення глобалізації аграрної галузі, участі в міжнародних

наукових дослідженнях, а також співпраці з іноземними компаніями й організаціями можна звертатися до різних оригінальних джерел інформації, як-от наукові статті, книги та дослідження. Існує багато *інтернет-платформ* і онлайн-курсів, де можна ознайомитися з даними. Найпопулярніші такі: *Coursera* і *edX*: на цих платформах можна знайти безліч онлайн-курсів, що охоплюють різні аспекти аграрної науки, зокрема й новітні технології, стійке сільське господарство, автоматизацію та цифровізацію в агросекторі. Курсами від таких університетів, як Stanford, Harvard, UC Davis, можна поглибити свої знання. *FutureLearn*: платформа, яка пропонує курси з аграрних наук і технологій, зокрема з агроінженерії, агрономії, біотехнологій і сталого розвитку в сільському господарстві. *Udemy*: тут можна знайти курси з використання новітніх технологій у сільському господарстві, як-от датчики, дрони, супутникові технології для моніторингу посівів.

Вебінари й онлайн-семінари: Webinars by FAO (Food and Agriculture Organization of the United Nations): ООН організує безліч вебінарів щодо сталого розвитку, інновацій у сільському господарстві й агротехнологіях. *Webinars by Agribusiness companies*: вебінари від великих агробізнесових компаній, як-от Bayer, Syngenta, John Deere, які проводять сесії з демонстрацією новітніх інструментів, технологій і методів у сільському господарстві.

Отже, ці ресурси абсолютно доступні, вони справді є величезною допомогою для

сучасної молоді, щоб завдяки власним когнітивним навичкам поглибити знання в аграрній сфері, а також бути в курсі останніх інновацій і технологій, що використовуються в сільському господарстві на міжнародному рівні.

Висновки. Актуальність опанування англійської мови для студентів аграрних спеціальностей є беззаперечною, оскільки мова є основним інструментом глобальної комунікації, науки та технологій. У контексті глобалізації, коли міжнародна співпраця, обмін досвідом і доступ до передових наукових розробок стають ключовими аспектами розвитку аграрної галузі, англійська мова виступає важливим чинником для забезпечення конкурентоспроможності фахівців. Опанування англійської мови дозволяє студентам аграрних спеціальностей не тільки вільно спілкуватися з міжнародними партнерами, але й отримувати доступ до найновіших наукових статей, технічної документації та інновацій, що сприяє підвищенню якості освіти та професійної підготовки. Зокрема, знання англійської мови є необхідним для участі в міжнародних дослідженнях, реалізації проєктів, обміні досвідом і адаптації до сучасних вимог аграрного сектору.

Отже, володіння англійською мовою є важливим елементом підготовки конкурентоспроможних фахівців, здатних працювати в умовах глобалізованого аграрного ринку, здійснювати наукову діяльність на міжнародному рівні й ефективно взаємодіяти із глобальними партнерами та науковими установами.

ЛІТЕРАТУРА

1. Канюк О. Особливості викладання англійської мови для студентів немовних спеціальностей. 2020. URL: <https://uej.undip.org.ua/index.php/journal/article/view/362>.
2. Матвіяс О. Сучасні підходи до методики викладання англійської мови у вищих навчальних закладах. 2023. URL: <file:///C:/Users/User/Downloads/13.pdf>.
3. Міненко О., Крічкер О., Єремєєва Н. Формування мотивації вивчення англійської мови у студентів немовних спеціальностей. 2023. URL: <http://zfs-journal.uzhnu.uz.ua/archive/30/18.pdf>.
4. Мехеда А. Інноваційні методи навчання іноземної мови студентів немовних спеціальностей у рамках реформаційних процесів у вищій освіті України. 2021. URL: <https://pednauk.cusu.edu.ua/index.php/pednauk/article/view/806>.
5. Чорнобай В. Труднощі вивчення англійської мови студентами аграрних ЗВО (психологічний аспект). 2023. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/pis/article/view/4485/4509>.

REFERENCES

1. Kaniuk, O. (2020). Osoblyvosti vykladannia anhliiskoi movy dlia studentiv nemovnykh specialnosteï [Peculiarities of teaching English students of non-linguistic specialties]. Retrieved from: <https://uej.undip.org.ua/index.php/journal/article/view/362> [in Ukrainian].

2. Matviyas, O. (2023). Suchasni pidkhody do metoduky vykladannia anhliiskoi movy u vyshchyykh navchalnykh zakladakh [Modern approaches to the methodology of teaching English in higher education institutions]. Retrieved from: <file:///C:/Users/User/Downloads/13.pdf> [in Ukrainian].
3. Minenko, O., Krichker, O., Yeremeieva, N. (2023). Formuvannia motyvatsii vyvchennia anhliiskoi movy u studentiv nemovnykh spetsialnostei [Formation of motivation for learning English among students of non-language specialties]. Retrieved from: <http://zfs-journal.uzhnu.uz.ua/archive/30/18.pdf> [in Ukrainian].
4. Mekheda, A. (2021). Innovatsiini metody navchannia inozemno] movy studentiv nemovnykh spetsialnostei v ramkakh reformatsiinykh protsesiv u vyshchii osviti Ukrainy [Innovative methods of foreign language teaching to students of non-linguistic specialties in the framework of reform processes in higher education in Ukraine]. Retrieved from: <https://pednauk.cusu.edu.ua/index.php/pednauk/article/view/806> [in Ukrainian].
5. Chornobai, V. (2023). Trudnoshchi vyvchennia anhliiskoi movy studentamy ahrarnykh ZVO (psykholohichni aspekt) [Difficulties of learning English by students of agricultural universities (psychological aspect)]. Retrieved from: <http://perspectives.pp.ua/index.php/pis/article/view/4485/4509> [in Ukrainian].

УДК 811.11'38+378.147
DOI <https://doi.org/10.32782/bsps-2025.1.18>

КОМУНІКАТИВНІ СТРАТЕГІЇ ФОРМУВАННЯ ГРАМАТИЧНИХ НАВИЧОК У СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Тетяна Швець

викладач кафедри філології та перекладу
Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу
вул. Карпатська, 15, Івано-Франківськ, Україна
orcid.org/0009-0007-9362-542X
e-mail: tetiana.shvets@nung.edu.ua

Анотація. У статті розглянуто комунікативні стратегії формування граматичних навичок у студентів у процесі вивчення англійської мови. Акцент зроблено на інтеграції граматичних конструкцій у реальне мовне середовище та на ефективному застосуванні сучасних методик навчання. Метою статті про комунікативне навчання граматики є пропаганда використання комунікативного навчання мови (Communicative Language Teaching – CLT) як ефективного методу навчання граматики в мовних класах. Стаття має на меті надати докази та приклади того, як Communicative Language Teaching може сприяти значущому спілкуванню, підвищувати мотивацію та залучення студентів до вивчення мови. Аналізується використання інтерактивних методів, як-от рольові ігри, дебати, сценарне навчання, проєктні роботи, а також залучення автентичних матеріалів, зокрема й текстів, відео та соціальних мереж. Особливу увагу приділено технологічним інструментам, які допомагають автоматизувати процес засвоєння граматики, як-от мобільні застосунки, онлайн-тести й ігрові платформи.

У статті наголошується, що традиційні методи, засновані на механічному запам'ятовуванні правил, часто не дають бажаних результатів, тоді як комунікативний підхід сприяє активному використанню граматики у природному мовному середовищі. Викладач у цьому процесі відіграє роль фасилітатора, допомагає студентам самостійно відкривати граматичні закономірності, створювати комунікативні ситуації і аналізувати власні помилки.

На практичному рівні розглянуто конкретні приклади інтеграції граматичних структур у навчальний процес. Новизна статті про комунікативне навчання граматики полягає в її підході до навчання граматики, який зосереджується на використанні мови в контексті та комунікативних діях для навчання граматики. У статті стверджується, що цей підхід дозволяє студентам набувати граматичних знань через спілкування в реальному житті, автентичне спілкування та функції мови. Також припускаємо, що цей підхід сприяє залученню, мотивації та самостійності студентів, а також розвитку в них різних мовних навичок, як-от читання, письмо, говоріння і аудіювання.

Ключові слова: комунікативний підхід, граматика, автентичне спілкування, практика, традиційний підхід, Communicative Language Teaching (CLT).

COMMUNICATIVE STRATEGIES FOR DEVELOPING STUDENTS' GRAMMATICAL SKILLS IN THE PROCESS OF LEARNING ENGLISH

Tetiana Shvets

Instructor of the Department of Philology and Translation
Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas
Karpatska str., 15, Ivano-Frankivsk, Ukraine
orcid.org/0009-0007-9362-542X
e-mail: tetiana.shvets@nung.edu.ua

Abstract. The article examines communicative strategies for developing students' grammatical skills while learning English. Emphasis is placed on integrating grammatical structures into a real linguistic environment and effectively applying modern teaching methodologies. The purpose of the article on communicative grammar teaching is to promote the use of Communicative Language Teaching (CLT) as an effective method

for teaching grammar in language learning classrooms. The article aims to provide evidence and examples of how CLT can facilitate meaningful communication and enhance students' motivation and engagement in language learning. The study analyzes the use of interactive methods such as role-playing games, debates, scenario-based learning, and project-based tasks, as well as the incorporation of authentic materials, including texts, videos, and social media. Special attention is given to technological tools that help automate the process of mastering grammar, such as mobile applications, online tests, and gamified platforms.

The article highlights that traditional methods based on rote memorization of rules often fail to yield the desired results, whereas the communicative approach promotes active grammar use in a natural language environment. In this process, the teacher plays the role of a facilitator, guiding students to independently discover grammatical patterns, create communicative situations, and analyze their own errors.

On a practical level, specific examples of integrating grammatical structures into the learning process are examined. For instance, role-playing games help students naturally acquire verb tenses, while discussions allow them to practice conditional sentences. The use of authentic texts and videos enhances the understanding of grammar in real speech contexts, whereas digital platforms enable students to reinforce their knowledge interactively.

Thus, the application of communicative strategies in language learning contributes to a deeper understanding of grammatical structures and their effective use in linguistic practice. The article concludes by emphasizing the need to integrate traditional and innovative methods to achieve optimal results in developing students' grammatical skills.

Key words: communicative approach, grammar, authentic communication, practice, traditional approach, Communicative Language Teaching (CLT).

Постановка проблеми. Вивчення мови – це складний процес, який охоплює не лише вивчення слів і граматики, але й розвиток комунікативних навичок, які забезпечують ефективне спілкування з іншими. У минулому викладачі більше зосереджувалися на вивченні граматики, не звертали уваги на комунікативні аспекти мови. Однак із появою комунікативного підходу до вивчення мови стало очевидним, що комунікативні навички можна розвивати шляхом вивчення граматики.

Мета статті. Мета статті про комунікативне викладання граматики англійської мови полягає в тому, щоб сприяти підходу до викладання граматики, який наголошує на важливості використання мови в значущих і автентичних контекстах. Стаття спрямована на:

- висвітлення передумов комунікативного викладання граматики в Communicative Language Teaching (далі – CLT);
- виклад основних принципів комунікативного навчання граматики;
- надання педагогам практичних стратегій і методів комунікативного викладання граматики, як-от використання реальних прикладів, включення автентичних матеріалів і навчання на основі завдань.

Зазначається важливість зосередження уваги на значенні, а не на формі, виділено вказівки щодо того, як можна робити значущий внесок і заохочувати спілкування студентів у процесі вивчення мови.

Існує декілька підходів до вивчення граматики англійської мови, як-от традиційний підхід, функціональний підхід і комунікативний підхід.

Традиційний підхід передбачає вивчення граматики через відпрацювання правильних структур. Студенти зазвичай знайомляться із граматичними правилами, а потім виконують письмові вправи для закріплення цих правил. Цей підхід часто критикують за викладання граматики у відриві від контексту та реального спілкування.

Функціональний підхід до вивчення граматики передбачає використання граматики для вирішення реальних комунікативних завдань. Студенти вивчають граматику з погляду того, як вона використовується для досягнення конкретної комунікативної мети.

Комунікативний підхід до вивчення мови базується на ідеї, що мова має вивчатися через спілкування та використання її у практичних ситуаціях. Це означає, що вивчення граматики має бути зосереджене на тому, як використовувати граматичні правила в комунікативній ситуації, а не просто на запам'ятовуванні правил.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасні методи навчання англійської мови дедалі більше орієнтуються на комунікативний підхід, який сприяє ефективному засвоєнню граматичних структур через їх практичне використання в мовленнєвій діяльності. Традиційні методи, що базуються на

заучуванні правил і механічному виконанні вправ, поступово поступаються місцем інтерактивним стратегіям навчання. Останні дослідження відомих науковців, зокрема Діани Ларсен-Фрімен, Джека Річардса, Селії Р. Чейстейн і Рода Елліса, підтверджують, що комунікативні стратегії сприяють глибшому та більш усвідомленому засвоєнню граматики.

Комунікативний підхід у викладанні граматики. Теорія граматики як процесу. Діана Ларсен-Фрімен, видатна дослідниця у сфері прикладної лінгвістики, розглядає граматику не як статичну систему правил, а як динамічний процес. У своїй праці “Teaching Language: From Grammar to Grammaring” вона пропонує концепцію «граматування» (grammaring) – підхід, що підкреслює важливість використання граматичних структур у мовленнєвій діяльності. Згідно з її дослідженнями, ефективне засвоєння граматики відбувається не лише через пояснення правил, а й через активну мовну практику, у якій студенти самостійно виявляють закономірності мовної системи [4, с. 126].

Роль інтерактивних завдань. Одним із ключових елементів комунікативного підходу є інтерактивні завдання, які стимулюють активне використання граматичних структур у реальних комунікативних ситуаціях. Д. Ларсен-Фрімен наголошує, що такі завдання, як рольові ігри, моделювання діалогів, обговорення та дебати, дозволяють студентам засвоювати граматику природним шляхом. Наприклад, під час виконання завдань на узгодження часів або використання модальних дієслів студенти зосереджуються не на правилах, а на змісті повідомлення, що сприяє більш ефективному засвоєнню матеріалу.

Інтерактивні методи та роль викладача. Викладач як фасилітатор. Джек Річардс, автор фундаментальних праць у сфері методики викладання мов, підкреслює значення ролі викладача як фасилітатора навчального процесу. У своїй книзі “Approaches and Methods in Language Teaching” він аналізує різні методи викладання та наголошує, що в сучасному навчанні викладач має бути не лише джерелом знань, а радше наставником, який допомагає студентам самостійно відкривати мовні закономірності. За словами Дж. Річардса, основне завдання викладача – створювати автентичні комунікативні

ситуації та забезпечувати мовне середовище, у якому студенти можуть природно застосовувати нові граматичні конструкції [3, с. 78].

Проектні методи навчання. Однією з ефективних комунікативних стратегій, описаних Дж. Річардсом, є використання проектних методів. Ці методи передбачають створення групових проектів, презентацій, письмових звітів і творчих завдань, які потребують використання граматичних структур у контексті. Наприклад, студентам можна запропонувати написати сценарій до короткого фільму, що передбачає використання визначених граматичних структур, як-от умовні речення чи пасивний стан. Це стимулює не лише граматичну компетентність, а й розвиток критичного мислення та навичок роботи в команді.

Практичні аспекти комунікативної граматики. Інтеграція граматики в комунікативний контекст. Селія Р. Чейстейн у своїй праці “Teaching Grammar in Second Language Classrooms: Integrating Form-Focused Instruction in Communicative Context” розглядає ефективність поєднання формально орієнтованого навчання граматики з комунікативними завданнями. Вона наголошує, що важливо не просто пояснювати граматичні правила, а й інтегрувати їх у контекст реальної мовної практики. Наприклад, студенти можуть аналізувати граматичні структури в газетних статтях, блогах або відео, після чого використовувати ці конструкції у власних висловлюваннях [2, с. 59].

Значення контекстуального навчання. Род Елліс, провідний дослідник у галузі викладання англійської як другої мови, у своїй статті “Current Issues in the Teaching of Grammar: An SLA Perspective” підкреслює важливість контекстуального навчання граматики. Він зазначає, що викладання граматики у відриві від комунікативної діяльності є малоефективним. Р. Елліс пропонує використовувати завдання на «виявлення правил» (consciousness-raising tasks), у яких студенти аналізують реальні мовні приклади та самостійно формулюють граматичні закономірності [3, с. 91].

Отже, дослідження провідних світових науковців підтверджують, що комунікативні стратегії в навчанні граматики є ключовими для успішного засвоєння мови. Інтерактивні методи, проектна діяльність та інтеграція граматичних структур у реальні мовні ситу-

ації сприяють не лише розвитку граматичних навичок, а й підвищенню мотивації студентів. Залучення викладача як фасилітатора, використання автентичних матеріалів і стимулювання активного мовлення дозволяють досягти більш високого рівня володіння англійською мовою.

Сучасні вчені загалом підтримують викладання граматики з погляду спілкування, яке наголошує на використанні граматики у значущих контекстах, а не на запам'ятовуванні правил, тому що «ця лінгвістична структура дозволяє студентам надати форму своїм ідеям, намірам і концепціям» [5, с. 174].

Ось деякі з їхніх поглядів:

1. Граматика – це інструмент спілкування. Граматика – це засіб ефективного спілкування. Студенти повинні навчитися використовувати граматику в реальних життєвих ситуаціях, наприклад у розмовах, письмовій формі чи презентаціях.

2. Контекстуалізація є важливою. Граматику варто викладати в контексті, щоб зробити її актуальною та значущою для студентів, надавати студентам можливість використовувати граматику в рольових іграх, дискусіях або симуляції.

3. Увага до форми та функції. Граматику треба викладати таким чином, щоб наголошувати як на формі, так і на функції. Студентам необхідно вивчити правила граматики, але вони також мають розуміти, як використовувати граматику для досягнення комунікативних цілей.

4. Виправлення помилок варто використовувати економно. Воно не повинно бути основним предметом навчання граматики. Натомість студентів варто заохочувати ризикувати та використовувати граматику змістовно.

5. Викладання граматики має бути інтерактивним і орієнтованим на студента.

Хоча в галузі викладання мови точиться багато дискусій щодо найкращих підходів до викладання граматики, деякі вчені стверджують, що комунікативні підходи до викладання граматики можуть бути не такими ефективними, як більш традиційні методи.

Одним з аргументів проти викладання граматики за допомогою комунікації є те, що може бути важко переконатися, що студенти справді вивчають граматичні моменти, які вони повинні знати. У комунікативному класі увага часто зосереджена на викорис-

танні мови в контексті та спілкуванні, а не на окремих граматичних моментах. Хоча це може бути ефективним способом допомогти студентам розвинути загальний рівень володіння мовою, деякі стверджують, що це може бути не найкращий спосіб переконатися, що студенти мають тверде розуміння ключових граматичних структур. Інше занепокоєння деяких учених полягає в тому, що комунікативні підходи до навчання граматики можуть не підходити для всіх. Студенти, які дуже аналітичні та люблять вивчати структуру мови, можуть отримати більше користі від більш чіткого, заснованого на правилах підходу до навчання граматики.

Незважаючи на це занепокоєння, варто зазначити, що багато вчених і практиків у галузі викладання мови виступають за комунікативний підхід. Цей підхід може допомогти студентам розвинути вміння використовувати мову в контексті й ефективно спілкуватися, що є ключовими цілями вивчення мови. Зрештою, найкращий підхід до викладання граматики може залежати від потреб і стилів навчання окремих студентів, а також від цілей мовної програми чи курсу.

Комунікативне навчання граматики – це підхід, який зосереджується на використанні граматики у змістовному контексті для покращення спілкування. Цей підхід базується на передумові, що ті, хто вивчає мову, найкраще засвоюють мову, коли використовують її для ефективного спілкування в реальних життєвих ситуаціях. Комунікативний підхід до навчання граматики ґрунтується на уявленні про те, що мова – це не просто набір правил, які потрібно засвоїти, а інструмент для спілкування. Щоб викладати граматику комунікативно, викладачі повинні створити можливість для студентів використовувати мову в контексті, який має стосунок до їхнього життя. Цей підхід до викладання граматики базується на ідеї, що студенти будуть більш залученими та мотивованими вивчати граматику, коли вони розумітимуть її мету й актуальність.

Важливими елементами комунікативного підходу у вивченні граматики англійської мови є використання комунікативних завдань, які дозволяють студентам застосовувати свої знання граматики в реальних ситуаціях спілкування, а також включення граматики в контекст. Цей вид навчання базується на

завданнях, які допомагають розвивати та вдосконалювати використання мови під час розмови. Завдання є основною ідеєю, оскільки воно дає основу для ситуації в реальному житті, де нам потрібно знати, що і як сказати. Кажуть, що «завдання – це діяльність або мета, яка виконується за допомогою мови, як-от пошук рішення головоломки, читання карти та вказівки <...>» [5, с. 224]. Навчання на основі завдань базується на прийнятті цього, урахуванні й адаптуванні процесу до потреб студентів. «Це розроблено для того, щоб навчати студентів, які можуть використовувати свою англійську в реальному світі за межами класу, навіть якщо ця мова граматично неточна» [6, с. 10].

Отже, студенти можуть практикувати використання граматики в контексті, який стосується їхнього життя. У рамках комунікативного підходу до вивчення граматики важливо, щоб вони навчилися застосовувати правила граматики у практичних ситуаціях, наприклад, вивчати нову лексику, складати історію, обговорювати фільм чи книгу. Студенти мають засвоїти граматичні правила не тільки якісно, а й кількісно, тобто знати не тільки правильний варіант, але й різні способи використання граматики.

Далі поговоримо про *основні комунікативні стратегії формування граматичних навичок*:

1. Інтерактивні методи навчання

Одною із ключових стратегій є використання інтерактивних методів, що охоплюють:

– **рольові ігри**. Рольова гра є ефективним способом комунікативного навчання граматики. Він передбачає розігрування студентами реальних життєвих ситуацій, у яких вони використовують цільову мову. Викладачі повинні використовувати рольову гру як спосіб допомогти студентам попрактикуватися у використанні граматики в контексті, який стосується їхнього життя. Це дозволяє студентам практикувати використання мови у змодельованій ситуації реального життя та розвивати свої навички спілкування. Наприклад, студенти можуть отримати завдання зіграти сценку в аеропорту, де один із них є працівником паспортного контролю, а інший – туристом. Це змушує їх використовувати часи Past Simple для розповіді про попередні подорожі та Future Simple для планування наступної поїздки;

– **дискусії та дебати**. Наприклад, під час обговорення теми «Чи повинні всі люди вивчати англійську мову?» студенти використовують умовні речення другого типу для аргументації своєї позиції;

– **сценарне навчання**. Під час виконання завдання «Розкажи історію про подорож за допомогою Past Perfect» студенти створюють логічні послідовності подій і практикують граматику в контексті.

2. Проектні методи

Проектне навчання сприяє практичному застосуванню граматики через:

– **створення презентацій**. Наприклад, студенти готують презентацію про країну, яку хотіли б відвідати, за допомогою конструкцій “I would like to visit <...>” або “If I had a chance, I would go to <...>”;

– **написання звітів s есе**. Після перегляду фільму студенти пишуть рецензію з використанням різних граматичних структур, як-от Passive Voice (“The movie was directed by <...>”) або Past Continuous (“While the main character was traveling, he met <...>”);

– **розроблення сценаріїв відео або театральних постановок**. Студенти можуть знімати короткі відеоінтерв’ю, де вони використовують reported speech (“He said that he loved traveling”) або модальні дієслова для вираження поради (“You should visit this place”).

3. Автентичні матеріали

Викладачі повинні використовувати автентичні матеріали, які розраховані на носіїв мови. Ці матеріали мають бути цікавими та захопливими, а також забезпечувати студентам знайомство з мовою способом, який має стосунок до їхнього життя. Використання автентичних текстів і ресурсів дозволяє студентам сприймати граматику у природному контексті. До таких матеріалів належать:

– **газетні статті в інтернеті, рекламні оголошення, блоги та подкасти**. Наприклад, студенти читають блог про подорожі, знаходять у ньому граматичні конструкції Present Perfect (“I have been to many countries”) і аналізують їх;

– **відеоматеріали, навчальні відео з TikTok, телевізійні серіали, популярні телешоу або пісні** із цільовою мовою для навчання граматики. Під час перегляду уривка з фільму студенти повинні записати всі речення у Future Tense і пояснити, як вони використовуються в контексті;

– *соціальні мережі й онлайн-форуми*. Наприклад, вони можуть брати участь у дискусіях у Facebook-групах за допомогою використання складних граматичних структур у відповідях.

4. Використання технологій

Цифрові інструменти допомагають урізноманітнити навчальний процес. До них належать:

– *мовні додатки й онлайн-платформи*. Наприклад, Duolingo дає змогу студентам в ігровій формі відпрацьовувати граматику, а Grammarly допомагає виправляти граматичні помилки в текстах;

– *вебквести*. Студенти отримують завдання дослідити визначену тему англійською мовою, збирати інформацію з англійських сайтів і оформлювати її за допомогою правильно побудованих граматичних структур;

– *інтерактивні тести й ігри*. Наприклад, Kahoot! дозволяє створювати вікторини для перевірки граматичних знань, що робить навчання цікавим і змагальним.

Роль викладача в комунікативному навчанні

Викладач у комунікативному підході виступає не лише як джерело знань, а як фасилітатор, який створює умови для самостійного відкриття граматичних закономірностей. Основні функції викладача:

– *організація автентичного мовного середовища*. Наприклад, проведення уроків англійською мовою сприяє кращому розумінню граматики в контексті;

– *надання зворотного зв'язку*. Викладач не просто виправляє помилки, а пояснює їх у контексті реального мовлення;

– *створення можливостей для колективної роботи*. Наприклад, студентам можна запропонувати працювати у групах над одним текстом, де вони виправляють помилки один одного.

Висновки. Комунікативні стратегії формування граматичних навичок дозволяють ефективніше засвоювати англійську мову завдяки інтеграції граматики в реальні мовні

ситуації. Інтерактивні методи, проектна діяльність, використання автентичних матеріалів і цифрових технологій допомагають студентам не лише опанувати правила, але й навчитися вільно їх застосовувати у спілкуванні. Використання реальних життєвих ситуацій у навчальному процесі дозволяє студентам краще засвоювати граматику та застосовувати її у своєму мовленні.

Комунікативне навчання граматики англійської мови має численні переваги для тих, хто вивчає мову. Ось деякі із *ключових переваг*:

1. Підвищена мотивація. Комунікативне навчання мови (CLT) робить вивчення англійської граматики більш значущим і актуальним для студентів. Завдяки використанню граматичних структур у реальних життєвих ситуаціях вони можуть побачити безпосередні переваги свого навчання і отримати більше мотивації до вивчення мови.

2. Поліпшення комунікативних навичок. Студенти вчаться ефективно передавати свої ідеї та думки за допомогою відповідних граматичних структур, що веде до покращення навичок спілкування.

3. Підвищена точність і плавність. Завдяки зосередженню на використанні граматичних структур у контексті студенти розвивають краще розуміння того, як правильно та плавно використовувати мову.

4. Підвищення культурної обізнаності. CLT передбачає вивчення культури та звичаїв англійських країн і використання цього належним чином у різних соціальних ситуаціях.

5. Поліпшення навичок критичного мислення. Комунікативне навчання мови заохочує студентів мислити критично та творчо, щоб їм було запропоновано використовувати мову новими й іншими способами.

Комунікативне навчання граматики англійської мови має багато переваг для тих, хто вивчає мову. Це допомагає їм розвинути навички та знання, необхідні для ефективного спілкування англійською та використання мови змістовним і автентичним способом.

ЛІТЕРАТУРА

1. Larsen-Freeman D. *Teaching Language: From Grammar to Grammaring*. Heinle Cengage Learning, 2003. 358 p.
2. Richards J. C., Rodgers T. S. *Approaches and methods in language teaching*. Cambridge University Press, 2014. 270 p.
3. Chastain C. R. *Teaching Grammar in Second Language Classrooms: Integrating Form-Focused Instruction in Communicative Contexts*. Cambridge University Press, 2008. 167 p.
4. Ellis R. *Current Issues in the Teaching of Grammar: An SLA Perspective*. TESOL Quarterly, 2006. P. 83–107.
5. Willis J., Willis D. *Doing task-based teaching*. Oxford University Press, 2007. 279 p.
6. Celce-Murcia M., Larsen-Freeman D. *The Grammar Book: An ESL/EFL Teacher's Course*. Heinle & Heinle, 1999. 849 p.

REFERENCES

1. Larsen-Freeman, D. (2003). *Teaching Language: From Grammar to Grammaring*. Heinle Cengage Learning, 358 p.
2. Richards, J. C., & Rodgers, T. S. (2014). *Approaches and methods in language teaching*. Cambridge University Press, 270 p.
3. Chastain, C. R. (2008). *Teaching Grammar in Second Language Classrooms: Integrating Form-Focused Instruction in Communicative Contexts*. Cambridge University Press, 167 p.
4. Ellis, R. (2006). *Current Issues in the Teaching of Grammar: An SLA Perspective*. TESOL Quarterly, p. 83–107.
5. Willis, J., & Willis, D. (2007). *Doing task-based teaching*. Oxford University Press, 279 p.
6. Celce-Murcia, M., & Larsen-Freeman, D. (1999). *The Grammar Book: An ESL/EFL Teacher's Course*. Heinle & Heinle, 849 p.

Науковий журнал

ПРИЧОРНОМОРСЬКІ ФІЛОЛОГІЧНІ СТУДІЇ

Випуск 7, 2025

Коректура • *І. Чудеснова*
Комп'ютерна верстка • *О. Молодецька*

Підписано до друку 01.05.2025 р.
Формат 60×84/8. Гарнітура Times New Roman.
Папір офсет. Цифровий друк. Ум. друк. арк. 14.88. Зам. № 0425/316
Наклад 100 прим.

Надруковано:
Видавничий дім «Гельветика»
65101, м. Одеса, вул. Інглєзі, 6/1
Телефон +38 (095) 934 48 28
E-mail: mailbox@helvetica.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 7623 від 22.06.2022 р.